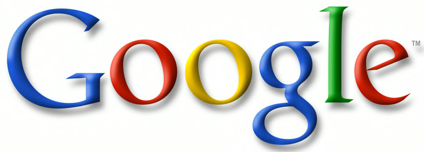
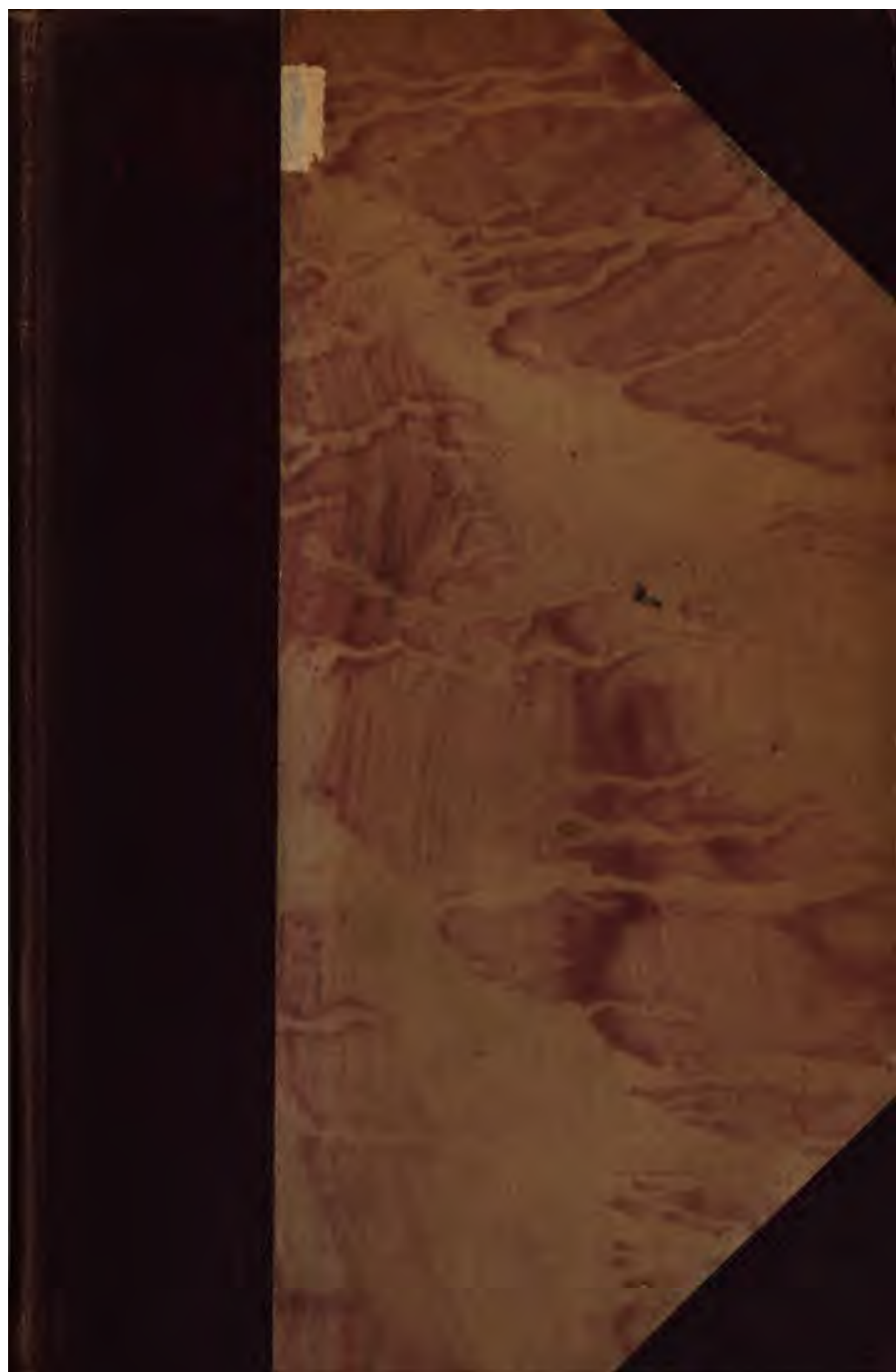

Hr. A. C. Larsen

med Tak for megen frugtbar Påvirkning

fra

U. Birkedal.

19/5 – 1906 –

AARET OM

I

DET FRI KIRKESAMFUND

AARET OM

I

DET FRI KIRKESAMFUND

AF

UFFE BIRKEDAL

STEGE
L. M. TOMMERUPS BOGTRYKKERI
1906

Forord.

Denne Prædikensamling er først og fremmest bestemt til Opbyggelse og Oplysning for Trosfæller omkring i Landet. Men ved Siden heraf vil det formentlig også have sin Betydning netop under de nuværende kirkelige Forhold, at enhver, som måtte ønske det, kan gøre sig bekendt med den Forkyndelse, der lyder i Det fri Kirkesamfund.

U. B.

Marts 1906.

1ste Søndag i Advent.

Jesu „Jomfrutale“.

(Luk. 4, 16- 30.)

Hvor jeg kan se ham, som han står dèr i sin Hjembys Synagoge, den unge Rabbi, i sin folderige Klædning og med Turbanen slynget om Hovedet. Han lader sig af Synagogetjeneren række Pergamentsrullen med Jesajas Profetier. Hans Øje falder på Stedet i Bogens Slutning om „Nådeåret fra Herren“. Det er som en Tekst, givet ham af Himlen selv. Og så sætter han sig ned, som Skik var, når Oplæsningen var endt, og taler — taler, så Hjærterne banker i hans Tilhøreres Bryst, og deres Øjne lyser og hænger ved hans Mund. Hvor har dog Bygmestersønnen den Visdom og Aand og Veltalenhed fra?

Det er den første Tale, hvorom vi hører noget nærmere. Han kom fra Jordansfloden, hvor han var døbt af Johannes, han kom fra Ørkenen med den vældige Sjælekamp i de 40 Dage, hvor han afviste de fristende Tanker om at blive en jordisk Messias og lærte at forstå sig selv og sit Kald som den, hvis Rige ikke er af denne Verden, og han kom fra det

åndelige Sejerstog gennem Galilæa, hvor han havde erfaret, hvad Magt i Ord og Gærning der var ham skænket. Men nu først får vi at høre nærmere om hans Prædiken. Det er så at sige hans „Jomfrutale", hans Programtale. Han anslår Grundtonen i hele sin Forkyndelse ud fra det gamle profetiske Ord. Det er for at det kan opfyldes, han træder frem for sit Folk. Og det er, som om hele hans Livsløb og Livsgærning og Død er forudspejlet deri: Beundring og Henrykkelse, der går over til Forargelse og Forbitrelse, da han vil noget andet og mere end blot Beundring og Henrykkelse, vil kalde på Samvittighederne og mane til Alvor, Selvprøvelse og Inderlighed i Gudsforholdet, og stiller Hedningerne, — Enken fra Sarepta, Elias's Værtinde, og Syreren, den spedalske Naman, der på Elias Ord overvandt sig selv og badede sig i Jordansfloden, — stiller dem frem til Ydmygelse for de selvkloge og selvretfærdige „Abrahams Børn". Og så ender det med, at de, der nys beundrede ham, vil ombringe ham, så det kun er hans mægtige Personlighed, der holder dem tilbage fra at styrte ham ned fra Skrænten, hvorpå Byen lå.

Den store, ubekendte Profet, der er Forfatter til de sidste 27 Kapitler af den Bog, der under ét kaldes „Jesajas Profeti", skønt han levede under Landflygtigheden over 100 Aar efter den „rigtige" Jesaja, påberåber sig sit guddommelige Kald til at forkynde Fred og Frelse for det landflygtige Folk, hvis Udlændighedsdage snart er forbi. Han har henvist til Perserkongen Kyros, hvem han nævner ved Navn og i hvem han ser Befrieren fra Babylonernes Aag. Han er saa nøje kendt med

alle Tidsforholdene i Asien (midt i det 6te Aarhundrede før vor Tidsreguing), at han åbenbart har levet med under selve Begivenhederne. Thi Profeterne har altid deres egen Tid og den nærmeste Fremtid for Øje, ikke en langt bortliggende Eftertid. De slutter af det nærværende til det, som snart skal komme. De er Mænd med et skarpt og åndfuldt Blik på Verdensløbet og med glødende Tro på, at den sande, levende Gud vil skaffe sin Sag Sejr. Fordi denne „anden Jesaja“, som den ubekendte Profet fra Landflygtighedsdagene tidt kaldes, i Aand og Tro minder om den gamle, velkendte Jesaja (fra Slutningen af det 8de og Begyndelsen af det 7de Aarh. f. Kr.), havde de skriftkyndige stillet hans Værk ved Siden af den berømte Forgængers, så det føjedes umiddelbart til Jesajas Profeti.

Det er altså dette gamle profetiske Håbets og Trøstens Ord, hvorfra Jesus går ud i sin „Jomfrutale“ og Programtale. Og det kunde ikke passe bedre. Jesajas Profeti er med Føje bleven kaldt „Evangeliet før Evangeliet“, og her lyder det fuldtonende. I Landflygtighedsdagene var det endnu kun — hvor stort det også var — et timeligt Glædesbudskab, Budskabet om den nære Udfrielse fra Babylon og om Hjemkomst til Fædrelandet. Jesus griber det som et Varsel om noget endnu langt større, — om Udfrielse og Hjemkomst i åndelig og evig Forstand. Hans Rige er jo ikke af denne Verden. Profeten har mindet om det gamle „Nådeår“, „Herrens Velbehags Aar“, da efter syv Gange syv Aar det 50de Aar oprandt, hvor de, der for Gæld var bortsolgte som Trælle, fik Friheden igen og Jorden faldt tilbage til

den oprindelige Ejermand eller hans Arvinger. Det var et Glædesbud for de fattige, når det lød: nu er Nådeåret oprundet! Således følte hele Folket det ved sin Udfrielse af Trældommen og den ny Bosættelse i det Land, Gud Herren havde skænket det. Men, vil Jesus sige, således er i allerhøjeste Betydning nu den Tid forhånden, da det åndelige Trældomsåg skal brydes og Herrens Folk tage det himmelske Fædreland i Besiddelse. Guds Rige er ved at bryde frem ved ham, der gav den gamle Profeti den dybeste Forklaring og rigeste Opfyldelse. At dette har været Indholdet af hans Tale kan vi ikke tvivle om. Det er allerede Bjærgprækenens Toner, der har lydt i den Stund under Nasaretsynagogens Tag, fuld af hellig Alvor og Kærlighed.

„Et Glædesbudskab for de fattige“, dermed begynder hans Tekst. „Et Nådesår fra Herren“, dermed ender den. Det er kun to Udtryk for det samme, for Grundemnet i det Billede, der oprulles i det gamle Profetord og nærmere udføres. Hvor dette Billede ikke i nogen Måde lyser frem i Kristendomsforkyndelsen, er det ikke *Evangeliet*, som forkyndes.

Som Profeten fra de længst henrundne Dage vidste Jesus sig sendt „for at *helbrede dem, der har et knust Hjerte.*“

Et knust Hjerte! hvor få er der ikke, på hvem det *åbenbart* kendes, at de går med et knust Hjerte, men hvor mange er der ikke, om hvem det alligevel gælder, at Hjertet er knust eller i Færd med at knuses, langsomt dø hen. Vi krænger jo ikke vort Indre således ud for hverandre, de dybeste og finest mærkende Naturer mindst. Der er det, vi må bære

for os selv og ikke lader nogen få et Indblik i — Skuffelser, Sorger og Savn, som Livet har bragt og bringer. Det er sandt, hvad den amerikanske Digterinde synger til sit Barn i Vuggen:

— Jo større et Hjærte,
des dybere vil også det føle Livets Smærte;
jo rigere og gladere et Sind, des mere brænder
de Sår, som Livet altid vil give før det ender.
O, mit Barn! skal du lide?

og det er sandt, hvad en af vore egne Digtere lægger Domsbasunens Engel i Munden på den yderste Dag:

„Op, op af Graven, alle blege Minder
om gamle Synder og forgrædte Kinder!"

Og det er ikke blot dette, at den jordiske Lykke går tabt, som kan knuse et Menneskehjerte, men tillige og allermest Følelsen af den uhyre Afstand mellem hvad vi vilde og hvad vi nåede, hvad vi skulde være, og hvad vi er. Der lyder en Anklagelsens Stemme herinde i vort Bryst. Thi vi er Syndere for Gud.

Men der er en himmelsk Lægedomskraft i „det glade Budskab til de fattige" om „Nådeåret fra Herren". Der er Bod for alle Savn, når Livets strenge Skole gennemgås, uden at Hjærtet forhærdes og lukker sig til. Og der er en Gud, der ikke vil træde det knækkede Rør ned eller slukke den rygende Tande, men som elsker netop de sønderbrudte og sønderknuste Hjærter, som søger Hvile hos ham. Og det er dog sandt, hvad vor gamle Salmedigter siger i sin Julesalme, at

„knuste Hjærter føler bedst,
hvad denne store Frydefest
for Glæde har at bringe."

Og som den gamle Profet føler Jesus sig kaldet til *„at forkynde, at Fangerne skal få deres Frihed igen“*.

Der sidder ikke blot Fanger rundt i Fængslerne med de tykke Mure og tilgitrede Vinduer. Men der går Fanger i titusindvis rundt iblandt os, — „fri“, ɔ: fri til at lide Armod og Elendighed og alt, hvad deraf følger af Sindets Forkuelse og Forhærdelse og Råhed, der alt er som tykke Mure og stængede Vinduer og Døre med Bolt og Slå, så de ikke kan glæde sig ved Guds blå Himmel og Jordens Skønhed. For der skal et vist Lavmål af menneskeværdige Vilkår til, for at det indre Menneske, Mennesket i Mennesket, kan holdes i Live og udfolde sine Muligheder. Det tør vi allermindst glemme i vore Dage, når vi vil have Ret til Kristennavnet. Tænker vi *kun* på at straffe med den hårde Hånd, og ikke tillige og langt, langt mere på at oprejse og hjælpe på Fode og redde vore Medmennesker fra de onde Veje, da har vi forspildt vor Ret overfor dem — og til Kristennavnet.

Thi Kristendommen, Glædesbudet, ejer en Befrielsesmagt for de dybest sunkne, så Hjærtet smælter hos Toldere og Syndere og Skøger og selv hos Røveren på Korset. *Tro* på det adelige i Menneskenaturen, frigør det, plej og styrk det, — og vi kan lukke mangt et Fængsel og spare Rottingslagene!

„De blinde skal få deres Syn igen.“ — I den hebraiske Grundtekst, som Jesus har læst op, står der, at „Fængslerne skal åbnes for de lænkebundne“, altså det samme som i den foregående Sætning efter almindelig bibelsk Skik, hvor samme Tanke udtrykkes dobbelt. Den

græske Oversættelse (de 70 Fortolkeres) har imidlertid gengivet det således som hos Evangelisten. Jesus har rimeligvis oversat sin Tekst på Folkesproget, det aramaiske, da det hebraiske forlængst var et dødt Sprog, men oversat det efter „de 70“, der var den almindelige „Folkebibel“, og således har Evangelisten atter optegnet det. De blinde skal genvinde Synet, — det er endelig det Budskab, Profeten skal bære ud til sit Folk, og det er også Jesu Budskab. Der er vel næppe nogen tungere Lod end den, at sidde i den øde Nat, omspændt af et ubrydeligt Mulm. Også det er som at være i et Fængsel. Men sådan er der jo mangfoldige Mennesker, der under Livets Modgang har tillukket og forhærdet deres Hjærter, er bleven Menneskeforagtere og Spottere, — er bleven blinde for alt himmelsk, for alt godt, skønt og sandt på Jorden. De vandrer i Mørket, om end de ikke véd deraf og netop mener, at de har det rette Lys, har set Verdens Usselhed tilbunds, Vrangsiden af Kulisserne, og at der er intet ægte, alt er Skin, Skygge, Bedrag og Komediespil, alt er Selviskhed, hvor pæne Navne man så end til Stadsbrug tager i sin Mund.

„Enhver kun tænker på sig selv,
den Sandhed er os givet.“

Men dette *er* Blindhed. Det er dog sandt, at

„der går en Kærlighedens Elv
igennem Jordelivet“.

Og der er en lysbringende Kraft i Glædesbudskabet til de fattige — disse de allerfattigste, dem med den sorte Armod på Tro, på Kærlighed og Renhed. Se på Jesus af Nasaret som Menneskenes Søn, os lig i alt menneskeligt!

Med ham har den strålende Drøm om et Liv i Sandhed, Kærlighed og Renhed fået Kød og Blod. Han er Aabenbarelse af den inderste Menneskenatur. Men Jesus skal ikke blot prækes, *det* er det mindste af det. Han skal *leves*, hans Aand skal fylde os, så det kendes, at der *er* selvforglemmende Offervilje, frygtløst Mod, Tilgivelse og Forbarmelse og Retfærdighed at finde her i Verden.

Jesu „Jomfrutale" skal gennemtone vort daglige Liv, at „Nådeåret fra Herren" må oprinde på den gamle, syndefulde og ilde plagede Jord!

---

2. Søndag i Advent.

Gå Brudgommen i Møde!

(Math. 25, 1-13.)

Denne Lignelse om Brudepigerne regnes jo til dem, der varsler „Verdens Ende", sagtens fordi den findes optegnet lige efter den store Dommedagstale (Math. 24) og lige før Lignelsen om de betroede Talenter og Profetien om Menneskesønnen, der kommer i Himlens Skyer for at holde Dom. Der er ikke i denne Lignelse Tale om Verdensdommen. Der er heller ikke føjet noget Ord til i Lighed med de bekendte Ord om Gråd og Tænders Gnidsel, eller om en „Revselse hinsides" (end sige „evig Pine", som Jesus aldrig har lært).

Vi, for vor Del, er, tænker jeg, færdige med Forestillingen om en Verdensdom i den gængse Betydning: en Rettergang på en „yderste Dag", hvormed så endelig Afgørelsen er truffen, og

hvorefter alt er evindelig Salighed for de „frelste" og uophørlig Kval for de „fordømte". Det er en i Bund og Grund åndløs og derfor umulig Forestilling, i Strid med alle de Livslove, vi kender, og med selve vort Gudsbegreb. En Dom ved et udvortes guddommeligt Magtsprog, udvortes afsagt, vilde ikke være den Gud værdig, vi tror på og bekender som Sandhedens, Retfærdighedens, Visdommens og Nådens Gud, og da allermindst, når dertil knyttes den ligefrem gudsbespottelige Tale om endeløs Pine for nogle, ja for de allerfleste af den Menneskeslægt, der er skabt i Guds Billed „Skulde noget være ulægeligt for sin Skaber?" siger gamle Origenes.

Nej, *således* kan *vi* ikke tænke os „Dommen", skønt vi véd fuldt vel, at der er en Dom. Der er en Dom, der holdes hver Dag og Time over den hele Slægt og hver Tidsalder og de enkelte. „Verdenshistorien er Verdensdommen", sagde den store tyske Digter, og vi kan tilføje, at dette kan overføres på den enkelte, når vi ved et Menneskes Livshistorie forstår noget andet og dybere, end den rent udvortes Kæde af Begivenheder, — og ser på det indvortes, hvad et Menneske er *bleven til* i Sjæl og Sind, Vilje og Samvittighed. Thi det svarer til, hvad ethvert Slægtled er bleven til, når det går bort, og hvad den hele Menneskeslægt er bleven til ved den Afslutning, som en Gang må og vil komme af rent naturlige Aarsager. Verdenshistoriens Hovedsum er med det samme Dommen over den hele Menneskeslægt. Som Høsten viser sig var Udsæden.

Det er ud fra denne Betragtning, vi skal se på denne Lignelse. Det er „Guds Riges" Grundlov, der fremstilles. Historien selv fælder

Dom, mens Tiderne rinder; men den enkelte har sit Ansvar i sin Tid, overfor denne Historiens Domstol, der er ét med den guddommelige. Der er ingen anden guddommelig Rettergang end denne: „Hvo, som har Øren at høre med, han høre!“ Thi Livet er en Skole, og vi er anlagte til i Frihed at lære ad Erfaringens og Erkendelsens Vej. Som Aarsagen så Følgen.

Her er Tale om Brudgommen, som er i Vente for at føre Bruden hjem, og om Brudepigerne, der må sørge for at være rede med deres Lamper, når Anskriget sker ved Midnat. Det er Bryllupsskikken i Østerland, som på Jesu Tid, så den Dag i Dag.

Brudgommen kommer fra sit Hjem for at hente Bruden fra hendes Faders Hus. Så kan det trække længe ud, blive både Aften og Nat, Brudepigerne kan trænge til at hvile sig, og — „Ole Lukøje“ er på Færde alle Vegne. Men de aftaler med Hyrderne på Marken ved Vejen, at de dog skal holde Udkig og gøre Anskrig, når Stunden er der. Så stikker de Lamperne — lange Træstænger med en Blikbeholder, hvori er Olie, Beg og Væge — i Jorden og tager et Blund. Lamperne må ikke gå ud, det var en ubodelig Skam, og derfor må de også have Forsyning med af Olie.

„Brudgommen“, „Menneskesønnen“—det betyder *Grundtanken*, *Gudstanken* med Menneskeslægten.

Det siges her under Billedformen, at vort Livs Mening er at gå denne guddommelige Grundtanke i Møde, enhver i sin Tidsalder. „Brudgommen“, „Menneskesønnen“, er undervejs for at hente „Bruden“, og Bruden er, hvad jeg vil kalde „de ædles Æt“, som et *Samfund,*

Samfundet af de skiftende Slægter, de mange enkelte „Menigheder“, for at bruge Kirkesproget, kun at jeg dermed mener *alle* „bra Folk“ under *alle* Himmelegne og i *alle* Religioner. Thi så stor en Gud har vi, at der er Plads hos ham til alle, som „er af Sandhed“. „Brudepigerne“ er de enkelte til enhver Tid, som endnu står i Udviklingen. Vil „Lampen“, Begejstringen, brænde til Livets Ende? vil „Olien“, Viljen, holde ud?

I Kirkesproget kaldes Menneskehedens guddommelige Grundtanke „Ordet fra Begyndelsen“, „Kristus i os“, den Kristus som fandt sit Udtryk i Tiden, så helt og fuldt som ingen Sinde, før eller siden i Jesus af Nasaret. Han udtrykker Menneskenaturens Forløsning fra Selviskheden, Drifterne, det lavere, som vi har fælles med Dyrene. Det er Menneskeslægtens Menneskeliggørelse. Den kommer som et Evighedskald i forskellig Dragt og med særlig Opgave fra Aarhundrede til Aarhundrede, men er og bliver én og den samme.

Så gælder det da for enhver især at holde sig vågen, eller dog aldrig sove fastere, end at „Anskriget“ ved Midnat kan vække ham af Søvne. Jeg sagde, at Lampen med det klare Blus er Begejstringen, som Olien er Viljen, og det er *den*, det kommer an på. Og nu skal det nok slå til, at skal Viljen retvendes og hærdes, da gælder det om „Kærligheden i det små“, Troskaben i de små Ting. Intet går sporløst hen, ingen Gærning, intet Ord, end ikke den skjulteste Tanke og det dulgteste Begær. Vær tro og våg! Begejstringens Ild vil snart slukkes uden Opøvelse i Viljen Dag for Dag i den lille Kres, og det er ét med Styrkelse og Adling af Sam-

vittigheden, så den taler klart og mærker fint.

Dette er det personligste personlige. *Kun sådan bliver en Livsanskuelse til, der har Bærekraft.* Indenfra udad! glem aldrig det! al blot tillært Livsanskuelse er som skør Is eller vigende Byggegrund. Det udtrykker Lignelsen ved det mageløst slående Træk, at *ingen kan låne andre Olje.* Det må *købes* i dyre Domme, *og mens Tid er.* „Køber den belejlige Tid!"

Udenfor Døren er det ikke godt at stå. Det er: det er det bitreste bitre, at lade Tiden løbe fra sig, forsømme af Dovenskab, Sløvhed eller Fejghed at være med i Toget, som går Brudgommen i Møde — går med i Kampen for Grundtanken, Gudstanken, den ideale Menneskętanke, „Guds Søn", i Samfundet med Jesus og alle trofaste Vidner og Stridsmænd. *For så vidt* kan der tales om et „forspildt Liv", *en* forspildt Nåde- og Arbejdstid. *„Jeg kender Eder ikke!"* — ikke endnu! *Om igen, her eller hisset!*

3die Søndag i Advent.

„Lyset fra det Høje."

(Luk. 1, 67 ud.)

„Lyset fra det Høje har besøgt os, for at skinne for dem, som sidder i Mørke og Dødens Skygge, at styre vore Fødder på Fredens Vej."

Sådan jubler den gamle Zacharias med sin spæde Søn på sit Skød. Det er det gamle Israel, der i Evangelistens digteriske Iklædning hilser det ny, som er i Frembrud, med „det brændende

og skinnende Lys“, som Jesus kalder sin store Frænde (Joh. 5,35), som Morgenstjærnen, der går foran Solen, thi dette er Forholdet mellem de to, „Brudgommens Ven“ og „Brudgommen“ selv.

„*Solopgangen* fra det Høje har besøgt os“, således står der egentlig. Det er Lyset når det *oprinder*, *følger på* Mørket og derfor dobbelt kært, som Julen, der kommer midt i den mørke Tid, kommer med Solhvervet og med Lys i Hjemmene, hvor Menneskebørnene bygger.

Lyset fra Østen, når Solen, den røde, flammende Kugle løfter sig, og „sin Stråleglans udskyder, så at Mulm og Mørke må fly“, det er ret egentlig en himmelsk Gave. Alle Digtere til alle Tider har priset „det himmelske Lys“, og vi undres ikke over, at et ædelt Hedningefolk som Perserne tilbad Lyset. Kendte jeg ikke den Gud, fra hvem Lyset udgår, vilde jeg gøre det samme. Også vore Digtere har sunget derom, verdslige og religiøse Digtere i Fællig, — sunget om „Lysets Engel, der går med Glans gennem Himmelporte“ og som „maler hver Morgenstund den hele Himmelegn i Øster rød“. Bibelbogen højlover Solen, der går frem „som Brudgommen af sit Brudekammer“, og den kalder Guds Børn for „Lysets Børn“. Lyset, der i Tidernes Morgen på Guds Bud bryder sig Vej gennem Mulmet, som ruger over Afgrunden, er en så vældig opløftende Tanke, at vi forstår den store engelske blinde Digter Milton, der lader sin Samson, — den blinde Samson — mægtig betages deraf:

„O, du førstskabte Stråle, store Ord:
Der vorde Lys! og overalt blev Lys“.

Det udvortes Naturlys fra Solen deroppe på det blå Hvælv er et Billede på de naturlige Aandslys, som gør Menneskelivet, timeligt set, rigt og fyldigt, Billede på alt, hvad der hører til Skønhedens, Sandhedens og Godhedens Rige under denne Sol. Vi taler om „Oplysningen", og der er som en Afglans af det evige Lys i al ægte Kundskab og Videnskab, i Poesi og i de Kunstarter, som henvender sig til Øjet.

„Lys over Landet, det er det vi vil!" sang den store ulykkelige Digter i min Ungdom, og dermed tænkte han på disse naturlige Aandslys. Og han har Ret i at ønske sit Folk og Land at bestråles deraf. Og dog — det store sidste Mørke og „Dødens Skygge" kan de ikke gennemtrænge og Freden kan de ikke skænke. Derfor sukker han:

„Så standsed og dér den Blodets Strøm,
som før var vant at rinde.
Så dirred også de Nerver til Ro,
og Sanserne alle blev blinde.
Og Hjærte og Hjærne virker ej mer,
du er kun Støv nu og livløst Ler.
Lad længes, lad grædes med Evigheds Savn,
der er kun en Stofhob, en Dåd og et Navn."

Kun det? — Nej, der *er* mer, *for der er Kærlighed*, der i Sandhed er Livets Lys. Kærligheden i Menneskebryst, — hvor kommer den fra? Den, der „er stærk som Døden!" ja stærkere end Døden, den, som mange Vande ikke kan slukke, den, som kan give og give, hengive og ofre Livet? Er også den menneskelige Kærlighed endnu kun en Afglans af den guddommelige, så er den dog den stærkeste Afglans og nærmest den guddommelige Lyskilde, nærmest den Gud, som selv „er Kærlighed". Det er den

Flod, som har sin Kilde og kun kan have sin Kilde heroventil. Den er Spejlbilledet af den evige, uforgængelige Virkelighed.

„I Kærlighed er der stor Glæde". Sad du nogen Sinde i den mørke Vinteraften alene og i tunge Tanker, og der kom én til dig, én med en Kærlighedsstråle i sit Øje og en Kærlighedsklang i sin Stemme, da var det som Lyset, der skinner i Mørket.

Og kom der en til dig i dit Livs tungeste Nat, mens Tilværelsens Gåde og al den Smærte, som ruger over Tilværelsen under denne Sol knugede dig, — kom der én til dig og forkyndte dig: „*Gud elsker os Mennesker*", han vil ikke, at vi skal sørge og dø, men leve og frydes; forkyndte det sådan, at det gik varmt og smæltende gennem Sjæl og Sinde, da var det som det himmelske Lys, Lyset over alle, brød frem. „*Der vorde Lys!*" sagt med usvigelig Tilforladelighed, det er „det store Ord", Ordet større end alle andre.

Og det var dette Ord, hvormed Jesus Kristus kom for de mange Aarhundreder siden. Lovet og priset være hans Navn over alle andre Navne! Han forkyndte den guddommelige Faderkærlighed for alle de trætte, kæmpende Menneskebørn. Dèr står han, ikke blot i Marmor i Frue Kirke blandt Marmorapostlene, men varm og levende som Menneskenes Søn blandt sine Brødre, står der med udbredte Arme: „Kommer hid til mig, alle I, som har Tyngsel og Møje og jeg vil give eder Hvile, Hvile for eders Sjæle". Den Hvile er i hans Budskab: „Gud er eders Fader! *frygt ikke!*"

„*Frygt ikke!*" det er Julebudet i korteste Korthed, fra Bethlehemsmarken med Englerøst

og gennem Aartusinder. I Julesagnene om ham er mere Sandhed end der er i al den Klogskab, som går ud på, at der er ingen kærlig Gud og Fader. Thi Mørket og Dødens Skygger viger som Natten for Dagen og Fødderne finder sig på Fredens Vej med ham til Mester og Bannerfører.

Priset være Julen med *„Solopgangen fra det Høje!“*

4de Søndag i Advent.

Vejbryderen.

(Joh. 1, 19—28.)

Johannes Døberen kalder sig selv en Stemme, som råber i Ørkenen: jævn Herrens Vej! det er efter et Ord af Jesaja, som dermed sigter til den gamle østerlandske Skik ved Kongerejser. Da udsendtes der nemlig en Herold, som råbte overalt, hvor han kom frem: jævn Herrens Vej! da måtte Folk på de Egne bane en Vej over Bjærg og Dal, at Kongen kunde komme let frem.

Herren, om hvem Johannes taler, det er den forjættede Messias, til hvem hele Israels Forventning stod. Også Johannes ventede ham af hele sin Sjæl.

Hvordan skal vi opfatte Forholdet mellem Jesus af Nasaret og Johannes Døberen? Den almindelige Forståelse er jo den, at Johannes står som det levende Vidensbyrd om, hvad et Menneske, et syndigt Menneske, kan drive det til. Man mindes så om, at Jesus jo ogsaa selv siger, at blandt kvindefødte er der ingen større end Døberen. Og dog, føjer han til, er den mindste i Himmerig større end han. Derfor

måtte Jesu Forsoningsdød til for at Slægten kunde frelses. — Det er det fjerde Evangelium, som man især beråber sig på for at slå denne Opfattelse fast. Johannes er fra Jorden, Jesus er fra Himlen.

Når vi holder os til de tre første Evangelier, Jesu egenlige Levnedsbeskrivelser og ikke lægger noget ind deri, som ikke findes, så ser vi, at Johannes Døberen ventede Messias, og at hans Messiashåb har været som det, de stille i Landet, de fromme i Israel i Aarhundreder havde næret. Johannes har tænkt, at Messias skulde fremstå, mægtig i Ord og Gærning, samle Folket om sig og slå Hedningerne med dyb Rædsel, så de bøjede sig for Kongen af Davids Hus. Han har opfattet Jesus af Nasaret således, det ses jo klart af hans Spørgsmål fra Fængslet: er du den, som skal komme, eller skal vi vente en anden? Men Johannes tog dog Messiashåbet renere og dybere end nogen anden; hele hans Liv var gennembævet af den mægtige Forventning; han satte selve Livet ind på sin Gærning som Vejbryder. Derfor kunde Jesus prise ham som den største, født at en Kvinde, men dog lægge til, at den mindste i Himmerige var større, thi dermed mente han jo, at end ikke Johannes havde forstået, at Jesu Rige i ingen Henseende var et Rige af denne Verden. Johannes har ikke tilfulde kunnet frigøre sig for de jødisk-nationale Tanker og fra hele Udvortesheden i Moseloven. Det var Jesus, ikke Johannes, hvem det var givet at fortælle en Lignelse som den om den fortabte Søn eller den barmhjærtige Samaritan. Således kan vi også forstå det dejlige

Ord, som tillægges ham i fjerde Evangelium „jeg er ikke Brudgommen, men kun Brudgommens Ven, der glæder sig ved at høre hans Røst. Han må stige, jeg må dale!"

Johannes var Vejbryder og det er hans Storhed. Han følte det inde i det inderste af sin flammende Sjæl, at skulde Messias's Komme blive til Frelse for Folket, så måtte Folket *omvende sig*, rent menneskelig talt; det måtte gå i sig selv, aflægge sin Dårskab og sin Uret for at blive værdigt til at modtage sin Herre. Det er det, Johannes kalder at jævne Bjærgene og fylde Dalene. Det er en Betingelse, som går forud for Frelsen fra Gud. Og Jesus godkender det helt og fuldt. Han kalder Johannes et brændende og skinnende Lys, den Elias, som skulde gå forud for ham selv.

Lad os agte på dette! den almindelige kristelige Tale er jo den, at først må man tro på Jesus, så først kan man omvende sig fra sine Synder. Ja, det udråbes som særligt evangelisk-luthersk, at al Omvendelse uden Tro på Jesus som Guds Søn i Kirkens Forstand er intet værd, så at det er værre at være „vantro" end at være fortabt i alle Synder. Det er intet værd at beflitte sig på Ædruelighed, Kyskhed, Redelighed, Barmhjærtighed — uden Tro på Jesus og hans Forsoning vejer det ikke det allermindste; der er overhovedet ingen Omvendelse uden Troen, Kirketroen.

Men her får vi noget ganske andet at vide! her hører vi, at der er en Omvendelse, som er Vilkåret for at kunne modtage Jesus som Herre og Mester, at der er et Vejarbejde, der må gøres, før Kongen kan drage ind i Landet.

„Bereder Herrens Vej!“ en Omvendelse altså, som er noget værd, ja slet ikke kan undværes, hvis er Menneske vil fortrøste sig til den guddommelige Nåde, som Jesus forkyndte.

Og vi føler, at dette er sandt, det siger vor Samvittighed os, og når vi lytter til Johannes Døberens Prædiken, forstår vi, at den har slået ned i Tilhørene, og ramt, hvor den skulde.

Han taler ikke om Omvendelse hen i det Blå.

Han vender sig til Folket i dets Helhed, og revsede den farisæiske Hovmod, denne Fortrøstning til Afstamningen fra Abraham og til Udvælgelsen. Med alt dette, siger Døberen, er Folket dog som et Træ, mærket af Øksen.

Og han vendte sig til de enkelte Samfundskrese. Han formaner Rigmanden til Gavmildhed, Tolderen til Redelighed og Soldaterne til at afholde sig fra Udsugelse og Undertrykkelse af Befolkningen.

Alle de Synder, der gik i Svang i Folket, var Bjærgene og Dalene, hvor der skulde gøres banet Vej, før Guds Forjættelser til Fædrene om ham, som skulde komme, kunde gå i Opfyldelse. Og han så' sig selv som Herolden, der løftede sin Røst i Ørkenen for at kalde Folk sammen til Arbejdet.

Hvad Betydning har nu Døberens Prædiken for *os?* vi er jo dog „et kristent Folk“ og skulde være nået videre end selve Johannes, hvor små vi så er.

Ja, *skulde*, men jeg er bange for, at „Kristenheden“ endnu lige så fuldt som Jødefolket for henved 2000 Aar siden trænger til at høre Johannes's Alvorsrøst. Vi må ikke i åndeligt

Hovmod mene, at den har intet Bud til os. Tvært imod skal vi betænke, at dersom de åbenbare Synder, der går i Svang blandt de såkaldte kristne Folk, ikke angres og aflægges, så kan det kun lidet nytte med al officiel Kristelighed, så er det snarere Hykleri og Bespottelse end Gudsdyrkelse.

Der er det sociale Spørgsmål. Johannes talte om Godgørenhed, vi må kræve Retfærdighed, der gør så megen Godgørenhed overflødig.

Vi må som kristne kunne mødes i dette, at det *er* Guds Mening, at enhver, som er født til Verden, også er kaldet til Arbejde og har et retfærdigt Krav på en menneskeværdig Tilværelse som Løn for ærligt Arbejde. Det synes klart, at når nogle enkelte har bemægtiget sig Jorden og lukker andre ude derfra, så er det et Indgreb i Guds Vilje, thi Gud har givet Menneskeslægten i dens Helhed denne Jord som et fælles Hjem, og ingen har Ret til at fortrænge sin Næste fra hans Plads på Jorden. Det hører med til at jævne Herrens Vej, slette Bjærgene og fylde Dalene, at arbejde på en Samfundsorden, hvor Arbejderen får sin hele og fulde Løn og dermed Midlerne til et menneskeværdigt Liv.

Johannes Døberen tilholdt Toldbetjenten om at nøjes med de forordnede Satser. Også her er noget, der minder os om en Samfundsskade. Hvorfor hører vi ideligt, også hos os, om Overgreb på fremmed Gods? „Det er Nydelsessygen“, hedder det ovenfra. Ja vel, — men hvem fører an? mon ikke de „bedre“ Klasser? hvor kan man da forundres, at sådan Høst følger på sådan Sæd? Thi naturligvis tager de

„lavere“ Klasser efter „bedre Folks“ Forbillede. Det hjælper derfor kun lidet, at man ovenfra råber Ak og Ve over „Mængdens“ Hang til Fornøjelser og Adspredelser, over de hyppige Tyverier og Underslæb. Nej, skal der udrettes noget, så må man selv gå i Spidsen. Magthaverne og Overklassen må føle deres Ansvar ganske anderledes stærkt end hidtil. Den „kristelige“ Stats Tjenere må gå foran med et godt Eksempel på Pligttroskab, Redelighed og Uegennyttighed.

Og endelig sagde Johannes et Formaningsord til Soldaterne. „Nøjes med eders Sold.“ Det er jo et lidet lysteligt Skuespil, det nuværende kristne Evropa fører op i Hedningelandene med „den pansrede Næve“. Hvor tænker man dog, at en kristen Mission kan fremmes på den Vis? ved at plyndre og mishandle andre Folk, som ikke er så vidt i Kulturen som vi Fvropæere! og de kristne Folk indbyrdes er som vilde Dyr, der ligger på Spring efter hverandre. Denne Synd skal råbes ud, til det bliver hørt.

Vi kan være uenig i mangt og meget, hvad de borgerlige Forhold angår, men i selve Grundsætningerne må vi dog som Jesu Disciple kunne enes. En „Kristendom“, som lader sig forlige med tankeløs Selvvidskhed, skamløst Udbytteri og hjærteløs Blodsudgydelse er værre end ingen; thi det er at tage Guds og Jesu og den kirkelige Kulturs Navne forfængeligt.

Derfor trænger vi til at høre Johannes Døberens Omvendelsesprædiken og lægge os den på Hjærte, trænger dertil langt mere end til al den Travlhed med indenlandsk og udenlandsk

Mission, Kirkebyggeri o. s. v. Thi hvis vi ikke er omvendte fra de åbenbare og grove Forsyndelser mod Guds hellige Lov, hvordan vil vi da mene, at vi har Ret til at bære Kristennavnet? Først i Skole hos Johannes — så til Jesus! Først Menneske, så Kristen! og så et endnu gladere og dygtigere Menneske!

1ste Juledag.

Tabt og vundet.

(Luk. 2, 1—14.)

Jeg kunde tale til Jer i Dag således, at jeg helt gik uden om Spørgsmålet om Sandheden, den historiske Sandhed i de evangeliske Fortællinger om Jesu Fødsel og spæde Barndom. Disse Fortællinger har vi sikkert alle inderligt kære fra Barneårene. Der ligger en ganske egen Glans over dem, en Glans, som smælter sammen med Mindet om Juletræets Lys og vore dejlige Julesalmer. Måske der også er mange af mine Tilhørere, der vilde finde det rimeligt, om vi i det mindste for i Dag lod alle Indvendinger mod Juleevangeliets udvortes historiske Virkelighed, om ikke fare — thi det lader sig dog ikke gøre -- så uudtalte og blot hengav os i den almindelige Stemning. Det er jo vitterligt, at således fejres Julen af de aller-, allerfleste i Kristenheden. De har med større eller mindre Bevidsthed opgivet Troen på det historiske i, hvad Evangelierne melder om Jesu Komme til Verden og hvad dertil knytter sig. Men de fleste holder det tilbage hos sig selv. Julen er jo også en Kirkehøjtid, der var helt

ukendt i de første Aarhundreder. I Hedenskabets Tider fejredes Solhværvsfesten, og da mange Udskejelser, usømmelige for Kristne, var forbunden dermed, mente Kirken, at det var bedst at give den et kristeligt Tilsnit, — og således blev Julen indført. Den Skik at give Gaver, der jo snart er Hovedsagen for Folk som de er flest, er en Arv fra Hedenskabets Dage. Om Jesus Fødselsdag vides aldeles intet, og selv Aaret er mindst tre Aar for sent beregnet. Det er Solens Vending på Himmelbuen, der er det egentlige Ophav til Højtiden, og langt være det fra mig at kaste Sten på den rent menneskelige Glæde, der kommer som en kær, buden Gæst midt i den mørke Tid.

Men vi vil jo Sandheden i Kristendommen i det hele, og kan ikke gå uden om dette, netop allermindst om Julen. Den Usandhed, der er i dette, at man fejrer Jesu Fødselsdag, som den skildres i Evangelierne, uden at tro derpå og uden at holde et redeligt Opgør med sig selv om sin Mangel på Tro derpå, er fordærvelig for det ægte religiøse Liv, for et oprigtigt Gudsforhold og strækker sig over hele Linien. Hvad Jesu Historie kunde blive, redeligt overvejet, kan den umuligt blive i al den Uredelighed, som enten skriver sig fra åndelig Dovenskab eller Fejghed.

Når vi ikke tror paa Barndomsfortællingerne, så er 'det, i al Korthed sagt, fordi vi overhovedet ikke tror på en guddommelig Indgriben i Naturens Orden. For os er den eneste guddommelige Aabenbaring den, som foregår i Historiens Løb, i Naturen og i Samvittigheden. Derigennem opdrages vi under

Udviklingens Lov. Det mirakuløse vilde være en Hemmen og ikke en Fremmen af Guds Vilje med os.

Når vi nu, med personlig Sandhed, skal fejre Julen, så er der altså noget, noget gammelt og dyrebart, vi må tilstå, at vi har opgivet: hele denne vidunderlige Tildragelse med Jomfru Maria, med Hyrdernes Oplevelse ved Bethlehem, de østerlandske Vismænds Besøg og Flugten til Ægypten. Jeg véd nok selv, hvad det kan koste. Thi det er som at miste det skønneste Arvegods fra Barnehjemmet. Man vil i sin første Smærte efter et redeligt Opgør synes, at der i Fortællingerne med den himmelske Glans aldrig kan blive noget for en mere.

Ja, dette véd jeg. Men så véd jeg også, at det tabte kan genvindes — i en anden Skikkelse. Også her gælder Salmeordet: „alt, hvad for hans Skyld jeg mister, får igen jeg på hans Ord". Og det er jo for *hans*, for Sandhedskongens Skyld, at vi tilstår Tabet og tager Smærten.

Hvorledes er disse Fortællinger opståede? de var slet ikke til i Jesu egen Livstid eller i den nærmeste Tid efter hans Bortgang fra Verden. I Markusevangeliet, som sikkert er det ældste Evangelium, hedder det, at Maria mente, at hendes Søn var ude af sig selv, så han talte i Begejstring om de himmelske Ting. Markus har intet som helst om den overnaturlige Fødsel, og heller ikke har det 4de Evangelium det, Lukas var ikke — så lidt som for Resten Markus — Apostel, og Mathæusevangeliet har vi ikke i den Form, hvori det oprindelig blev skreven. Og heller ikke beråber Jesus eller hans Disciple sig i selve disse Evangelier no-

gen Sinde på det overnaturlige ved hans Fødsel. Endelig er det to helt forskellige Overleveringer, der findes hos Mathæus og Lukas, og de kan ikke bringes til at passe sammen. Paulus og de øvrige af Skribenterne i det ny Testamente nævner aldrig Barndomsfortællingerne, hvad de dog åbenbart vilde have gjort, dersom de kendte dem og tro'de på deres Virkelighed. Men Tiden gik og Sagnene voksede frodigt op om den mægtige Personlighed. Den poetiske Indbildningskraft forherligede Jesus i Hymner og Salmer. Endnu var det kun Sindbilleder og Lignelser, men Udviklingen førte nødvendigvis hos Oldtidens Folk, især hos Jøderne og Grækerne til, at Sindbillederne fastsloges som Historie. Et Sidestykke har vi i Fristelseshistorien, der fortælles som ydre Virkelighed og dog kun kan være en Lignelsestale til Anskueliggørelse af en indre Oplevelse. De Jødekristne måtte drives til at søge alle messianske Spådomme og Varsler opfyldte på og ved Jesus, han *skulde* være jomfrufødt som „Immanuel" (Jes. 7) og *skulde* fødes i Davids By og være af Davids Slægt. Der var ingen bedragerisk Hensigt deri, det var simpelthen en religiøs Fornødenhed, der af sig selv skabte „Historie". Sagde ikke den gamle skikkelige Pave Pius d. IX: „Dogmet overvinder Historien!" Paven *skulde* være ufejlbar.

Men der er en anden og dybere Art Sandhed end den historiske. De evangeliske Barndomsfortællinger er Udslag af et religiøst rigt begavet Folks barnlige Naturanskuelse, af Trangen til så at sige at iklæde de højeste sædelige Grundlove Kød og Blod, og af Længslen efter det fuldkomne Menneske og det ideale Liv.

Her er vi ved Sandheden, og ved at gribe denne Sandhed vinder vi det tabte i langt rigere Fylde tilbage. Her har vi fast Bund under Fødderne. Vor Barndoms elskede Evangeliefortællinger om Jesusbarnet får en ny, en dybere Betydning for os. Lad os anstille en Sammenligning.

Ingen tror på Bogstaveligheden af et græsk Sagn som det om Ødipus og Antigone eller om et nordisk Sagn som det om Baldur og Nanna.

Men vi tror på den opofrende Kærlighed, som disse Sagn udtrykker. *Det* er historisk, at *således følte Grækere og Nordboere* i den fjærne Old, — og derved knyttes Båndet mellem dem og os, thi *således kan også vi føle.* Det almén-menneskelige er den gyldne Bro mellem Slægterne tværs over Tidernes Svælg. Derfor kan også Digtere og Kunstnere stadigt øse af Oldsagnenes Væld og blive forståede, mens Aartusinder rinder. Men tages der med plump Hånd derpå er deres underfulde Magt straks forbi. *Nu* kan vi ikke tro på Historiskheden af slige Myther. Virkeligheden i dem er ene og alene den, at de er den farverige Iklædning for Livets bærende Grundtanker, det fine Støv på Sommerfuglens Vinger.

Således også med Jesu Barndom efter Evangelierne. Den håndgribelige Sandhed *kan* vi ikke fastholde. Men er vi redelige og tilstår det frit for os selv og vor Gud, og på given Foranledning for alle, der spørger os derom, så kommer vi ned til Kildevældet, hvorfra Juleevangeliet er udsprunget, og dette Kildevæld rinder i os selv des friskere og klarere, jo ærligere vi holder Opgør med os selv. Vi

ser Jesu Barndom indhyllet i Sagn og Legender, hvoraf kun *det* ene synes at fremgå, at han fødtes i Nasaret af fattige Forældre. Men i Legenderne spejler sig Israels og Alverdens og vort eget Håb om og vor egen Længsel efter Menneskeslægtens endelige Sejr over Selviskhed og Dyriskhed til et Liv i Kærlighed og Renhed. *Det* er Sandheden, klædt i en Dragt, der stråler af Poesi. Således *måtte* Sandheden udtales i Østerland for to Aartusinder siden.

Erkender vi dette, da er den historiske Sammenhæng bevaret mellem det første og det tyvende Aarhundrede. Da står vi på Virkelighedens Grund, da forholder vi os i *Oprigtighed* til Julen. Vi kan synge vore Julesalmer og høre Juleevangeliet med barnligt Sind og voksne Tanker. Da er vi fri for at slås med Tvivlen, som lurer i os, når vi skal *anstrenge* os for at blive i Bogstaveligheden. Det vilde sikkert ende med, at vi vendte os bort, ikke blot fra Troen på det underfulde i Jesu Liv, men fra Troen på en levende Gud og dermed på en Mening i Tilværelsen. Den rette Barnlighed består ikke i, at vi klamrer os til de Forestillingsformer, som er naturlige for Barndommen, men i at vi forener Barnets Sanddruhed og Sundhjærtethed med de modnere Aars Erkendelse og Kundskab. Hvad vi nu elsker i Juleevangeliet, det er det fælles menneskelige deri. Sandheden har frigjort os fra Trældommen under det gamle Bogstavåg, men i fuld Frihed elsker vi det gamle Svøb for den Tro, som aldrig ældes, at Gud har Velbehag i Menneskene og at Fred er hans alkærlige Vilje, Hjærtets Fred, Samfundets Fred og Folkenes Fred! Jeg vilde ikke

undvære en Stavelse af Julefortællingen i mit nye Testamente, elsker den langt højere end den Gang, jeg sloges med Tvivlen og vilde dølge den for mig selv, elsker det så højt som i min Barndom, men nu som Mand, der er vokset fra det for *mig* barnagtige. Den Glæde og den Kærlighed skal ingen tage fra os, thi den hviler på Oprigtighedens Klippegrund.

Så glædelig Jul da, mine kære Tilhørere, og Tak for de Aar, som er gået, hvori vi dog har erfaret det med hverandre, at det lader sig gøre at dyrke vor Gud og Fader som Jesu Kristi Disciple, selv om *vi* ikke kan tage de skønne Julefortællinger for andet end Sagn. Hvad vi måske en Gang mente at have tabt, da Tvivlen vågnede og måtte gennemkæmpes, det har vi rigelig vundet tilbage, også vor Juleglæde. Gud Fader være lovet derfor! —

2den Juledag.

Stefan.

Der er et dejligt Digt af den tyske Digter Schiller — „Klokkesangen" hedder det. Deri skildres det så vidunderlig skønt, hvordan Kirkeklokken med sin snart dybe, alvorlige, snart festlig glade Røst ledsager „Livets vekslende Spil." Men der er et Par Linier, som særlig i Dag er faldne mig på Sinde, disse:

„thi hvor det stærke og det ømme,
hvor Kraft og Mildhed sammen strømme,
— d é r giver det en liflig Klang."

To af vore egne Storskjalde har sagt det samme med lidt andre Ord, Øhlenschläger således:

„kun den er stærk, som ret er blød,

Grundtvig således:

„. . . . . som Ungdomsvenner vandre
Magt og Mildhed med hverandre.“

Og jeg tvivler ikke på, at når vi ledte efter, fandt vi den Tanke mangfoldigt udtalt både hos vore egne og andre Landes Digtere.

De to hører sammen, Styrken og Mildheden, hører sammen som Mand og Hustru i et lykkeligt Ægteskab, og det skal vist ikke slå fejl, at alt, hvad der er i Vejen med et Adamsbarn, kommer af, at de to ikke vil forliges, men den ene tage Magten fra den anden. Hvor det er sådan med Mand og Kone, står det ikke godt til i Huset. Jo mere „det stærke og det ømme“ kan forliges og hjælpe hinanden fra at komme på Afveje, des bedre, des lifligere en Klang giver det.

Nu kan vi godt sige, at det er netop det, Kristendommen skal hjælpe os til, denne liflige Klang. „Sandheden tro i Kærlighed“, siger Apostlen Paulus, og det er i kærnefuld Korthed et Skjoldmærke for dem, der som Paulus træder i Jesu Fodspor.

Det er jo ham, denne Jesus, der er og bliver det store Forbillede. Jeg véd nok, at der er mange fromme Mennesker, der ligesom er lidt ængstelige ved at tale om Jesus som vort Forbillede. Det klinger dem så „rationalistisk“. Alligevel skal vi ikke være bange for at tage ham som Forbillede, ganske simpelt fordi han dog er og bliver det og selv har sagt, at vi „skal lære af ham, thi han er ydmyg og sagtmodig af Hjærtet,“ ligesom vi også skal lære

af ham, ikke at „frygte for Mennesker“ — netop altså det „stærke og det ømme“. Han var selv helt igennem „stærk som Helten, kærlig som en Kvinde“ (Grundtvig i „Påskelilien“). Det lille Barn i Bethlehem, svøbt i Klude, leende og grædende på Moders Skød, den korsfæstede i Dødens Bitterhed, trofast til det sidste; den dybeste Deltagelse for Menneskers Vel og Ve, den mest glødende Harme mod al Egengodhed, Hovmod og Hykleri, — disse Modsætninger smæltede sammen til „en liflig Klang“ i ham.

Et skønt Forbillede, siger én eller anden, ja vist, *for* skønt og stort. Hvem kan nå det? nej, hvem kan *nå* det! men så igen, hvem kan ikke *tilstræbe* det, og hvor mange har ikke tilstræbt og nærmet sig det, så der er gået lysende Minde deraf, endnu flere, der ikke mindes her på Jord. Har Du hans Aand, så tilstræber Du det og — nærmer dig, måske allermest da, når Du synes, Du er længst borte, og ikke selv kan høre „den liflige Klang“.

Da er det godt at se på hans Venner fra de henfarne Dage, som nu på en Mand som *Stefan!* hos ham hører vi Enklangen af det stærke og ømme, Magt og Mildhed, Sandhed og Kærlighed, det mandige og det kvindelige.

Der var ingen, fortæller Lukas om ham, der kunde modstå den „Visdom og Aand“, hvoraf han talte til sine Modstandere. Og det er Synd at sige, at han lagde Fingrene imellem overfor det høje Råd! „Hårde Halse, uomskårne på Hjærtet og Ørerne!“ Det er, hvad man kalder rent ud af Posen, mindst af alt høfligt og hensynsfuldt, endda han vidste, det gjaldt Livet.

Sagen er jo den; at Stefan, han *tro'de*, tro'de med én sådan Inderlighed, en så brændende Overbevisning, så der var i Grunden ingen Ting til for ham uden dette ene, at Jesus Kristus var den forjættede Messias og død og opstanden. Ham gjaldt det at være tro uden alle Hensyn, af hvad Art nævnes kan. Sådan Tro har der været i Kristendommens store Tider, allermest i Morgentimerne for de 1900 Aar siden.

Der er, véd vi af Erfaring, en vidunderlig Magt i dette, at *tro*, selv rent almenmenneskeligt taget, „tro på" et Menneske ɔ: stole på ham; „tro på" en Sag ɔ: være vis på dens Sandhed og endelige Sejr. Det kan løfte og bære vidt. Men så at tro på Jesus af Nasaret — udsendt af den levende Gud! Tro det således, at det er Aandedrættet, Hjærteslaget, ja som Mad og Drikke for dem, der tror! Har vi for Alvor givet en stor Sag vort Hjærte, lægger den os Ord på Tungen til at forsvare den med, så vi opdager, vi er helt veltalende, hvad vi måske aldrig før havde tænkt. Det blev os *givet* af Sagen selv. Sådan blev det også Stefan *givet*. Han så' denne Tillukkethed, denne Selvgodhed og Afstumpethed hos dem, han kom i Ordstrid med, og han så det åbenbare Fjendskab mod den Sandhed, der havde grebet ham, lyse ud af det jødiske Råds Øjne. Så slænger han dem i Ansigtet: „I hårde Halse! I uomskårne på Hjærter og Ører!"

Lad mig nu sige ligefrem: Stefan var vistnok af den Slags Naturer, hvoraf der let bliver „Fanatikere". En Fanatiker, det er jo én, der er så behersket af en Tanke — sand eller falsk — at han mister Selvbesindelsen og ikke hol-

der sig indenfor den rette Grænse i Brug af Midlerne. Det er netop et af de Skær, hvorpå så mange nidkære Mennesker strander. Vi kan se det den Dag i Dag — i Politiken så vel som på det religiøseOmråde. Det er det „stærke", der er bleven for stærkt, eller rettere: har forvildet sig. Middelalderens Kættermestre, vore Dages Ild- og Svovlprædikanter — det er Fanatisme, der har ødelagt Folk, der kan kaldes Stefansnaturer, når de ellers virkelig, oprigtigt mente og mener at vise Gud en Dyrkelse ved at brænde Medmennesker, ligefrem eller i billedlig Forstand ved deres Ord. Og den Trang, mange Mennesker har til at „sige hinanden Sandheden" — Sandheden, „om den så skal ud gennem Sidebenene", er af samme Art. — Men hos Stefan var der en Modvægt; der var en anden Stræng end den hæftigt lidenskabelige; — der var „det ømme" ved Siden af det stærke; og det er jo sådan, det skal være.

Det kan vi allerede slutte deraf, at han var Fattigforstander, valgt af Menigheden netop til det Stykke Arbejde og på en vanskelig Tid. Der hører opofrende Tålmod og Kærlighed til at røgte en frivillig Fattigpleje. Med den offenlige er det jo en anden Sag. Dér har man sine visse Love og Anordninger at gå efter. Men som nu her ved den Lejlighed, hvor Stefan var bleven valgt. Det har sandelig ikke været så helt let at finde Mænd, som både kunde og vilde tage sig den Ting på. De græsktalende Menighedsmedlemmer klagede over, at deres trængende blev sat til Side for de hebraisktalendes. Der er, snart sagt, intet, der kan skille Folk ad mere end sådan noget. **Altså**: de rette Mænd! og Stefan blev én af

de syv rette Mænd, sikkert ikke mindst fordi han har haft et varmt, kærligt Hjærte for de trængende og det *Kendskab* til disses Kår, som hører til. Så kan vi også vide, at det virkelig var *Guds* Aand, der drev ham, ikke hans egen, når han talte de flammende, harmglødende Ord' at det var „Nidkærhed for Guds Hus, der' fortærede ham", ikke Fanatismens uhyggelige Brand.

Vi kan fremfor alt vide det af hans Bøn for dem, der stenede ham. En så fuld Efterklang af Jesu Korsord: „Fader, forlad dem, for de véd ikke, hvad de gør!" har vist aldrig siden lydt — det skulde da være fra det Bål, hvor Johan Huss 1400 Aar senere blev brændt. Stefan og Johan Huss, de så' i deres Dødsstund det samme, som Jesus Kristus så' — *Mennesker* i deres Drabsmænd, forvildede, åndeligt formørkede, men stadigt Mennesker, der også var bestemt til at lade sig forløse og frigøre af Guds Sandhed, udfri af „Mørkets Bånd". „Stærk som Helten, kærlig som en Kvinde!"

Se, det er nu dette — tror også jeg at have erfaret — der tilsidst vinder Mennesker, at man sér på dem som Mennesker, selv når de forsynder sig grovest. Den unge Saul sad også og så' til og gottede sig ved at se Stefan synke i sit Blod. Men han blev vundet tilsidst. Stefans blodige Skikkelse og Stefans strålende Øje og Stefans bristende Røst med dens Sejrsklang, — han så' jo Himlen åbnet og Jesus stående ved Guds højre Hånd — og hans sidste Suk: „Herre Jesus, tag mod min Aand"! det vilde ikke ud af unge Sauls Øjne og Øren og Tanke. Og Saulus blev Paulus. Hvor mange, der desuden er bleven vundne, véd vi ikke,

men Mindet om Stefan var sikkert med i hvert Ord om Guds Rige, Paulus siden talte, bevidst eller ubevidst med. Alt, hvad vi oplever, bundfælder og virker godt eller ondt, eftersom det oplevede var godt eller ondt.

Vi er jo Småfolk. Det er små Tider nu mod da. Store Tider skaber store Mennesker — eller rettere: kalder på det store, der er overalt og al Tid i denne Menneskenes Slægt. Det er ikke stort eller småt, det kommer an på, men *Troskaben* i stort og småt. Om Du dør som Blodvidne eller ganske rolig i din Seng, det er ikke derom det gælder, men kun om at være *tro*.

Gid så Stefans Minde må hjælpe til at oppe os små, at vi træder al Tid bedre i Jesu Fodspor.

„Thi hvor det stærke og det ømme,
hvor Kraft og Mildhed sammen strømme,
dér giver det en liflig Klang."

Søndag efter Jul.

Lyset udgår fra Barnet.

(Luk. 2, 25—32.)

„Et Lys til at oplyse Hedningerne", siger gamle Simeon om Barnet.

Hvem kender ikke Correggios Maleri „Natten"? Der sidder den unge, lykkelige Moder og ser på Barnet, hun nylig har bragt til Verden. Det er dyb Nat, men fra Barnet udgår en Lysglans, som kaster sit Skær over det fattige

Rum. Hyrderne står og betragter med undrende Ærbødighed den spæde, hvis Fødsel Engleskaren derude på Marken har udsunget over Verden, og Lyset falder over de vejrbidte Ansigter og giver deres Træk en uforlignelig Adel og Højhed. *Lyset udgår fra Barnet!* — Det er den store Kunstners dybe og sande Juleprædiken, og den er vel værd at agte på. Erfarer vi det ikke selv mangen Gang, at Lyset udgår fra Barnet? Et Barneord kan tit lyse forunderligt op i Mørket. Herodot, de gamle Grækeres navnkundige Historieskriver, fortæller om en spartansk Konge, der var lige ved at lade sig bestikke til en Handling, hans Samvittighed fordømte. Da sagde hans lille fireårige Datter, som gik og legede på Gulvet: „skynd dig og gå bort, Fader! ellers overtaler den fremmede Mand dig tilsidst.“ Kongen hørte Himlens egen Røst i den umyndiges Mund og afviste Fristeren. Lyset udgik fra Barnet.

Der fortælles om Luthers Ven og Medarbejder, Filip Melankton, at han, såvel som den store Reformator selv, en Gang var såre mistrøstig over al den Modstand, de havde at kæmpe med. De havde netop samtalet derom og nedslagen var Mester Filip gået hjem. Men lidt efter trådte han igen ind til Luther med et så oplivet Aasyn, at denne måtte forundre sig over den pludselige Forandring. Melankton sagde: „Da jeg kom hjem, hørte jeg mine Børn synge og bede med Frimodighed til deres himmelske Fader. Nu véd jeg, at vor Sag skal sejre!“ Lyset udgik fra Barnet! — Jeg har kendt en gammel, gæv Præstemand, der kunde sidde længe og glæde sig, når han havde fået at se et fuldt, åbent

og troskyldigt Barneøje. Da fik han ligesom ny Forvisning fra det høje om, at der trods al Løgnen og Falskheden på Jord, dog er Sandhed og Renhed til. Lyset udgik fra Barnet.

Ja, han har Ret, Digteren, som synger:

Hvad stort på Jord blev funden,
det Barnet altid i os fandt,
hvad varmt i Sjæl er runden,
af Barnets Gråd det randt.
Hvad skønt som Leg i Tanken steg,
gav Barnet i vor Sjæl i Leg —
al Verdens Kløgt er siden
for liden.

Men fra Barnet, som fødtes for de 1900 Aar siden, er det største Lys udgået, som nogen Sinde har strålet ind i Verden. Det var en dyb Nat, der rugede over Jorden i Kejser Augusts strålende Tidsalder, da al Verden blev skreven i Mandtal. Det var en glimrende Kultur, men den var som den kalkede Grav, der gemmer på Dødningeben og alskens Urenlighed. Umenneskeligheden var bleven stor indtil Himlene. Kun et lille Mindretal solede sig med Kejseren i Lykkens Glans. Resten, det uhyre ejendomsløse Proletariat, og de talløse Slaver og Slavinder havde ikke så megen Ret som et almindeligt Husdyr nu. Ægteskabets Hellighed ringeagtedes, Børneudsættelser hørte til Dagens Orden, de fattige og de gamle overlodes til deres Elendighed, og Fanger og Forbrydere behandledes med den mest oprørende Grusomhed. Al Tro på en højere, guddommelig Verdensstyrelse var forsvunden, og selve de hedenske Offerpræster smilte forstående til hverandre, når de mødtes på Gaden. De vidste om sig selv og om deres Kaldsfæller, at de alle var Gøglere og Bedragere. Da strålede

Stjærnen frem over Betlehem midt i den tunge, sorte Nat. *Lyset udgik fra Barnet i Krybben!* Det udvortes og håndgribelige i de skønne, evangeliske Fortællinger kommer det ikke an på. Man kan være Jesu Kristi oprigtige Discipel, selv om man lader Udvortesheden deraf stå ved sit Værd. Men derom kan der ikke tvivles, at den store, italienske Kunstner har set ret, når han i sit uforlignelige skønne Billede lader Lyset udgå fra Barnet.

Vi synger i Julesalmen:

„Julen er kommen med Solhværv for Hjærterne bange.“

Ja, Solhværv! Som Julen hvert Aar kommer i den mørkeste Tid med sit Lys og sin Glæde, og just derfor er dobbelt kær, så kom den første Jul som et Solhværv i Menneskeslægtens Historie, et Tidehværv uden Mage før eller siden. Det vår *Menneskeslægtens uendelige Værdi*, der med Evangeliet udråbtes over Verden, det var *Menneskeligheden og Menneskeretten*, der lystes i Kuld og Køn midt i Umenneskelighedens og Uretfærdighedens Dage. Og vistnok er Kampen mod de onde Magter fremdeles stående og vil så vedblive, så længe Verden står, men der *er* Fremgang at kende, hvor langsom den så er. Mørket har ikke vundet Sejren. Lyset, som udgik fra hint Barn, brænder endnu, om end som igennem Glar, dunkle af Støv og Spindelvæv. Hvor forskellige Tanker vi så end kan have om Jesus af Nasaret (og hvad nytter det at nægte, at Tankerne er såre forskellige?) så kan dog alle de, der mødes i dette ene, at han visselig er Verdens Lys, fejre en god og glædelig Jul i hans Navn. Julens glade Budskab følges da af Julens al-

vorsmilde Formaning om, at Lyset, som udgik fra Betlehemsbarnet skal fordrive Mørket, der i så mange Måder omlejrer vor Sjæl, at Renhed og Kærlighed må få Magten over vor Besmittelse og Selviskhed, alt til Guds Ære. Thi Lyset udgår fra Barnet, som selv er den store Barneven, der søger Barnet i enhver af os.

Nytaarsdag.

„Visdom i Hjærtet“.

Endnu en Milepæl! er det den sidste
før Mødet med det tavse Sendebud,
som gik usynligt fra vor Vugge ud
og nærmer sig usynligt med vor Kiste?
Vi véd det ej, men kan dog gå vort Skud
med trøstigt Sind, i hvad vi end skal friste.
Lad Lykken svige og lad Hjærtet briste,
når kun vi er på Vejen hjem til Gud,
— hjem til den Gud, som ejer Livets Magt.
Og derfor kan vi hilse Nytårsmorgen
med Smil om Mund, og vandre uforsagt
og sige Tak for Glæden, Tak for Sorgen,
til vi skal lægge Støvets tunge Dragt
og gå fra Hytten ind i Kongeborgen!

Lær os at tælle vore Dage således, at vi „får Visdom i Hjærtet“, hedder det i den berømte „Mose Sang“. (Ps. 90).

Om ellers nogen Sinde, så langt Aaret er, må der på Nytårsdagen være Sangbund for et Ord som dette. Hvert Aarsskifte minder os på sin egen stille Måde om Forkrænkeligheden, hvisker til os sit: kom i Hu, at du skal dø!

Den er som en Milepæl, der kun siger os, hvor langt vi har gået, men ikke hvor langt vi har tilbage. Kun *det* er sikkert. at

„et lidet Aandefang
kan ende al vor Gang,
så vi i Evigheden står —
vi går til Døden, hvor vi går.“

Uvilkårligt tæller vi vore Dage for hver Nytårsdag, vi ser, men Spørgsmålet er: *hvordan* tæller vi dem? Udvortes er det jo let nok at regne ud — men ellers!

„Lær os at tælle vore Dage, *så vi får Visdom i Hjærtet,*“ beder Moses sin Gud, idet han ser tilbage på sit Folks og sine egne henrundne Livsår med al deres Kamp og Møje. Ikke slet og ret, hvad man kalder „Levevisdom“, men „Visdom i *Hjærtet!*“ en Visdom, der i Sandhed er en Livets Visdom, en Visdom, som går i det Høje og det Dybe.

Thi der er en Visdom, en Levevisdom, som *kun* går ud på, at alt er Forfængelighed og mener, at alt som går ud derover, er Dårskab. Når et Menneske er kommen dertil, da er det gammelt selv i sin Ungdoms og sine „bedste Aars“ naturlige Kraft. Det kan komme af et medfødt Anlæg til Selviskhed, som er næret ved Livsforhold, ved Opdragelse og Samfundsstilling. Man ser på Livet som et Skuespil, hvor alle spiller Komedie for alle og det kun kommer an på at gøre det godt for sin egen Part, som hin romerske Kejser, ham, i hvis Tid Jesus fødtes til Verden, ham, som sagde på sin Dødsseng: „har jeg ikke spillet min Rolle godt? lad mig nu se, at I klapper!“ eller som den engelske Konge, der havde det Mundheld: „enhver har sin Pris, hvorfor han

eller hun er tilfals, og enhver pynter sin Egenkærlighed med et eller andet smukt og velklingende Navn, så som Fædrelandskærlighed, Troskab, Dyd o. s. v." Det er en Levevisdom, men ikke en Livsvisdom, ikke en Visdom for Livet, det Liv, som alene fortjener Navn af Liv, Menneskeliv. Det er en Dødsvisdom, thi alle levende, frugtbare Spirer er visnede her inde i „Hjærtet". — Og det kan komme af, at et oprindeligt Naturanlæg til at glæde sig ved og øve det ædle og gode er bleven overt vældet af alt det skønne og herlige, Jordlivebyder, har beruset sig deri og det ender med Overmættelse og Slappelse. Det er i sin groveste Form den „Visdom", som Paulus sammenfatter i Ordsproget: lad os æde og drikke, thi i Morgen skal vi dø!" Det er Dødens Levevisdom, hvor alle Livets Blomster har mistet Glans og Duft. Det siges i finere Ord af den livstrætte „Prædiker": „Jeg priste dem, som for længst er døde, frem for dem, som lever nu, og lykkeligere end dem begge er den, som endnu ikke er bleven til, ikke har set alt det onde, som bedrives under Solen." — Og denne Levevisdom kan endelig være Frugten af bitre Skuffelser, der omsider virke som Gift for al god Tro til Menneskene og hvad Menneskers er, og for alt frejdigt Håb om Retfærdighedens Sejr. Således skildrer en af vore Digtere[1]) den mægtige Sultan, som i Tillid til sin retfærdige Sag er dragen i Kampen mod sin Medbejler, et Umenneske, hvis Navn Historien har brændemærket. Men han taber Slaget og spærres inde i et Bur som et

[1]) Hauch: „Bajazet".

vildt Dyr, og nu siger han til en tro Tjener, som kommer for at trøste ham:

„Alt, hvad der lever er nedrigt!
Det bedste dødt. Og Allah, hvor er han?
Sig, er han også død?
Sig, har han givet Eblis al sin Magt?
Jeg skulde have vidst det, Kalaf, jeg
det skulde have vidst! har jeg ej levet
nu til mit Hår blev gråt, jeg gamle Dåre!
Så går det jo, jeg skulde have kendt
til Verden. Ja, jeg bedre var end Timur.
Så måtte jeg jo gå til Grunde — det var
jo Verdens Orden fra den ældste Tid,
— men ingen ssr det, før det er jo for silde.“

Den Levevisdom kan til Tider som en svidende Frost gå hen selv over deres Hjærter, som dog tror på den levende Gud. Sådan hændte det en dansk Statsmand og Kirkemand, som i Danmarks Midnatstime for 40 siden mødtes med en Ungdomsven på Tinge, hvor Afgørelsen skulde træffes om Kampens Genoptagelse. Vennen sagde til ham: „nu står vi som Israel ved det røde Hav. Foran de brusende Bølger, bagved de fnysende Fjender. Kun opad er Udsigten fri.“ Men Svaret lød: „I slige timelige Ting kan vi ikke stole på sådant,“ og siden: „det danske Folk er et rådent Folk, jeg vil ryste Støvet af mine Fødder og gå i Landflygtighed!“ Det er en Dødens Visdom, der lamslår alle gode Kræfter. Har vi ikke alle erfaret noget af dette, ja måske netop i det Aar, som er rundet bort!

„Lad os tælle vore Dage, så vi får Visdom *i Hjærtet!*“ beder Moses. „Fra Hjærtet udgår Livet“, hedder det gamle Ordsprog af Salomon. Og når vi, som er gamle eller ældre, ser tilbage over Livet, kan vi da ikke få Øje på den bærende Grundlov, som gør sig selv gæl-

dende, stræng og barmhjærtig på én Gang, den bærende Grundlov, der udtrykkes således i et andet Ordsprog af Salomon: „Gudsfrygt er Visdoms Begyndelse.“ Dermed er at forstå noget andet og mere end dette at gå i Kirke, læse gudelige Bøger, holde Husandagt, hvor uundværligt det end kan være for mange til at vedligeholde og styrke deres Gudsforhold. Mere end dette kommer det dog an på at erkende de guddommelige Bud, som Verdensløbet, vore egne Oplevelser og vor Samvittighed lægger os på Sinde. Det er „Visdommen i Hjærtet“, som Paulus udtrykker på sin Måde: „farer ikke vild, Gud lader sig ikke spotte! Hvad et Menneske sår, skal han også høste.“ Hvor mange Gange har vi ikke høstet Smærte af vore Dårskaber — af, at vi handlede mod bedre Vidende, eller af, at vi overvurderede os selv og vore Ævner og ikke kendte vor Begrænsning!

Det er „Straffen,“ Moses taler om, dog ikke en vilkårlig Straf, som Gud pålægger os i Harme. Sådan skal vi ikke se det, men som det uundgåelige Tilbageslag af en krænket guddommelig Lov. Det er strængt, kan være så strængt, at det svider til Marv og Ben — og dog er det barmhjærtigt, thi alene således kan vi „lære Visdom i Hjærtet“, Livsvisdom, Visdom for Livet her og til Livet hist, lære denne Visdom i Alvor og Ydmyghed, men derfor også til Trøst og Oprejsning, til oprigtig Selvprøvelse og til Mildhed mod andre, fordi vi erkender vor egen store Skrøbelighed, Visdom til at tie og tale i rette Tid, til at lide og til at handle i rette Øjeblik, Visdom til Fred og til Kamp, ikke for vor egen Æres

Skyld, men for Guds Riges Skyld — og Guds Rige omfatter alt, hvad der er menneskeligt, alt skønt, sandt og godt i Hus og Hjem, i Folk og Fædreland.

„*Visdommen i Hjærtet*" — ja måtte vi lære den, idet vi træder i *hans* Fodspor, hvis Navn gør det lille Nytårsevangelium så stort — *Jesus*, „Troens Begynder og Fuldender".

Så et *glædeligt Nytår* til gamle og unge. Des mere Hjærtet oplader sig for den rette Visdom, des glædelige i dybeste Forstand vil Nytåret blive, thi hvad er mere glædeligt end at vi modnes til det evige Liv i al dets Fylde!

Helligtrekongersdag.

Jesu Fødestjærne.

Mth. 2, 1—12.

Hvad Glans der dog hviler over Jesu Barndomshistorie, sammensmæltet som den tillige er med Minderne fra vor egen Barnejuls lykkelige Dage, hvor de strålende Lys i det gavmilde Træ og i hele Hjemmet kappedes med de milde Øjne og kærlige Ord om at gøre Festen til den skønneste af alle dem, Aaret bragte. Den åbnede Himmel og den syngende Engleskare, Hyrderne hos Maria og Josef i Stalden, hvor Barnet lå kludesvøbt i Krybben — hvor gives der vel Mage til de Billeder, som hermed førtes fremf or Barnets indre Øje! Ingen, hos hvem Barnligheden endnu risler som den friske Kilde under alt Hverdagslivets golde

Grus og visne Græs, kan eller vil tillukke sig for Julens vidunderlige Stemme.

Ja, siges der — og siges der tit med et stille Suk, der med Flid søges skjult — ja, det er visselig skønt. Sødere Vuggevise er ikke sunget for den lidende og stridende Menneskeslægt. Men — det er dog kun Sagn. Den Tidsalder, hvortil vi hører, ejer ikke mere, og kan efter Udviklingens urokkelige Love ikke mere uden ved lykkelige Undtagelser eje den Umiddelbarhedens Ævne, den rige Barnlighedens Skat, som tidligere, troskyldige Aarhundreder sad inde med. Det vilde være Usandhed, for ikke at sige Hykleri, om vi vedkendte os den barnlige Tro på Evangelisternes Fortællinger om, hvad der tildrog sig i Betlehem og Nasaret, — og siden. Alt dette underfulde er vi ude af Stand til at tro, hvor gærne vi end vilde!

Jeg gentager, hvad jeg tit før har sagt, at mange fromme Mennesker med fuld Sandhed kan sige dette: *Vi kan* ikke, og de kan give Grunde for deres Uformuenhed til at tro, Grunde, der vidner om religiøs Alvor såvel som om en udviklet Tankeævne. Det er ingenlunde altid den snusfornuftige og fladbundede Påstand, at „det underfulde strider mod Fornuften", Mirakkelnægterne sætter sig fast i, men tit Overbevisningen om, at Mirakler er Gud uværdige.

Og lad det atter og atter være sagt, at det ikke er Ævnen til at tro på Mirakler, hvorpå det kommer an, da denne Ævne beror på et medfødt Naturanlæg. Det er det inderlige, oprigtige Samliv med Gud. Det er Modtagelsen af Jesu Kristi Aand og Sindelag, „alt efter

Hjærtets Ævne“, det gælder om. Overfor alt andet står vi frit, kun Villigheden spørges der om i Evighedens Sag. Hvor blev ellers Evangeliet om det glade Budskab af?

Og hvad nu selve Anlægget til at tro på det underfulde angår, da er det jo en almindelig Erfaring, at som Barnet alle Vegne har let ved at tro det underfulde, ja, lever som i Underværkernes Land, så er det og har det altid været med Folk på et barnlig, uudviklet Stade.

Når der er bleven sagt, at i gamle Dage, da Folk stod på deres Barndoms Trin, da viste Gud dem gennem Undernes håndgribelige Billedsprog sin Vilje, fordi de bedst forstod den således, da er det vist langt bedre og kommer Sandheden langt nærmere at sige, at det var Øjnene og Ørerne, Opfattelsesansen, som den Gang gjorde det usævanlige til Undere ɔ: til umiddelbare Indgreb af Guddomsmagten. Væsentlig har Undertroen sin Rigtighed, for så vidt som Tilværelsen er et eneste stort Under, kun at der råder en ufravigelig Lovbundethed anordnet af Ham, der „bærer alle Ting ved sit Magtord“.

I Fortællingen om „de hellige tre Konger“, — en historisk Kærne overhovedet forudsat — har vi et lærerigt Eksempel på, at overalt hvor det barnlige Sind er, der er også Underet.

For 300 Aar siden udregnede den verdensberømte Astronom Keppler, en samtidig og Medarbejder af vor Tycho Brahe, at der netop i det Aar, hvori Jesus i Virkeligheden må være født, fandt en Kostellation af Planeterne Saturn, Jupiter og Mars og endnu en stor Stjærne

Sted; disse Himmellegemer har en viss, kort Tid overfor hverandre indtaget en Stilling, hvorved de, sete fra Jorden, er smæltede sammen for Øjet til en eneste stor, mægtig Stjærne. Da en Konstellation som den nævnte indtraf Aar 1825, tog Sjællands stjærnekyndige Biskop, Mynter, sig for at prøve Kepplers Beregninger — og de viste sig at have deres Rigtighed.

Altså her har ikke været noget „Under". Dersom Vismændene fra Øster havde været så vidt i Astronomi, som man halvandet Aartusinder efter blev, kunde de forud have beregnet den Fremtoning på Himmelbuen, der satte dem i så stor Bevægelse.

Sagen forholder sig ganske simpelt således: Stjærnedyrkelse og Stjærnevarselkunst har fra ældgammel Tid hjemme i Landene Øst for Jødeland, i Kaldæa, Babylon og Persien. Fra sidstnævnte Land har rimeligvis de omtalte „Magere" været. De har tilbedet Ilden og alt, hvad der lyser, efter den store Religionsstifter Zoroasters Lære, der en rum Tid før Kristi Fødsel var udbredt over hele For-Asien. Persien håbede på en Frelser, som de kaldte Sosiosch, og det lå nær at forbinde denne Tanke med det jødiske Messiashåb. Det lader sig nu en Gang ikke nægte, at Jøderne har mange religiøse Forestillinger tilfælles med Perserne, og at en stærk Vekselvirkning af åndelig Art fandt Sted mellem de to Folk. Da Magerne ser Stjærnetegnet forstår de det straks som et Budskab om, at „Jødernes Konge", der også skulde være deres Sosiosch, er født til Verden. Det var i det hele en vidt udbredt Tanke i den første romerske Kejsertid, at en mægtig Verdenshersker skulde komme fra Jødefolket.

Israels stærke, klare og rene Tro på „den eneste sande Gud“ stod i en så lysende Modsætning til det døende Hedenskabs vanvittige Mangeguderi, at alle dybere Sjæle måtte blive dragne deraf. Der findes også Spor af, at romerske Digtere og Filosofer har kendt til Israels gamle Profeter, især til Jesaja med hans jublende Varsler om Davidssønnen på Verdenstronen. Således forstås det let, at de persiske Stjærnetydere har vendt deres Fjed mod Jerusalem.

Når det i Fortællingen om Vismændene fra Østerland hedder, at Stjærnen gik foran og viste dem Vej, til den stod stille over Huset, hvor Jesusbarnet var at finde, da er dermed slet ikke andet sagt, end at det himmelske Tegn styrkede dem i deres Håb og Udholdenhed på den lange Vej, indtil de, ved at spørge sig for, først i Jerusalem og siden videre til Betlehem, nåede Målet for deres Rejse. Der er vel også hentydet til det almindelige Synsbedrag, som vi alle kender fra Barndommen, når vi prøvede at løbe omkap med Månen, og den løb og stansede med os. Det er åndløst at opfatte det som andet end et barnligt eller digterisk Udtryk.

— Det er en fin og træffende Bemærkning af en af Olkirkens Bibelfortolkere: „Da Magerne var Stjærnetydere, henledede Gud Herren dem til Kristus ved det, som var dem sædvanligt, ligesom han vakte Peter, der var Fisker, ved den Mængde Fisk, han fangede i Kristi Navn.“

Således er det netop, vi skal se „Guds Finger“, hans lysende Stjærner, kun, at det ikke længer er på den Nathimmel, der hvælver sig over vort Hoved, men på Historiens dagklare Him-

melbue, vi skal rette vort Blik og skue Tidernes Tegn. Verdensløbet går sin Gang som Naturen sin, kun, at der er Plads for den menneskelige Frihed og dermed også for Ansvaret.

Det var ikke i Jerusalems Kongeborg, Barnekongen var at finde. Dér pønsedes kun på at ombringe ham. Det var i Betlehem, så ringe og uanselig, det end var. Didhen pegede de gamle Forjættelser. Over Josef Bygmesters Hus „stod Stjærnen stille".

Det er ikke i Alverdens Slotte og Paladser at han, som også er vor Tidsalders og hele Slægtens Frelser, er at finde. Der er han fredløs, og der står de ham efter Livet midt i al den Dyrkelse, der vises hàm. Den Kunst er velkendt fra hans Majestæt Kong Herodes' Dage. Talløse uskyldige Børn har måttet og må lade Livet i Sult og Savn, for at Jordens Mægtige og deres håndgangne Svende kan holde sig ved Magten — „af Guds Nåde", som de kalder det og lader deres Skriftkloge kalde det: leve højt på Folkenes Bekostning, holde Hære og Flåder og sikre deres Afkom „Arveretten" til Land og Folk.

Det er i Betlehem, den lille Hyrdedreng Davids By, — dér er det, Frelseren er at finde. Det er hos dem, „der arbejder og er besværede", og kun har lidt af Skriftklogskab. Det er fra Josef og Maria, fra Arbejderen og Kvinden, at Hjælpen skal komme; thi der springer endnu Livets Kilde sundt, trods al Armod og Elendighed. Det er dèr, Samfundsfølelsen, Retfærdighedssansen og Brodersindet spirer frem, og det er og bliver Kristendommens Ædelsten, dens Kærne og Krone! — Derfor, hvo som har Øjne at se med, agte på Jesu Fødselstjærne!

1ste Søndag efter Helligtrekonger.

Før Barnet og de unge til Templet!

Luk. 2, 42 -ud.

Fortællingen om Jesu Tempelfærd har jo intet usandsynligt ved sig. Det var i Loven foreskrevet som Pligt for alle Mandspersoner, at de hvert Aar på de tre store Fester skulde „indstille sig for Herrens Aasyn". Og når den unge Jøde var tolv Aar indførtes han af sin Fader i det borgerlige Liv og blev en „Lovens Søn". Sådan er det den Dag i Dag i den rettroende Jødedom. Det er en Slags Konfirmation. At nu en så udviklet og åndelig opvakt Dreng, som Jesus har været, er bleven helt betagen af alt, hvad han så' og hørte af de hellige Skikke, der foregik med ham, er der heller intet utroligt i. Og det kunde vel hænde en sådan Dreng endnu, også her hos os, at han glemte alt andet og lod sit Rejsefølge drage af Sted mens han selv blev tilbage. At blive beundret af de gamle hvidskæggede Skriftkloge var ikke ret godt at „stå for", selv for det elskeligste og ydmygste unge Menneske. Men hvis det altså er en Tildragelse, som har historisk Grund, så lyder rigtignok Marias Ord mer end mærkeligt. Ikke blot, at hun irettesætter Jesus, men at hun kalder Josef hans Fader. At irettesætte Guds enbårne Søn og kalde Josef hans Fader, det skulde man tænke var helt umuligt for Maria, hvis ellers Beretningerne om Jesu Fødsel kan tages på almindelig Vis, bogstaveligt. — Det er da et af de mange Vidensbyrd om, hvorledes Jesusforgudelsen tidligt er begyndt, når Jesu Svar: „vidste

I ikke, at jeg må være i min Faders Gærning"? forklaredes allerede i den gamle Kirke som en Tilkendegivelse af, at Jesus nu var bleven sig sin guddommelige Byrd bevidst. Svaret er jo ganske naturligt, forsåvidt som det unge Menneske godt vidste, at Guds Kald går forud for ethvert andet Kald. Det har han lært i sit fromme Hjem og nemmet bedre end nogen anden, og det minder han nu Forældrene om som fuldgyldig Forklaring på sin Efterbliven i Templet.

Men der er heller intet i Vejen for, at det er en sindbilledlig Fortælling, hvori udtrykkes det første kristelige Samfunds høje Forestillinger om Jesu tidlige Aandsmodenhed, og hvori tillige afspejler sig den tilvoksende Kristendoms friske Kraft og jublende Frihedsfølelse. Skrankerne er nu gennembrudte, hvori Jødeloven og alle Buddene og Skikkene havde indsnævret Livet. Ned med Aandstyranniet og „den dødbringende Bogstavtjeneste!" Det er Lukas, der har denne Fortælling, og han var jo Paulus's håndgangne Mand, der især skrev for Hedningekristne. Det er allerede Tempelforhænget, der „splittes fra øverst til nederst".

Det være nu som det vil, så har vi i denne Fortælling, der sætter Skel mellem Jesu Barndoms- og Ungdomsliv i den evangeliske Beretning, en Opdragelseslære i korteste Korthed,

Almindeligvis vil man i Prækener over denne Tekst høre, at hvad der hos et Menneskebarn ellers vilde have været dadelværdigt: at han ikke følger sine Forældre pænt hjem, det er netop i sin fulde Orden hos Jesus. Selvfølgeligt! Jeg vover nu at sige, at den Slags Træk spår godt om Fremtiden. I Øjeblikket skænder Fa'r·

og Mo'r, — siden, når deres Barn er bleven et dygtigt, fuldvoksent Menneske, så mindes de det med Smil og Stolthed og finder, at det var Fingerpeg om det, der senere har vist sig. Børnene får Klaps for det, de voksne får Klap for, Ja, Bagklogskab er en almindelig Slags Klogskab.

Goethe, den store tyske Digter, var ikke bagklog, da han skrev, at den fremtidige Viljestyrke allerede ligger gemt i Barnets Egensind og Selvrådighed, og at enhver „Fejl" hos Barnet indeholder en fuld og frisk Spire til noget godt. „Jeg gentager stedse hine gyldne Ord af Menneskenes Lærer: Uden at I bliver som Børn! disse Væsner, der er vore Lige og som burde være vore Forbilleder, behandler vi som Undersåtter. De må ikke have nogen Vilje! — har vi voksne da ingen? og hvorfor skal vi have vor Forret? fordi vi er ældre og klogere? Gode Gud! fra din Himmel ser du gamle og unge Børn og intet andet, og hvem af dem, der volder dig mest Glæde, det har din Søn alt for længe siden forkyndt. Men Menneskene tro'r på ham — og adlyder ham ikke. Det er allerede en gammel Historie, — og de danner deres Børn efter dem selv!"

Ja der har vi det. Forældre „elsker deres Børn!" det tro'r de i det mindste. Men de fleste elsker frem for alt sig selv og vil, at Børnene skal dannes efter deres egen Lignelse og i deres eget Billed, og rette sig efter deres, Forældrenes, Planer med dem.

Og dog er den simple Sandhed jo den, at der med hvert Barn kommer noget nyt til Verden, *som netop er det værdifulde* og som skal bringe Slægten et lille Skridt videre frem. Mange

Forældre vil imidlertid — selv mange af dem, der taler om Udviklingslæren som deres Religion — have Kopier af sig selv i deres Børn i Stedet for at lade det ejendommelige udfolde sig Derfor har man Ordsproget om at „*krøge* Grenen“, og desværre er der derfor også så mange åndligt krogede Mennesker.

Men skal Børn da ikke opdrages? jo vel skal de det, det er just det, man som Forældre skal betænke. De skal *drages op*, men det sker kun ved at det gode, hvortil man vil opdrage dem, går ind i deres hele Væsen som deres eget Kød og Blod i fuld Frihed. Og det eneste Opdragelsesmiddel, som da du'r, er dette, at Børnene ubønhørligt skal finde *Skranken for deres Frihed i andres Frihed*, det eneste, men også fuldt tilstrækkelige, hvor da Talen er om Børn uden særligt sygelige Anlæg, så de er berøvede Viljens frie Brug. Barnet, der skriger og forstyrrer andre, skal have Lov til at skrige ud — nemlig i et Kammer for sig selv. Har det uvorne Manerer ved Bordet, — lad det da få et lille Bord for sig selv til det retter sig. Er det usandfærdigt, — lad det så mærke først Forundringen, så Foragten og endelig Mistroen, indtil det lærer at tale Sandhed. Men banlyst være legemlig Revselse, der bare er en Fallit-erklæring af Forældre og Lærere og fremmer Løgnagtighed og berøver Barnet Tilliden. *Lad Naturgrunden i Barnet i Fred* og sørg kun for, som dygtige Gartnere og Læger at understøtte Naturen. Lad os omgås Børn aldeles som det, de er: små Mennesker, hvis Tanker og Forestillinger for dem har samme Betydning som vore har det for os. „*Opir ikke Eders Børn*“, formaner Paulus, og det er en Formaning, som

har Ærinde til os den Dag i Dag som for Aartusinder siden, og en mangfoldig Anvendelse. Lad mig endnu advare imod at tvinge Bornene til at bede om Forladelse. En lille Dreng havde skældt sin ældre Broder ud for „Asen". Så blev Synderen sat hen i Skammekrogen for at „fortryde". Da så Moderen efter en passende Tids Forløb spurgte ham: „Nå, angrer du så?" lød Svaret med Eftetryk, ganske påfaldende Eftertryk: „Ja!" så Moderen fik Mistanke om, at det just ikke var den rette Anger. Derfor spurgte hun? „men *hvad* er det så, du angrer!" — „At jeg ikke også kaldte ham en Skurk!" Så havde *den* Moder lært noget, som alt for mange Fædre, Mødre og Lærere ikke har Forstand på.

Læs Ellen Keys Bog: „Barnets Aarhundrede", og man vil ikke undgå at få mangen Tilskyndelse til bedre Begreber om Opdragelse·

Kommer vi nu særligt til det religiøse Felt, så er der sagt det hårde Ord om Religionsundervisningen, at det bedste Bevis for Religionens Sandhed er den, at selv Religionsundervisningen ikke endnu har kunnet få Bugt med Religionen. Jeg vil ikke uden videre gøre dette Ord til mit, men det vil jeg sige, at Religionen som et Fag i Skolerne, med Eksamen, er et uhyre Fejlgreb, der kun røber manglende Forstand på, hvad „Religion" er.

Religion er Livsforhold, Liv med og i Gud, og det er alene ved Livets Magt, ved at få Lov til at bruge sine egne Øjne og Øren, tænke sine egne Tanker, og så gennem Eksemplet, — kun derigennnm er det, at der — for at bruge et Seminarist-Udtryk fra Frederik den

6tes Dage kan „bibringes“ den opvoksende Ungdoms Religion.

Men hvordan står det sig til med Livet og Eksemplet i et kristelig Samfund som vort? således står det til, at Barnet nu både i Hjemmet og i hele det offentlige Liv ser det stik modsatte af, hvad der lærer som „Fag“. For der leves jo ikke efter Grundsætningen: elsk din Næste som dig selv! men efter den: enhver er sig selv nærmest, og jeg véd en lille Dreng der ved Prygl blev vænnet af med at dele sine Klæder og andre Ting med fattige Børn.

Så er der det fuldstændig ufattelige i de Lærdomme, som Barnet får, og som de allerfleste Forældre selv fik som Børn for senere som voksne at kaste bort og foragte. En lille Pige kaldte i al Uskyldighed Jomfru Maria for „Fru Gud“; en lille Dreng, som kom hjem fra Skolen, sagde, at han havde hørt om Gud og „to andre Herrer“. Og der er den Vold, der øves mod et sundt Barnehjærte ved at fremstille Israliternes råeste Gudsbegreb som uomtvistlig fuldkomment, forsvare Jødernes Grusomheder mod Kananiterne osv. For ikke at tale om Helvedslæren. Og den Vold, der øves mod deres Hjærne ved at fortælle dem Skabelseshistorien som en historisk Kendsgærning i Religionstimen, mens i Naturlæren en hel anden Forklaring gives! Følgen bliver Lede og Foragt, *må* blive det, hvor Misforholdet mellem Lære og Liv er så skrigende stort som det nu, *vitterligt* og *bevidst,* er bleven. Det er altid Naturerkendelsen, den sikre, tilforladelige Kunskab, som tilsidst går af med Sejren hos et sundt Menneske, og efterhånden hos hele Slægten, og når Religionen er lænkebunden til udlevede

Læresætninger, Forestillinger, fra en undergået Verdensbetragtning, drages den uafhjælpelig med i Undergangen. Men Forblindelsen er stadig tyk og tæt, selv hos vore øverste Skolemyndigheder.

Nej, lad Barnet aldeles frit og uhæmmet vokse sig til sin Tro og Livsanskuelse. Som enhver har Lov til at have sit eget Ansigt, så skal enhver også have Lov til at have sin egen Tro. Den vil ikke blive ringere for det.

Jesus „*hørte*, *spurgte* og *svarede*".

Det er i en Nøddeskal den bedste religiøse Opdragervisdom.

De opvoksende Børn og Ungdommen skal, aldeles som vi ældre, have Lov til at samle ind, hvad de kan bruge, ligesom Bien samler Honning til Kuben af alskens Blomster. Det er kun således dygtige Karakterer, åndeligt selvhjulpne Mennesker, bliver til. Lad ingen, selv i nok så god Mening, herske over andres Tro!

Og det er i Vireligheden også kun således, at et Menneske kommer ind i Templet og får Forståelse af, at det „*bør være i sin Faders Gærning!*"

„Vor Faders Gærning" er alt, hvad der til enhver Tid er Menneskelighedens Sag. Lad os gå foran med det gode Eksempel i al Menneskelighed, i Retfærdighedsfølelse, Deltagelse for alle lidende, i Sandhed, Mod og Retskaffenhed!

Da vil vi aflægge et Vidnesbyrd i Livet, som kan give Vidnesbyrdet i Ordet Eftertryk, når den unge Slægt afkræver os et sådant Vidnesbyrd.

Da har vi *ført de unge ind i Templet* på den eneste rette Vis!

2den Søndag efter Helligtrekonger.

Af sig selv.

Der er og bliver dog intet Billede på Gudslivet og dets stille, store Historie, der på en Gang er så dybt og så jævnt som det, der møder os på Mark og Eng. Den, der har Øren at høre med, han høre! Atter og atter vendte Jesus tilbage til Naturens tavse Prædiken. Ja, det lader sig vel sige, at her i Grunden er mere end et Billede. Lovene for Livet ytrer sig på Tusinde Måder og på alle Områder, og finder deres Udslag snart i det lønlige Arbejde, som uophørligt foregår i Altilværelsens Husholdning med dens underfulde Kresløb. Og hvad enten vi færdes i den udvortes, håndgribelige Verden, eller i Aandens, Hjærtets og Tankens indre Rige, finder vi de samme majestætiske, enfoldige Kræfter, hvis Kilde er Almagtens, Alvisdommens og Alkærlighedens Gud selv.

I Lignelsen i Dag er en af disse ubrydelige Livslove udtalt i det simple Ord: „*Jorden bærer Frugt af sig selv!*“ Dette er en Erfaring så dagligdags, at vi er fortrolige med den fra vor første Barndom. Det er af sig selv, Sæden vokser op. Vistnok skal der pløjes og harves, gødes og drænes, — men i Jorden selv er Ævnen nedlagt til at lade Usæden gro: „Først Strå, så Aks, så fuldmodent Korn i Akset“. Alt menneskeligt Snille og al menneskelig Flid vilde være unyttig om det ikke var så. Ja, selve Sædekornets Spirekraft vilde ikke kunne gøre det ud. Mulden måtte give den uomgængeligt fornødne Betingelse. Som

det er i sin fulge Orden at fremhæve Spirekraften i Kornet som Grundbetingelsen, så er det lige så berettiget at lægge Eftertryk på dette, at „Jorden bærer Frugt af sig selv" under Solens Smil og Skyens Tårer. Det er fra denne Side, jeg her gærne vilde se Sagen, netop fordi det just nu synes mig særligt betimeligt. Den krampagtige „Vækkelsesprædiken", der nu fører det store Ord, har glemt dette stilfærdige „af sig selv", ja lægger det for Had som Tegn på „Verdslighed" og „Vantro", skønt Mesteren selv så indtrængende og alvorligt lægger os det på Sinde. Det hører så nøje med til Evangeliets glade Budskab, at det uden dette slet ikke *var* Evangelinm, men kun Trusel og Forfærdelse, — som det også ganske rigtigt er bleven til i Vækkelsesprædikanternes Mund.

Denne velsignede Lærdom, som Sædemarken Aar for Aar indskærper os, får sin Bekræftelse alle Vegne i Menneskelivet. „Af sig selv" må alt det ske, som der skal være Grøde i og have en Fremtid. Det må komme „af sig selv", i selv samme Betydning som Afgrøden derude på Ageren, hvor der ganske vist skal arbejdes med Flid og Forstand, men hvor der frem for alt må gives Tid og bies tålmodigt, mens de stille Kræfter i Muldets Skød gør deres Gærning.

„Af sig selv" må Barnets Udvikling, den legemlige som den åndelige, gå for sig. Af alt sørgeligt her i Verden er Synet af såkaldte „Vidunderbørn" noget nær det allersørgeligste. Der sidder sådan et blegt og nervøst Barn og giver Bravurnumre på Klaver til Bedste for et lige så højtæret som uforstandigt Pub-

likum, der ved selve sin Nærværelse begår en måske uoprettelig Forsyndelse mod den lille Stakkel. Hvor skal der blive en moden Kunstner af den, der aldrig får Lov at være Barn? Eller der sidder et lille forlæst Eksamensuhyre og hænger over sine Bøger fra Morgen til Aften, til Fryd for kærlige Forældre, Onkler og Tanter og nidkære Lærere — og er visnet i Sjæl og Sind før Ungdomsårene, udygtig til et virksomt Liv. I den berømte Roman „*Dombey og Søn*“ har Charles Dickens på sin lunefulde, gribende Måde vist os, hvordan denne Synd hævner sig. Han taler om Dr. Blimbers Skole. „Alle Drengene blomstrede før Tiden. Aandelige Grønærter avledes ved Juletid og Forstandsasparges hele Aaret om. Matematiske Slåenbær (nogle meget sure) var almindelige på de usædvanligste Aarstider, og det på nogle Persilletoppe af Buske.“ — Hvor dette store Bud: „af sig selv“, overtrædes, må der bødes tungt derfor, og mangen Gang af de uskyldige.

Tænk så på Kærlighedslivet som det kan udfolde sig mellem Mand og Kvinde. Hvor store Ulykker afstedkommer dog ikke her Utålmodigheden! Hvor travlt har dog ikke Ungdommen med at få givet sit Hjærte bort — jeg havde nær sagt: smide det i Grams. Og det var kun en flygtig Stemning, vakt ved et udvortes Velbehag. Når så Båndet brydes er det smærteligt nok, men usigelig smærteligere er det, når det holdt, til det blev for sent at løse det. Mangen Gang beredte man sig selv denne Smærte ved idelig at fordre Kærlighedsbevisning i Ord og Gærning før Kærligheden endnu havde vokset sig selv stor og stærk nok. „Elsk mig lidt og elsk mig

længe“! lyder det gode gamle Ord. Og hvor megen Ulykke anstiftes der ikke af de usalige Kirsten Gifteknive af Han- eller Hunkøn. De to, der ad Livets stille Vej nok vilde have fundet hinanden, bliver nu ved den ubetimelige Indblanding stødte fra hinanden. Intet er sikrere, end at i alle Hjærteforhold af denne eller anden Art er det „af sig selv“, Frugten skal modnes.

Og vender vi Øjet mod de store, almene Forhold, står dette samme Ord fremdeles sin Prøve. I et Folks borgerlige Forfatning må alt Fremskridt komme „af sig selv“. Der må gennem Menneskealdere vokse en Folkesamvittighed op, som lig en mægtig Bølge bærer Fremskridtet med sig på sin brede Ryg. Den offentlige, oplyste Mening må så at sige være mættet med Overbevisningen om, hvad der tjener til Samfundets Vel, så at Egennytten og Magtsygen har mistet Fodfæstet, når Timen til at lade de ny Tanker træde ud i Livet er kommen. Frihedens og Retfærdighedens Krav må være gået Folk således over i Blodet, at den skrevne Forfatning har sit bedste og ubrydelige Værn i de „uskrevne Love“. Det kan være slemt nok at nemme denne simple Sandhed og bøje sig derfor, men det er dog den eneste sikre Vej, som fører fremad. Hvad der i det borgerlige Liv skal vinde og vare, må kæmpe sig frem som Sædekornet af Jordbunden, så at Foregangsmændene egentlig kun har den samme Opgave som Jordemødrene ɔ: den at hjælpe til ved Forløsningen af det fuldbårne Barn, som ellers nok vilde komme — „af sig selv“.

Så også med det nationale. Vort Folk har

betalt drøje Lærepenge, før det har forstået, at et „folkeligt“ Sindelag kun trives i Frihed „af sig selv“. Jeg skønner ikke rettere, end at afdøde Biskop Martensen har Ret, når han som en af Hovedgrundene til Danmarks Ulykke i forrige Aarhundrede, udtaler, at „Utålmodighed og Hidsighed var et Særpræg for vore Foretagender“ i Aarene mellem de to Krige. Man holdt sig til den historiske og juridiske Ret, men glemte den Hjærtets fri Ret, som vi nu selv med fuld Føje gør gældende overfor Voldsregimentet dernede.

Livets Grundlove, — det være sagt endnu en Gang — er overalt de samme. Det er godt og gavnligt at se dem i Virksomhed på alle de andre Felter af Menneskelivet, før vi begiver os ind på det særligt religiøse. Det religiøse danner ingen Undtagelse, — det skulde da være den, at her, på det alleråndeligste Område, gælder det så fuldt som vel på intet andet, at „Jorden bærer Frugt af sig selv.“

Det er jo dette, Jesus så rent ud og utvetydigt siger i Lignelsen, at kun sådan fremmes Guds Rige, være sig i det enkelte Menneskehjærte, være sig i Menneskeslægten i det hele. Ingen kan sige, *hvordan* det sker ɔ: forklare Livets egen inderste Hemmelighed. Man kan jo nok sige, at sådan og sådan må Landmanden bære sig ad for at forberede en god Høst. Og man kan også sige, at sådan og sådan må et Menneskebarn indlemmes og opvokse i den kristne Menighed. Men det er den urandsagelige, gudgivne Ævne i Menneskets Væsensdyb, der må virke, og som er lige så forskellig i sin Styrke som Jorden i sin Bonitet. At drive på med Anger, Bod og lynsnar Omvendelse,

er som at ville trække Afgrøden op af Jorden med Vognreb.

Vi herhjemme har, som bekendt, nogen Erfaring om den Fordærvelse, denne Dårskab medfører, og Sporene skræmmer. Det er som med dem, der vil vække Livsånderne ved Hjælp af stærk Drik. Man tager op af den naturlige Livskraft, der skulde holde ud for en rum Tid. Og som Drankerne ikke forstår. at der ikke kan være Livsglæde uden Rusdrikke, så forstår mange „vakte“ ikke, at der kan være kristeligt Alvor uden Dommedagsprædikener og Veråb og Fordømmelse over den „vantro“ Verden.

Dette er i sin Grund Hedenskab, og overalt, hvor dette Hedenskab i kristelig Forklædning har omtåget Hjærterne, vil det store, milde, himmelske Ord om Gudslivet, der kommer „af sig selv“, være som Lyset under Skæppen, „Omvend dig nu“ — tordnes der —, „nu, lige i dette Øjeblik! Du går til Helvedes evige Luer, hvis Du ikke straks hører Guds egen Røst lyde til Dig fra min Mund!“ Hvor bespottelig en sådan Tale er, aner Prædikanterne næppe selv.

Også dette Uvejr må have sin Tid, hvor svært det end er at vente, til det har raset ud. At der på Rusen vil følge en kendelig religiøs Slappelse, er udenfor al Tvivl. Det er en Livets Grundlov, som nok skal bevise sin uforandrede Gyldighed.

Den Jesus Kristus, vi bekender os til, er den, Profeten maler os livsaligt for Øje (Jes. 42): „Se, min Tjener, ved hvem jeg holder fast, min udkårne, hvem min Sjæl har kær. Jeg har meddelt ham min Aand, Retten brin-

ger han ud til Folkene. Ikke råber han, ikke opløfter han Røsten eller lader han sin Stemme gjalde. Det knækkede Rør sønderbryder han ikke, trofast udbreder han Retten."

Det er *denne*, den eneste sande Frelser og Forløser, vi i Ord og Færd vil forkynde i vort Folk. Det er ham, der ved sin Aand vil lade alle Dyder gro frem i vore Hjærters Jordbund — *„af sig selv."*

3die Søndag efter Helligtrekonger.

Forvandlingsunderet.

Der kan jo ikke være mindste Tvivl om, at her fortælles en Undergærning. Det er både uredeligt og barnagtigt at ville bortforklare det underfulde som noget, der kun beror på en Ubehjælpsomhed i Beretningen. Jesus skulde, siger man, have haft en Overraskelse for ved det muntre Bryllup og ved Aftale med Tjenerne givet det Udseende af, at noget overnaturligt var sket uden at dog nogen virkelig troede det. Det var en „behagelig Spøg" og intet andet, men er så bleven misforstået senere hen. — *Således* at skaffe det underfulde bort af Jesu Historie er ganske vist forsøgt over hele Linien, men er både urimeligt og uærligt, og her tillige uværdigt for ham, der er den kristne Menigheds Stifter. Tillige er det fuldstændigt overflødigt, da Sagn om underfulde Gærninger aldeles uundgåeligt for 1900 Aar siden *måtte* knytte sig til en mægtig religiøs Personligheds Liv.

Men *er* her da sket et Under? er Vandet i de seks Stenkar bleven „forvandlet til Vin?"

Mine Tilhørere kender mine Tanker om „det underfulde", og disse Tanker kan sammenfattes i den Sætning: *Under er Natur og Natur er Under.* Forsåvidt havde Oldtidsfolkene og mange Nutidskristne Ret, som det overordentlige og hverdagslige, det synlige og usynlige, det timelige og evige glider over i hinanden uden at nogen kan pege på Grænselinien. Hvem *forstår* f. Eks. Forbindelsen mellem Sjæl og Legeme? og flytter den Grænselinie, man til én Tidsalder mente at have fundet, sig ikke ligesom Synskresen, efterhånden som man bevæger sig frem?

Forskellen mellem Oldtidsfolkene og de undertroende Kristne på den ene Side og os Nutidsmennesker, som bekender Kristendommen, på den anden Side, er den, at vi overalt vil se *Sammenhæng og Mening* og søge *Tilknytning i det, vi kender*, for at antage noget, vi ikke kender, mens hine andre ganske barnligt og umiddelbart og uden videre Prøvelse troede og tror alt, hvad der fortælles og holder sig til den bogstavelige Opfattelse. De reflekterer ikke, vi reflekterer. De sondrer ikke mellem Bogstav og Aand. Det gør vi.

I Fortællingen om „Underet" i Kana, er det straks stødende for den åndelige Sans, at det står som en *blot og bar Magthandling* uden nogen højere Betydning. Jesus „åbenbarer sin Herlighed" ved at gøre Vand til Vin — det er alt. Det står aldeles på Række med så mange hedenske og muhamedanske Mirakler. Det har intet Tilknytningspunkt med vor dybere religiøse Trang. Naturligvis kan man

lægge allehånde sindrige Betydninger ind deri, bruge det som Grundlag for mange åndrige Betragtninger, der kan være gode og frugtbare nok i sig selv. Men det er en Sag for sig, — og dertil behøves heller ikke den bogstavelige Forståelse.

Tag til Sammenligning f. Eks. Fortællingen om Jairi Datters Opvækkelse. Her er der en Tilknytning i det, vi kender. Hvad „Døden“ er, véd vi ikke, men vor religiøse Trang driver os til at tro på et Liv bag „Døden“, en Tilværelse af en højere Orden. Og det er ikke udelukket, at der er en Overgang mellem Livet i denne Legemlighed og Livet i det hinsidige. Derfor er der heller intet umuligt i, at der er en dødlignende Dvale, almindeligvis kaldet „Døden“, hvorefter først den endelige Adskillelse mellem dette Legeme og Aanden finder Sted, og at en Personlighed, udrustet med overordentlige Kræfter ligesom kunde kalde Aanden tilbage fra dens Flugt fra Legemet, inden den endnu uigenkaldigt havde forladt det. — Her er der derfor en vìs og kærlig Aabenbarelse af „den himmelske Verdens Kræfter“, mens Forvandlingsunderet i Kana står som et vilkårligt Udslag af den guddommelige Magt. Og da den guddommelige Magt for kristentroende aldrig er vilkårlig, men altid dybt begrundet i vort Væsens Tarv og Trang, så er dette „Under“ aldrig sket. – Dette er Slutningen.

Hvordan er da Fortællingen opstået, og hvorledes kan vi få Udbytte deraf?

Ved at antage, at den har dannet sig af en Lignelsestale af Jesus, ligesom andre Underberetninger, f. Eks. om Fristelsen i Ørkenen,

Jesu Vandring på Søen, Bespisningen i Ørkenen, det visnede Figentræ og Pengestykket i Fiskens Mund. Han kan have brugt et Billede for at udtrykke sin Forkyndelses og Gærnings højere Art i Forhold til den gamle Jødedom, måske særligt til Johannes Døberens Optræden. Det er som Vin mod Vand, og dog — det er Vandet, som *bliver* til, forsvandles til Vin. Det ny er det gamle i forklaret Skikkelse. „Ikke en Tøddel af Loven skal forgå", thi den skal opfyldes efter sin inderste Mening i det store Kærlighedsbud, hvoraf hele Loven og Profetien afhænger. — Driften til Undertro har så siden håndgribeliggjort Billedet til ydre Begivenhed. Skulde Jesus være ringere end Moses, der løftede sin Stav over Nilfloden, og Vandet blev til Blod, og som ved Mara i Ørkenen kastede Træ i det bitre Vand, så det blev drikkeligt?

Det er jo i „Johannesevangeliet", vi har denne Fortælling. Her er *alt* Sindbillede, også det historiske Stof, som findes deri. *Alt* er lagt an på at tjene den religiøse Grundtanke om „Ordet, som blev Kød" i Skikkelse af Jesus fra Nasaret, denne Grundtanke, som med sin østerlandske og græske Iklædning har sin dybe, uforgængelige Sandhed. Thi i Jesu Liv åbenbarede sig Menneskelivets „Herlighed", „Mennesket, som han af Guds Tanke sprang frem, med Bestemmelsens Mærke på sin Pande".[1])

Således, og — såvidt jeg skønner — *alene* således bliver „Forvandlingsunderet" i Kana Jesus og Evangelisten værdigt, ja bliver en

[1]) Henrik Ibsen: Per Gynt.

Fortælling af uforgængelig Højhed og Skønhed.

Og *kun* således mener jeg også, at der bliver ret Hold i Anvendelsen. Et vilkårligt Magtunder er kun bestemt til dette ene: at Tilskuerne skal undre sig — og så at sige åndeligt voldføres. Alle Udlægninger deraf er kun Fantasispil, en Leg med Ord, thi „Underet“ står *uden for os*, har ikke Bud til vort indre Menneske, vort gudskabte, evige Væsen. Men forstået som en Billedtale, der afspejler Jesu Evangelium om Guds Kærlighed som „Lovens Fylde“, kastes der et klart og strålende Lys over hele vort Menneskeliv. Denne ene Grundsandhed åbenbarer sig i Tilværelsens Mangfoldighed; det er det jordiske og menneskelige, som danner så at sige Råstoffet for det himmelske og guddommelige. Det skal og må ikke kues og knuses, som var det noget ondt, og ikke ringeagtes som noget uvæsentligt, men det skal løftes og forædles op i en højere Livsform. Det er denne enkle, store Sammenhæng, der afbildes i Kanaunderet.

Først *så* får Anvendelserne fast Bund i Stedet for at svæve i Luften. Og der er mange Anvendelser. Almindeligst høres vel den om *Ægteskabet* som et Naturforhold, der skal forvandles til et Aandsforhold. Og det har sin fulde Sandhed. Hvor den sidste Kærlighed ikke bliver bedre end den første er det forfejlet. Vandet skal blive til Vin. Men der er også rig Anvendelse på andre Områder. Forvandlingens Lov må også fuldbyrde sig i *Venskabet*, hvor det skal have ægte Værd. Det må blive til en Sjælens Fortrolighed og Sandheden i Kærlighed må råde. Der er *Fædrelandsfølelsen*.

Den skal fra et blot Naturinstinkt og en barnlig, tit barnagtigt Forgudelse af ens egen Nationalitet adles til en Forståelse af, at Menneskelighedens fælles, altomfattende Sag, Retfærdigheden og Deltagelsen for alle de Folkeslag, der bor på Jordens Kres af ét Blod, aldrig må lide Skår ved Forkærligheden for det særlige Folk og Fædreland, hvortil man hører, og hvor man har sit nærmeste Kald, og som man netop kun derfor „skylder alt, hvad man kan udrette", fordi det er Led af den hele Slægt. Forvandlingens Lov, Vand til Vin! Og der er endelig *Livskaldet*, den beskikkede Gærning, stor eller lille, men altid med Evighedsbetydning fordi det gælder ikke om „stor" eller „lille" i udvortes Forstand, men om Troskab som gode Husholdere.

Der er Anvendelser nok, og enhver sand Anvendelse har sin Ret i den ene Sandhed, at Himlen, som i Menneskets Bryst har nedladt sig til Jorden og har talt til os i ethvert gudbeåndet Vidne og herligst og klarest og inderligst i Jesus Kristus, vil drage Mennesket med alt, hvad der er menneskeligt, op til sig. „Vi er alle Guder og den Højestes Børn", sagde den gamle Salmist, og Jesus efter ham.

Men der er et Ord i denne Fortælling, som særligt har påtrængt sig mig hver Gang jeg vendte tilbage til det. Det er det Ord, Jesus siger til Maria: *endnu ikke*! Hans Time er „endnu ikke kommen".

Endnu ikke! — der ligger vidunderlig meget i de to små Ord, stillede sammen. Der ligger først den lange Ventetid med sin Tyngsel, sin Sorg og sit Savn. *Endnu ikke!* siger den, der

ved Forår kun ser Is og Sne, nøgne Marker og skallede Skove. *Endnu ikke!* sukker den årlange syge, der fra Dag til Dag venter på, at det skal blive bedre, men det bliver ikke bedre. *Endnu ikke!* hvisker Fangen, som i lange Tider har siddet i sit Fængsel og forgæves længtes efter Frihed. Og der er jo så mange Fængsler. — *Endnu ikke!* — hvor mange Hjærter blev ikke syge og trætte til Døden mens de gentog de to små Ord.

Men der ligger også Håb og Forjættelse deri. Fn berømt Hærfører, der levede for et Par Aarhundreder siden, havde sat den Indskrift „Nondum“, det latinske Ord for „endnu ikke“ på sit Hovedbanner. Det manede ikke blot til Tålmod, men også til Kampmod. Ja, *Kampmod.* Der er også ligesom en Kamp i Ordskiftet mellem Jesus og Maria. Hun trænger ind på ham, indtil han opfylder hendes Bøn. Det er en Billedtale. Det er Menneskehjærtet, som beder om Glæden fra Gud. Og Gud under os Glæden, kun, at der må kæmpes derfor, kæmpes i Bønnen og kæmpes i Gærning, og Øjeblikket skal gribes med modig Hånd. Jeg siger ikke, at vi får alt, hvad vi kæmper for i Bøn og Gærning. Der kan være Grunde, som vi ikke ser, til at vi må undvære og savne. Men jeg siger, at uden en sådan Kamp får vi ikke, hvad vi trænger til for at leve med Fred i Hjærtet, og få Glæde af Livet. Og jeg føjer til, idet jeg både tænker på vort eget lille Samfunds Fremtid og på, hvad godt og rent og smukt menneskeligt Håb enhver især af os har, at Digteren taler sandt, når han synger:

Giv Tid! og Livets Træ bli'r grønt,
må Frosten det end kue;
giv Tid, og hvad du drømte skønt
du skal i Sandhed skue!

3die Søndag efter Helligtrekonger.

Et stærkt og et svagt Ord.

Mth. 8, 1—13.

Der er to Ord i denne Fortælling, der gør den så værdifuld, et stærkt og et svagt. Selve Helbredelsen er ikke „underfuld". Men disse to Ord, det stærke og det svage, er Perlerne deri. *„Dersom du tror! — alle Ting er mulige for den, som kan tro."*

Det er et *stærkt* Ord, og mange, også af Jesu Disciple, vil mer eller mindre bevidst føje til i deres stille Sind: *for* stærkt, mens alle, som står udenfor Discipelforholdet til ham, vil se det rene Sværmeri deri.

Der *er* jo dog Ting, som selv den stærkeste Tro er afmægtig overfor, og Skuffelsen bliver da så meget des bitrere. Der er så mange Bjærge, der ikke lader sig flytte, og så mange Træer, der ikke lader sig plante i det vildene Hav, hvor inderlig end Troen, og hvor indtrængende end Bønnen er. Ulykken, som truede, afvendtes ikke, den kære døde fra os, det skønneste Håb brast, *Miraklet udeblev*. Hvor sikkert det end er, at en levende Tro, — Tro taget i sin videste Betydning, — indenfor bestemte Grænser kan udrette store Ting, så er det dog også vist, at der *er* Grænser. Og med Miraklet faldt tit også Troen. Det er det, en af Nor-

dens store Digtere har skildret på gribende Vis i „Over Evne“. Jeg mindes fra Danevirkedagene for 40 Aar siden, hvorledes vi Børn, der hørte de ældres Tale, bad om Tøvejr (endda vi vilde gærne ud på Dammen og løbe på Skøjter) og tro'de fuldt og fast derpå, og Troen syntes et Par Dage at gå i Opfyldelse, — men så kom Frosten igen, og Renderne i Slien vilde trods al Isning fryse til. Vi talte om det bag efter og forstod det ikke. For vi havde troet så inderligt. Og jeg véd både fra min egen og andres Erfaring, at den varmeste og dybeste Tro på „det vidunderlige“ er bleven til Skamme, så Tvivlen kom frem, som det nødvendigvis må gå, når man bygger sin Tro på Lykken med dens „lunefulde Spil“. Fristes vi da ikke til at sige, selv vi, der i Jesus ser vor Mester og Vejleder til Sandheden, — fristes vi ikke til at sige, som en Mand, en højtbegavet og ædel Mand, sagde på sit Dødsleje til min Fader, der talte om Livet bag Døden: *det er smukt, men det er ikke sandt!*

Den Slægt, hvortil vi hører, forlanger klar Besked og vil ikke nøjes med selv nok så velment uklar Tale. Og vi, efter vor Forståelse af Kristendommen, vil ikke med al vor Ærefrygt for „Menneskenes Søn“ samstemme i, hvad der ikke er sandt for os. Vi anerkender på Aandens Område ikke nogen som helst ydre Myndighed, intet: således står skrevet, eller: således har han sagt. Hans Myndighed er ene og alene den, der ligger i vort Hjærtes og vor Samvittigheds fri Samstemning med og Samtykke til *hans* Ord, som vidste mer

end nogen anden, hvad der bor i et Menneske.

Skal nu dette stærke Ord om, hvad „Troen“ formår, kunne holde Stik, så må vi selvsagt først bestemme dets lovlige Grænser for ikke at komme ud i alskens Overtro og fantastisk Sværmeri. Således skønner vi med den umiddelbare åndelige Sans straks, at *bogstaveligt* flytter Troen ikke Bjærge eller planter Træer i Havet, Sandhedens Gud, den Gud, som er Aand, gør ikke Kunster. *Det* kendte Jesus ham for godt til ikke at vide. Derfor var Muhamed meget forstandigere end så mange Kristne, der venter Mirakler. Da Bjærget på hans Tilråb ikke vilde gå til ham, så gik han til Bjærget. Der er *aldrig* sket og vil aldrig ske Mirakler i dette Ords sædvanlige Betydning, men vel er der hemmelighedsfulde Dybder i Tilværelsen, vi endnu ikke har loddet, men som glimtvis åbenbarer sig, og hvorfra de særligt udrustede henter overordentlige Kræfter. Der er Naturlove, vi kun kender lidet eller slet intet til. *Det „overnaturlige“ er altid naturligt* ɔ: lovbundet fra Tilværelsens Begyndelse. Således lovligt begrænset er Jesu Ord til den bedrøvede Fader ikke for stærkt.

Men dernæst, — der er en anden og større og helligere Betydning af Ordet Tro, — den Tro, som fra de mange Gaver, der bedes om, vender sig til den ene Giver: „Har jeg kun dig, da spørger jeg om intet i Himlen og på Jorden.“ Det er det, Jesus udtrykker i Formaningen: „Søg *først* Guds Rige og hans Retfærdighed, *så* skal alle disse Ting tillægges eder.“ Fra de mange Bønner om Lykken, der skal vindes, og om Ulykken, der skal undgås,

til den ene Bøn om at gøre Guds Vilje og *så* tage, hvad Livet bringer, med Ydmyghed i Glæden over hver lille Lykkeblomst og Frimodighed i Trængslen, når Tornene river Hånd og Fod. Det er at rette Blikket opad, fra Tiden til Evigheden, fra det, som forgår, til det, der består. Der er en Erfaring, vi vil gøre des mere, jo mere vi således „vandrer med Gud", har vort Liv i ham, den Erfaring, at „Troen" således forstået ejer en vidunderlig rensende Magt, så at *selve vore Tanker om Lykke og Ulykke, Sorg og Glæde bliver andre.*

Der er i en af Bjørnsons Ungdomsfortællinger indlagt en lille Historie, hvor dette lægges os på Sinde. Præstesønnen har fået Sind til en ung Pige der i Byen, men han er et vildt og udsvævende Menneske, der svirer og sværmer med dårlige Kammerater, endda Meningen er, han skal være Præst. Han bejler, og hun siger: ja, kunde du endda lade være med at drikke! Og han forbedrer sig og skyr det slemme Selskab. Han kommer så igen og siger: tror du mig nu? Hun svarer: gør dig først færdig til at blive Præst! Og han kommer efter en Stund igen og siger: tror du mig så? og han havde endda Kjole og Krave på. „Nu vil jeg først høre dig forkynde Guds Ord på Søndag," siger hun. Og han talte varmt og indtrængende om Søndagen om Guds Kærlighed mod Syndere og Kærlighedens underfulde Magt. For sidste Gang spørger han hende så: tror du mig *nu?* Ja, siger hun, og nu vil jeg fortælle dig, for nu kan du tåle det, at jeg er trolovet med en anden. Du skal lyse for os på Søndag!

Meningen er jo den: alle Sorger og Skuffelser kan bæres af den, der går Guds Veje.

Og dermed følger også dette at kunne glemme sig selv for andre, — *og så netop få Livets bedste Glæde derved!* Det er, som det hedder i det lille Vers:

> Så tidt jeg sagde: Glæden vil jeg eje,
> den flygted bort fra alle mine Veje.
> Så tit jeg sagde: Glæden vil jeg bringe,
> da kom den til mig på sin Englevinge.

Det er også dette, som ligger bagved Faderens Udråb i Dagens Tekst: *Herre, jeg tror, hjælp min Vantro!* Jesu Ord: alle Ting er mulige for den, som tror, er et *stærkt* Ord. Dette er et *svagt* Ord. Men det kommer fra en ærlig Sjæl og er *sandt*, sandere og dybere, end vel Manden forstod selv. For det, han mente, var inderst inde dette, at han havde så svært ved at tro på Gud, når han betænkte sin Ulykke, og dog ikke kunde slippe Troen på Gud. Han fristedes, som vi alle, til at bygge sin Tro på sin Lykke, i Stedet for omvendt at bygge sin Lykke på sin Tro, „Troen", taget i den eneste rette Betydning, den Betydning, hvori Jesus altid brugte dette lille, store Ord: Tro på Gud, *Tillid og Fortrøstning* til den Almagtshånd, der dog tilsidst fører os til vort Mål og har lagt Livslovene så for os, at vi kan „lære Lydighed af det, vi lider", opdrages i Livets Skole. Hvor vantro er vi ikke atter og atter overfor dette og „formørker Guds Råd" med dårlige Tanker og med dårlig Tale, som Jobs Venner og hans Hustru. Og *dog* kan vi ikke undvære den levende Gud, og inderst inde tror vi *dog* på ham midt i vor Vantro. Og så gælder *dog* det stærke Ord: alt er mu-

ligt for den, som tror, også os. Thi i Samlivet med Gud og Hjemgangen til Gud er *alt* indesluttet, hvor lidet vi end forstår det, som det hedder i Miltons „Samson“:

„Alt til det bedste kun sker
efter den Højestes alvise Råd,
skønt vort tvivlende Øje ej ser
den lønlige Tråd.
Tit synes han os
at skjule sit Aasyn, men kommer igen
som den nådige Gud
til sin trofaste, kæmpende Ven!“

Så lad kun det stærke Ord og det svage Ord klinge sammen i vor Sjæl her i Stridens Land. Guds Øre lytter til de oprigtige af Hjærtet, og vi kan dog opleve noget af dette underfulde: „når jeg er skrøbelig, da er jeg stærk!“

4de Søndag efter Helligtrekonger.

Stormen på Søen.

Da Cæsar var i Havsnød på Adriaterhavet satte han Mod i Skipperen ved de Ord: „frygt ikke! du har Cæsar og hans Lykke om Bord!“ Med et lignende Tilråb opmuntrede Czar Peter sine forsagte Mænd, da han under sit Besøg i Holland var ved at kuldsejle på Zuidersøen. „Var nogen Sinde en russisk Kejser druknet i en hollandsk Pyt Vand!“

Således forstår jeg denne Fortælling. Det var Jesu mægtige Personlighed, der stillede Angstens Storm i Disciplenes og de andre Passagerers Sjæle. „Og der blev et stort Blik-

stille." Fortrøstningen blev vakt og Besindigheden vendte tilbage, og da havde det ingen Fare. Dette er eller kan være den historiske Kærne i denne Beretning, der jo iøvrigt også kan være et blot og bart Sagn, bygget måske på et billedligt Ord af Jesus om Troens Magt til at stille Vejr og Vind ligesom dens Magt til at flytte Bjærge fra et til et andet Sted og river Træer op med Rode og plante dem i Havet. Bogstaveligt er dette *ikke* sket, så sandt som Troen er en fri Sag, men det vilde være at bruge åndelig Vold, når Gud lod nogen af sine Tjenere gøre „Mirakler". Det er imod Guds Visdom, Jesu Værdighed og Troens Væsen. Derfor er *det* ikke sket: Men Personlighedens Magt er også „Mirakel" nok og det eneste Slags Mirakel, der svarer til Menneskets Adel og til den guddommelige Opdragelseskunst.

Vi har vel alle erfaret noget af dette, hvorledes det *enkelte* Menneske ved den åndelige Overlegenhed, Karakterens Renhed og Viljens Styrke, kan vække Håb og Tillid, kalde alle Sjæls- og Legemskræfter frem, så vi kunde smile ad Faren. Der er jo noget underfuldt i dette, kun at Underet er forlagt til den indre Verden og består i, at der sættes Love i Virksomhed, som til Dagligbrug, i Døgnets Smålighed og gråt i gråt, når „Filisteriet" råder i os, ligger i Søvn og Dvale.

I Søvn og Dvale som efter Fortællingen om Jesus, der lå og sov i Skibets Bagstavn.

„*Livet en Sejlads*" hedder et af Ambrosius Stubs berømte Digte.

„Hvad vindes på Verdens vidtløftige Hav,
ak, tusinde Farer i skummende Trav.

Man véd kun to Havne.
bekendte af Navne,
den ene vor Vugge, den anden vor Grav,

og, synger han med fuld Føje

„snart vippe vi oppe
pa Bølgernes Toppe,
snart nærmes vi Grunden i flyvende Spring.“

I Biblen træffer vi atter og atter dette Billede, ligefra Israels Oldtid, da Folket gik tørskoet over det røde Hav, hvis Vande stod som en Mur på begge Sider efter at Moses havde svunget sin mægtige Stav, og indtil den underligt hemmelighedsfulde Fortælling om den opstandne, der viste sig ved Tiberias Sø — denne selv samme „Galilæersø“ som i Dagens Tekst — og talte med Simon Peter.

„Livet en Sejlads!“ Fra Kirkens første Tid er Sejladsen med den sovende Jesus om Bord bleven set som et Billede på selve Kirkens, Guds Menigheds, Livsførelse gennem de rindende Tidsaldre. Den er som et Skib, der er stedt i stor Havsnød, men altid, når Nøden var størst, er bleven ført frelst i Land ved sin Herres og Mesters myndige Bud over Storm og Sø. Det er Menighedens verdenshistoriske Kampe og Jesu åndelige Sejre, der viser sig for os, når vi ser på „den liden Flydébåd“ der ude på de oprørte Vande ved Tiberias.

Og hvor træffende er ikke Billedet. „Jesus sover“ når *Aanden* i hans Ord kvæles under Menneskepåfund, Menneskeskikke og Menneskebud. Thi Jesus Kristus, — det er det fri, fuldtonende Evangelium fra hans og vor Gud og Fader i det Høje. „*Aanden* er Herre“, som Paulus siger, og det var i Guds Aands Tjeneste, til Guds Ære, ikke for selv at forgudes,

at Jesus af Nasaret kom til Verden. Han „sov“, da Menighedens Styrer med Paven i Spidsen i de mange Aarhundreder *lod* ham sove og selv tumlede med Takkel og Tov og fulgte deres eget selvgjorte Bestik, idet de lagde den fri Tro i Bånd og Lænker. „Gud er Kærlighed!“ og „hvor Herrens Aand er, dér er Frihed!“ — det var glemt. De vise og forstandige glemte i deres Dårskab, hvad der er åbenbaret for de små og enfoldige, og Kirkesnækken kom til at ligne mere et Sørøverskib end den Ark, der bærer Menneskebørnene frelst over Tidens Vande. Og så kom den Stund, da Forlis og Undergang synes nær. Men da lød der som af „Dybdens Nød, den Gang da „Vandene trængte ind til Sjælen“, et Nødråb: *„frels os Herre! vi forgår!“* — Det havde lydt i Aarhundreder, men havde ikke kunnet trænge igennem de egenrådige, forblindede Styrmænds Råb og Skrig om mere Magt og flere Penge. Nu lød det fra Morten Luther, og det skal stå som hans uvisnelige Ære i Kirkens Historie. Det var *Samvittighedens* Angstskrig, det var Bønnen fra et dybt bevæget Hjærte: „frels os Herre! ellers forgår vi i alle disse Løgnens og Urettens og Aandstyranniets Storme!“

Og *da* „vågnede Jesus“ og „truede ad Vejrene“, og det blev et stort Blikstille i alle de mange kæmpende og sukkende Hjærter. —

— Når vi vil lukke Øjnene op og se med uhildet, forstående Blik på Kirkeskibets Fart over Tidsvandene, lade vore protestantiske og indenfor Protestantismen atter vore Séranskuelser træde til Side, og søger vi den dybe, åndelige Naturlov, som vækker Stormen og Søen, der truer med at opsluge den gamle Snække

med Korsflaget i Toppen, så er det *altid* dette, at *Samvittighedens fri Ret til at tro, tænke og tale bliver krænket.* Menneskeånden *er* nu én Gang som den fangne Kongedatter, der står som Trælkvinde ved Tvættestedet og lader alle de store Lagen og de Duge små svømme ud på Havet og synger i Håbet om den nære Frelse:

„I skal det alle vide,
en Dronning er jeg lig,
I skal det alle mærke,
at fri jeg føler mig.

Med Frihed vil jeg kåre
at leve og at dø,
Gud unde mig at lande
på Kærlighedens Ø“.

Det var både den stive lutherske Rettroenheds og siden Pietismens og den gamle Rationalismes Forsyndelse. Denne sidste Aandsretning var en fuldberettiget Indsigelse mod Aandstvangen og mod den kvalme Gudelighed, hvori Kirkesnækken vilde have forgået, så jeg vover at sige, at da den i sin Tid kom til Orde med „Oplysningen“ var det *også da* Jesus, der vågnede af Søvnen i Bagstavnen. Men dens Fejl var, at den ikke vilde anerkende *andet* og *mere* end det håndgribelige, og forklarede Gudsforholdet som idel Moral, og *derfor* — fordi den trådte Samvittighedens Ret for nær, ja brugte udvortes Våben, Tvangslove og Politi, til at sætte sin Vilje igennem, blev den vejet og fundet for let, og en mægtig „Vækkelse“ gik hen over Kristenheden, også her hjemme. Thi Gudsforholdet, forkyndt ved Jesus Kristus, *kan* nu en Gang ikke rum-

mes i Birchs Bibelhistorie, Balles Lærebog og den lille Tabel.

Jesus har været vågen siden da, men skal han ikke lægge sig til at sove igen i Bagstavnen af Skibet, så er det højt på Tide, at det ny „Vækkelsens" Aandstyranni bliver imødegået og det fri Evangelium uden al menneskelig Tilsætning forkyndt, Evangeliet som Jesus selv forkyndte det i al dets Enfold, men også i al dets Alvor og Dybde.

Men over Stormene på Verdens og Tidernes store og vidtløftige Hav må vi ikke glemme det lille Hav herinde i vort Bryst, der også kan være såre „vidtløftigt". Hvad hjælper det os med de store Udsigter og Syner, når vi ikke er nogenledes helbefarne herinde på vor egen lille Galilæersø? Jesus skal være vågen og stå for Styret på Hjærternes og Tankernes Snække. Men har vi dog ikke også erfaret noget af dette, at når Bekymringernes, Lidenskabernes og Fristelsernes Storme med Regn og Haglbyger rasede, da dreves vi til at råbe: „frels os Herre! vi forgår!" det var Gudsmennesket herinde, der vågnede, thi Jesus er det indre, det guddommelige Menneske, vi alle bærer i Løn i vor inderste Aand, Guds Kærligheds og Sandheds Ord i vor Samvittighed. Og det *skal* og *må* vi lyde.

„Og han truede Vejrene og Søen, og der blev et stort Blikstille!"

Der forestår os alle en Sejlads over det ubekendte Hav, som ruller sine mørke Bølger mellem denne Verden og den, der kommer. I Grundtvigs Svanesang hedder det:

Gammel nok jeg nu er blevet
mellem Vugge min og Grav,

nu jeg står ved Falderebet
til det store, dybe Hav,
hvor Magneten er Guds Ordet
og Guds Aand står selv ved Roret

Stormene er frygtelige,
stille står her Mandevid,
nærmest er de dødes Rige,
nemt det er at stævne did,
— men o vé for Uglesangen:
bundløs dér er Undergangen!

Ja, vé for Uglesangen om Udslettelsen af de levendes Rækker! men Gud være evigt lovet for Håbets Frydesang om det evige Liv med sin Vækst fra Herlighed til Herlighed og Bod for alle Savn, efter alle Stormene derude og herinde.

„Og der blev et stort Blikstille!"

Septuagesima Søndag.

Fordi ingen lejede os!

Mth. 20, 1—16.

Vingården er hele Guds grønne Jord, ikke særligt „Kirken". Og vi er alle Arbejdere. Vi føres midt ind i Arbejderspørgsmålet. Det er den samme gamle Samfundssygdom, vi møder: Overflod på Arbejdskraft og for lidt Arbejde. Mens Statsmænd, Økonomer og Politikere før tog dette som noget, der ikke kunde være anderledes og talte om den „jærnhårde" Lov om Tilbud og Efterspørgsel omtrent som om Ebbe og Flod og andre Naturfremtoninger, så er vi i de sidste Menneskealdre kommen til at se, at den Tale er en Dårskab, hvis det ellers

er Meningen at bevare Samfundsordenen. Vi ser hos os selv, f. Eks. netop nu, de forskellige Partier overbyde hverandre for at vinde den arbejdende Stand. Fra alle Sider erkendes det nu, at her er et Spørgsmål, der skal og må løses ad den rolige Udviklings og Lovens Vej, hvis det ikke skal ende med alles Krig mod alle og voldsomme Rystelser. Folk vil nu en Gang ikke sulte eller lide Nød og er bleven sig deres Ret til et menneskeværdigt Liv bevidst som et retfærdigt Krav. Selv en så gennemkonservativ Mand som vor Adam Oehlensläger skriver i Junidagene 1848 fra Paris, hvor han netop da opholdt sig, at det syntes ham, at når Folk vil arbejde og ikke kan leve uden Arbejde og dog ikke kan få Arbejde, så er det ganske forståeligt, at de tager sig selv til Rette. Det går mere og mere op for alle tænkende Mennesker, at denne Sag gælder Liv og Død for de civiliserede Samfund, og at ingen Opgave kan komme op i Betydning ved Siden af den.

Hvordan — det er et Spørgsmål for sig. Om Arbejdets Organisation, som der nu peges på som det eneste og tilstrækkelige Middel, vil råde Bod på Ulykken, får stå hen. Derom vil jeg ikke tale. Jeg tror, at den berømte Amerikaner, Henry Georges, har Ret, når han mener, at Jorden, som er Guds og Naturens Fællesgave til os alle, må frigøres fra Privateje og blive Samfundsejendom. I det mindste tror jeg, at uden dette vil „Arbejdets Organisation“ kun lidet nytte og alting blive ved det gamle, da Jorden er den eneste Rigdomskilde, så når den stoppes til af Pengemagten,

hjælper dog intet, men når den befries, vil den værste Hindring være overvunden.

Dette være nu som det vil. I Spørgsmålet *hvordan?* må de fleste af os „stå ledige på Torvet“, kun at vi altid som dem, der frygter Gud og vil gå i Jesu Fodspor, drager os vel til Minde, at „Jorden og dens Fylde tilhører Herren“, så hvordan vi så for Resten ser på de borgerlige Ting, må det altid ligge bagved som det afgørende, at „Guds Rige“ med Sandhed, Retfærdighed og Kærlighed kån fremmes, og det kan kun ske, når vi agter Menneskeretten, Retten til Livet, og virker derfor efter Ævne, om end kun i det mindre. Og — då finder vi os alligevel med et „lejede“ og ikke ledige, finder os midt i Vingården med alle de mange Træer, som venter på Røgt og Pleje, ti dertil er vi kaldede.

Vi har ikke Lov til at sige dette: „ingen har lejet os, og derfor står vi ledige;“ vil heller ikke sige det, om *det rette Sindelag* i nogen Måde er i os. Det er dog fra Sindelaget, Sindelaget hos alle de mange enkelte og hver for sig helt ringe Arbejdere, at Samarbejde til Genfødelse af Samfundet skal gå ud. Det er de mange små Bække, der skal samle sig i den store Aa. „Opløft Eders Øjne, thi se, Markerne hvidner til Høsten“! Og den, som kun fik ét „Talent“ skal ågre med det så flittigt som den med de fem eller to, og skal få samme Velsignelse deraf. Enhver tage et ærligt Tag med, eftersom det ligger ham nærmest og passer bedst for hans Ævner. Vi hører jo ikke alene til et „kristent“ Folk, men også til et Folk, som i stort Mål har sin egen Lykke i sin Hånd. Det er de Vilkår, hvorunder vi *nu*

kan og må være „Arbejdere i Vingården“, når det gælder Menneskeretten, Menneskelighedens Sag som en Samfundssag, hvor der skal „løftes i Flok“. Det er jo netop også Guds Sag.

Vintræet kræver den kærligste og utrætteligste Omhu for at kunne trives. Rankerne skal bindes op, beskæres for Vildskud og Vanskud, Druerne skal have Solens Lys og Varme for at modnes. Den kostelige Frugt har så mange Fjender — svidende Nattefrost og Fylloxeraen, for ikke at tale om alskens Skadedyr.

Men netop sådan er det jo med os Mennesker. Livsvilkårene har en overvældende Magt, som det ikke nytter at snakke sig fra med gudelige Talemåder. Der *skal* et vist Lavmål af ydre Goder til, for at et Menneskebarn kan udfolde sine Muligheder og leve et sundt og glædeligt Liv.

Og så er der et Ord, som hedder: „det er bedre at forebygge end at helbrede“, — bedre, at Mennesker bevares fra at komme ind på de onde Veje end at drage dem bort derfra, når de først er komne ind på disse Veje. Særligt i en Storby som vor gør vi vel i at erindre dette.

Der er straks *Børnene.* Mon egentlig de fleste nogenledes velstillede Københavnere gør sig nogen Forestilling om, hvad uhyre Elendighed der er mellem Børnene i Arbejderkvartererne? Jeg vidste det ikke selv, før jeg begyndte at holde et lille Blad, der udgives af Virksomheden for de forsømte og mishandlede Børn. Der findes gærne i hvert Nr. nogle Fotografier af Børn, tagne lige ved Optagelsen og så en Tid efter. Hvad Forskel dog! Den blege, hul-

kindede Elendighed på den ene Side og så det barnligt glade og trygge Smil på den anden Side. Og så de Beretninger, der følger med! Der leves et Liv i Tusindtal her i København, der er værre end noget dyrisk Liv. Der er Helvede midt iblandt os. — Men det er alligevel den „Vingård", hvori vi er sat til at arbejde. Og dersom vi slet ikke føler os „lejede", så er det ikke den kære Guds, men vor egen Skyld. Tænk for det første lidt på dette!

Og der er *Kvinderne*, både gifte og ugifte. Kvindespørgsmålet spænder vidt, lige fra Valgret i Stat og Kommune til Spørgsmålet om den offentlige Utugt. Og der er en Sammenhæng. Kvinderne jævnbyrdige med Mændene i Rettigheder og Pligter! det må være Løsenet. Der er også Spørgsmålene om Kvindearbejde. Se, hvor det brutale Mandskrav stikker frem midt iblandt selve Arbejderne, som jævnlig råber på, at Manden vil være fri for Kvindekonkurrence! Og tænk på al den unævnelige Elendighed, hvor en dygtig og arbejdsom Hustru er lænket til et Dyr af en Mand og ikke kan blive ham kvit, fordi „det hellige Ægteskab" skal holdes i Ære! Og tænk på, hvor mange unge Piger, der bliver *drevne* til et Liv i Skam og Fornedrelse, i Drukkenskab og Råhed, *drevne* dertil af det „kristelige" Samfund, ja ligefrem befalede dertil! — Jeg siger igen, at hvis vi ikke her føler os „lejede" til Arbejde i Vingården, så er det, fordi vi ikke *vil* føle vort Ansvar, ikke fordi dette Ansvar kan være skjult for vore Øjne.

Så er der *„Bøllerne" og Forbryderne i Fængslerne*. Også her må det slå enhver, som har

sund Sans og almindelig Retfærdighedsfølelse, at det er bedre at forhindre og forebygge end at helbrede eller straffe. — og endnu er vi kun nået lidt frem på Vejen i vort offentlige Liv. Dog — vi er begyndt. Men det kan bl. a. vore Skolers Forstandere og Lærere tale med om, hvad overmægtige onde Kræfter Tusinder og Titusinder af vor opvoksende Ungdom har at kæmpe med, og det netop i den farligste Alder. De kan ikke få Arbejde, alle Vegne overfyldt, og kan ikke være i det fattige Hjem. Så tilbunds med dem! Den friske, lovende Dreng synker ned i Mudderstrømmen og dukker kun op nu og da for Almenheden som den „Bølle", han ved „gode" Kammeraters Hjælp er bleven, og når han sendes til Fængsel eller Tugthus. Altsammen fordi der ikke var nogen hjælpende Hånd tilrede i Øjeblikket. Han bliver smidt i Rendestenen af Samfundet og får så sin „retfærdige" Straf af Samfundet, fordi han er blevet sølet til!

Vi er begyndt at forstå dette, Gud ske Lov, — forstå denne bundløst farisæiske Samfundsmoral, der er bleven os overleveret fra gammelt. „Betinget Benådning", Opdragelsesanstalter i Stedet for Rotting, og Fangekolonier på Heden — det peger altsammen i den rigtige Retning. Men så må ingen af os stå ledige på Torvet. Jeg tænker ikke blot og ikke en Gang især på den private Godgørenhed, som dog ikke strækker til, men på dette, at vi er et selvstyrende Folk og *skal* føle vort Ansvar, og at de af os, der tror på den levende Gud og holder deres Kristennavn i Ære, må gå i Spidsen i Borgerlivet og altid findes på Men-

neskelighedens og Retfærdighedens Side, som også er den sunde Sans's Side.

Thi hvilket vældigt Kraftspild foregår der ikke for vore Øjne! Hvilken rædsom Udsæd sår vi dog ikke for den Slægt, som kommer! „Efter os Syndfloden!" sagde den usle og forvorpne, franske Konge, der så', hvor det bar hen, men trøstede sig med, at det holdt nok i hans Tid. — Lad ikke et „frit" Folk, og især ikke den kristne Menighed, tænke end sige tale så!

Vi *er* „lejede", om vi ellers har Ører at høre med, — de indre Ører. Her i vort Folk og Fædreland er vor Del af Arbejdsmarken, Gud Herrens Vingård.

Og det gælder først og sidst den gode Vilje, den at „kaste af i de nærmeste Krav", hvad vi ævner. Og Lønnen skal være en god Samvittigheds Fred i Bevidstheden om, at vi har brugt vort lille Pund til Guds Ære. Så er der også foregået samtidigt et Arbejde i det stille herinde i os selv. Vi er blevne opdragne til Arbejdet i en anden og større Vingård, Vingården hinsides Timeligheden! — Er det ikke „Løn" nok?

Sexagesima.

Skellet.

Der er en Tale, som lyder meget højrøstet herhjemme nu om Dage og som går ud på, at der nu ret skal sættes Skel mellem Gud og Verden, godt og ondt, Lys og Mørke — eller med ét Ord mellem Tro og Vantro. Og jeg vil

nødig være med til at slette dette Skel, — kun at det bliver sat *rigtigt*. At sætte Skel inde på Naboens Mark hører ikke til det bedste, man kan tage sig for, og er man i sin Iver efter at få Skellet sat kommen for Skade i det Stykke, kan det få de slemmeste Følger.

Det Ord „Tro“ hører til de mindste i vort Sprog, men både på vort og Alverdens andre Sprog betyder det det største for os Mennesker. Vi véd det allerede af vor egen timelige Erfaring, thi der er jo også en rent menneskelig Tro, der kan flytte Bjærge. At have Tro til sine Ævner og sin gode Lykke er allerede Sejren halv vundet. „Til Sejr og Lykke blev Volmer født, i Stjærnerne står det skrevet“, hedder det i den gamle Vise. Den store Napoleons Soldater ildnedes af Tanken om, at enhver af dem „bar Marskalkstaven i sit Tornyster“. Der er vidunderlige Kræfter i at tro på en Sags Sandhed og Retfærdighed, på sit Folks Fremtid, på hele Menneskeslægtens Fremtid. Det spænder Senerne, stålsætter Nerverne. William Wilberforce kæmpede, ene Mand, gennem mange Aar mod Negerhandelen og skammede sine gudfrygtige negerhandlende Landsmænd ud. Han nåede at se Sejren vunden, inden han lukkede sine Øjne. Se på en Gladstone med hans brændende Tro på Retfærdighedens og Menneskelighedens Sejr, og se, hvad han udrettede. Således er Troen, menneskelig taget, en vældig Stormagt, og selv den, der som den anden store Statsmand fra det nys udrundne Aarhundrede, tro'de på „Jærn og Blod“, Vold og Uret, er i denne sin Tro stærkere end dem, der kun har en valen Tro

på Sandheden. Og således både i det små og i det store.

Men det hører også til vore Erfaringer, at det, for at vinde og bevare Troen på Livets gode Magter, er af allerhøjeste Betydning, at andre tror på os. Thi det vækker Ansvarsfølelsen og adler Sindet. „Jeg vover Vilhelm“, sagde min Faders Moder tit til ham under hans Opvækst, da man rystede på Hovedet ad Drengen og ikke mente, han blev til noget. Og dette Ord lå som en Sennopskorn og groede i ham til det viste sig, at den gode Modertro var ikke forgæves. — Den unge Piges Tro til ham, hun havde givet sit Hjærte, har tit gjort alle slemme Varsler til Skamme. Og jeg har hørt en Historie om en stakkels forvildet, tyvagtig Pige, som blev reddet derved, at den kloge og varmhjærtede Madmoder, i hvis Brød hun kom, viste hende den Tillid, at betro hende alt Huscts Sølvtøj. — Soldatens Tro til Hærføreren og hans til dem, Vennens Tro til Vennen, Folkets Tro til dets Talsmænd, — det er altsammen som en Styrkedrik, der bringer Livsånderne op og som et frisk Saltvandsbad, hvorved man føler sig ligesom nyfødt.

Dog, hermed befinder vi os endnu kun på det timelige Område. Men Jesus har, efter Johannesevangeliet, sagt de Ord: „hvis jeg siger Eder de jordiske Ting, og I ikke tror dem, hvordan skulde I så tro, om jeg sagde Eder de himmelske?“ Det gælder også om selve Troen. Har vi ikke erfaret, hvad en menneskelig Tro er værd, så kommer vor gudelige Tro til at svæve i Luften. Den menneskelige Tro på det gode, sande og skønne er netop det Sennopskorn, hvoraf vor Tro skal vokse frem på den

Gud, fra hvem alt godt, sandt og skønt stammer, den Gud, Jesus af Nasaret forkyndte. Og det er den Tro, og alene den, som kan og skal sætte Skel mellem Menneskenes Børn.

Grundskaden i den almindelige Kristendomsundervisning i Skole og Kirke er just denne, at Sennopskornet, den enfoldige Tro på Gud, vor Fader, ligesom knuges ned af de tunge Kampestene, der udgives for selve Kristendommen og skal gælde for „den kristne Tro". Disse Kampestene af Dogmer er i Tidens Løb bleven til et helt mægtigt Bjærg, og det er kun et Vidnesbyrd om Sennopskornets vidunderlige Livskraft, at det ikke for længe siden er kvalt, men tværtimod, når man mindst skulde tro det, trods Bjærget baner sig Vej op ad, sprænger det til Side, og bliver til det Træ, hvori Himlens Fugle kan bygge Rede: den enfoldige, barnlige Tro og Frimodighed, Bøn og Tak til ham, hvis Børn vi alle er og som intet andet kræver end ærlige Hjærter. Alle, der kan mødes i Skyggen af det Træ, de er Jesu Brødre og Søstre. Andet Skel har han, efter hvem vi kaldes Kristne, aldrig sat, og godt var det, om det blev vel erindret.

Hvis ellers Jesus skal stå til troende, således som Evangelisterne skildrer ham, så har han aldeles intet vidst om alt det meget, der nu læres og forkyndes som henhørende til „den sunde Lære" eller vel endogså til den „frelsende Tro". Han og hans første Disciple vilde „falde igennem" ved den teologiske Embedseksamen her ved dette kristelige Lands Universitet, hvis de ikke vidste andet eller mere end hvad de forkyndte i deres egen og den nærmest følgende Menneskealder. De vilde

altså komme på den slemme Side af „Skellet“. Thi vistnok sætter Jesus et Skel, og hans første Disciple med ham, mellem Tro og Vantro, men ved Tro forstår han og de hverken mere eller mindre end Fortrøstningen til Guds forbarmende Kærlighed og Lydigheden mod Guds hellige Bud om Renhed, Broderlighed, Forsonlighed og Ydmyghed. Og vil man nu her fra den rettroende Lejr indvende, at Dåbsbekendelsen dog må sætte Skellet, så svarer vi ganske simpelt hertil, at Dåbsbekendelsen med al den høje Enfold, som den ejer i Modsætning til det teologiske System, kun er et Menneskeværk, bleven til lidt efter lidt under Lærekampene, og ingenlunde er et Ord af Jesu egen Mund. Den er Udtrykket for de Tanker, man blandt Jøder, Grækere og Romere for 1900 Aar siden gjorde sig om Jesus af Nasaret. Vi føler os ikke bunden til Ordets Form, men fastholder Aanden deri, det grundvæsenlige, at nemlig Gudstanken med Menneskeslægten er fremtrådt rent og strålende i Jesus af Nasaret. Han er Historiens største Skikkelse og Tidernes Midtpunkt. Igennem sit tilsyneladende knusende Nederlag vandt han Sejren. Han opstod fra de døde som det algyldige Menneskeideal, der skal tilstræbes gennem Udviklingens Gang. Han står forlængst som den Dommer, der taler det myndige Ord om både levende og døde. Hans Historie leves atter og atter om igen, hvor der kæmpes for Menneskelighedens store Sag og hvor Sandheden, Jesus, korsfæstes og lægges i Graven i lange mørke Tider, men sejerrig sprænger Graven.

At det er her, Skellet går, i Troen på Jesu

Vidnesbyrd om Gud Herren og hans Bud, og et ærligt Liv i Jesu Efterfølgelse, — at det er her og ikke i al det meget Menneskepåhit *om* Jesus, det ser vi også af hans Lignelse om den barmhjærtige Samaritan, den forlorne Søn og den angrende Tolder. Det er Hjærtet på rette Sted, han elsker, og ikke disse Menneskers teologiske „Tro". Ligeså er det Hjærtelaget, han priser hos Enken, der giver sin fattige Skærv, og hos den lille Zachæus, der havde gjort sine Fingre for lange, men også var rede til at gøre det godt igen, så vidt det stod til ham. Det er „Sennopskornet", han glæder sig ved at se friskt og frodigt i „Muldjorden i Bryst". Og når han priser Mennesker for deres Tro, så er det jo aldeles ikke den kristne Tro, — (hvad der *kaldes* „kristen Tro"), men det er den barnlige Tillid til, at Gud kan og vil hjælpe gennem ham, den store Profet, som var fremstået i Israel. Og når han skildrer med de glødende Farver Menneskesønnens Komme til Dom i Himlens Skyer, så er der ikke nogen Katekisation om „den rette kristelige Tro", men der er en Katekisation om Menneskekærlighed. „Alt, hvad I har gjort for en af mine mindste Brødre, har I gjort for mig", — hvad er det andet end dette, at Afgørelsen falder efter Menneskesindet. Der er en „Menneskenes Søn" i hvert Bryst, og det er ham, der skal udvise Menneskesind, og det er også ham, der skal opelskes ved Menneskesind. „Bort fra mig, I som beflitte Eder på *Uret*", siger han et andet Sted. Her har vi Skellet, *sat af ham selv*, og det skulde vel være det rigtige.

Så er da det at „tro" slet og ret at leve i

Samfundet med Livets Gud som Børn med deres Fader. Af den Tro udspringer alt godt. Det var den, — og ikke den kirkelige kristne Tro — Disciplene bad Jesus om at forøge hos dem. De kunde ikke helbrede den månesyge Dreng, da de følte, det var forbi de manglede Tro og dermed den Myndighed, som Troen på Sejr over de onde Magter giver. Og så er det, han taler om Sennopskornet og Bjærget. Det lille Frø med den uovervindelige Livskraft! Den enfoldige Gud-Fader Tro med sin verdenserobrende Ævne! Selv blandt Hedninger kan vi møde denne Tro. *De* kender ikke Godhedens og Sandhedens evige Kilde, som vi kender den, vi, der er Jesu Disciple, derfor kan vi med anderledes Kraft og Klarhed kæmpe for, at Guds Vilje må ske på Jorden. Trods alle Hindringer vokser og vokser Sennopskornet, og trods alle Nederlag vindes Sejren. Det er, hvad enten man véd eller vil vide deraf eller ikke, Jesus af Nasaret, der sejrer hver Gang en god Sag vinder en Sejr, eller rettere, det er den Gud, der udsendte ham. Og vi, der følger Jesu Banner, kæmper med dobbelt Mod og Lyst mod alt det onde, som vil lægge Menneskelivet øde. Det er kun en lille, uanselig Tro at se til i Sammenligning med den „Tro“, man møder med fra den anden Lejr, — men det er Sennopskornstroen og den har Livets Ret.

Det styrker mægtigt, når andre Mennesker har Tro til os. Men hvor meget mere da, når vor Gud har Tro til os. Og det har han, siden han vil, at hans Vilje skal fuldbyrdes, ikke gennem Magtsprog fra ham, men gennem en Udvikling i Frihed. Vi kæmper i Guds Strids-

mænds Rækker. Det er det højeste Æreskald, der kan betros noget Menneske. Det er at være på rette Side af „Skellet“.

Tro på Livets gode Magter, da tror du på Jesu Gud! da er du troende, hvor mangelfuld din Dogmatik og hvor svævede dine *Forestillinger* om Gud så er. Tror du ikke på disse Magter, da er du vantro, hvor rettroende du så måtte være!

Fastelavns Søndag.

Dåben.

Mth. 3, 13—17.

Det nys afsluttede Aarhundrede kan for den danske Kirkes Vedkommende kaldes Dåbens, Trosbekendelsens, Dåbspagtens Aarhundrede. Der er intet Stykke i Kirkelæren, som herhjemme i den Grad er bleven draget i Forgrunden i de sidste tre Menneskealdre som dette.

Det er Grudtvig, som her er den store Bannerfører. Gennem en mægtig åndelig Omvæltning i Ungdomsårene var han fra den flade Fornuftskristendom vendt tilbage til den fædrene Lutherdom og førte nu i mange Aar en vældig Kamp med sine Modstandere, de gamle Rationalister. Men han savnede en fast Grundvold at stå på, thi hvor overbevist han end var om, at Modstandernes Bibelfortolkning var lige så grundløs som uærlig, så kunde han dog ikke, sålænge han intet andet havde at henvise til end Bibelen, komme nogen Vegne. Mens han nu under Bøn og Påkaldelse grub-

lede og grundede og læste, da — som han selv siger „slog det mig i et velsignet Øjeblik, at det mageløse Vidnesbyrd, jeg så nøjsommeligt ledte om i hele Aandens Verden, det genlød som en Himmelrøst gennem hele Tiden og Kristenheden i den apostoliske Trosbekendelse ved Dåben“. Nu kunde han henvise til denne sikre Klippegrund, og „nu var Kvinder og Børn og ulærde ikke længer voldgivne de indbyrdes splidagtige Bibelfortolkere“. Nu tog den store Kirkekamp sin Begyndelse og fortsattes hele hans Levetid og endda en Tid efter, og det er vitterligt, at et stærkt åndeligt Liv opblomstrede i den før så visne Kirkemark og at „den grundtvigske Oplysning“ har ligesom gennemsyret den danske Folkekirke, så at selv de mange, der på ingen Måde vil kaldes Grundtvigs Disciple, har modtaget et uimodståeligt Indtryk af hans Virksomhed. Dåben og Trosbekendelsen er bleven stillet i Forgrunden som det, hvorpå det først og sidst kommer an, når Spørgsmålet er om, hvorledes et Menneske bliver et Guds Barn og hvad Kristendom da egentlig er.

Men det er på den anden Side gået således, at det som Grundtvig og hans første Disciple lagde Hovedvægten på, nemlig at Trosbekendelsen er „Ordet af Herrens egen Mund“, ikke har kunnet holde Tidens Ildprøve ud. Den grundtvigske Anskuelse er på dette afgørende Punkt bleven gendreven af den kirkehistoriske Forskning, som har påvist, at dette med „Ordet af Herrens egen Mund“ ikke forholder sig således og ikke *kan* passe.

Dersom ellers Sandhedspligten er den første og helligste, som ubrødeligte må overholdes

af enhver, der vil tale med om Sandhedsåbenbaringen ved Jesus, så må Sandheden også her have Æren, hvormeget man så end kan krympe sig derunder, og Sandheden er, at i den oldkristelige Kirke forekommer Trosbekendelsen snart i kortere og snart i længere Form, snart er nogle og snart er andre Led udeladte. Det er først efterhånden, at den har fæstnet sig i den Form, vi nu har den. Om det så er romersk-katolske Lærde, der ellers med lidenskabelig Styrke hævder, at den romerske Kirke har alt sit åndelige Eje fra Aposteldagene, så må de indrømme, at den apostoliske Trosbekendelse i senere Tider er bleven udvidet. Og at dette virkeligt er så, er med overvældende Bevisligheder bleven godtgjort netop i de sidste Tiår. „Kvinder og Børn og alle ulærde“ er derfor lige nær, når den historiske Videnskab skal afgøre Sagen, thi her er Slaget tabt. Der er f. Eks. en sådan Kendsgærning som den, at det Ord i den tredie Trosartikel, „katholike“ ɔ: „almindelig“ („den hellige almindelige Kirke“) slet ikke forekommer i den apostoliske Tid, men først en Stund efter. Det findes ikke et eneste Sted i det ny Testamente. Men den grundtvigske Anskuelse giver ikke derfor tabt; den siger at således *må* det være, thi hvis det ikke er således, da er jo „Salighedsvilkårene“ nu forskellige fra de oldkristelige, og det er umuligt: de *må* altid have været ens, og den kirkehistoriske Videnskab skal ikke afgøre den Ting. — Dette er jo et fuldstændigt Sidestykke til den romersk-katolske Påstand, at der altid *må* være en ufejlbarlig Myndighed til Stede i Kirken, til hvem man kan henvende sig og som har

sin Fuldmagt fra Jesus Kristus selv, nemlig Paven i Rom. Han indestår for den hele kristelige Overlevering og afgør alt det, som angår Tro og Sædelære. Når først Folk kommer med dette: „det *må* så være“, trods alle Indvendinger, er dermed al Forhandling forbi. Da er det åbenbart ikke Sandheden, det gælder om, men om kære Særmeninger som man, om end i god Tro, forveksler med Sandheden.

Jeg er selv udgået fra et meget stærkt udpræget grundtvigsk Hjem og har til langt hen i Aarene sluttet mig til denne Retning og bevarer dybe og uforglemmelige Indtryk derfra. Men det var en Overbevisning på anden Hånd. Den hvilede på Ærefrygt og Stemning, ikke på Selvsyn og personlig Trang, og i det store Spørgsmål om Sandheden, Sandheden om det evige, kan Ærefrygt og Stemning ikke gøre det ud. Her må man stå på egne Ben og med al Ærbødighed og Taknemlighed overfor det tilvante og tillærte søge et Standpunkt, hvor man kan hvile med personlig Sandhed. Uden personlig Sandhed er selv den højeste, altomfattende evige Sandhed dog intet værd, — for *mig*. — Jeg har ønsket at udtale mig herom, da gamle Meningsfæller, naturligt nok, tit bebrejder mig, at jeg, med det Navn, jeg bærer, har forladt Grundtvigianismen. Men „hvo som elsker Fader eller Moder og de næreste Frænder mere end Sandheden“ — og Jesus kalder sig jo selv Sandheden — „er ikke Sandheden værd.“ Og det er vel ikke blot en Stormand som Luther, der har Ret til at beråbe sig på Samvittigheden og forlange klare Grunde for selv de ærværdigste Påstande. Også vi Småfolk har denne Ret.

Og mit Standpunkt med Hensyn til Dåben er da det, som nødvendigt følger af min hele Opfattelse af Kristendommen, at den er en skøn og dybsindig billedlig Handling, der, ligesom Nadveren, fra Jødedommen er overført til Kristendommen, og at Dåbsbekendelsen med sin Forsagelse og sine tre Trosartikler er vokset ud af Døbeordene. Allertidligst synes der kun at være blevet døbt „til Jesu Navn“, som det flere Steder hedder i det ny Testamente, men derefter også til Faderens og Aandens Navne, eftersom Læreudviklingen medførte det, og de enkelte Led er dannede som Udtryk for Trosindholdet og til Værn mod Kætterier.

Jøderne havde jo mange Renselsesskikke, hvorom det gamle Testamente melder. Vandets rensende og ligesom nyfødende Magt har givet det religiøs Betydning blandt alle Folk. Selv her i det hedenske Norden havde man en Vanddåb med Navngivning. Af disse Renselser hos Jøderne udsprang Omvendelsesdåben, som Johannes Døberen brugte og hvormed en Indvielse skete til et rent og retfærdigt Liv. Jesus selv lod sig jo døbe af Johannes som en højtidelig Indledning til sin Lærergærning. Han har sikkert selv lært sine Disciple at døbe på samme Måde, og da Sagnene efter hans Død voksede op om hans Person og Gærning, er det ganske forståeligt, at Dåben blev gjort til Indlemmelsestegnet for det kristne Samfund i Modsætning til den jødiske Omskærelse, at der lagdes den opstandne den bekendte Dåbsbefaling Mth. 28. i Munden og at der gjordes den bevislig langt senere Tilføjelse til Markusevangeliet, hvor det hedder, at „hvo som tror og bliver døbt, skal blive salig, men hvo, som

ikke tror, skal blive fordømt". Teologien kastede sig naturligvis over Dåben og forvandlede den simple, enfoldige gamle Skik til et hemmelighedsfuldt „Sakrament" og således er Dåben med Trosbekendelsen kommen til os.

Dette er Dåbens ligefremme og letfattelige Historie, som aldeles svarer til Nadverens. Menneskeslægten har en sen Vækst og har i 1900 Aar klynget sig og klynger sig fremdeles til udvortes Ting som Sikkerhed for en god Lod på den anden Side, og undgår derved ikke at drive Afguderi med det ydre og forsumpe i Formerne. Endnu har de mange så svært ved at fatte, at der ingen anden „Aabenbaring" gives end Naturens, Historiens og Samvittighedens, og at Jesus af Nasaret kun i den Forstand var og vilde gælde for „Guds Søn", „Guds enbårne Søn", at han lukkede Menneskeslægtens Øjne op, som ingen anden før eller siden har gjort det, for Guds Faderlighed, som den udenfor os, gennem Tidernes Løb og i os „åbenbarer" sig selv.

Dermed falder så alle de endeløse og tilsidst dræbende kedsommelige Stridigheder bort om Dåben skal være Barnedåb eller voksnes Dåb, om Nøddåbs Tilladelighed, om Trosbekendelsens Oprindelse o. s. v. Barnedåben er ganske sikkert en oldkirkelig Sædvane og der er i mine Øjne noget såre skønt i, at de små Børn således ved den ældgamle kirkelige Handling „kommer til Jesus". Jeg er selv glad ved min Dåb, der ligesom er mig et Pant på min Optagelse i Kristenhedens store Broderskab, men at Dåben i sig selv skulde være en Betingelse for at vinde Guds Faderkærlighed, eller at Barnet, det spæde, Barn før Dåben er et Vre-

dens Barn, men ved Dåben bliver et Guds Barn, det er jeg kommen langt bort fra, ligesom der ikke for mig ligger nogen Vægt på, om Barnet selv adspørges eller Forældre og Faddere. Det sidste er der mest Mening i, men derom vil jeg ikke trættes med nogen.

„Lad de små Børn komme til mig!" og lad alle barnlige, enfoldige Menneskebørn i enhver Alder komme til Jesus, uden alle teologiske Spidsfindigheder, og i Dåbens enfoldige Grundtanke, Indvielsen til et Liv i Renhed og Hellighed, se det enfoldige Vilkår for Samfundet med vor Gud og Fader: „efter den Hellige, som kaldede Eder, skal I også være hellige i Eders hele Færd!"

Fristelserne.

1ste Søndag i Fasten.

Mth. 4, 1—11.

Måske om ingen anden Fortælling i det ny Testamente gælder det så afgjort som om Fristelseshistorien, at den udvortes Håndgribelighed er uvæsenlig, men Tanken alt. Det er den indre Sandhed, hvorpå al Vægten ligger, og det en Sandhed, som vi alle kender af Erfaring, om der da ellers er nogen åndelig Bevægelse i os.

For mig er det rent ud åndløst at opfatte Fortællingen på ydre Måde. Den synker da ned i det æventyrlige og fuldkommen utrolige. At antage Tilværelsen af en personlig ond Aand kunde ligge nær nok for Oldtidsfolkenes

barnligt-digteriske Forestillingsævne. Derved skulde så Oprindelsen til det onde i Verden finde sin Forklaring, og Gud frikendes for at have Lod og Del deri. Meu Gåden løses jo slet ikke, men søges kun tildækket, thi „Lysenglen“ som „faldt“ og drog en Hærskare andre Engle med sig i sit Fald, er jo dog også skabt af Gud og må altså fra Guds Hånd have haft Anlæg til det onde, så Gud dog alligevel bliver det ondes Kilde. Hvad dette Spørgsmål angår, kommer vi sikkert ikke Svaret nærmere end ved at betænke, at „det onde“, ligesom for Resten også „det gode“, og alle andre sædelige Begreber, er af forholdsvis Art, så hvad der på ét Udviklingstrin er ondt, på et andet, i Forhold dertil, bliver godt, og fremdeles, at det netop er guddommelig Visdom og Kærlighed at lade Mennesker kæmpe sig frem gennem det onde, det dyriske og selviske, til det ret egentlig menneskelige og uselviske, og endelig, at først da er alt godt, når „Gud er bleven alt i alle“. idet hans Renhed og Kærlighed fylder det hele Menneskevæsen.

Intet kan være naturligere, end at Jesus har gennemgået en mægtig åndelig Kamp derude i Ørkenen og i Form af et Syn har forud erkendt, hvad der ventede ham, så han tog fat på sin Gærning som sit Folks store Profet, der skulde „fuldkomme Loven“. Hans jødiske Børnelærdom gav ham det anskuelige Billede, som han dernæst fremstillede for sine Disciple. Han var bleven sig bevidst som den forjættede Messias, da han lod sig døbe af Johannes i Jordan, og nu fristede den samme Tanke ham, som før hans Dage havde fristet og vildført Makkabæerne, og siden Theudas og Judas

Gauloniteren, og mer end Hundrede Aar e. Kr. „Stjærnesønnen“ Simon Nasi. Det var Messiastankerne i deres Forvrængelse, Folkefrelseren som Fyrste i et Rige af denne Verden. Det var disse Gøglebilleder, Jesus af Nasaret havde at kæmpe med derude i den vilde, ensomme Ørken, og de tog denne Dragt på i Synerne, der gled forbi hans Sjæls Øje, og det var atter de samme fristende Tanker, han mødte i Livet, da alt Folket hængte ved ham og spurgte: „hvorlænge holder du vor Sjæl i Forventning?“ Men han overvandt dem i sit Indre i de 40 Dage i den tavse Selvprøvelse, og han overvandt dem atter og atter, og da han sagde foran Korset og Døden: „mit Rige er ikke af denne Verden“! var Sejren vunden, om end Ordet på Korset: „min Gud! min Gud! hvorfor har du forladt mig?“ viser, at han til sit sidste Aandedræt måtte kæmpe med Fristelsen.

Evangelisterne har hensat Fortællingen som de havde hørt den. Og nu overlades det til os som åndeligt modne Mennesker at finde den algyldige Sandhed i den Iklædning, som hører Tiden og Jødefolket til.

Og den algyldige Sandhed er den, at den samme tredobbelte Fristelse, om end i tusind forskellige Skikkelser, møder os Menneskebørn under vor Livsgang, og det desto vissere og stærkere, jo mere vi føler, at Livet er Alvor og at det onde, — det, der strider mod vor bedre Erkendelse og derfor er ondt for *os* — skal og må bekæmpes, hvad det så skal koste.

Den første Fristelse er den, at ville have

Stenene forvanlede til Brød. Vi lever jo dog ikke uden Brød, selv om vi ikke, dybere set, kan leve alene af Brød. „Brød", — det er alt, hvad der styrker og glæder os, og af alt, hvad der kan styrke og glæde et Menneske med åndelig Dygtighed er vel intet større end det at overvinde Hindringer, ja forvandle Hindringer til Betingelser, forvandle Stene til Brød. Og så tungt og trættende er vel intet som dette, at se det omvendte ske, at Brødet bliver til Stene, de lovende Betingelser til Hindringer. Jesus kom fra et beskedent, men livsaligt lille Hjem og fra et rigt Ungdomsliv. Han havde hidtil ingen Mangel lidt, hverken på Brød i ligefrem Forstand eller i overført Betydning, på Kærlighed, Håb og Tro, på lyse Drømme om Fremtiden, på skønne og dybe Stemninger: Samliv med sine Kære og først og fremmest med sin Gud og Fader. Men hans Guld skulde lutres i Prøvelsernes Ildovn. Først ombrusedes han af Bifaldsråbene, så længe den store Mængde mente, at han var en ny, en større Messias end alle de forrige, en Messias efter deres Hu. Selve den hårde Sten, Romervælden, blev til Brød for ham. Men så blev Brødet til Stene, da han talte om, at hver, som gør Synd er Syndens Træl, og kaldte Folket bort fra de dårende Drømme om udvortes Storhed og Magt til Selverkendelse og Ydmyghed under Guds vældige Hånd. Selve Betingelserne blev til Hindringer, som vi ser det i Farisæismen med den Iver for Loven og den Følelse af Folkets Udvalgthed, som forstenedes til Bogstavtrældom og nationalt Hovmod. „Vi har Abraham til Fader!" — Noget sådant må enhver stor Banebryder og

Bannerfører være beredt på. Først båren af Folkestemningen, så længe hans Landsmænd i ham ser deres så længselsfuldt attråede Messias, siden, når han skuffer og må skuffe disse Forhåbninger, ført til Golgata under Korsfæstelsesskriget. — Og vi selv i vor lille Tilværelse er ikke ukendte med dette samme. I de unge, lykkelige Dage besejrer vi i Håbet alle Hindringer, ja de øger kun vore Kræfter at møde dem på vor Vej. Selve Stenene bliver til Brød. Men vi har også på forskellig Vis erfaret det modsatte i de ældre Dage, under Dagens Byrde og Hede. Vi måtte give Afkald på Lykken og dog holde fast ved vore Idealer, og lade os nøje med „Ordet, der udgår af Guds Mund“, det Ord, som en Gang havde lydt til os om at „stå blandt hans Riges Kæmper med Lyst“. Dette måtte være os nok under Striden med al Forsteningen og Aandløsheden. Thi da havde vi dog bevaret vort indre Menneske, hvordan det så gik med det udvortes.

Der er den anden Fristelse — den på Tempeltinden. Godt og velsignet at stå deroppe på de lyse Højder, — men Sværmeriets Fare ligger nær. Man glemmer sin Begrænsning og lader sig lokke ud fra Virkelighedens faste Grund. Der er en sværmerisk Indbildning, som netop de ædleste af Kirkens Mænd er udsatte for, og som også da har betaget Jesus af Nasaret, at Guds Rige skal komme, „så man kan pege derpå“. Se f. Eks. på en sådan Skikkelse som Hieronymus Savonarola, Munken fra Florens, der — i Luthers Barndomstid — vilde oprette en Guds Stat i den rige, livslystne By. Men *de* fik Ret, som sagde, at „Staten lader

sig ikke regere med Fadervor og Trosbekendelsen". Indenfra udad! „Guds Rige" begynder som Surdeigen. Også vi vil prøve på at være Surdeig og være tilfredse med det. En Reformation lader sig ikke hidføre på udvortes Måde, og de er længst fra at egne sig til Reformatorer, som *vil* være det. Det kommer „af sig selv". Dertil drives og nødes et Menneske af Aanden og af Tidsforholdene. Sådan blev Luther Reformator. Han kastede sig *ikke* ud fra Tempeltinden — som Münzer, Karlstadt og andre, — men blev stående på den sunde Virkeligheds Jordbund. Derfor knustes han ikke på Stenene som mange andre både før og siden.

Og endelig er der den Fristelse, ikke alene at „gå på Akkord med Uretten", men slutte Pagt med Løgnens og Urettens Magter. Hvor mange er ikke bukket under for den Fristelse! Også hos Jesus har den mældt sig. Han kunde sikkert have nået, hvad en Herodes nå'de og mer til. Jesus havde Davids Blod i sine Aarer, og ved at stille sig i den hedenske Verdensmagts Tjeneste kunde han have svunget sig op på Tronen som romersk Sættekonge, og så prøvet at føre sine Tanker ind i Livet med Kejserens Tropper i Ryggen. Herodes byggede jo Jerusalems prægtige Tempel, men forrådte så også sit Folk, og den Pris vilde Jesus ikke betale. „Vig fra mig, Satan!" Lad os lære deraf, at kun med rene Hænder kan vi tjene Sandhedens Gud med frelst Samvittighed, ikke ved et Knæfald for „Djævelen". Var det end i den allerbedste Hensigt, vil det dog blive til Forbandelse. Vi tager aldrig fejl, når vi lader de Tanker ligge, som kun kan fremmes

ved at krænke vor sædelige Følelse og overdøve den indre Stemme med den advarende Røst.

Livet har mangen Ørken, hvor „Fristeren kommer til os". Lad os lære af Menneskenes Søn at være tro til Døden!

2den Søndag i Fasten.

Tre Fjerdingkar.

Mth. 13, 33.

Når Jesus taler om Himmeriges Rige, så er der ligesom to Grundmønstre for hans Lignelser, to Grungforestillinger, som ret egentlig er så langt fra hinanden som Himlen er fra Jorden, og dog så nær og inderlig forbundne som Faderen i Himlen og hans Børn på Jorden.

Den ene Række Lignelser ligesom stråler af festlig Glæde. Det er de Billeder, der er hentede fra Højtidsdagene i Menneskenes Liv. Der er den store Nadver, der er Kongesønnens Bryllup og den anden Bryllupslignelse, den om de ti Brudepiger. Hertil kan vi også føje den om den hjemkomne Søn, til hvis Ære Fedekalven slagtedes, og Musik og Dans fyldte Huset. Det fælles for hele denne Lignelsestale er, som sagt, dette strålende, det er den brogede Mangfoldighed af de anvendte Farver og det er fremfor alt dette, at Endemålet males os fòr Øje, „Rigets" Oprettelse i al dets Herlighed. Derved får også alle disse Skildringer et stærkt dramatisk Præg.

Det andet Sæt Lignelser har intet af alt dette. Her stilles den enkelte Ansigt til Ansigt med sin Gud. „Gud og Sjælen — Sjælen og dens Gud“, det er de eneste to, der tales om. Således er det i Lignelserne, som er hentede fra Plantelivet. Der står Sæden ude på Marken. Hvert Aks har sin egen Sjælehistorie i det skjulte. Hvordan er Jordbunden og hvad Ævne er der til at tage det op med Torne og Tidsler og Solens Brand? Udsæden „bærer Frugt i Tålmod“ og „af sig selv“. Sennopskornet ligger dernede i Jorden, det mindste af alle Frø, men det vokser op til en stor, skyggefuld Busk. — Eller der er Lignelsen om Skatten i Ageren og om den såre kostelige Perle, som en Købmand solgte alle sine andre Perler for at kunne købe.

Og så er der den lille bitte Lignelse, vi særligt har taget for os her — den om Surdeigen i de tre Fjerdingkar Mel.

Så lille den er, så rig er den også. Jeg vilde sige, at i den har den anden af de to Slags Billedtaler om Himmeriges Rige ligesom fortættet sig, så at det stille, dybe, det *inderlige* i Gudsforholdet her lægges os på Sinde som det, hvorpå det *først* kommer an, — den gode Gærning, som må begyndes i os og fortsættes i os her for at fuldendes, når Tiden er afløst af Evigheden.

Fra Konen ved Deigtruget og til Kongesønnens Bryllup synes der at være en uoverkommelig lang Vej. Og dog er det sådan, at den, som ikke har stået ved det Deigtrug, har heller ikke Øre for Indbydelsen til Brylluppet.

Lad os tænke rigtigt over, hvad der ligger i denne den korteste af alle Lignelserne, at

den selv må blive som en Surdeig for vort hele indre Liv.

Der er en Misforståelse af Kristendommen, som under mangfoldige Skikkelser går igen, og det er den, at Kristendommen det er noget, der står som en fjendtlig Magt højt over og altså udenfor det naturlige Menneskeliv i dets mange Ytringsformer. Det er det hedensk-jødiske Væsen, som spøger rundt i kristelig Dragt. Det viser sig som Selvplageriet med Krav på en ganske særlig Fortjenstlighed, og som Iagttagelsen af visse Bud og Skikke, hvormed almindelige troende for deres Skrøbeligheds Skyld kan tilfredsstille den guddommelige Fordring. Munkevæsenet med dets Verdensflugt i Romerkirken, Pietismen med dens Fordømmelse af al „Verdslighed“ i den protestantiske Kristenhed, og frem for alt Lydighed mod en udvortes Autoritet, være sig nu Paven eller hvad man kalder „Guds Ord“, — det er altsammen Udslag af og Udtryk for denne Misforståelse, som i Lignelsens Sprog kan betegnes ved, at Surdeigen ligger ved Siden af eller svæver over Deigen i Stedet for at ligge inde i Deigen.

Men det er Jesu eget Vidnesbyrd og det er selve Kristendommens Væsen i korteste Fylde, at „Guds Rige er hverken i Ørkenen eller i Kamrene“ og ikke til således at pege på med et „se her!“ eller „se der!“ — „thi se! Guds Rige er inden i Eder“. Guds Rige inden i os er hverken mer eller mindre end det naturlige Menneskeliv båren af Gudstroen, levet i barnlig Tillid for Guds Aasyn og i Følelsen af Ansvaret for ham. Det er jo også netop dette, som Lignelsen siger — det er Brøddeigen,

gennemtrængt af Surdeigens Kræftər. Det er dette, der er „Kristendom“, thi det var dette Jesu Kristus forkyndte, ikke en hel Del indviklede Lærdomme om sin egen Person, som vi skal tro, hvad enten vi kan eller ej og som ved at tros gør os til Guds Børn, hvordan vort Liv så er eller ikke er.

Jeg vi fortælle jer en god lille Historie. En Præst gik forbi Byens Gadekær. Der stod en fattig, enfoldig Kvinde, som dog var en flittig Kirkegænger, og skyllede Uld. Så gav han sig i Samtale med hende og spurgte da: „men kan du nu også gøre Rede for min Præken i Søndags?“ Nej, det kunde jo Konen rigtignok ikke. „Ja, hvad hjælper det så?“ sagde Præsten og vilde gå. „Jo!“ sagde hun, „det er dog som med Ulden, jeg her skyller. Vandet løber nok der igennem og bliver henne, men Ulden bliver ren alligevel!“ Det gav den gode Præstemand noget at tænke på.

Det er det samme som i Jesu Lignelse, kun med et andet Ord. Surdeigen hæver Deigen „rasker“ den, som det hed i mit Barndomshjem, og Vandet renser den skidne Uld. Det er også Kristendommens Bestemmelse, den skal hæve og raske vor Menneskelighed, den skal rense vor Natur. Den skal højne og adle vort Væsen, give os Mod og give os Kærlighed til at løse vore Opgaver som Mennesker på de Livsområder, hvor vi bevæger os, — gøre hele Livet i dybeste og videste Forstand til en „Gudstjeneste“. Thi det er jo kun dårligt bevendt med os, når vi holder Gudstjeneste den ene Ugedag og så for Resten dyrker os selv de seks andre Dage.

Konen i Lignelsen lagde Surdeigen i tre

Fjerdingkar Mel. Således vil jeg også nævne tre Livsområder, hvor det må kendes i nogen Måde, at Kristendommen er en Livsmagt i os og gør vort Indre til et Guds Rige.

Af disse Områder er da *Hjemmet* det første. Der er sagt, at selv den største Konge er ikke stor for sin Kammertjener. Og sådan kan vi vel nok sige, at hvor skønne og bevægelige Ord vi end kan føre i de større Krese, så er det vanskeligste dog dette blot nogenledes at stå Mål med Ordene blandt sine nærmeste, for de ser Dag ud og ind Skrøbelighederne. Dem passer vi jo så vidt muligt at dække over blandt fremmede. Det et noget, som vi, der fører Ordet om de åndelige Ting, ganske særlig har Lejlighed til at betænke. En Engel ude — en Djævel hjemme, eller fuld af Aandrighed i Selskab, — men en Tørvetriller til Dagligbrug, en stor Frihedsmand — og en stor Hustyran. — Her skal Surdeigen raske os, hvis ellers vor Kristendom har nogen Art, og Guds Rige „er inden i os", så vi kan blive store for vore nærmeste, — store i Selvfornægtelse, Tjenstvillighed, i Overbærenhed og Omhu for hinanden, bekæmpe Gnaveri og Urimelighed og Fordringsfuldhed, idet vi beder vor Gud om og beflitter os på, at det samme Sindelag må være i os som i Jesus Kristus, og lytter til de gamle trofaste Formaninger i Apostelbrevene om Sammenhold mellem Mand og Hustru, Forældre og Børn Husbondsfolk og Tyende. Det er en ret Hverdagsgudstjeneste.

Så er der det andet Fjerdingkar, det andet store Livsfelt, hvor Surdeigen skal virke, og det er *Arbejdet* Det er Kristendommens uforgængelige Ære, at den har hævet Arbejdet til

Hæder og Værdighed, ligesom den har lyst Fred over Hjemlivet. Jesus, som selv er udgået fra den arbejdende Klasse og en Arbejder fra sin Ungdom, dvæler med Forkærlighed i sin Tale ved Dygtigheden i al ærlig Dont. Men han fremtrådte i sine Manddomsår som Lærer for Folket og kaldte sine Disciple Arbejdere på Høstmarken. Så er også det åndelige Arbejde lyst i Kuld og Køn som en Opfyldelse af det store Arbejdsbud. Og hvad enten vi har med Håndens eller Aandens Arbejde at skaffe, så er det en ret Gudstjeneste, når det øves i Troskab, i Bevidstheden om, at det er Guds faderlige Vilje, vi efterkommer. Vi er Arbejdere på Høstmarken, passer ind som Led i den store Verdenssammenhæng, og hvor tit vi så synes og hvor meget det så end ser ud til, at vi så godt kan undværes, så er det ligefuldt vist, at Gud vil ikke undvære os og at der i det hele slet ikke er nogen ærlig og tro Kraft, der kan undværes, når Guds Vilje skal ske på Jorden. Så er da også dette Guds Rige inden i os, at vi på Mark og Eng, i Kontor og Butik, i Værksted og på Byggeplads, i Skole og Kirke, hvor vor Gærning nu er, viser os som trofaste Arbejdere, der forvalter vort Pund med Glæde og Alvor, „raskede“ af Surdeigen i *det* Fjerdingkar Mel.

Og så er der endelig det tredie Livsområde, hvor det må kendes, at vi ikke for intet bærer vort Kristennavn. Det er *Borgersamfundet*. Her har vi da det sidste Fjerdingkar Mel. Det er jo en Tale, som vi har hørt atter og atter og ikke mindst herhjemme i den sidste Menneskealder, at „Politik“ må kristne Mennesker helst holde sig fra, da det var „farligt“, for ikke at

sige det rene Djævelskab. Nå, hvad er ikke farligt og hvor kan det onde ikke få Indpas. Men derfor kan det jo dog ikke være Meningen, at vi skal lukke os inde bag vore fire Vægge eller grave os ned i Jorden for at undgå Farerne og lade Djævelskabet tumle sig uden om os som det vil. Det var i det mindste ikke Jesu Mening, da han sagde til sine Disciple, at de skulde være Jordens Salt og Verdens Lys. „Kejseren hvad Kejserens er — Gud hvad Guds er!“ Det er jo netop *ikke* sådan at forstå, at vi overfor „Kejseren“ ɔ: alle de jordiske Anliggender, skal lade vort Gudsforhold være ude af Spillet, men just således, at vi af Gudsfrygt skal tage på de jordiske Ting med Alvor og Forstand, være gode Borgere og Borgerinder, opfylde vor Borgerpligt fuldtud under Tidens Vilkår. Er det af de kristelige Dyder især Kærligheden, der skal øves i Hjemmet, og Troskaben under Arbejdet, så er det Retfærdigheden, der skal præge hele vor Deltagelse i det offentlige Liv, at Betingelserne for et virkeligt Samfundsliv kan bringes til Veje. Hvor *Menneskeretten* afstikker os vor Vej, kalder på os, vi Kristi Disciple, dér er vor Vej, dér skal vi gå og dér vil vi også efterhånden finde hverandre, trods al Forskel iøvrigt. Også her skal da Guds Rige i vort Indre aflægge sit Vidnesbyrd udadtil; også her skal vi være i vor Faders Gærning og holde Gudstjeneste midt i det travle, kampfulde Verdensliv. Surdeigen må også raske dette Fjerdingkar.

Fra Deigtruget til Bryllupsgildet, fra et Liv i Kærlighed, Troskab og Retfærdighed under denne Sol til et højere Liv under en kla-

rere Sol, — det er Kongevejen fra Jord til Himmel!

3die Søndag i Fasten.

Omvendelse og Tro.

Ap. G. 20, 21.

Det var på sin tredie Missionsrejse for Hjemgående, at Paulus gjorde Holdt i Miletos, den lilleasiatiske By, og sendte Bud til Menighedsforstanderne i Efesus for at byde dem Farvel før han drog op til Jerusalem. „Aanden varslede ham, at der ventede ham Lænker og Trængsler", hvad også slog til. Nu siger han da de kære Venner fra Miletos Farvel og minder dem om, at han *„ideligt har vidnet for Jøder og Græker om Omvendelse til Gud og Tro på vor Herre Jesus."*

Den Anklage for „Vantro", der rettes mod os, der ikke kan vedkende os den almindelige Kirkelære, formes ikke sjældent således, at det skal være Alvor, vi mangler. Vi har ingen Syndserkendelse, hedder det, vi véd ikke, hvad *Omvendelse* er.

Nu er det sikkert nok, at Alvor må der først og sidst være i vort hele Gudsforhold. Livet er ikke Spøg, og har vi en evig Sjæl, så har vi også det største Ansvar, som kan tænkes eller siges, for denne vor Sjæl. Og føler vi ikke, at der må en Omvendelse til, så er det kun slet bestilt med vor hele Gudsdyrkelse.

Det Ord „Omvendelse" har unægtelig fået en slet Klang for mangfoldige, selv inderligt

religiøse Mennesker, og Grunden ligger lige for. Det er nemlig den, at det er bleven misbrugt og mishandlet i en *falsk* Alvor og er kommen til at betyde noget unaturligt og krampagtigt, som er alle sunde Hjærter imod. Vi vil ikke slå af på Alvoren eller fortone Omvendelsens Nødvendighed, — *men Alvoren skal være ægte og Omvendelsen forstås ret.*

Jesu Forløber, „Englen for hans Ansigt", Vejbryderen Johannes Døberen, talte stærke Omvendelsens Ord, formanede Folket til at slippe sine Synder og leve et retfærdigt Liv. Det var ganske bestemte Ting, han pegede på: Bedrageri hos Toldbetjentene, Voldsomhed hos Soldaterne og Egenkærlighed hos de rige. Jesus tog denne Omvendelsesprædiken op og uddybede den. *Sindelaget* er det, hvorpå det kommer an, at vi gør det gode ikke af blot Pligtfølelse, men af Hjærtets inderlige Trang. Det var en hel „mageløs Opdagelse" for Luther, da han fik at vide, at det græske Ord („metanoia"), der i det ny Testamente gengives ved „Omvendelse", egentlig betyder „Sindsændring", en Forandring af Sindelaget. Således er det jo netop også, at Jesus forkynder det. Og Jesu Apostle fulgte i Mesterens Fodspor. De lod det ikke blive ved almindelige Talemåder, men nævnede Tingene ved deres rette Navn, og mindede så stadigt deres Tilhørere og Læsere om, at Kilden til alle kristelige Dyder er den levende Tro på den alhellige og alkærlige Gud, hvem Jesus af Nasaret forkyndte.

Og hermed stemmer det, at Jesus og hans første Budbringere tog Folk, hvor de stod. Hans Øje så' med den kærlige Forståelse på de Spirer, der fandtes hos nogle, ja hos mange,

som endnu ikke havde sluttet sig til hans Dicipelkreds, men som „ikke var langt fra Guds Rige“. Apostlen Paulus driver det til at rose Athenienserne for deres Gudsfrygt, som gav sig til Kende i alle Gudebillederne og Altrene. Endskønt „hans Aand harmedes i ham ved at se Folks Afgudiskhed“, så øjnede han dog netop under Afguderiet den Trang til den ukendte Gud, som han nu kom for at forkynde. Han vilde omvende disse afgudiske Hedninger, — men Omvendelsen kunde også kaldes en *Retvendelse.* Den religiøse Trang var der, men var kommen ind på en Afvej, og nu gjaldt det kun om at vende den i den rigtige Retning.

Det er denne Forståelse af de naturlige religiøse Anlægs Betydning, det er den, der mangler i vor almindelige Kirkelære. Derfor har Ordet „Omvendelse“ fået den skærende, frastødende Klang selv for de alvorligste Mennesker. Thi Alvoren i Brugen af Ordet er *falsk.*

I Augsborgerbekendelsen, der jo netop på det sidste er draget så stærkt frem som den lovbestemte Lærdomsregel, hvorefter vi i den danske Kirke har at rette os, lærde og læge, hedder det, at Mennesket af Naturen er uden Gudsfrygt, uden Tillid til Gud og fuld af ond Attrå. De lutherske Teologer gik endda videre og kaldte det naturlige Menneske en følelsesløs Træklods, Sten og Stok. Dette lyder jo på en Måde meget alvorligt, men det er åbenbart falskt, thi i Træklodser, Stokke og Sten er der jo slet intet at begynde med, så den Tale kvæler egenlig Evangeliet i Fødslen. Alligevel er det den, som nu fører

det store Ord, og den ene Omvendelsesprædikant søger at overbyde den anden i at male Menneskets naturlige Tilstand sort. På den Måde kan man for godt Køb få Ry som en „alvorlig Kristendomsforkynder". Men Udgangspunktet er bare *aldeles ukristeligt*, hvor ærligt det så er ment. Den falske Alvor og falske Skelsætning er dér, hvor det glemmes, at Jesus ikke bare sagde: hvem der ikke er med mig, er mod mig, men også: hvem der ikke er mod os, er med os, — dette alvorlige Formaningsord til „Nidkærheden uden Forstand", som ikke ved eller vil vide af Sjælekundskabens ABC, at der er talløse Overgange og et ideligt vekslende Farvespil i den underfuldt sammensatte Menneskenatur. Det er falskt, at der nødvendigvis er et dybt og iøjnefaldende Skel mellem „Guds Børn" på den ene Side og „Verdens Børn" på den anden Side, så at Guds Børn kan fortælle en Historie om, hvordan de i et bestemt Øjeblik gik over fra Fortabelse til Frelse, og nævne Dag og Time, mens de, som ikke kan fortælle en sådan Historie, længe nok kan være fortræffelige, gode og elskværdige Mennesker med et retskaffent og hæderligt Liv — de er dog på Vejen til Helvede.

Når der drives på med den Tale, så sker der et af to. Enten fantaserer man sig efterhånden op til en „Omvendelse", som så også er derefter, løs og overfladisk, uden nogen virkelig Forandring i Sindet, men med en hel Del Hovmod og Dømmesyge. Eller også — og det gælder de ærligste og sanddrueste — opgiver Folk al religiøs Tro, siden det ikke lykkes dem at få denne Oplevelse, der siges

at være den uomgængeligt fornødne Begyndelse til Frelse: det bratte og voldsomme Omslag.

Jeg vil ikke være Principrytter og Doktrinmager. Der *er* dem, der erfarer noget i Retning af, hvad Paulus erfarede på Vejen til Damaskus. Der times dem noget overordentligt. Der sker en pludselig Rystelse i Sjælen. Der er et bestemt Øjeblik, der bliver Vendepnnktet i deres Liv. Således kan særlige Karakteranlæg og ejendommelige Livsforhold hidføre det. Men hvor mange der så taler om noget lignende, så er det Fantasi for de fleste og kun ægte for de færreste. Og det normale, det sunde er i Aandens som Legemets Verden den jævne Udvikling. Den passer for Folk som de er flest, og Kristendommen er dog vel også, og endda vel især, for Folk som de er flest, ikke alene, og ikke en Gang særligt, for Undtagelserne.

Hos Folk, som de er flest, kæmper Lys og Mørke, og Kampen er stående hele Livet igennem. Vi har dårlige Tilbøjeligheder, arvede eller selvforskyldte, og der er visselig intet i os, som er helt rent. Men der er også gode og ædle Dragelser, og tror vi for Alvor på Gud, så må vi også tro på, at disse Anlæg i vort Væsen er de stærkeste, kun at de plejes og opelskes.

I den valgte Tekst nævner Paulus „*Omvendelse og Tro på Jesus Kristus*“. Det er ligesom de to Poler, hvorom hele vor åndelige Tilværelse drejer sig. Anger kan vi også kalde den smærtelige Følelse af vor Afstand fra Idealet og vor Mangel på Kraft til at virkeliggøre det. Det er Begyndelsen til alt religiøst Liv. For

de fleste religiøse Mennesker er „Omvendelsen“ en stille Selvfordybelse med idelig fornyet Beslutning om at stræbe frem ad den rette Vej, — at blive stadig mere og mere *retvendt.* — Og „Tro på vor Herre Jesus Kristus“, det er ikke allehånde Antagelser om hans Person, om hans Døds forsonende Kraft o. s. v., men det er at tro på Jesu Vidnesbyrd om den eneste sande Gud, som *han* troede på, håbe på denne Gud og sætte Lid til ham som Jesus gjorde det. Det er Tillid til Jesus som åndelig Bannerfører, fordi vort Hjærte og Samvittighed giver ham Ret. Og atter her må vi sige: det er ikke nødvendigt, og er heller ikke det sædvanlige, at denne Tro fødes på én Gang fuldfærdig i Sjælen. Den vokser under Livsgangen op som Sædekornet og „bærer Frugt af sig selv“ og „i Tålmod“, ligesom alt andet, hvad vi får i åndeligt Eje.

Lad os ikke drive på os selv eller andre, især ikke på Børnene med en krampagtig „Omvendelse“ — men lad os med dem se at blive retvendte og altid holde Kursen efter de evige Stjærner!

Midfaste Søndag,

Meget ud af lidt.

Joh. 6, 1—15.

Hvad skal vi sige om Bespisningsunderet eller -Underne, (for der synes at være to)? Det fore-

kommer os, bogstaveligt opfattet, æventyrligt. Vi er meget „vantro“ overfor dette Mirakel. Hvad skal vi sige?

At det er et Sagn, der let kan have dannet sig. Jesus søgte efter Johannes den Døbers Henrettelse ud i den ensomme Egn Vest for Galilæersøen. Folk, som havde modtaget et stærkt Indtryk af hans mægtige Ord og Fremtræden, fulgte efter ham, og en hel Dag igennem har han holdt dem i Aande ved sin Tale om de himmelske Ting, så de har ikke følt Sult eller Tørst. Det har ligget ham nær at anvende det almindelig kendte Billedsprog om den åndelige Føde, „Ordet af Guds Mund“, og han har måske mindet om Mannaen i Ørkenen, om Elias i Enkens Hus i Zarepta, hvor Olien og Melet ikke slap op, og om hvorledes Elisa bespiste 100 Mennesker med 20 små Brød. Han kan i sit stærke, malende Sprog have sagt, at selv med fem Brød og nogle små Fiske kunde Gud Herren mætte alle disse Skarer, om han vilde. Og Sagnet har dannet sig. Lignelsestalen er bleven fortættet til en ydre Begivenhed. Det er åbenbart, at den fjerde Evangelist har taget denne Fortælling med som Udgangspunkt for den Tale, som Jesus derpå fører (Joh. 6) med Jøderne om „Brødet fra Himlen“, som han kalder sig selv, og hvori han siger de betydningsfulde Ord: „Det er Aanden, som levendegør, Kødet gavner ikke“, — Ord, der giver Nøglen til den rette Forståelse af alle Undergærninger. Endogså efter selve Evangeliefortællingerne, og ganske særligt hvad Bespisningsunderet angår, regner Jesus den Tro for ringe, som kun består i Forbavselse og Henrykkelse over den ydre Vel-

gærning. Det er Meningen, hvorpå det kommer an, dette, at man læser i de udvortes Ting den indre Mening.

Et Bespisningsunder i udvortes Forstand er aldrig sket og vil aldrig ske. Men i åndelig Forstand er det sket fra Slægt til Slægt og foregår midt iblandt os.

I vor almindelige Oversættelse hedder det, at det var i en „Ørken", dette Jærtegn gik for sig. Det vilde være rigtigere at gengive Ordet ved „et øde Sted", hvormed slet ikke er sagt, at det var en Ørken med gult og goldt Sand. Det hedder jo udtrykkeligt, at „der var meget Græs på Stedet". Det var et Overdrev. en Fælled, en Steppe, hvor der var langt til menneskelige Boliger, men der var dog Plantevækst. Tilhørerskaren lejrede sig i det bløde Græs. Det har sikkert sin fulde Rigtighed. Men — der var ikke Brød at drive op på dette øde, ensomme Sted.

Som Oversættelsen „Ørken" her er fejl, så er det også fejl, når Verden gøres til en Ørken i en Kristendomsforkyndelse, som skal gælde for særlig alvorlig. Ørken, Jammerdal! Nej, således er det ikke. For „her er meget Græs", blødt Græs til at hvile i og glæde Øjet ved.

Der er *Hjemmet* med alt, hvad det giver. Og vi Nordboer kan tale med herom bedre end Sydboerne. Hjemkærligheden har hjemme her, hvor vi synger:

„Hjem, Hjem, mit kære Hjem! nej, intet Sted på Jorden er kært som du, mit Hjem!"

og om de „Tusind Hjem", som „bærer Landet frelst fra Slaget". „Fager er Lien", sagde Gunnar fra Hlidarende, da han red ned til Skibet, som skulde føre ham i Landflygtighed efter den

Dom, der var faldet. Han kunde ikke løsrive sig fra sit Hjem, og han blev, skønt han vidste, det gjaldt Livet.

Og *Venskabet* er en sådan Grønplet. „En ny Vin er som en ny Ven. Bliver den gammel, drikker du den med Lyst", hedder det i Ordsprogsbogen. — Der er *Folk og Fædreland*. „Fager er Lien", også for os i vort lille

„Fædreneland
ved den bølgende Strand,
i den majgrønne Lund
ved det dejlige Sund,
af de syngende Vover omskyllet".

Det er en Grønplet, hvori der er godt at hvile. Og der er *Livsgærningen* med det Indhold, den giver vor Tilværelse. Og *Kunsten* og *Videnskaben*, — altsammen liflige Grønpletter for et Menneske med åndelig og hjærtelig Sans.

Men — i intet af alt dette er Mættelse for Evighedshungeren, den dybt indplantede Drift til et evigt Liv, denne Drift, som har rørt sig i Menneskeslægten fra Historiens Gry og som mangen Gang giver sig Vidnesbyrd dér, hvor man mindst skulde vente det. Denne Gru for *Udslettelse* af Tilværelsen, Rædslen ved Tanken om, at det skulde være med Menneskeånden som med Lyset, der pustes ud og alt er forbi med det sidste Aandedrag. Det er en grundmenneskelig Drift, om end den kan sløves og dræbes.

Så er Verden ingen „Ørken", thi der er „meget Græs på Stedet". Den er som en Hvileplads på en Pilgrimsvandring, som en norsk Salmedigter synger, idet han ser fremad mod „Livets det dejlige Land":

„Farvel, farvel Udlændighedsland,
for Herberge Tak, for Gæstfrihed Tak,
for alt, hvad du delte af Hjærtet!"

Og dog, — *„der er en lille Dreng med fem Brød og to små Fiske"*. Dermed tænker jeg på den Tro på noget guddommeligt, som findes selv hos de lavestående Hedningefolk, og som hos de fremmeligste iblandt dem har udviklet sig til en Anelse om én eneste Gud over hele den brogede Gudeflok. Og jeg tænker på Samvittighedens Vidnesbyrd med Følelsen af Synd, Urenhed og Trangen til en Udfrielse af onde Magters Vold. Hvor vildfarende end Tankerne kan være om en blodig Forsoning, som skulde stille Himlens Vrede tilfreds, så er der en dyb Sandhed gemt også deri, den, at der må et Offer, et *Selv*offer til.

„Brister for din Brøde
din Lykke, Bonde!
gak til høje Guder,
giv dem det Bedste!"

lød det her i Hedenold. — Der er Bønnen, og der er Drømmen om et lyksaligt Glædens Hjem såvel som om et Ansvar, et Regnskab for Livet. I alt dette møder vi Drengen med de fem Brød og de to små Fiske. Men — „hvad er dette til så mange"? Det kan vække og ægge, men ikke stille Hungeren efter et evigt Liv.

Nej, men Jesus kom og *velsignede de ringe Ting*. Allerede i det rent timelige er det „Velsignelsen, der mætter". At der kan komme noget ud af meget er ikke underligt, men det er underligt, at der ud af lidt kan komme nok, ja mer end nok. Dette har også sin fulde Rigtighed i det åndelige. Sandheden er altid simpel og enfoldig. Det simple og enfoldige i

Menneskeslægtens Grundtanker om det evige kom Jesus og velsignede. Han forkyndte den eneste, sande Gud, der er idel Nåde og Barmhjærtighed mod hvert ærligt Hjærte, han vidnede i sit Ord og i sit Liv og i sin Død om det eneste Offer; som gælder for Gud: Selvopofrelsen med et lydigt og villigt Sind. Han lagde sine Disciple Fadervoret på Tunge, hvori alt rummes, hvad vi trænger til for Tid og Evighed, og han grundfæstede os i det evige Livs Håb med Sejren over Døden.

Og ved Jesu Velsignelse er de fem Brød og de to små Fiske bleven til Mættelse for Slægt efter Slægt i snart to Aartusinder. Den simple, enfoldige Sandhed om Gud, vor Fader, om det Evighedsliv, hvortil vi er anlagte og om Vejen dertil i en trofast og ydmyg Efterfølgelse af ham, vor Herre og Mester, — det er Kristendommen. Alt andet er menneskelige Tilsætninger, der kan have og har deres store Værd som Opbyggelsesmidler, men ikke må overskygge det, hvorpå det kommer an. Men *det* er netop Faren og har altid været det. Lad *os* ikke glemme dette!

Så er der endelig Ordene: *„samler de tiloversblevne Stykker, så intet går til Spilde.“* Lad det for det første minde os om, at de simple enfoldige Grundsandheder, som Jesus har vedkendt sig og velsignet, er nok og rigeligt nok til vort åndelige Behov fra Aartusinde og til Aartusinde. Og dernæst — lad dette Ord pege ud over Timeligheden. „Jeg har endnu meget at sige Eder, men nu kan I ikke bære det,“ siger Jesus i Johannesevangeliet, og han har talt om Faderhuset med de mange Boliger. Vort Evighedsliv skal være et Liv i Glæde,

men netop derfor sikkert også i Arbejde, thi uden Arbejde kan et Menneske ikke være virkelig glad. „De tiloversblevne Stykker“ fra vort Jordeliv, — „hvert Hvorfor, som her vi grunded på“ — skal vi finde igen, når vi „sidder tilbords med Abraham, Isak og Jakok“ og „drikker den ny Kalk i Faderens Rige“.

— — Bespisningsunderet er aldrig sket udvortes, men det sker altid og i al Evighed i den inderlige og åndelige Betydning!

Mariæ Bebudelsesdag.

Digt og Sandhed.

Es 7, 10—15.

Lektien til i Dag er taget af Jesaia. Stedet gælder for en „messiansk Spådom“, skønt den simple Sammenhæng er den, at Spådommen kun gælder Kong Akas, der var bange for et Angreb af Syrerkongen og Israelskongen og derfor tænkte på at søge Hjælp hos Assyrerne. Profetierne går nu ud på, at inden Aar og Dag — inden en ung Kvindes nysundfangne Barn er kommen til Verden, — skal *den* Fare, som truede fra de to forbundne Konger, være dreven over. En jødisk Profet for 2—3000 Aar siden udtrykte sig på sin ejendommelige malende poetiske Vis. Nu er der i den berømte Oversættelse til det gamle Testamente, „De 70 Fortolkeres“, den egentlige Folkebibel på Jesu Tid, oversat „Jomfru“ i Stedet for „ung Kvinde“, (og vor danske Bibeloversættelse har samme Unøjagtighed). De jødiske Skrift-

kloge, Rabbinerne, brugte at fortolke de hellige Bøger på den besynderligste Måde, idet de søgte en skjult Mening i alt, ja flere skjulte Meninger. De nytestamentlige Forfattere var opvokset med denne Fortolkningskunst, og alt drejede sig hos dem om at finde „Beviser“ i „Skrifterne“ (det gamle Testamente) for, at Jesus var Messias. Paulus er den drevneste i denne for os tit helt snurrige Kunst, i at finde Skriftbeviser, der intet som helst betyder eller kan betyde efter *vore* Forestillinger om, hvad et „Bevis“ vil sige og hvad en Slutningskæde kræver. Men også Evangelisterne forstod den Kunst. De anfører gennemgående „Skrifterne“ efter „de 70“, og som vi her ser: de tager sig endogså en Oversætterfejl til Indtægt. Da Sagnet om Jesu Fødsel opstod — en rum Tid efter Jesu Dage —, var denne Oversætterfejl altfor velkommen til at de ikke skulde bruge den (se Math. 1,23). Det er i fuldgod Tro, i en Blanding af rabbinsk Spidsfindighed og af enfoldig, naiv Overbevisning. Der ligger jo Hundreder af Mile og Tusinder af Aar, og en mægtig Raceforskel mellem de første Kristne og os og der er ingen Grund til at forarges. — Men sådan forholder det sig, skønt fromme Lægfolk ikke véd det. De kan jo ikke have Lejlighed til at sætte sig ind i disse Ting, og de tør ikke ret vel undervises derom af vore kære Præster (thi det vilde „svække deres Tro“ at få Sandheden at vide). De tror i al Troskyldighed, at her har vi da „et uigendriveligt Bevis“ for, at Jesu blev født af Jomfru Maria på underlig Vis, thi det blev jo til Punkt og Prikke „spået mange Hundrede Aar forud, så dér kan man da se!“

Når nu vi her gærne vil vide, også i det religiøse, hvad der er hvad, og have tilforladelig Besked, så er det jo ikke for at slippe for så billigt Køb som muligt med at tro. Den Tanke, at ville „slippe“ så bekvemt som muligt i det Stykke, er jo rent ud latterlig bagvendt. Troen skal ikke være noget, vi har at slide og slæbe med, har vort „Læs“ med; så er det slet ikke Tro. Nej, det er en Fjederham, som vore hedenske Forfædre talte om og som Grundtvig bruger som Billede i en af sine Salmer, Fjederhammen, hvormed vi kan „flyve til Landet bag Hav“. Troen er Aandedrættet, Hjærteslaget, det pulserende Blod, Livskraften og Styrken, som skal bære os, men som vi ikke skal gå og stønne under. Vi tror kun det, vi trænger til at tro på — det er nu *min* „Opdagelse“, der er lige så „mageløs“ for mig som en andens for en anden.

Nu er der det, at det kun er de færreste, — og de bliver i vore Dage nødvendigvis al Tid færre og færre —, som kan fastholde den bibelske Forestillingskres på rent udvortes Måde. De store Masser falder, øjensynligt nok, fra Dag til Dag fra i stigende Mængde. Disse bibelske Undere og de kirkelige Lærdomme er bleven dem utrolige. Der er ikke Råd for! det er ikke, at Folk nu mindre end før trænger til at tro på en levende Gud og et evigt Liv og en Mening i Tilværelsen. Det trænger Menneskene al Tid til, selv om der er Overgange, hvor Masserne i Forbitrelse over Kirken vender sig mod selve Kristendommen og Gudstroen. Det varer ikke længe. Trangen til Tro på en levende, kærlig og retfærdig Gud melder sig dog igen uafviseligt, den lig-

ger slumrende bag ved selv hos dem, der bruger den groveste Mund mod både Gud og Kirke og det hele Præsteskab. Det véd jeg af Erfaring. Man kan godt få selv de rødeste Socialister til at høre på en Tale om de usynlige Ting, — når man taler til dem, så de forstår det og ikke bruger andre „Beviser“ end dem, de selv har lige ved Hånden, ja inde i deres Hjærte, Sjæl og Sind, i Samvittighedens underlige Røst, i Kærlighedsævnen, i Sandhedsdriften, i Lysten til at gøre Gavns Gærning. Thi med „Bibelsprog“ og Katekismus nytter det jo rigtignok ikke at komme til Nutidens Arbejdere.

De få, som kan holde fast på, hvad de kalder „Barnetroen“, skal have Lov til at gøre det uden at vi derfor tillader os mindste Tvivl om deres gudelige og ærlige Overbevisning, (hvor sørgeligt det så er, at vore Folkekirkepræster har Mundkurv på). De forunderligste Modsigelser kan findes Side om Side i den menneskelige Natur, den højeste, åndelige Udvikling, Tankeklarhed og Kundskab — og de for os andre (langt ringere begavede) umuligste Forestillinger, som f. Eks. at Jesus nedstammer fra David „efter Kødet“ gennem Josef (Stamtavlerne i de to Evanglier), *og tillige* er undfangen på overnaturlig Vis. „Jeg tror, fordi det er urimeligt! det er vist og sandt fordi det er umuligt“. Ja, Søren Kierkegård gjorde det ligefrem til Kristendommens Væsen, at den var umiddelbart selvmodsigende, så al „sund Fornuft“ må dræbes, dersom man vil være Kristen.

På den Måde får vi et Trosaristokrati, — en „lille Flok“, der må være udvalgt til Frelse

og derfor udrustet med Ævne til at tro det utrolige og selvmodsigende, mens alle vi andre arme vantro Sjæle går evigt til Grunde, enten rent ud tilintetgøres, eller endogså pines i evige Jammer for vor Vantros Skyld.

Her møder vi da en Modsigelse af den håndgribeligste Art, at nemlig Gud skulde have sat os den Betingelse for vor Frelse, at vi skulde tro, hvad vi ikke *kan* tro i Kraft af den Udviklingslov, han selv har givet! thi det *måtte* komme dertil i Verdensløbets Gang, hvortil det nu (også herhjemme) vitterligt *er* kommen, at de store, brede Folkelag vender sig fra Kirken og for en stor Del fra al Gudstro.

Valget står nu mellem de to Ting: at lade alle de bibelske Undere og den tilhørende Kirkelære træde i anden Række (selv om en Præst eller Lærer personligt hører til de oprigtigt troende), mens Forkyndelsen samles om det almene, som „altid, alle Vegne og af alle“ kan erkendes og modtages som Sandhed: Guds Faderlighed, det store Kærlighedsbud, Evighedslængslen, — *enten* dette, og så få Ørene lukket op på „Masserne“, — *eller* at fortsætte med den tilvante Kristendomsforkyndelse og så fryde sig med „den lille Flok, som Jesus kalder sin“, og lade Masserne afkristnes, fordi man nu én Gang ikke *kan* få dem i Tale på den nu gængse Måde!

Om denne Søndags Tekster kun til Slut dette. De har en Sandhed i sig, større end den håndgribelige. Lektien siger os to Ting: tilsidst vil Guds Verdensplan sejre, trods alle Trusler, og al Modstand forsvinde. Vov kun at tro på Guds Almagt og Alfretfærdighed, trods alle Nederlag i Tiden! og selv her, under denne Sol,

kommer Sejren en Gang, om end over vore Grave. Og dernæst: slut ikke Pagt med Løgnens og Urettens Magter, med den plumpe, brutale Nævemagt. Det kan være fristende, men gør det ikke, thi det hævner sig! — To Sandheder, det er vel værd at agte på.

Og Evangeliet er ikke blot vidunderligt skønt, men det har også sin uforgængelige Sandhed. Kristendommen i al sin høje, rene, oprindelige Enfold, er udsprungen af Jødedommen. Således fornys og forynges Sandheden fra Slægt til Slægt. Når alle Muligheder synes udtømte og alle Kilder udtørrede, så komme Fornyelsen i Guds beskikkede Time. Også Kristendomsforkyndelsen gælder det, som nu trænger til en Foryngelse.

Og endelig: hele Evangeliets glade Budskab samles i det ene: „Frygt ikke!" det er som Overskriften til det altsammen. Det møder os straks i de gamle, trohjærtige Evangeliesagn om Jesu Fødsel, med Englerøst til Josef og til Hyrderne på Marken, og det møder os her.

Frygt ikke! Gud, vor Fader er ingen Trostyran og bryder sig intet om vore stakkels Meninger og Skikke. Han „ser på Hjærtet blot! Han fuldkommer sin Kraft i vor Skrøbelighed!"

Palmesøndag.

Med Alabasterkrukken.

Mk. 14, 3—9.

Når man vil anlægge *Nytten* som Målestok for enhver Handling, så lader det sig fuldtvel for-

svare. Jeg for min Del vedkender mig den Sætning, at en Ting skal vurderes efter sin Nyttighed. Men da må det ikke glemmes, at der er andet og mere, der er nyttigt end det, der forholder sig til de såkaldte Nødvendighedsartikler. Ordet „Nytte" bliver tidt taget lige så ensidigt som Ordet „Arbejde". Der er ikke blot et Håndens, men også et Aandens Arbejde, og der tilkommer begge Slags Arbejde lige Ære. Således også med „Nytte". At dyrke Jorden, at anlægge Veje, bygge Arbejderboliger o. s. v., det er visselig højst nyttigt. Men der er også andre Ting, som er nyttige, nemlig alt, hvad der hører til ægte Kunst og Videnskab. Og dog vil man atter og atter kunne høre, at det er „Luxus" at anvende Penge på sligt og at Staten ikke burde give Folkets Midler ud til Teater, Musæer, Malerisamlinger o. lign., thi „hvad Nytte er det til?" og der bliver da mindet om, at der er så megen Nød, hvorunder Medmennesker lider, at det noget nær er en Forbrydelse at give Penge ud til andet end til at lindre denne Nød.

Det er dette Spørgsmål, hvortil Teksten i Dag fører os. Det lyder jo både forstandigt og humant, at den kostelige Salve burde være solgt i Stedet for at „spildes" (som det hedder hos Mathæus) ved at udgydes over Jesu Hoved, og det indkomne givet til de fattige.

Men Jesus godkender Kvindens Handling. Det var Maria fra Bethania, Lasarus' og Marthas Søster, og vi ser af Evangeliefortællingerne, hvor hendes Sjæl hang fast og inderligt ved Jesus. Og nu skal vi spørge os selv, om vi aldrig har Nytte af eller gør Nytte ved at vise vort Hjærtes Følelser i Handlinger af

denne Art? Jo, vi *trænger* til at give vor Kærlighed og Taknemlighed Udtryk i Gærning. Maria har åbenbart sparet sammen til denne Salve og længe forud glædet sig til den Stund, da hun kunde udgyde den over sin Herres og Mesters Hoved. Noget lignende kender vel også vi i Forholdet til vore kære. Og så har vi erfaret, at det „nyttede“, skønt det syntes „unyttigt“. Det nyttede til at binde Båndet fastere mellem os og dem, der stod vort Hjærte nær, og det nyttede til at bekræfte Ordet: „i Kærlighed er der stor Glæde“. Ja, jeg tør sige, at det nyttede til at gøre os varmere for andre Mennesker. Livet er en Helhed og den ægte Kærlighed fører os fra den ene eller de få til de flere og de mange. Det er det, Jesus tænker på, når han tager Maria i Forsvar og siger: „de fattige har I altid hos eder, mig har I ikke altid“. Og dette har en særlig dyb Betydning. Det gælder os, som det gjaldt Kritikerne i Bethania, at kan vi se os gode og glade på „Menneskesønnen“, ham, i hvem *Mennesket* har åbenbaret sig i sin højeste Renhed og Skønhed, så at vi ofrer ham og hans Sag vore bedste Ævner og Kræfter, fordi det er Guds egen Sag, så vil vi ikke blive mindre, men mere skikkede til at arbejde for Menneskeheden. Så vil vi ret forstå Ordet, at hvad vi gør for en af hans mindste Brødre, det gør vi for ham. Og Kærligheden har nu en Gang den underlige Art, at jo mere vi øser af dens Væld, des rigere sprudler den frem. Jo mere der bruges, des mere bliver der tilbage.

Også den kristelige Kunst har dette Ord at henvise til. Hvad det kommer an på er dette, at der *er* noget af Marias Inderlighed deri.

Thi ganske vist er der her en Afvej. Gudshuset kan således smykkes og forgyldes og fyldes med Kunstværker, at alle disse Ting bliver Formål i sig selv i Stedet for Midler. Sindet splittes og afledes fra det væsenlige, fra den Fordybelse og Opbyggelse og Oplysning, der skal være Hovedsagen. Hvad der giver *al* Kunst sin Berettigelse er dens Ævne til at forløse og forædle og forklare det menneskelige. Hvor dette glemmes er den løsreven fra sin Livsgrund og en *falsk* Kunst. Men i ganske særlig Forstand må dette siges om den *religiøse* Kunst, fordi det religiøses Nerve netop er Menneskelivets Adling gennem Gudsforholdet. Misbrugen ophæver ikke Brugen. Vi her vilde vist alle gærne have et Forsamlingssted, der ved sit Tække og sin Smagfuldhed kunde hjælpe til at fremkalde den rette Stemning ved vore Møder.

Der er i nøje Sammenhæng hermed et Ord i denne skønne lille Fortælling, som i al sin Simpelhed rummer en vidunderlig Rigdom af Trøst og Styrkelse. Det er dette Ord: *„Hun gjorde, hvad hun kunde!“*

„En gammel Feltpræst“ udgav for en Del Aar siden en Bog, hvori der fortaltes et Træk af det virkelige Liv, og Fortællingen hed netop „Hun gjorde, hvad hun kunde“. Den handler om en slesvigsk Præstekone, som tilligemed sin Mand under Oprøret i 1848 lod sig rive med af de falske Påstande og den lidenskabelige Bitterhed, men siden fortrød det og nu vilde gøre det godt igen. Hun ofrede sig da ganske til Pleje for de syge og sårede på Lasaretterne, og lille og spinkel som hun var, kostede Overanstrængelsen hende Livet. På

hendes Gravsten kom da til at stå de Ord: „hun gjorde, hvad hun kunde“.

Bedre Eftermæle kan ingen få. Der ligger i Ordet først en alvorlig Påmindelse. Vi skal virkelig *gøre* noget. Vi skal, som Jesus en Gang sagde, arbejde mens det er Dag. Natten kommer, da ingen kan arbejde. Det er en Misforståelse og det vidner om bristende Alvor, når det kristelige Liv *kun* bevæger sig i de fromme Rørelser og Stemninger og gudelige Ord. „Guds Rige består ikke i Snak, men i Kraft“. Men når så Spørgsmålet lýder: hvad og hvormeget skal jeg da gøre? så er Svaret dette: *gør, hvad du kan!* Det er henvendt til enhver især: gør, hvad *du* kan! I kender Historien om Kejseren, der lod bygge det prægtige Tempel til Guds Ære og lod sit Navn i luende Guld sætte over Indgangen — men tre Gange i Træk fandt han, at det var ombyttet om Natten med en gammel fattig Kones Navn. Hun havde gjort, hvad hun kunde: hun gav Trækokserne de Græsstrå, hun opsamlede på Vejen, thi mere kunde hun i sin Armod ikke gøre. Det er „Enkens Skærv“ om igen. Det er det selvfornægtende, ydmyge Sindelag, som bærer Sejren hjem.

Den fattige Kone kendte sin Begrænsning. Også vi skal kende vor Begrænsning og virke med de Kræfter, vi har, ikke med dem, som vi mangler. Og så skal vi arbejde frimodigt i vort Kald, visse på, at al Gavns Gærning, hvor ringe og ubetydelig den end er, dog har en uendelig Værdi, når den øves i Troskab, en uendelig Værdi for os selv, fordi det giver os en god Samvittigheds Fred, og en uendelig Værdi for det Samfund, hvori vi arbejder, fordi

selv det mindste Led i den store Verdenssammenhæng ikke kan undværes. Vær tro over det små, og du skal blive sat over det meget og gå ind til din Herres Glæde.

„*Hun gjorde, hvad hun kunde!*“ Lad det Ord, manende og fredmildt, lyse for os på vor Vej!

Skærtorsdag.

Mindefesten.

Luk. 22, 14—20.

Der er to Verdener herinde i vort Bryst, to Sæt Kræfter, der skulde og kunde være i Ligevægt, men dog bestandig rejser sig mod hinanden: Forstanden og Følelsen, Hjærnen og Hjærtet. Da vi har begge Dele fra den samme Gud og Skaber, er disse to Sider af vort åndelige Væsen bestemte til at virke i Fællesskab og udvikles jævnsides. Erfaringen lærer da også atter og atter, at når en af dem tager Eneherredømmet, bliver Livet skævt og usundt. Den ensidigt fremdrevne Forstand udarter til tør Snusfornuft og idéforladt Livsbetragtning, men den ubeherskede Følelse forvildes ind i Sværmeri og allehånde Udskejelser.

Særligt i vore Dage er Spændingen mellem de to Verdener i vort Indre stærke og giver sig Udslag snart i kras Materialisme og åben Aandsfornægtelse, snart i luftige Stemninger og uklare Rørelser af religiøs Art. Og indenfor de kristentroendes Kreds mærkes Spændingen i den Stræben, der på den ene Side ytrer sig i Kravet på Klarhed og Forståelighed i det

kristelige, og på den anden Side i et Hang til at nedsænke Sjælen i det uudgrundelige og ligesom lade Tanken gå under i den fromme Inderlighed.

Og næppe på noget andet Punkt mærkes det stærkere, hvad Tiden bærer i sit Skød, end i Betragtningen af Sakramenterne, Dåben og Nadveren, og aller mest i det sidste. Nadveren er og skulde være Samlingsstedet for Kristi Disciple, skulde betegne og tjene til at vække og styrke Bevidstheden om det Fællesskab, der trods alle Forskelle findes mellem alle dem, der bekender Jesu Kristi Navn som Navnet over alle andre Navne. Og se! — Nadveren er selv bleven et Skilsmissens Tegn, der mere end noget andet rejser Mure mellem *hans* Disciple, der indstiftede Nadvermåltidet til sin Ihukommelse i samdrægtig Kærlighed! Den fromme Følelse kræver sit, kræver „at smage Jesu søde Forening“, men Erkendelsen fordrer også sit og forlanger Svar på Spørgsmålet: hvad er så den hellige Nadver? hvad får vi dèr? hvad Betydning har den for os?

Den romersk-katholske Lære går ud på, at Brødet og Vinen *forvandles* til Jesu Legeme og Blod, så det er kun for vor Skrøbeligheds Skyld, at dets Udseende, Smag og Lugt er som Brød og Vin. Protestanterne på Reformationstiden var vel enige om at forkaste dette, men kom dog til at stå meget skarpt overfor hinanden. Luther og Zwingli holdt en Samtale i Marburg for om muligt at komme til Forståelse. Zwingli forfægtede den Mening, at Brødet og Vinen kun *betyder* og er Tegn på Jesu Legeme og Blod, mens Luther holdt fast på Ordlyden: „det *er* mit Legeme og Blod“, og

holdt for, at Kristi Legeme og Blod findes „i og med og under“ Nadverelementerne. Zwingli gjorde gældende, at den forklarede og himmelfarne Frelser dog kun kan være ét Sted, nemlig ved Faderens højre Hånd, og altså ikke samtidig på Jorden overalt, hvor Nadver holdes. Desuden pegede han på Jesu eget Ord: det er Aanden, som levendegør, Kødet gavner intet. Luther hævdede, at „Jomfru Fornuft“ havde at tie stille overfor det himmelske og hellige og lagde stærkt Eftertryk på de Ord af Frelseren: „dersom I ikke æder mit Kød og drikker mit Blod, har I ikke Livet blivende i Eder!“ — Det var knap nok han lod sig bevæge til at række Zwingli, der med grædende Tårer bad derom, sin Hånd til Freds- og Venskabstegn, og han kunde bruge de voldsomste og groveste Udtryk mod Svejtzerprotestanterne, om det end heller ikke må glemmes, at han dog til Tider nærmede sig dem og især lige i Slutningen af sit Liv havde en Fornemmelse af, at han havde taget den Sag for hidsigt. Men at skrive en Bog derom og tilbagekalde sine Ukvemsord kunde Melankton dog ikke bevæge ham til: „thi så blev hele vor Lære mistænkelig“, sagde Luther. Der har vi klart nok det „teologiske Raseri“, hvorom den langt mildere Melankton talte på sin Dødsseng mange Aar efter som sit Livs store Plage. — Kalvin, der fortsatte Zwinglis Gærning, uddybede hans Lære en Del og kaldte Nadverens Brød og Vin „Nådens Segl og Panter“. Under Nadvernydelsen løftes den troende Altergjæst op til Himlen, hvor den egentlige, virkningsfulde Nadvernydelse foregår. Der udstrømmer fra den himmelfarne Frelser en Kraft, som virker, at hans

sande troende Disciple „åndeligt, men virkeligt“, æder hans Kød og drikker hans Blod.

Hvad skal vi nu sige om alle disse Lærdomme, der kunde forøges med mange flere fra de talløse Partier og Sekter, hvori Kristenheden står splittet?

Vi skal ganske simpelt og enfoldigt gå til Evangelisternes Beretning om det Måltid, Jesus den sidste Aften holdt med sine trofaste Venner. Der finder vi ikke Spor af al den Teologi, som har berøvet og fremdeles berøver så mange fromme Kristne Frimodigheden til og Velsignelsen af deres Altergang.

Når vi lader os nøje med at holde Nadver som Jesus og hans elleve Apostle og nøjes med at tage det, som han tog det og lærte dem det, så må det dog vel være nok. Jaget efter at finde Undere og Mirakler har haft såre travlt med alt, hvad der angår denne Nadver, så at selv den simple Omstændighed, at Jesus gav de to Disciple, han sendte forud med Hilsen til sin i Vært i Jerusalem, Anvisning på at følge med en Huskarl, som bar Vand i en Krukke, er bleven opfattet som noget, der hviler på en overnaturlig Viden, mens dog intet kan være simplere, end at Jesus forud har truffet Aftale med Manden, og at denne har sendt Karlen ud på bestemt Tid og til bestemt Sted for at Disciplene, uden at Forræderen Judas forud vidste det, kunde få sikkert Følgeskab til „den stille Husbond“ og bringe alt i Orden til Festen om Aftenen.

— Og der sidder nu Jesus som den jødiske Husfader ved Påskemåltidet, der var fejret i Aartusinder til Minde om Udgangen af Ægypten og Frigivelsen fra Trældommen. Han be-

der en kort Bøn og lader da et Bæger Vin, blandet med Vand gå om mellem Vennerne. Alle drikker deraf og tvætter dernæst Hænderne. Derpå sættes det stegte Påskelam på Bordet så vel som det usyrede Brød og en Slags Dyppelse, tilberedt af bitre Urter og hvis brunrøde Farve mindede om Teglstenene fra Ægypten. En af Disciplene spørger om Betydningen af Måltidet, og han forklarer det. Nu blev den 113.—114 Davidssalme sunget, og det andet Bæger tømmes, hvorpå han bryder Brødet, som så nydes med Dyppelsen. Det tredie Bæger går rundt, „Velsignelsesbægeret" (se Kor. 10, 16), hvorefter han har istemt Salme 115—118, og endnu et fjerde Bæger rækkes omkring. Med de små „Trappesalmer" (Ps. 120—134) og nogle Lovsange endtes Måltidet.

Således har Jesus holdt Nadver efter Fædrenes Skik, men dertil har han knyttet det kristne Ihukommelsesmåltid, sagtens indledet med Fodvaskningen. Som de ihukom det store, der var sket ved Moses for Aartusinder siden, skulde de nu mindes det store, der var sket ved ham: Udfrielsen af det åndelige Ægypten med *dets* Trældomsåg i Love og Forskrifter. *„Gør det til min Ihukommelse!"* dette er Grundordet i den hele Handling. Teologien har kastet sig som en glubende Ulv over Udtrykket „det *er*", ret som om Jesus ikke har sagt: „jeg *er* Vinstokken, jeg *er* Vejen, jeg *er* Døren", og ret som om man var aldeles uvidende om, at Østerlænderne lever og ånder både i sindbilledlige Ord og sindbilledlige Handlinger, hvorpå Bibelen, især de profetiske Skrifter, giver en Mængde Eksempler. Men Jesus vilde netop føre bort fra Bogstavtrældommen og ikke lægge

et Aag på sine Disciples Skuldre, som en Gang måtte blive og nu i stort Omfang er bleven utåleligt. Dette: at hænge sig i den fritstrømmende, åndsbårne, billedrige Tale og deraf lave stive Dogmer har Jesu Aand ikke lært os, det har vi fra vor egen mislige Tilbøjelighed til at fæstne og fængsle i Former og Formler, hvad der kun kan være os til Vederkvægelse, når det er som den friskrindende Kilde. — Sætter vi os i Aanden ved Nadverbordet i „den stille Husbonds“ Højsal, er det ikke Dogmatik og kunstige Sætninger, vi hører, men det Ord, som er Aand og Liv.

„Til Syndernes Forladelse“, siger han. Det er jo efter selve den gældende Kirkelære i Dåben, at vi får Tilsagn om Syndernes Forladelse, så her, ved Nadveren må det betyde noget andet. Og hvad dette er, kan ikke falde fremmed for hver den, som efter sin menneskelige Erfaring véd, hvad rensende Magt der er i en stor, opofrende og tilgivende Kærlighed. *Den* formår, hvad hverken Trusler eller Straf formår: at smælte Hjærtet og bringe os til at gå i os selv og til at forlade andre deres Skyld imod os. Den, der med oprigtigt Sind knæler ved Nadverbordet, erfarer, at det for ham selv er til Velsignelse, når Kærligheden herovenfra ligesom lyslevende træder ham i Møde, thi Selvsikkerheden og de urene Attråer taber deres Magt i „Jesu søde Forening“, og det virker Syndsforladelse for alle Jesu Disciple gensidig. Kærlighedsbudet er det store Bud i Loven, „er det eneste jeg véd“, som en af vore Salmister har sunget.

Hvad behøver vi mere, hvad *kan* vi behøve mere?

Og nu endelig Altergangen i vor Folkekirke! de gamle, menneskelige Lærdomme indskærpes endnu i den selvgjorte Indledningstale, der er ment så inderlig godt men i sin Iver for „den rene Lære“ lægger Bogstavåget på dem, vor Herre og Mester har indbudt uden at lægge noget som helst sådant Aag på dem. Jeg kunde ønske det anderledes, men kan dog godt søge Nadverbordet i mit Folks Kirke og tænke og forstå mit ved min Altergang, — dette simple og enfoldige, at det er til Ihukommelse af ham, der var „Menneskenes Søn“, Guds Kærligheds-tanke med Menneskeslægten i Kød og Blod, hvis Aand skal forenes med min Aand så fast og inderligt, som den legemlige Føde går over i mit Kød og Blod.

Mere trænger jeg ikke til, og véd jeg med mig selv, at vor Herre har givet mig fri Adgang til sit Bord, så bekymrer det mig kun lidet, at Teologien stiller sine stakkels Bomme og Skranker op.

Og således vilde jeg ønske, at også mine Tilhørere måtte kunne få Velsignelse af Altergangen i Fædrenes Kirke!

Langfredag.

Var vi med?

Lidelseshistorien.

I mine allerførste Præsteår kom der en Gang en Enke til mig og klagede sin Nød. Hun sagde, at vel havde hun også før haft meget at kæmpe med, Fattigdom og Sygdom og Sorg

over kære Børns Død, men det var dog for intet at regne mod, hvad hun nu måtte lide. Hvad det da var? jo, det var det, at hendes Søn, der nu drev den lille Ejendom, var slem imod hende og endogså i ustyrlig Hæftighed, især når han havde sviret, havde slået og stødt hende. „Det er ikke det, at det gør ondt på Kroppen, men at han nænner det, endda det er min egen Søn, og jeg holder mere af ham end af noget andet Menneske. Gud forlade ham!"

Ja, dette vil sikkert enhver Fader eller Moder, der frister noget af det samme, være enig med denne Moder i, og der er heller ikke ret meget, som i den Grad oprører det naturlige Menneskesind. Den store, engelske Digter har fremstillet det i det rystende Skuespil, „Kong Lear", der for kort Tid siden er gået over Skuepladsen herinde.

Og dog må vi vel altid sande, når vi går nærmere ind på et sådant husligt Sørgespil, at hvor uhyre end Børnenes Synd er, så er dog Forældrene ikke helt uden Skyld. Også de har noget at bebrejde sig, enten Forsømmelighed i Børnenes Opdragelse eller at de har „opirret" deres Børn, som Paulus advarer imod, ved at kue og tyrannisere dem i Opvæksten. Og det hævner sig nu. Den Moder, jeg begyndte at fortælle om, måtte selv tilstå noget sådant, og den store Digter viser det med Mesterhånd.

„*Gud forlade ham!*" Det er dog Synderinden, der beder for Synderen.

— Men sé så på et Kristusbillede af den berømte italienske Maler fra „Genfødelsestiden", Guido Reni!

Jeg så' på det i mine tidligste Barneår, på dette vidunderlige tornekronede Hoved. I sine Pigedage havde min Moder tegnet det efter med Kul. Måske er det en naturlig Partiskhed, men vist er det, at intet andet Kristushoved har gjort det Indtryk på mig, heller ingen anden Gengivelse af dette Kunstværk. Således står den lidende Jesus indbrændt i min Sjæl og vil stå der til min sidste Stund. Dette opadvendte Øje, denne Mund er som gennemglødet af Smærte, — en Smærte af særlig Art.

Den Smærte: *dette* kan de få over deres Hjærte at gøre mod mig, som kom til dem med det allerbedste, med en Sjæl, som åndede Kærlighed til dem! således kan de handle med mig, der talte Guds Nådes Ord til dem og kun talte de strænge Ord for at råbe dem bort fra Vejen til Undergang: Jerusalem, Jerusalem, som ihjelslår Profeterne!

Det er det gamle profetiske Ord, der taler i dette Blik og bæver om denne Mund: „hvor findes vel en Smærte som min!"

Men tillige dette: Gud forlade dem! de véd ikke, hvad de gør!

Det er den rene og hellige, som beder for Synderne til Døden!

Ja, men *var vi med?* Nej, vi var ikke med for 1900 Aar siden, af gode Grunde. Og vi er vel tilbøjelige til at sige som Frankerkongen, der blev undervist i Kristendommen, og så udbrød ved at høre om Jesu Korsfæstelse: „havde dog bare jeg og mine Frankerkæmper været ved Golgata den Gang! så skulde vi have friet Jesus ud af hans Fjenders Vold!"

Altså: vi *var* ikke med, ikke den Gang. På os, tilmed Kristi Bekendere, som vi er, falder

ingen Skyld. Hvad har vi med dette at skaffe? Skylden var Jødernes i første Række, og så Romernes.

Slig Ondskab kunde vi aldrig have bedrevet. Tværtimod — mener vi at turde sige — vi vilde have stillet os på Jesu Side.

Nu, *Ondskab*, — var det i egentligste Betydning *Ondskab*, der bragte Jesus på Korset, nemlig *bevidst*, *villet* Synd? Jeg har en Gang læst en Afhandling „om Selvforståelse i det onde", af en af vore, nu længst afdøde, åndfuldeste Mænd, der særligt drøfter Sagen ud fra den ovennævnte store engelske Digters Tegning af den onde Konge, som svang sig op på Tronen gennem en Kæde af Mord og Svig, og som vil det onde for det ondes egen Skyld.

Er det muligt, at et Menneske skabt i Guds Billede, kan blive en „Djævel?" forelske sig i Løgn og Udåd, som Naturen gyser ved? Den store fremmede Skjald siger ja, vor åndfulde Landsmand siger ja. Men — jeg tror det ikke! *Er* det muligt, så må *det* være den „Synd mod Helligånden", hvorom Jesus taler, og som ikke kan tilgives. Ikke nogen enkelt Synd, hvor rædsom den end var, men den: med fuldt Forsæt og med fuld Klarhed at kåre sig det onde som en elskende Bejler kårer sin Brud, hende frem for alle andre til at leve og dø med! Jesu Ord herom lader en Dør åben. „Hverken i denne Tidsold eller i den kommende skal denne Synd forlades!" Men der er, kan hænde, en Række af Tidsolde, og — „mon noget skulde være ulægeligt for sin Skaber?" som gamle Origenes sagde. Skal Gud ikke *tilsidst* blive alt i alle? Jeg mener jo.

Lad det stå som den frygtelige Hemmelig-

hed, det er. På dette Spørgsmål skammer jeg mig ikke ved at *sige*: jeg véd det ikke! jeg håber kun.

Hvad jeg derimod nok tør sige, det er, at i *den* Forstand var det *ikke* Onsskab, selvforstået, villet, bevidst Ondskab, der førte Jesus til Korset. Jeg tør sige det, fordi Jesus selv siger det, siger det fra selve Korset i sin Forbøn: „Fader! forlad dem! thi de véd ikke, hvad de gør!"

Jesus har frikendt sine Mordere for Selvforståelse i det onde. Så overvældende er dette, at dette Ord af ham ikke findes i det berømte Håndskrift til det ny Testamente, der findes i Pavebiblioteket i Rom.

„Ypperstepræsterne og de Skriftkloge" mente jo netop at vise Gud en Dyrkelse ved at ombringe Jesus. De forargedes på det dybeste over den i deres Øjne himmelråbende Anmasselse, at han, Bygmestersønnen fra Nasaret, vilde gøre sig selv lig „Guds Søn", ɔ: den forjættede Messias, hvem de tænkte sig som en Fyrste, en Davidsætling, som fremstod med Kraft og Vælde og knuste Hedningemagten. Misundelse og Skinsyge blandede sig klart nok ind i Forargelsen, og de skyede intet Middel for at få ham taget af Dage. Og det store menige Folk, lod sig føre af sine Ledere og var let at vende mod den, af hvem de troede sig skuffet på det dybeste og hvis „Gudsbespottelse" det var en hellig Pligt at udsone med hans Blod. En Afgrund af Synd, men Synd i *Forblindelse.*

Og nu Pontius Pilatus! Jesus selv frikender også ham for bevidst og villet Ondskab. Han har et forsonligt Ord også for Landshøvdingen.

„De, der overgav mig til dig, har større Skyld end du.“ Pontius Pilatus var ingen blodtørstig Mand. Der har været en vis Godmodighed hos ham. Hans Hustru kunde sende Bud til ham om sine bange Drømme. Han havde hende hos sig derovre i det fjærne Østen, hvad ellers ikke var almindeligt, ja ikke en Gang tilladt. Og han vil helst være fri for den hele Sag, vil gærne se at stille det rasende Folk tilfreds ved at lade Jesus hudflette og fremføre som den blege og blodige Skikkelse for at vække Medynk. „Se, hvilket Menneske!“ Han vasker sine Hænder for at berolige sin Samvittighed — en almindelig Oldtidsskik, som rigtignok ikke havde hjemme ved en Domstol. — Pontius Pilatus var en hul, ormstukken Stakkel, som ikke tro'de på, at der i det hele var Sandhed i Verden, en karakterløs Person, en Pjalt. Han frygtede for Kejserens Vrede, og så begik han sin uhyre Synd, Synden af *Svaghed*, *Fejghed*. Den er stor nok, og hans Navn glider ned ad Tidens Strøm uopløseligt knyttet til Jesu Navn. En forfærdelig Straf, og fortjent. Men Selvforståelse i det onde var der ikke hos ham, eller hos de rå Stridsknægte, der bar sig ad som Drenge i Lømmelalderen.

Lad os sætte Streg under disse to Synder: den lidenskabelige Blindhed og den elendige Fejghed, — og så igen spørge os selv: var vi ikke med? — om ikke den Gang, af gode Grunde, så siden? *har* vi ikke, ikke nogen Sinde i vort Liv, været med? *er* vi ikke, og kun alt for tit, med?

Og så mener jeg, at således stillet må Spørgsmålet få det Svar, idet vi sænker vort Hoved: *jo, ak jo! vi har været med* og kan endnu gribe

os selv i at være med, med til at bringe Jesus på Korset.

Thi Jesus, *det var Mennesket* efter Guds Tanke, det var Menneskeligheden i al dens Herlighed, Gudsbilledet på Jorden i dets Glans. Det var Sandheden og Kærligheden fra Gud Fader, levende og virkende midt iblandt os. Alt skønt, sandt og godt i Menneskelivet samler sig i ham, der var „stærk som Helten, kærlig som en Kvinde“, ham, hvis Mad det var at gøre Faderens Vilje, og havde lært at bøje sin Vilje ind under Faderviljen.

„Denne er Dommen, at Lyset er kommen til Verden“.

Først bekender vi, — og det falder os endda nogenledes let — at Kristenheden i Blindhed eller Fejghed mangen Gang har „korsfæstet Herlighedens Herre“ gennem 1900 Aar. Ypperstepræster og Skriftkloge i Ledtog med Konger og Kejsere har ført „Menneskenes Søn“ til Korset i hans sande Vidner. Tænk f. Eks. på Hus's Mord. Det forbitrede Præsteskab og den pjaltede Kejser og Bonden, der ivrigt samlede Kvas til Bålet! „Hellige Enfold!“ som det trofaste Blodvidne udbrød, da han så den uvidende Almuesmands „fromme“ Iver.

Men nu vi selv? har de store Tanker, Menneskelighedstankerne, som med Jesus af Nasaret kom til Verden, ikke mangen Gang forgæves talt til os? har ikke Lidenskabens Rus tit omtåget vore Øjne, så vi ikke forstod vor Besøgelsestid? — ikke før Besøgelsen blev til Hjemsøgelse, thi Sandheden fra Gud er sin egen Hævner? eller har vi ikke mangen Gang erkendt og set Sandheden, men ikke turdet

tage dens Parti? Ussel Menneskefrygt har fået Bugt med Retfærdighedsfølelsen. „Du er ikke Kejserens Ven!“ Hans Majestæt „den offentlige Mening“ vil blive os gram. Vi tuder med de Ulve, vi er iblandt, eller tier dog. Vi vasker vore Hænder, men vi har Fejghedens, Tavshedens Medskyld, som ikke kan vaskes af.

Således i det store, således i det mindre. Blind Lidenskabelighed, ægget af Standshovmod, Klasseselviskhed, Rethaveri, besmykket med pæne Navne, hvormed vi narrer eller prøver at narre os selv, — og foragtelig Karakterløshed. Vi skyder til den hældende Vogn, eller vi lader det være nok med et beklagende Skuldertræk.

Ja, skønt Kristne, bærer vi os tit ad som blinde Farisæere og krysteragtige Dommere.

Også vi har da fuldt Brug for Jesu Forbøn. Og vi tør vel sige, uden at ville besmykke vor Dårligdom, at det er ikke det onde, vi *vil*, men det er det gode, vi *ikke forstår* eller *ikke tør.* Vi véd ikke — inderst — hvad vi gør, ellers gjorde vi det ikke.

Derfor — lad os stadig gå under Jesu Kors at stå, se ind i dette Aasyn med Tornekronen, de piblende Bloddråber, den bævende Mund, som anråber også om Forbarmelse for os. Lad os have dette Aasyn for vort indre Øje, ikke bare denne Langfredag, men alle vort Livs Dage, at vi må forny vor Sjæls Beslutning om at træde i hans Fodspor, angre vor Blindheds og angre vor Fejgheds Synder, at Guds Aand og Jesu Kristi Aand må klare vore Øjne, rense vort Hjærte og styrke vor Vilje.

„Du som har dig selv mig givet,
lad i dig mig elske Livet,

så for dig kun Hjærtet banker,
så kun du i mine Tanker
er den dybe Sammenhæng!"

1ste Påskedag.

Opstandelseslegemet.

Mk. 16, 1—7.

Mennesket har disse to Sider: Aanden, det selvbevidste Jeg, der er udrustet med Vilje og Samvittighed, og Legemet, Aandens Bolig. Et Legeme som Aanden har forladt, er et Lig, og en legemløs Aand kalder Folketroen et Genfærd eller et Spøgelse, hvilket det er værd at lægge Mærke til, da det deraf ses, hvor umuligt det er at fastholde Forestillingen om et Menneske uden nogen Slags Legemlighed. Af Børn skal man høre Sandheden, siger Ordsproget, og hvad Folkene i deres Barndom har tænkt og drømt indeholder gærne dybe Sandheder.

Altså: Aand og Legeme i Forening udgør et virkeligt levende Menneske.

Deraf følger, at så sandt vi har en personlig Fremtid på den anden Side af Døden, er den knyttet til Aand og Legeme tilsammen.

Aandens Udødelighed er en afgjort Sag for alle, der kalder sig Jesu Disciple, og for mangfoldige Hedninger. Men hvad Legemligheden angår, har vi Nutidskristne en stor Vanskelighed at overvinde, fordi en håndfast og i sin Håndfasthed åndløs Tale om det Hinsidige har

givet os Afsmag for Troen på nogen som helst Legemlighed efter denne Tilværelse.

Alligevel må vi se at komme til Klarhed på dette Punkt. En Forvrængelse af Sandheden kan ikke ophæve selve Sandheden, som er og bliver den, at Legemssiden hører til vort Væsen så fuldt som Aandssiden.

Prøver vi at forestille os en Tilværelse uden nogen Art Legemlighed, flyder i Virkeligheden vort Udødelighedshåb og vor Tro på evigt Liv ud i det tågede og ubestemte. Til en personlig Tilværelse hører nu en Gang dette: at indtage en bestemt Del af Rummet. Den personlige, almægtige Gud kan være allestedsnærværende i Kraft af sin Almagt, men vi endelige Væsner må være et Sted. At være til og dog ikke være noget Sted, de to Ting kan vi ikke forene i vor Forestilling.

Men det er lige så utænkeligt, at *den* Legemlighed, vi kender her, med alle dens Fornødenheder, skulde kunne tages med over i det Hinsidige. „Kød og Blod kan ikke arve Guds Rige,“ Forkrænkeligheden ikke tage Del i Uforkrænkeligheden.

Der bliver da kun den Slutning tilbage, at der er *to* Slags Legemlighed, en ydre, håndgribelig, underlagt Tiden og Opløsningen, og en indre. finere Legemlighed, der ikke skal „smage Døden.“

Og at det *er* således, derpå tyder den Kendsgærning, at mens vort synlige Legemes enkelte Bestanddele i et vist Aaremål helt fornys, så bliver dog Formen den samme, det er og bliver det samme Legeme. Barnet, som fødtes til Verden for 70 eller 80 Aar siden, er

det samme legemlige Menneskevæsen som Oldingen.

Forholdet kan anskueliggøres således: der er en Skål af Glas med en kostelig Vin, og uden om Skålen er der atter en simpel Beholder af Ler. Denne Beholder, som er synlig for alles Øjne, er dette vort jordiske Kødlegeme, Skålen er det indre, finere Legeme, og Vinen er Aanden.

Hvad der sker ved Døden er dette, at den ydre Beholder, Leret, brister og opløses, mens Skålen nu er frigjort og klart viser sit Indhold.

Det haltende ved denne Lignelse er, at både den ydre og indre Legemlighed og Aanden er levende, mens en Lerbeholder, en Skål og Vin er døde Ting.

Men så kan vi tage en anden, velbekendt Lignelse til Hjælp, Paulus's Lignelse om Sædekornet, der opløses i Jorden, men hvis Spire ved den indre Livskraft skyder nyt Strå og sætter Aks. Denne Livskraft er Aanden, Sædekornet er vort forkrænkelige Legeme, og Spiren er det uforkrænkelige, finere, indre Legeme, og det ny Aks med sin Kærne er det *hele* nyfødte Menneske.

Dette er Grundloven for vort Væsen som Mennesker. Det er ikke noget særligt for Jesus af Nasaret, der var Menneske, født som én af os og død som én af os, idet Aanden forlod Legemet. Det gælder os alle.

Jesu udvortes, synlige Jordelegeme er bleven i Graven. Sagnet har vokset frodigt om denne Grav, hvori Støvlegemet af den største, som nogen Sinde har trådt på Jorden, blev

lagt. Også ham gjaldt Ordet: Kød og Blod kan ikke arve Guds Rige.

Men søger vi ind bag Sagnet, skønner vi nok i Hovedtrækkene, hvad der er sket efter hans Død på Korset.

Der er for det første sket det, som sker med os alle, om jeg ellers opfatter ret, hvad „Døden“ er, at hans selvbevidste Aand, iklædt sit indre Legeme, har løsnet sig fra det ydre, jordbundne Kødlegeme.

At kalde dette for Sværmeri vil dog sikkert ingen falde på, som i det hele tror på en Tilværelse efter denne, en personlig Tilværelse. Der er vel dem, der er i Stand til at fastholde Troen på et evigt Liv uden at antage en sådan finere, så at sige åndig Legemlighed og de vil være tilbøjelige til at betragte alle Tanker over den hinsidige Tilstands „hvorledes“ for unyttigt Grubleri. For mig er det ikke så, og jeg véd, at jeg her taler i manges Navn. „Sværmeri“ er det ikke, med mindre det overhovedet er Sværmeri at tro på et Liv efter dette.

Ja, vil man måske sige, dette går vi ind på. Det er en Anskuelse, som i det mindste lader sig høre. Der er intet ufornuftigt og sygeligt deri, selv om vi ikke deler den, fordi vi i det hele ingen Trang føler til at beskæftige os med det Hinsidiges „hvorledes“.

Men, fortsætter man så, i Fortællingerne hos Evangelisterne har vi sådanne Træk som Naglegabene i Hænder og Fødder, Spydstikket i Siden og dette, at Jesus nød Honningkage og Fisk i sin åndige Legemlighed. Dette kan vi ikke forlige os med. Heller ikke med, at et sådant Legeme kunde gå ind og ud af lukkede

Døre. — Nej, jeg heller ikke. *Det* er Sagndannelsen, vi her møder. Hans ydre Legeme med Sårene, det Legeme, som trængte til Mad og Drikke, lå i Klippegraven eller hvor det ellers, af én os ukendt Grund, var bragt hen. Hans indre Legemlighed har ikke båret Mærkesår og har ikke taget Føde til sig.

Men *er* der så sket noget særligt Påskemorgen, Påskedag og Påskeaften, og i de følgende Uger, og er disse Aabenbarelser, som Evangelisterne og Paulus mælder om, afsluttet med en „Himmelfart?"

Ja, noget *er* der sket. Det må jo alle, uanset deres Stilling til Kristendommen og Religion i det hele, indrømme. For der er sket det, at Jesu Disciple i den Tid fattede en mægtig Forvisning om, at han, der var korsfæstet Langfredag, var opstanden igen i Påskemorgen. Det er en Kendsgærning, som man i hvert Fald er nødt til at lade blive stående.

Spørgsmålet er så blot, hvorledes dette skal forklares.

Der er en Forklaring, som ligger nær, og som jeg i og for sig intet har imod at gå ind på. at nemlig den fromme Længsel og det ubetvingelige Håb, som Jesus havde vakt hos sine Disciple, og den brændende Kærlighed, de nærede til ham, har fremkaldt *Visioner*. Det er jo dog sket for henved 2000 Aar siden i et østerlandsk Folk med en ganske særlig religiøs Ævne. Blot én sådan Vision — og en Række andre Visioner kan være affødte af den og i fuld Oprigtighed taget for udvortes Virkelighed, udstyret med alle de førnævnte Omstændigheder.

Jeg har selv hidtil ladet det bero ved denne

Forklaring, ansér den også endnu for god nok, sålænge det kun gælder om at forklare selve Kendsgærningen: det mægtigt opluede Håb, den urokkelige Tro på Jesu Opstandelse fra de døde.

Når jeg nu holder for, at Jesus af Nasaret i sin åndige Legemlighed *virkelig* har vist sig for sine Disciple, så er det fordi jeg i ham ser den, der *fuldt og helt* har åbenbaret Menneskelivet, Menneskevæsnet i al dets gudgivne Kraft. Det er i mine Tanker ikke mere underfuldt, at han har åbenbaret *også* dette, end at han har levet et Liv her i Verden fuldt og helt efter Guds Vilje og til Guds Ære. Det ene er netop lige så „underfuldt“ som det andet, — underfuldt, målt med vore almindelige Erfaringers Alen, men ikke underfuldt i Betydning af naturstridigt. Hvad der ligger over din og min nuværende Erfaring er jo ikke dermed „umuligt“; det har de sidste Menneskealdres Indblik i Menneskevæsnets hidtil ukendte Dybder belært os om. Ordet „umuligt“ må vi nu mere end nogen Sinde omgås varligt. Det selvmodsigende er umuligt, men *hvad der ligger i Fortsættelseslinien af vort Væsens Love*, således som vi allerede nu glimtvis kan erfare dem, er det bedst at erkende for muligt, ja rimeligt.

Har Jesus åbenbaret sig i sin højere, indre Legemlighed for sine Disciple efter sin Død, så beror det på en algyldig Lov, nemlig den, at vi *alle har et sådant Opstandelseslegeme* og at, når vi gennem en Udvikling har nået Frigørelsen fra Driftslivet med alt dets hæmmende og fordunklende Urenhed, *så* skal vi „blive som han“, — men også først så.

Det stod endnu tilbage for Jesus at åbenbare denne algyldige Livslov; han *kunde* det fordi han allerede i sit Jordeliv var nået så vidt, og han *måtte* det også, ligesom Fuglen *må* flyve og Blomsterkalken åbne sig en Sommermorgen. Og Disciplenes åndelige Medforståelse har så opladt deres Øjne.

At Sagnet har føjet visse æventyrlige Træk til kan ikke forundre. *Dem* tror jeg ikke på, fordi der er en Selvmodsigelse i at have aflagt den ydre, tunge Legemlighed med dens Fornødenheder, og dog at bære Sårmærker og nyde Føde og gå ind og ud ad lukkede Døre.

Hvis en Anskuelse som den, jeg her har søgt at fremstille og begrunde, er „Sværmeri", nu, så for mig gærne; men da er hver den, som tror på en personlig Tilværelse efter denne også „Sværmer."

Thi hvordan man end vender og drejer det, så står det fast, at vi nødvendigvis, for at kunne tro på en personlig Tilværelse hinsides Død og Grav, må *forestille* os denne Tilværelse på en eller anden Måde som legemlig. Ellers flyder det ud. Man kan holde det hen og mene, at man ikke har Brug derfor, — men „Nissen flytter med". Thi vort Væsen er nu en Gang underligt sammenføjet af Aand og Legeme. Og vi er mange, som nok tager den størst mulige Afstand fra Evangelisternes barnlige og den overleverede Kirkelæres håndfaste Måde at tage disse Ting på, men derfor ikke vil udkaste Barnet med Badevandet, ikke nægte den Sandhed, som ligger bag ved. *Vi* kan ikke undvære en sådan Anskuelsesform. Og den er, så vidt jeg ser, fuldt så fornuftig som den blotte og bare Antagelse af Aandens Udødelig-

hed. Den tager Hensyn til *begge* Sider af vort Væsen.

Hver nyde som han nemmer! Mere end en Anskuelsesform er det ikke. At leve i Jesu Aand, at følge i hans Spor, det er alene det, hvorpå det til syvende og sidst kommer an. Så times der os, hvad der er os beskikket efter Guds vor Faders alvise og alkærlige Råd!

Vi er, uanset vore Anskuelser, alle som gudstroende Mennesker „Opstandelsens Børn“.

1ste Søndag efter Påske.

Thomas's Syn.

Joh. 20, 19—ud.

Når jeg siger, at denne Fortælling er — i mine Øjne — en af de *mærkeligste* i hele det ny Testamente, så er det ikke fordi jo mange andre er lige så underfulde. Det underfulde følger i Evangelierne Jesus fra hans Undfangelse til hans Opstandelse. Men i alt dette underfulde er denne Fortælling så *mærkelig* fordi den åbenbart skal tjene til at vække og bestyrke Troen på Jesu legemlige Opstandelse, men ret beset giver Tvivlen derom den stærkeste Næring.

Når nemlig Thomas ikke tror sine Venner og Meddisciple og de fromme Kvinder, som havde været Øjenvidner til Jesu Aabenbarelse, men måtte hjælpes til Tro på en så håndgribelige Måde, — ***hvor meget mere*** måtte da ikke senere Tvivlere, der lige som han gærne

vil tro, men ikke kan, fordi Vidnesbyrdene synes dem for svage, — svagere, jo længere Tiden skred—, hvor meget mere måtte så ikke de have Ret til at kræve håndfast Bevis for en Begivenhed, der i sig selv er så overordentlig, ja fuldkommen enestående? For os, det 20. Aarhundredes Børn, er det ganske sikkert, sådan som vi er flest, *sværere* at tro på den legemlige Opstandelse, end det var for Thomas og hans samtidige, thi vi er både ved Race og Tidsalder som ved et uhyre Svælg skilte fra de Dages Mennesker. Vi er ikke barnlige, vi er dybt gennemtrængte af Tanken om Tilværelsens Lovmæssighed, og vi kræver noget ganske andet og langt mere af et Bevis end det, som selv de ærligste og sanddrueste troende fra det første Aarhundrede har efterladt os i vore Evangelier. Når det da ikke times os at opleve, hvad Thomas skal have oplevet, ikke times os, om vi så længes aldrig så meget derefter og beder aldrig så meget derom, så ligger den Slutning alt for fristende nær, at denne Fortælling ikke er historisk, men et senere dannet Sagn, og denne Slutning bestyrkes end mere ved, at den findes i Johannesevangeliet, der synes at være forfattet hen i det andet Aarhundrede og hvor ikke det historiske, men det sindbilledlige er Hovedsagen. Men derfra går så Tvivlen uimodståeligt videre og retter sig mod selve Jesu Opstandelse, som den berettes i Evangelierne. Thi er der i Grunden bedre Vidnesbyrd for den? Vidnerne er jo de samme, og det må også her vel erindres, at det skrevne Vidnesbyrd først er bleven til, selv hvad de tre første Evangelier angår, en Menneskealder eller

mere efter Jesu Død. Er dette underfulde sket, som ligger så langt uden for Naturens sædvanlige Orden, *måtte fortsatte Undere kræves* til at overbevise os, der lever så mange Aarhundreder efter. Dette indser Romerkirken, der den Dag i Dag er fuld af Undere til Bestyrkelse i Troen; kun når der sker Undere *også nu* kan der skænkes Tiltro til de fjærne Dages Undere. De tilrænges fuldt så stærkt i vore Tider som den Gang. Den protestantiske Kristenhed vil ikke have med Nutidsundere at bestille, eller dog kun nødtvungen og undtagelsesvist. Men derfor er Frafaldet her også så stort fra Kirketroen. *Det er ikke Trostrangen og Trosævnen i sig selv, der mangler, nej, det er Miraklet.* Dette er en aldeles uholdbar Stilling. Eller er der Personanseelse hos Gud, så en Apostels evige Salighed i det første Aarhundrede er mere værd end Millioner menige døbtes Salighed i det tyvende? Umuligt!

Hvad denne Fortælling særligt angår, da er den sagtens fremkommen som et Modtræk mod „Gnosticismen", hvis Hovedmand i det første Aarhundredes Slutning var Cerinth. For ham og hans Meningsfæller var det for grov en Forestilling, at „den himmelske Kristus" havde gennemgået Lidelse og Død. Efter Cerinths Lære tog den himmelske Kristus ved Dåben i Jordans Flod Bolig i „den jordiske Kristus", Jesus af Nasaret, Josefs og Marias Søn, og forlod ham atter på Korset for at vende tilbage til Himlen. („Min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig?")

Forfatteren til Johannesevangeliet har så enten hørt dette Sagn om Thomas, der fik Troen i Hænde, eller han har, efter Sædvane, i et Sindbillede villet udtrykke sin Tro på

Jesu legemlige Opstandelse i Modsætning til den gnostiske Vranglære.

Hermed føres vi lige ind på Livet af *Spiritismen*. Lad mig her en Gang for alle, da så mange har spurgt mig om min Stilling til denne Bevægelse, sige min Mening så jævnt og klart som muligt.

Først dette, at Spiritismen er en *Indsigelse, et Tilbageslag mod Aands- og Gudsfornægtelsen*, et Vidnesbyrd om den uudryddelige Evighedstrang, det grundmenneskelige Udødelighedshåb. Allerede det må vel betænkes og nævnes til dens Ære, hvad man så end måtte mene om den. Dernæst har den indskærpet *Udviklingsloven* som gældende også i det Hinsidige, hvorved Evigheden alene kan få Indhold og Fylde og *virkelig* blive os et „Salighedshåb". Fremdeles lægger den sine Tilhængere på Sinde — og ingen bør være døv derfor – at *enhver må tage sin egen Skyld* og at dette er en guddommelig Velsignelse, ikke en Forbandelse. — Endelig har Spiritismen vakt Opmærksomhed for de *forunderlige Fremtoninger*, der kaldes „Fjærnvirkninger" og hvad dermed står i Forbindelse. Det er Kendsgærninger, som det slet ikke nytter at nægte.

Men her standser så også jeg for min Del. At disse Kendsgærninger skyldes *afdødes Aander* er, mener jeg, aldeles ikke bevist. Det er endnu kun en Antagelse. Og jeg ser ikke rettere, end at alle de spiritistiske Fremtoninger kan forklares uden denne Antagelse.

Den nærmeste Forklaring anbefaler sig al Tid som den rimeligste, og de forunderlige Ting, som i de sidste Menneskealdre er kommen frem om det menneskelige Væsens hem-

melige Dyder. Bevidsthedens „Natside“ — Hypnotisme, Suggestion, Underbevidsthed — synes mig bestemt at tyde på, at Løsningen af alle Spørgsmål af denne Art ligger i denne Retning.

Og så må jeg føje dette til — stadig for egen Regning — at efter min Følelse er denne Vej til Samkvem med de henfarne og til Sandhedserkendelse ikke åndelig, selv om den var mulig, men just derfor forekommer den mig umulig, thi *jeg* kan ikke forlige det med min Tro på Alkærlighedens og Alvisdommens Gud, at han har anbragt Døre ind til den usynlige Verden fra vor synlige Verden, Døre, som det ikke vilde være os tjenligt at åbne, fordi de *ikke* stemmer med vort Væsens inderste Lov som åndelige Væsener. Så slutter jeg, at disse Døre ikke findes og at det er Evighedslængslen, der her — for at bruge et Ord af Jesus — „vil tage Himmerige med Vold“. Evighedslængslen, siger jeg, altså den dybeste og ædleste Drift, thi langt være det fra mig at tale om „Satans Dybder“ og „Løgnens Aand“. Der er — som jeg allerede har sagt — store og væsentlige Sandheder, der ligger til Grund for hele denne Bevægelse. At der også her er Udvækster er jo intet Bevis for, at det hele er Bedrag eller Selvbedrag. Det er kun tankeløst og i Forblindelse, sådant kan siges. Der er sikkert også således kommen Velsignelse til mange oprigtige, sandhedssøgende Mennesker, hvad enten de nu bliver stående dér, eller det kun er et Gennemgangspunkt for en Livsanskuelse som den, *jeg* vedkender mig (og selvfølgelig anser for at ligge højere eller dog at være klarere), den

den Livsanskuelse nemlig, at det er ad *Samvittighedens, Aandens og Hjærtets indre Vej,* vi dog alle *tilsidst* som dem, der „er af Sandhed", skal nå til vor Tilværelses Mål i Samfund med den levende Gud og alle vore Medmennesker. Over denne Livsanskuelse kan jeg ikke slå en Streg, men det måtte jeg dog for *mit* Vedkommende, hvis jeg søgte nogen anden Sandhedskilde end den indre. Andre kan have det anderledes. Jeg aflægger her kun et personligt Vidnesbyrd.

Thomas fik, efter Fortællingen, Jesus i legemlig Skikkelse at se — og dog fik han også Ordet: „*salige er de, som ikke ser og dog tror.*" Det er i det mindste, selv efter denne Fortælling, kun som en *Nødhjælp,* han får Aabenbaringen.

Jeg har, for at gentage det, kun fremsat min personlige Mening, og intet andet. Det har jeg ment at skylde de mange, der har spurgt mig. Alle, så mange som med uskrømtet Iver søger Løsningen på Livsgåden, er på Vejen til Gud, og alle, som i Jesus Kristus ser deres store åndelige Vejleder og af oprigtigf Hjærte søger at følge ham efter, er hans Disciple og

„Til samme Himmel går vor Gang,
adskilles end vort Spor."

2den Søndag efter Påske.

Sjælens Hvile.

Mth. 11, 25—30.

Det er disse Ord: „*Kommer hid til mig*", som Thorvaldsen tog til Tekst for sin Kristus i Frue

Kirke. Længe havde den store Kunstner arbejdet med Blyanten og Lærret og kunde ikke få den Skikkelse frem, der glimtede for hans indre Øje. En Dag, mens dette stod på, kom en Ven, til hvem han mismodig ytrede, at det hele vist måtte opgives. Vennen kom da under Samtalen til at gøre den Bevægelse, som vi alle kender, når vi slutter en Bevisførelse, der forekommer os klar og indlysende, idet han udbredte Hænderne og så frem for sig med let bøjet Hoved. Da råbte Thorvaldsen: „stå, stå stille! rør dig ikke!“ gjorde et Udkast med sin Blyant på Kartonen, og det vidunderligt skønne Billede blev til: Kristus med de udbredte Arme. Det er, som der gennem hele denne usigeligt milde og dog så majestætiske Skikkelse toner et: „Kom hid til mig, alle I, som arbejder og er besværede, så skal jeg give Eder Hvile!“

Men nu — hvor skønt det end er at have et sådant Kunstværk at se på, hvor rig og varm en Stemning det end kan vække, så gælder det dog først og sidst at have Jesus Kristus *inde i os*, levende og åndende og virkende i os, og hvor velsignet det end er, at Stemningen løfter sine Vinger, så er det dog ikke det, der kan gøre det, *Viljeslivet* må gennemstrømmes, rensende og lutrende, af Guds hellige Aand, som fyldte Jesus.

Og for at vi kan lære dette af ham er det, han udsteder sin store himmelskkærlige Indbydelse, der lyder på, at han vil skaffe os *Hvile*, — Hvile for vore *Sjæle*.

Det Ord „*Hvile*“ har en liflig Klang for alle, der véd, hvad Arbejde og Besvær vil sige. Det

trætte Lastdyr og det trætte Menneskebarn længes efter Dagværket hjem til Hvilen.

Den, der ikke véd, hvad Arbejde og Besvær er, kender heller ikke Hvilen og dens Sødhed. Men vi Mennesker, der har en selvbevidst Sjæl med Evighedsdragelser, vi må også betale derfor ved et Arbejde og et Besvær, som ingen anden jordisk Skabning véd af, og længes derfor efter en Hvile af en anden og højere Art end den blot legemlige.

Det er denne Længsel efter Hvile, hvor fra alle Religioner over den hele Jord er udsprungen. De er alle tilsammen Genspejlinger af Sjælens Attrå efter at finde Hvile. De er derfor alle, hvor ufuldkomne og barnagtige de end måtte være, Vidnesbyrd om Menneskeslægtens Adel, men også alle Vidnesbyrd om, at de ingen Hvile kan skænke de arbejdende og besværede Menneskesjæle, thi de er som Profetens Græskar, der hurtigt skød i Vejret og hurtigt visnede hen, stukket af en Orm, Tvivlens og Livsledens Orm, tørrede hen og rådnede op uden at Hvile er at finde i dets Skygge. Således gik det med Oldtidens glimrende Hedenskab og således er det gået med Brahmaismen og Islam. Der er indskrumpede og henvisnende Skaller tilbage af de en Gang frodige „Græskar“, men Livet er borte, og Buddhaismen er undergået en mægtig Omformning.

Der er straks det store Grundspørgsmål om *Tilværelsens Ophav*, om Sol og Måne og alle Stjærner, om denne Jord med alt, hvad derpå findes af levende og livløst. Hvorfra kommer det? hvorfra kommer vi selv? de gamle Brahmavismænd lærer, at Jorden ligger på en stor

Sten, som igen ligger på en Slange. Spørger man så, hvorpå Slangen da ligger, kan man vriste det Svar ud af dem, at den bider sig i sin egen Hale, men bliver man ved — bliver de vrede og svarer ikke. Og lige så lidt er der tilsidst noget Svar at finde hos al Verdens Vise på Spørgsmålet om Altilværelsens Oprindelse. Man kan gå tilbage til Urtågen, der fyldte Verdensrummet før Tiden blev til — og står så overfor det samme Spørgsmål: hvorfra er Urtågen med sine Anlæg og Spirer til Livet? Napoleon Bonaparte havde på sit Tog til Ægypten en hel Del Lærde med sig. En Aften, da han havde dem hos sig i sit Telt ved Pyramiderne, sad han længe tavs og fordybet i sig selv, stirrende op mod den pragtfulde stjærnefunklende Himmel. Rundt om ham lød de berømte Videnskabsmænds skarpsindige og vittige Bemærkninger om Troen på en Gud. De var alle sammen Meningsfæller af deres Samtidige, den store Astronom, der satte Kikkerten for sit Øje, spejdede rundt om mellem de lysende Kloder og tilsidst sagde: „jeg finder intet Steds noget Spor af en Gud“. Men General Bonaparte løftede stille sin Finger, pegede opad og sagde: „hvorfra kommer alt dette?“ — Og de tav. Ingen kunde svare ham.

Der er ingen Hvile i den Sjæl, som arbejder og er besværet af Tilværelsens Kæmpegåde uden at finde nogen Løsning. Er der ingen Gud, men kun en blind Naturmagt, så er Livet også et fortvivlet, forvirret Spil. Der er ingen evig, algyldig Målestok for godt og ondt. Og det er også ganske rigtigt den endelige Slutning, hvortil alle de må komme, som ikke

kan opdage nogen Gud i Tilværelsen. Dermed endte det gamle Hedenskab i Grækenland, Rom og her i Norden, og dermed ender alt andet Hedenskab, også det, som findes midt i Kristenheden. Deri er ingen Hvile for de trætte og betyngede Sjæle.

— Og der er atter Spørgsmålet om *det onde*, der melder sig for dem, der dog tro'r på en personlig, selvbevidst og villende Magt bag Tilværelsen. Kan det være en *god* Magt, siden alt dette onde dog er kommen ind i hans Skabning? Al denne Lidelse, og det tilmed Lidelse, som det ene Menneske i Ondskab og Hjærteforhærdelse tilføjer det andet. „Mennesket er en Ulv mod Mennesket“, siger det gamle romerske Ord — den ene raser som et Vilddyr mod den anden. Det var det ondes Gåde, som Hjob løb sin Pande til Blods imod — den Gåde, som selv Israels Folk forløftede sig på og tilsidst i Træthed opgav. Ja, hvor utallige mange under alle Himmelegne er ikke segnet under den Byrde! de har ikke kunnet finde Hvile for deres Sjæle, trods alt Arbejde og Besvær. Den berømte Filosof Leibnitz skrev et Værk: „Guds Retfærdiggørelse“. Deri søgte han at vise, at det moralske onde kun er som Skyggen i et skønt Maleri. Et Maleri uden Skygge vilde ikke have Liv og Anskuelighed. Eller det er som Dissonansen i Musiken, der ikke kan undværes, men netop må blandes ind for at opløses i Harmoni. Hvor umulig er dog ikke denne Løsning! Det kan være godt nok at høre til de solbestrålede Skikkelser i Maleriet og at færdes i den skønne Harmoni, — men at stå i Skyggen og leve i Dissonansen, ja, selv være som en mørk Skygge og en skæ-

rende Dissonans, — det er en hel anden Sag. Et sådant Forsvar for den Gud, der har skabt Verden, kan langt kortere udtrykkes i det Henrik Ibsenske Ord om den ødsle Gud, der bruger mange Sjæle, eller om Guds Stedbørn eller om den trettende ved Bordet, — en Gud, der uden at agte på deres Skrig, der opofres, hjerteløst fremmer sine Verdensformål.

Nej, der er ingen Hvile at finde i en sådan Livsbetragtning, som kun er den gamle hedenske Skæbnetro og den jødiske Udvælgelseslære om igen, overferniseret med moderne Filosofi.

Og så er der endelig det Spørgsmål, som stiger op fra utallige Menneskesjæle, der frygter den levende Gud og klynger sig til Kristendommen, sådan som de nu forstår den: *hvad skal vi gøre, at vi må arve det evige Liv?* hvad er den rette, den sande Tro, det egenlige, væsenlige og afgørende i Kristendommen? At være Kristen — det skulde jo netop betyde at have fundet Hvile ved Jesus Kristus i Guds Faderfavn. Hvorfor da alt det Arbejde og alt det Besvær, som disse mange oprigtige, fromme Menneskebørn sukker under? Hvordan kan selve dette Spørgsmål rejse sig, som Kristendommen skulde være Svaret på? hvorfor denne Kamp netop dér, hvor der skulde være Hvile efter Kampen?

Hvoraf kommer det vel uden deraf, at Kristendommen, hvad der kaldes Kristendom, er bleven iblandet med så meget Hedenskab og Jødedom, at den næsten ikke er til at kende. Arbejdet og Besværet kommer af, at de stakkels Sjæle, som søger Hvile, møjsommeligt må lede efter det oprindelige, ægte Guld med

Angst og famlende Hænder, skille det ud fra alle de Slagger, alt det Bly og Grus, der har lejret sig derom. Deraf kommer det. Luthers Historie gentager sig atter og atter. Han var døbt og opdraget i noget, der kaldtes Kristendom, han var munkeviet og han kendte den hellige Skrift, gik til Alters og bad, fastede og spægede sit Legeme — og lå dog i Vånde på sit Leje og sukkede: „min Synd, min Synd!“ thi det var ikke Jesus, han havde lært at kende, men en frygtelig, hævnfnysende Dommer, der vilde, til sin Ære, fordømme ham til Helved. Men således endnu — Jesus er bleven borte, er skjult mellem alle de Tåger, som Menneskelærdommene har lagt om ham, og de, der kalder sig lutherske Kristne, har ikke gjort, tør ikke gøre Luthers Erfaring, således som den nu, under vore Dages Vilkår, må gøres: at lade alle Menneskelærdommene fare og *gå til Gud Fader selv*, den Gud og Fader om hvem Jesus Kristus vidnede, at han har åbenbaret for de små og enfoldige, hvad der er skjult for de vise og forstandige. — Og derom må vi dog alle kunne blive enige, at hvad så end disse mange Menneskelærdomme er, der rask væk prædikes i vore Kirker som Saligheds-vilkår, — så er de ikke for de små og enfoldige, der intet forstår af alt dette indviklede — men dermed har de så også dømt sig selv. I dem er der sandelig ingen Hvile at finde for Sjælen, men kun Ufred og Forvirring.

Men ser vi så på Jesus Kristus selv, som han står dér med de udbredte Arme og med Indbydelsen: „kommer alle hid til mig!“ da lysner det for os og Sjælen finder den Hvile, den længes efter og som han lover hver den,

der følger hans Indbydelse. Han løser Gåderne ad Livets Vej. Han taler som den, der har Myndighed, ikke som de Skriftkloge. Bare at se ham, den Menneskenes Søn, og lytte til hans Ord fylder os med den Overbevisning — Beviset *over* al Bevisførelse, — at der er en levende Gud, og at denne Gud ikke blot er den almægtige Skaber, men også den alkærlige Fader. Thi hvem skulde ellers have „givet sådan Magt iblandt Menneskene“ som den, der åbenbarer sig i Jesus af Nasaret, hvis hele Liv er gennemstrømmet af himmelske, hellige Kræfter? de Kræfter, der også røre sig hos os og vokser i os, når vi „lære af ham, der er sagtmodig og ydmyg af Hjærtet“. Og vel bliver det ondes Oprindelse stående som et Tankekors, men vi overvindes ikke af Forargelsen over dette Tankekors, thi Menneskesønnen overvandt det onde på sin Vandring fra Vuggen til Graven, „stærk som Helten og øm som Kvinden“, — og også vi skal og kan i hans Fodspor ovorvinde det. Og indvendes der: hvor skulde det være muligt? da er og bliver Svaret dette, at han har sagt: lærer af mig! følg mig efter! han kalder jo på det menneskelige og det guddommelige i os — og disse to er et, — og kalder vel således, fordi det er Vejen, der kan og skal følges. I Virkeligheden er det jo også netop det samme, vore Medkristne på den anden Side trøster sig til. Som dem ærer vi Dåben og Nadveren, og som vi erkender de, at til Dåben og Nadveren kommer vi kun på rette Vis, når vort Sindelag er skikket dertil, når vi forud har en Vilje, der som en ærlig om end svag Hånd er vendt mod vor Gud, og dette sker jo dog kun, når vi i det mindste er

begyndt at „lære af Jesus“, så derpå kommer det tilsidst an. Dåb og Nadver, løsrevne fra Sindelaget, er intet, men hvor Sindelaget findes, hvor et Menneske har begyndt at lære af Jesus, der er Grundbetingelsen tilstede. Der er et Aag og en Byrde, vi får at bære, når vi sætter os ved Jesu Fødder for at lære af ham, et Aag og en Byrde for Kød og Blod, for vor Selviskhed og alle vore dårlige Lyster, men Aaget er gavnligt, og Byrden er let — for vort indre, egenlige Menneske, der frigøres under Aaget og Byrden for det, som tynger og trykker ned: den onde Samvittighed og Trældomsfrygten.

Lad os da komme til ham, ikke som til et Marmorkunstværk, der står udenfor os, og som vi kun beundrer med vor Skønhedssans, men som til den levende Menneskesøn, der tager Bolig i os og vinder sin Skikkelse i os som Sandheden, Vejen og Livet. Så skal vi *finde Hvile*, — Hvile for vore Sjæle!

3die Søndag efter Påske.

„Vis os Faderen!“

Joh. 14, 1—11.

Som ganske lille Dreng gik jeg en Gang med en jævnaldrende Broder hjem fra et Besøg i en Naboby en mørk Aften gennem en Skov. Vi holdt hinanden i Hånden, men Modet var ikke stort. Allehånde uhyggelige Historier om denne Skov randt os i Hu: om Trolde og Nis-

ser og Spøgelser, — og så om nogle Vildsvin, der skulde være brudt ud af en Dyrehave i Nærheden. Indbildning var det hele, men vi opskræmmede hinandens Fantasi og gyste hver Gang en Ugle tudede eller det raslede i Løvet. Og så disse sære Skygger og spættede Træstammer, der ligesom havde nogle græsselige Ansigter og lange krogede Fingre. Vi stirrede ud i Mørket. Og var vi så på ret Vej? Det var ikke frit for, vi begyndte at græde af bare Angst, — men så, derhenne, dèr kom én. *Det var Fader!* For en Tryghedsfølelse! Han så smilende på os, og fulgte os hjem. — At jeg kan mindes dette lille ubetydelige Træk lra min Barndom — 40 Aar og mere tilbage, — kommer sikkert af den velsignede Overgang fra Skræk til Tryghed. *„Vis os Faderen, og det er os nok!“*

Ja, det var dette, Filip sagde til Jesus efter Johannesevangeliet: „Vis os Faderen, og det er os nok!“ — sagde det i den allerhøjeste Betydning. Det klinger jo så rent barnligt, dette uhyre Krav om at se den Evige, Verdens og vort eget Livs Ophav, Ansigt til Ansigt, Støv og Aske, som et Menneskebarn er. Men det kommer fra Disciplens inderste Hjertedyb, og han havde Ret. Deri er al den Higen og Søgen udtrykt, som Menneskehjærtet ejer. Vis os Faderen, og det er os nok! Og Jesus forstår det så fuldt vel. Han godkender dette Krav og klager kun mildt vemodigt over, at hans Venner endnu havde en Tåge for Øjnene, så de kunde ikke se Faderen i ham, Herren og Mesteren, der sad midt iblandt dem.

Som Kravet i denne Bøn er uhyre, så er

også Svaret derpå uhyre: at Faderen var i Jesus af Nasaret, denne Menneskenes Søn, der havde vandret med dem, spist og drukket, våget og sovet med dem, og som nu gik til en forsmædelig Død!

Et uhyre Svar, — og dog det eneste, hvori Sjælen kan finde Hvile.

Johannesevangeliet ser lige ind i Menneskehjærtet og i Jesu Hjærte. Det er som en eneste Samtale mellem Gud og Sjælen, Sjælen og Gud, — den Gud, hvis Mund og Røst på Jorden Jesus af Nasaret var som ingen anden.

„*Vis os Faderen, og det er os nok!*“ Dette Suk, ja dette Skrig er stegen fra det lave mod det høje, sålænge der har været en Menneskeslægt til. Det er vort Adelsmærke som Mennesker, og det er vor Smærte, ukendt for hele den øvrige Skabning. Det ligger bag ved al Religionsdyrkelse og Tænkning fra den grå Urtid til denne Dag. Dette Suk, dette Skrig er født af den uudslukkelige Trang til at se Lys i Mørket, få Mening i Tilværelsen, et Mål at stræbe efter, Sammenhæng i Alverdens brogede Mangfoldighed, en Klippe under Foden i alt dette vigende og glidende, som er underlagt Forkrænkelighed og Død.

Er ikke hele Menneskeslægten som en Flok forskræmte Børn i en stor og mørk og vildsom Skov! Den søger fremad og hjemad og opad. Den ligesom overvældes af Naturen omkring sig og af sine egne Lidenskaber og sin egen Frygt, og i sin Hunger og Tørst efter en Aabenbaring af Verdens Ophav og den Eviges Vilje danner den sig selv en Hærskare af Guder, Guder, som kun er Naturkræfterne, forestillede i menneskelige Skikkelser og med jor-

diske Tilskyndelser og Drifter. Men trods alle Indbildningskraftens og Sædernes Forvildelse lever dog Bevidstheden om, at „Faderen“ alene kan stille Hjærtets Trang og forklare Livets Gåde. Hedningefolkene under alle Himmelegne stammer på Fadernavnet, taler om en Gudernes Fader højt over den hele øvrige Gudeflok, — stammer derpå, men kan ikke fastholde det; ikke fylde Navnet med det rette Indhold, ikke nævne det som Børn, der tager deres Fader ved Hånden og trygt forlader sig på hans Visdom og Kærlighed. Dødsfrygten, Gruen for det store Mørke, for et Skyggeliv bliver dog tilbage, og selv, hvor der findes et Udødelighedshåb, der taler om Glæde og Herlighed i det tilkommende, har det ingen Magt til at løfte og bære Sjælen, når Folkets første umiddelbare barnlige Troskyldighed snart er forbi. Det er jo kun et Håb om en Fortsættelse af Jordelivet, — af det samme Jordeliv, hvis Meningsløshed og Forgængelighed man jo netop håbede at undfly. Derfor lader den nordiske Digter (Bjørnson: Arnljot Gelline), sin Helt sige om Enjheriekampen i Valhalla, hvor de faldne Kæmper stod op om Aftenen for at begynde forfra næste Morgen:

„Ej er det Liv, men kun Leg!“

thi det er meningsløst og formålsløst.

Og så over selve den højeste Gud står den ubøjelige Magt, Skæbnen, som han selv må bøje sig for. Han er ikke i Stand til at beskytte og frelse sine Børn fra den jærnhårde Nødvendighed. En afmægtig Fader! — Når der her i Nordens Hedenold tales om en Alfader, som skal gribe Styret efter Asaguderne,

er det en Lysning fra Kristendommen, der omsider gryr. Det er ikke oprindeligt.

Og så er der et Træk, som udtrykker Erkendelsen af, at et Samfund som mellem Børnene med deres Fader dog er umuligt, trods alle Bønner og Ofringer og Dyrkelse. *Ingen kan bære Mødet med Gud.* Det er Døden.

På Templet i Sais i Ægypten stod den Indskrift: „Jeg er den som er, som var, og som bliver. Ingen dødelig har hævet det Slør, som omgiver mig". Den formastelige Yngling, som om Natten sneg sig ind i Helligdommen og vovede det, lå om Morgenen bleg og sanseløs foran den tilhyllede Støtte. I det græske Sagn bliver den jordiske Kvinde, som krævede at se Guden i hans Glans, fortæret af hans Lyn. Og i Israels hellige Bøger hedder det atter og atter: ingen kan se Gud og leve! Selv Moses kan ikke se Guds Aasyn. Herren må skygge over ham med sin Hånd og vende ham Ryggen, da han går ham fordi i Klippekløften. Hvilket Øje kan se ind i Middagssolen i dens Styrke, og hvilken Synder kan træde frem for den Alhellige! Israels Gud er den retfærdige Herre overfor Tjenerne, den nidkære Husbond over for sin Hustru, den himmelske Dommer, som ingen kan gå i Rette med, og han taler kun til de særligt udrustede og kun gennem dem til det hele Folk, og når Fadernavnet nævnes, så er det i Profetierne om, hvad der *skal* komme; det er ikke en nærværende Virkelighed.

Vis os Faderen! sukkede og skreg det trindt i Verden, men Håbet blegnede. Den berømte Plinius siger: „al Religion er udsprungen af Nød, Svaghed og Frygt. Hvad Gud er — hvis

han i det hele er noget andet end Verden — det ligger det over Menneskets Fornuft at erkende". Og i den jødiske Visdomsbog hedder det: „ved et Tilfælde er vi fødte og derefter blive vi som om vi ikke har været til". — — Hvor sådanne Tanker råder, er der ikke Plads for nogen levende Tro på en alkærlig Fader. Derfor forvildes Hedenskabet ud i Umenneskelighed og Jødedommen i stivnet Bogstavstrældom og åndløst Gærningsvæsen.

Men da står Jesus frem og vidner ud af sit Hjærtes inderlige Tro, ud af sin Erfaring om Guds Faderlighed. Det Ord kommer straks over hans Læber, da han står i sin første Ungdom: vidste I ikke, at jeg må være i min *Faders* Gærning! det Ord er som Grundklangen i hans Præken: vær fuldkomne som eders *Fader* i Himlen er fuldkommen! atter og atter vender *Fader*navnet tilbage i hans Lignelser. Det er det Ord, hvormed han betegner sit eget og sine Disciples Forhold til Gud, og med et *„vor Fader"* begynder den Bøn, han har givet hvert Menneskebarn at bede, som længes efter Faderen.

Han bragte det næsten tilstoppede Kildevæld til frisk og kvægende at sprudle frem igen. Og fordi Længslen efter at komme til Altilværelsens Ophav som *Faderen* ligger fra Moders Liv i ethvert Menneskebarns Bryst, klang det igen, da han af sin inderste Sjæl vidnede derom, klang ud over den vide Verden og vil klinge til Menneskeslægtens sidste Dag.

De, der søgte og søger Gud som Fader, fandt ham i Jesus. De, der så' og ser ham, så' og ser Faderen. Til et sådant Menneske-

barn som Jesus må der være en sådan Fader, en himmelsk Sandhedens og Kærlighedens Gud. Jesus var hans Spejl, og ser vi Solen i et Spejl, er vi fuldt berettigede til at sige, at vi ser Solen selv. Det er Sandheden om Jesu „Guddommelighed." Faderens Aand i sin Kraft var altid i ham og over ham. „Her er Gud"! kunde hans Disciple den Gang og hans Disciple nu med fuldkommen Sandhed sige. Når Jesus gør dette eller hint, når han trøster og formaner, så er det som om Gud Fader selv gør det, med den dybe Alvor og den dybe Miskundhed i Forening. „Gå bort og synd ikke mere!" — det er ikke alene hans egen menneskelige, men det er Faderens guddommelige Tilgivelse, som lyder for os. Og når han dør på Korset, så er det et Kærlighedsoffer, som kun Guds Faderkærlighed kunde give ham Vilje til, og er Udtryk for, hvad vi Mennesker, Jesu Brødre og Søstre, er værd i Guds Øjne; dette måtte til for at smælte Menneskenes hårde Hjærter, og så „sparede Gud ikke sin egen Søn."

Jesus har vist Verden Faderen, vist os ham i og ved sig selv i de forskellige Livskrese, hvori et Menneske møder sin Næste og alt jordisk. — Så skal vi i hans Fodspor, i den hellige Sandhed og Kærlighed, vise vore Brødre og Søstre Faderen i vort Liv og i vor Færd, — *vise dem Faderen, thi det er nok!*

4de Søndag efter Påske.

Forsoningen.

2. Kor. 15, 14—ud.

Vi har det Mundheld: „at kaste Barnet ud med Badevandet.“ Når man har fået Øje for det skæve og misvisende i en Mening, man før har haft, så bliver man let uretfærdig og vil ikke indrømme, at der er det mindste sandt i den. Man går fra én Yderlighed til en anden — og kommer så gærne fra Dynen i Halmen. Og dog viser Erfaringen os om og om igen, at ingen Vildfarelse nogen Sinde har haft en langvarig og almindelig Udbredelse uden at der oprindelig var noget sandt i den. Vi er nemlig anlagte på at søge og finde Sandheden, og dersom et Centner Løgn skal glide ned, må der være i det mindste et Kvintin Sandhed deri. Når en Tid er gået, og Lidenskaberne er dæmpede, så man roligt kan se på Tingene, så kan man skelne Kærnen fra Avnerne. Dette ser vi i Kunst, Digtning og Videnskab, Opdragelseslære, Politik og Nationaløkonomi — kort: overalt. Den ene „Skole“ afløser den anden, Pendulet svinger voldsomt ud til den modsatte Side, — og så bliver den afklarede Dom dog tilsidst den, at de alle havde hver sin Ret. Ellers kunde disse Anskuelser ikke have grebet Sindene.

Sådan nu også på det religiøse Område, og det gør *vi* særligt vel i at mærke os. Vi er færdige med så mange gamle Læresætninger og ser, hvad Urimeligheder og Umuligheder, de indeholder. Vi føler os befriede som fra et tungt Aag, vi hverken kunde eller vilde læn-

ger bære. Og så fristes vi til at gå så vidt, at vi slet intet kan se deri uden lutter Dårskab. Da forstår vi ikke, at noget fornuftigt Menneske for Alvor kan tro på sligt, — og glemmer, at vi dog selv en Gang har haft vort Liv deri. Vi bliver let bitre og hårdtdømmende og river Forståelsens Bånd over mellem os og vore Medmennesker.

Af den Hud har vist de fleste en temmelig bred Rem. Jeg har tænkt meget derover nu på det sidste og har da især taget *Forsoningslæren* frem.

Den er for de allerfleste inderligt, oprigtigt troende Kristne i vor Kirke „Hjærtepunktet“, så at — som min gamle, gode Biskop en Gang sagde til mig —: „mister vi den, så mister vi alt“. Den har jo ikke alene affødt mange lærde teologiske Værker, men også opglødet mange store Prædikanter og Salmedigtere. Tænk bare på en så smæltende skøn Salme som „Hil dig Frelser og Forsoner“, og så mange andre. Det vilde umuligt have kunnet være så, om ikke der lå en dyb Sandhed på Bunden, som en Diamant i en Bunke Savsmuld.

Jeg for min Part er kommen aldeles fri fra den Tankegang, at den algode og alretfærdige Gud ikke kunde blive os Mennesker god uden et blodigt Forsoningsoffer, hvorved den uskyldige gjorde Fyldest for de skyldige. Deri, tænker jeg, vi her er enige. Vi er klare over, at det er en Menneskelærdom, som Jesus selv aldeles ikke har forkyndt, men som hviler på en Spekulation, særlig af Apostlen Paulus, der er videre udført i de løbende Aarhundreder. I den Form, hvori vi har den fra Middelalderen (Anselm af Kanterborg) er det et åndløst Regnestykke og intet videre.

Men hvad er da Grunden til, at denne Lære ikke desmindre har vundet så mange ædle og dybe Hjærter, der var forenede med lyse og klare Hoveder?

Det er den Sandhed, som ligger gemt inderst deri, og så er den Ærefrygt, som omgiver det gamle og nedarvede, nedarvet, skønt ingenlunde oprindeligt. Tværtimod!

Når jeg nu skal prøve på at vise Sandheden og skille det falske, misvisende ud, smælte Slakkerne fra Guldet, så er mit Udgangspunkt her som overalt vor rent menneskelige Erfaring.

Når vi har forsyndet os mod et andet Menneske, og erkender det, så siger Samvittigheden os, at vi ikke blot må bede om Tilgivelse, men også efter Ævne gøre vor Uret god igen. Det er en ægte, sund Følelse. Det var den, Zachæus fyldtes af, da han stod overfor Jesu kærlige og hellige Øjne: „har jeg forurettet nogen, giver jeg firdobbelt Erstatning“. Så har vi Ret til at vente Tilgivelse, når vi med Mund og Hånd kan gøre Bod for Uretten.

Men så er der Uretten mod hele Samfundet, dersom vi tillige har krænket dets Love. Det er med al Uret og Synd som det hedder i Dantes „Guddommelige Komedie“ om Helvedes Dør: „den gik op, men at lukke sig i overgik dens Ævne.“ Følgerne af den enkelte Forsyndelse er utallige. En Gang er Tusinde Gange. Den sunde Følelse siger igen: der må være en Straf. Det høres ikke så sjældent, at den, der har begået en Forbrydelse uden at blive opdaget, dog pines således af Samvittigheden, at der intet andet Råd er, end at han selv mælder sig for at få sin Straf — og så få Fred.

Endelig er det en naturlig, sund Følelse hos den, der har begået en vanærende Handling, at han ikke er værdig til hæderlige Menneskers Samfund, som han før tilhørte. Jeg siger, at det er en naturlig Følelse hos *ham*, — det er *ikke* min Mening at tale Selvgodhedens Sag hos disse andre. Men hos *ham* vidner det om Alvor i Fortrydelsen. Hvis han bar sit Hoved lige så højt før som efter, vilde det ikke love godt for hans Fremtid.

— Når vi står med vor Synd overfor vor Gud, så må vi vel først drage os til Minde, at „vi er hans Slægt" (Apg. 17,28), så at der er en Forståelse mulig mellem ham og os, mellem vore Tanker og hans Tanker, men dog tillige ikke glemme, at så højt som Himlen er over Jorden er hans Tanker over vore Tanker.

Jesu simple og i sin Enfold så mægtige Vidnesbyrd er dette, at Gud altid har været og altid er og bliver den nådige og forbarmende Fader, der slet ingen anden Betingelse stiller end den, og den alene, at hans Børn skal komme til ham med frimodige Hjærter med al deres Synd og Urenhed. Han „ser os altid langt borte fra", som Faderen i Lignelsen om den forlorne Søn og iler os med udbredte Arme i Møde. Det var dette, Jesus forkyndte, som ingen anden har forkyndt det, og hvem der stiller andre Betingelser op, forfalsker Evangeliet, han hedde så, hvad han vil.

Fra *Guds* Side er der ingen Hindring i Vejen, men fra *vor* Side er der den Hindring, at vi har en ond Samvittighed og af Trældomsfrygt ikke tør tro på Guds Faderlighed. Det er netop Trældomsfrygten, der har skabt alle disse indbildte Hindringer.

Vi har af Naturen, som al Religionshistorie viser, en Fristelse til uden videre at overføre vore almindelige menneskelige Forestillinger på det evige og glemme dette, som jeg nys mindede om, at Guds Tanker går himmelhøjt over vore, selv når vore Tanker er renest og bedst.

Det var for at give os Tro på dette — på Guds uforanderlige Faderkærlighed, som kun ser på det oprigtige Hjærte, derfor var det at Jesus trådte frem. Dertil var han „sendt til Verden“, for at vidne om denne Sandhed. Han var en Menneskenes Søn, som en af os, født på naturlig Vis, men efter Udviklingens Lov, der er ét med Guds evige Forsynsplan, kom han i „Tidens Fylde“, da Slægten var moden til at frembringe ham og til at tage imod hans Ord.

— *Og hvad betyder da hans Død!* Vore reneste og bedste Erfaringer gør vi ikke, når Talen er om den strænge Ret, men om den offervillige Kærlighed. Frivilligt at tage Lidelse på sig og gå i Døden, det er det højeste, der kan gøres og høres på Jorden. „En større Kærlighed har ingen end den, at én sætter Livet til for sine Venner“ — for at bringe sine Venner *Sandheden*. Derom véd Verdenshistorien meget at berette, og det er dens herligste Blade. Tænk på en Sokrates, der „drak Døden med Smil om Mund“, Huss, Savonarola, Jeanne d'Arc, Abraham Lincoln. De døde, — og sejrede i Døden for deres Venner, som derved fik et mægtigt Stød til også at kæmpe og, om det skulde være, dø for Sandheden, og de lever i Menneskehedens ærefulde Ihukommelse, ikke

blot *trods*, men netop *på Grund af* den forsmædelige Død.

Det er denne Erfaring, vi må gå til, når vi vil forstå Jesu Døds Kraft. Den gamle Kirkelære har søgt at udtrykke det, men dens Fejl er, at Retfærdigheden er bleven til Juristeri og Kærlighedsofret fortonet. At det ikke helt har kunnet skjules, det har, trods alt, givet „Korsets Ord“ sin Kraft, ligesom en eneste Solstråle under en dyb Formørkelse kan sprede Lys og Varme.

Vi erfarer i vort Menneskeliv, at der virkeligt *er* noget, som hedder *„Stedfortrædelse“*, — stedfortrædende Lidelse. Juristeriet skal ikke hindre os i at se det. Ikke, at den uskyldige kan eller skal tage den skyldiges *Straf*. „Den Sjæl, som synder, skal dø!“ men så sikker som den Lov er, så sikkert er det også, at mangen uskyldig må lide for den skyldige, og at Kærlighed er i Ordets egentlige Forstand *„medlidende“*. „Fædrene æder sure Druer og Børnene får ømme Tænder“, — den Lov forandrer vi heller ikke. Den, som står alene i Verden, må også alene tage Følgerne af sin Synd, men den, som står midt imellem Venner og Frænder, Ægtefælle og Børn, lægger en Del af sin Lidelse over på dem, og hvor der er Kærlighed vil de ikke unddrage sig eller skubbe fra sig, men *kræve* at lide sammen med den, de elsker, bære det onde såvel som det gode med den elskede, som har syndet. Således har Jesus, „Menneskenes Søn“, lidt med os i frivillig Kærlighed, „taget vor Sygdom og båret vor Smærte“. Det var *Gud* i ham, den Gud, som er Kærlighed, der drev ham dertil, og dertil er vi kaldede, som bærer Kristennavn, at lide

for og med hverandre. Således stilles vor Samvittighed tilfreds, thi så meget er vi værd i Guds Øjne, at han gav os Jesus Kristus, i Sandhed „den enbårne“, den enestående Søn blandt alle andre Sønner og Døtre. Ved at se på den døende Kærlighed, Guds egen Kærlighed på Korset, forsvinder Angsten. Gud kan ikke være os „stræng og vred“ siden han har gjort *det* for os ved Jesus af Nasaret. „Da vi endnu var Syndere døde Jesus for os.“ Og det er Jesu Kærlighedsoffer, der fortsættes i hver Kristens Medlidelse for sine Medmennesker. Dette er den dybe Sandhed på Bunden af den juristiske Tale om „Stedfortrædelse“. Kærlighed skjuler Syndernes Mangfoldighed, ikke ved at Synderne glemmes men netop ved at de*t* *ihukommes — for at tilgives.*

Således også med den almindelige Forsoningslæres Tale om „*Fyldestgørelse*“. Juristeriet er her det, at der skal betales så stor en Erstatning til Gud for vor Synd, og den måtte Jesus betale for os, da vi ikke selv kunde. Sandheden deri er den, at Jesus ved sit Kærlighedsoffer bevæger vort Hjærte og åbner vore Øjne for, at når vi synder, så gør vi Overgreb mod den guddommelige Verdensorden. At Jesus måtte gå i Døden fordi *han* vidnede om denne Verdensorden, om, at „den som gør Synd er Syndens Træl“, det overbeviser os „om Synd, Retfærdighed og Dom“, vækker Angeren i os og kalder alle gode Kræfter frem i os til Lydighed mod Guds Bud. Det er atter her Gud, der er med Jesus og det er Jesus, der i sine Disciples Samfund, den sande Kirke, stiller os den guddommelige Lov for Øje så vi i Frihed, bevægede af Guds Kærlighed, adlyder efter bedste

Ævne denne Lov med „det store Bud“. Loven *fyldestgøres*, når Jesu Kristi og hans Disciples Lidelser fører Syndere til at sky og hade Synden og elske Renhed og Retfærdighed.

Og endelig, Jesu frivillige Kærlighedsoffer med Lidelse og Død virker *Forsoning*. Gud trænger ikke til at forsones med os, det er Juristeriet, — men vi til at forsones med ham. Jesu Lidelse og Død, smælter Isbjærget i vort Bryst. Gud selv tager Bolig i os ved Jesus Kristus, så vi „bliver hellige, som han er hellig,“ og vi bliver med al vor Skrøbelighed „ét med Gud, ligesom Jesus er ét med ham“. Synden rammes i sin Rod.

Lad os da kun udkaste „Badevandet“ — det juristiske Hårkløveri, men beholde „Barnet“: Jesu Døds oprejsende og rensende Kraft!

5te Søndag efter Påske.

Tryk på den rigtige Knap!

Joh. 16, 23—28.

„*Man behage at trykke på Knappen!*“ står der i de moderne Hotelværelser med Ringeapparat. I denne Elektricitetens Tidsalder er slige Knapper anbragte mangfoldige Steder. Luften — og tit Jorden under vore Fødder med — er gennemkrydset med Ledninger til Stationer for Telegrafering, Telefonering, Sporvognsdrift, Belysning, til Fabriker, Kontorer og Trykkerier. Om det så er en nybygget Orlogsmand på Værftet, så kan den bringes til at løbe af Stabelen, bare ved et lille Tryk med

den lille Finger på en lille Knap. Man kunde godt kalde vore Dage for Knappernes Tidsalder. Det sér helt mærkeligt ud og dog „går det ganske naturligt til“, det er en „Strøm“, der frigøres, og så følger Virkningen. Men det hænder jo også, at der sker Ulykker. Der er noget der hedder „vagabonderende Strømme“ og „Kortslutninger“. Og dén samme hemmelighedsfulde Kraft, som vi nu på så mangfoldig Vis har taget i Brug til nyttigt Arbejde, har også i forbryderske Hænder anrettet vældige Ødelæggelser. Der hører Kyndighed og Pålidelighed til at betjene denne Kraft. *Der skal trykkes på den rigtige Knap i det rigtige Øjeblik.*

Der er en anden Verden, end den udvortes med dens Kræfter, en indre Verden, hvor Menneskeånden og Menneskesindet med alle de mange Ytringsformer, råder. Også her er der Knap ved Knap, og det gælder om, at der trykkes på den rette Knap i det rette Øjeblik, for at „Strømmen“ kan virke til Velsignelse, og ikke til Forbandelse.

Menneskevæsenet er så uendelig sammensat, langt mere sammensat end det fineste elektriske Apparat. Vi er undergivet Stemningerne, der skifter som Solskin og Skyer efter Omgivelser og Forhold. Efter som „Humøret“ er, tager vi let eller tungt på Tingene, og rene Ubetydeligheder — god eller dårlig Nattesøvn, gråt eller klart Vejr — lægger os Ordene på Tunge og styrker eller lammer vore Hænder. Naturen, hvori vi færdes, sætter sit Præg på Karaktérerne, så der kommer noget hårdt eller mildt over dem. Og ikke dette alene: „Nær ved Forbilledet ligger Vrængbilledet.“ Det ædleste og bedste i os ligger Side om Side, som tusinde

udspændte Strænge, med det lave og urene. Det skønne og herlige i et Menneske slår så tit over i sin Karikatur. Det kommer af Selviskheden, thi i Selviskhed har al Synd sin Rod. De store Aandsævner, som var bestemte til at virke opløftende og befriende, til at føre Folket og Fædrelandet, ja hele Slægten fremad, forvildes og bliver til en fortærende Ild, i Stedet for at lyse og varme, og den, der ejede disse Gaver, går til Grunde, og får til Eftermæle, at han var en Svøbe for sin Tidsalder. Sådan er det gået mangen født Herskernatur. Ærgærrigheden og Forfængeligheden, der er Æresfølelsens Karikatur, førte dem ind på Tyranniets eller Erobringens Vej, og hvad han så vandt, så tabte han sig selv og lagde Spiren til senere Nederlag. Tænk f. Eks. på en Karl den tolvte. Der blev trykket på en forkert „Knap“. Eller der er den rigt udrustede Natur, der i Utålmodighed og med hensynsløs Iver vilde føre sine Tanker, til Hæld og Gavn for Samfundet, ud i Livet, før Tiden var moden. Viljestyrken forvrængedes til Stædighed, og han faldt, og hans Fald blev stort. Det var den rigtige „Knap“ — men ikke det rigtige Øjeblik. Tænk f. Eks. på en Struensee.

Men vi behøver ikke at søge ud til Verdenshistorien for at få dette bekræftet. Dagliglivet er fuldt af Vidnesbyrd derom. Den rigtige Knap i det rigtige Øjeblik! der er nok af dem og nok af det, der vil vildlede den lønlige, underfulde Strøm herinde i vort Væsens Dyb, og vi må være på vor Post, at hverken Stemningerne som „vagabonderende Strømme“ eller Lidenskaberne skal få *os* i deres Magt, thi det er os, som skal herske over *dem*.

Men lad mig, for ret at forklare, hvad jeg mener, drage nogle Træk frem af Livet, som det leves.

Først et Træk af vor oldnordiske Sagnkres, thi også i Sagnets Dragt møder det virkelige Liv os, når vi har Øjne til at se med og Øren til at høre med. Sigurd Fofnersbane er dræbt, og Gudrun, hans Hustru, sidder forstenet ved hans Lig i tåreløs Smærte. De andre Kvinder forfærdes ved denne stivnede Sorg, der ikke kan få Luft og Lindring i Klage og Gråd. Den ene efter den anden træder hen til hende og fortæller hende den tungeste af sine Oplevelser. Men Gudrun sidder som om hun hverken sér eller hører. Da er der tilsidst én, der begynder at synge en Sang om Sigurd, hans mandige Skønhed, hans Mod og Bedrifter, og om hans Kærlighed til hende. Da brister Tårekilden i hendes Hjærte, Isen tør op i Gråd og hun finder Ord for sin knugende Sorg. — Det var den Knap, som der skulde trykkes på til Forløsning af den bundne Aand. — Og det er sandt nu, som for Aartusinder siden, thi Menneskesindet bliver til alle Tider og alle Vegne det samme.

Hvem kender ikke „Historien om en Moder!“ Hun finder Vej til Dødens Have, trods alle Hindringer, trods den sorte Nat, den fygende Sne, den stingende Tornebusk og den dybe Sø. Døden, til hvis Have hun kommer for at kræve sit Barn igen, spørger forbavset: hvordan har du kunnet finde Vej og komme her før jeg? Og hun svarer: *Jeg er en Moder!* — Ja, når der trykkes på *den* Knap i rette Øjeblik, kan det vidunderligste ske.

Endnu et Digterord. Den norske Skjald syn-

ger om sit Fædreland „med de tusind Hjem“ og den trange Tid, da „det vandt sin Ret“:

— „i værste Nød blåøjet
Frihed blev os født.
Det gav Faderkraft at bære
Hungersnød og Krig.“

Det er igen den rigtige Knap i den rigtige Stund, når det gælder.

Også følgende Virkelighedstræk er godt at få Forstand af. En meget svagt begavet Dreng var ikke i Stand til at modtage selv den tarveligste Oplysning, før han en Dag fik fat i en Kurv med Voksbønner. Han lod med Velbehag Bønnerne glide igennem Fingrene og hele Ansigtets Udtryk skiftede fra uhjælpsom Sløvhed til livlig Opmærksomhed, og mens han havde denne Beskæftigelse kunde han både forstå, hvad der sagdes til ham, og gøre fornuftige Spørgsmål. Det var den Knap, som der skulde trykkes på i Undervisningstimen. „Strømmen“ fik fri Bane ved en så besynderlig Ledning.

I det hele skal det nok slå til, at som Sorgen har en mægtig Ævne til at sætte de dybeste Kræfter i Menneskeånden og Menneskesindet i Bevægelse, så har også Glæden det, og derfor også Kærlighed og Venlighed, hvori der, som Ordsproget siger, er stor Glæde. En lille Tjeneste kan smælte en hård Skorpe af Bitterhed eller Gnavenhed. Erfarer vi det ikke atter og atter, både når vi giver og modtager små Opmærksomheder, der vidner om Velvilje og kærlig Omtanke. Jeg kom til at tænke på det forleden på den åbne Strand, hvor to Mænd var ved at trække en Båd ind i et Skur. Den ene havde et dårligt Ben, og det kneb for dem. Hvad var da naturligere end at tage

et Tag med. Og Ansigterne, der lige forud havde været ligegyldige og snarest måske noget uvillige overfor en Drivert, der stod og røg af en Snadde, blev nu milde og venlige, og en fornøjelig Samtale kom i Gang.

Vi skal her være til Hjælp for hverandre, så den rette Knap trykkes til rette Tid. Vi kan ikke ønske os selv noget bedre, ikke heller gøre vor Næste nogen større Tjeneste end dette. Og på den anden Side: vi skal fare varligt med hverandre. En ond eller tankeløs Hånd kan her være til ubodelig Fortræd. Shakespeare har med gribende Kraft skildret i „Othello", hvordan en samvittighedsløs Usling driver en ædel og højsindet Natur til Udåd ved at opægge Skinsygen. Og erfarer eller ser vi ikke så sørgeligt tit, hvordan der trykkes på de slemme Knapper, eller dog til urette Tid på de rigtige. Thi hvad andet er det der sker, når man f. Eks. ægger hinanden til alskens Råhed, med uhøvisk Tale, til Drikkeri eller slette Streger. Det er Kappestriden på de slemme Felter — *forvrænget* Æresfølelse. Lad mig ikke glemme Fejgheden. Det var den Knap, Jøderne trykkede på, da de råbte til den sølle Pontius Pilatus: lader du ham løs, er du ikke Kejserens Ven!

Jesus af Nasaret, som „vidste, hvad der er i Mennesket", han forstod at trykke på den rette Knap i det rette Øjeblik. „Jeg så' dig under Figentræet", sagde han til Nathanael, som har ligget hensunken i Bøn og på hvis Aasyn Jesus har læst som i en åben Bog, at her var en sand Israelit uden Svig. Det greb den unge, bløde, varme Sjæl. „Den Mand, du nu har, er ikke din Mand!" lod han Kvinden

ved Brønden vide, og ramte hende i hendes kvindelige Skamfølelse. „Den, som er rén, kaste den første Sten!“ lød det til Farisæerne, der vilde have den faldne Kvinde stenet. Og med et Øjekast fik han hele Simon Peters Væsen til at bæve af Smærte og Anger i Forrådelsens Nat. „Effata! — luk dig op!“ toner det fra hans Mund til den døvstumme.

Ja, *luk dig op!* lad „Strømmen“ virke! lad Aanden finde sig selv, og derigennem finde Gud! Det er deri, at både Sorgen og Glæden har sin Velsignelse; det er dertil vort hele Liv, med alle de mange små Ting, er bestemt — at vor Sjæl, vort Sind må lukke sig op, at „Ledningen“ mellem vor Skabers Hjærte og vort Hjærte må komme altid bedre i Stand, blive altid mere fintmærkende. *Han* trykker på „Knappen“, snart i Lyst, snart i Nød, i de rolige Dage og i Kampens Tider, men til *os* står det at forarbejde det altsammen til vor Opdragelse til Samfundet med Ham!

6te Søndag efter Påske.

„Jeg og Faderen, vi er et“.

Joh. 10, 30.

I véd, at dette Ord er en af Hovedhjørnestenene for den kirkelige Treenighedslære. Vi er alle fra vor Barndom bleven belærte om, at her siger Jesus rent ud, at han er Gud selv, den anden Person i Guddommen.

Nu kunde der for det første spørges: *har*

Jesus sagt dette Ord? det findes optegnet som et Ord af ham i Johannesevangeliet, der skal være affattet af Apostlen Johannes. Selv dette antaget, — I véd, at jeg ikke mener det — så indrømmes det dog også af de kirketroende Teologer, at Apostlen har tegnet et Jesusbillede, som er meget forskelligt fra de tre første Evangeliers, og dette forklares af, at han var gennemtrængt af den religiøse og filosofiske hemmelige Lære („Mystik"), hvis Hovedsæde var Alexandria i Ægypten og hvori Jødedom og Hellenisme (den græske Aandsretning) havde indgået en ejendommelig og inderlig Forbindelse. Denne hele Religionsfilosofi havde affødt sit eget Sprog, og det måtte ligge den opvågnende kristelige Tænkning nær at tilegne sig dette Sprog, disse så at sige Fagudtryk, såsom „Lys og Mørke", „levende Vand", „Verden og denne Verdens Fyrste", „Brødet fra Himlen", „Vejen" o. m. fl. Johannes har da, hedder det, behandlet Jesu Taler med sin apostoliske Personligheds Frihed, har ud fra sin mystiske Anskuelse af Jesus, „Ordet, der blev Kød", omsmæltet den historiske Jesu Vidnesbyrd og givet det denne Iklædning. Af mange Grunde holder jeg for, at „Johannesevangeliet" stammer fra henimod Midten af det 2det Aarhundrede og ikke fra Apostlen. Men dette har i og for sig ingen særlig Betydning, når det dog i hvert Tilfælde ikke er Jesu egne Ord, der er gengivne. Så bliver Spørgsmålet kun det: indeholder disse Taler, som er lagt ham i Munden, opbyggelige og oplysende Sandheder? giver de os noget til Næring for vort åndelige Liv, noget Bidrag til Klarhed over Tilværelsen, over Vejen mellem Gud og os?

Og således betragtet er „Johannesevangeliet" i mine Øjne en uudtømmelig Guldgrube og er „det rette, fine Evangelium", som Luther kalder det.

Her i dette Ord: *„Jeg og Faderen, vi er ét!"* er, hvad jeg vil kalde, den praktiske Side af Evangeliets bærende Idé udtrykt. Det begynder jo med den berømte Indledning: „i Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet *var* Gud." Her må man nu vide, at det græske „Logos", som oversættes ved *Ord*, tillige har Betydningen *Tanke*, *Fornuft*. Goethes Doktor Faust standser straks ved dette „Logos" med dets Flertydighed, da han tager sit Johannesevangelium for sig og stirrer ned i det lønlige Dyb, som her åbner sig for ham. Det er en Forestilling, som mælder sig af sig selv, hvor der er Tro på en alvis Verdensskaber, der har fremkaldt det tilværende efter en evig Plan, at alle Ting, alt det, levende og livløst, besjælet og ubesjælet, der er bleven til, har stået som Urbilleder fra Evighed for Verdensfaderen, så at ligesom alle Grundelementer var tilstede i den oprindelige Verdenståge, der fyldte Rummet, så var atter Fremtrædelsesformerne for Alskabningen allerede „før Verdens Grundvold blev lagt" forhånden som i et Spejl for Guds Øje, deriblandt da også vor Menneskeskikkelse, denne lille Klodes ypperste Skabning, der skulde udvikle sig af de første levende Kim. Menneskeslægtens Grundbillede var i den guddommelige Bevidsthed og Viljebeslutning før Tidernes Begyndelse for så at „blive Kød" i Tiden og nå sin Fuldendelse gennem en fremadskridende Udvikling. Denne Tanke findes allerede hos Sokrates og frem-

sættes som et Hovedled i hans Discipel Platos Filosofi, og det således, at de enkelte Mennesker har haft en Forudtilværelse. Selv Tænkere som Kant og Schelling har vedkendt sig denne Forestilling, så er den „sværmerisk", så er den nyere Filosofis Grundlæggere også Sværmere.

Men, siges der, Johannesevangeliets Forfatter går jo dog i sin Lære om „Logos" videre, når han siger, at Ordet, der blev Kød, ikke alene var hos Gud, men *var* selv Gud, så at der i det mindste fremkommer en Toenighed, og at alle Ting er skabt derved. Her må der atter mindes om, at det er den guddommelige Evighedstanke med Menneskeslægten og med Alskabningen i det hele, der menes. Et er det at sige: denne Jesus af Nasaret, dette Væsen i Menneskeskikkelse, var Gud, selve den almægtige Gud i Kød og Blod, et andet, at Gudstanken med Menneskeslægten åbenbarede sig i Tiden i Kød og Blod i dette Menneske. Og at Johannesevangeliets Forfatter, hvem det så har været, har villet sige dette sidste, og ikke, at Jesus af Nasaret, kaldet Kristus, *var* Gud, det er hele Evangeliet et eneste Vidnesbyrd om, når man da ellers vil læse det uden på Forhånd at føle sig bunden til Kirkelæren som en Salighedssag. Ikke blot kalder han sig selv *„et Menneske"* (8,40), men han *beder* til sin himmelske Fader og siger: „min Fader er større end jeg". Så vist det er, at det fjerde Evangelium knytter den jødisk-græske Tænkning om Skaberordet som Englefyrste til Jesu Person, så vist er det på den anden Side, at dets Forfatter aldrig går så vidt, at han lægger Jesus de Ord i Munden: *„jeg er Gud!"* eller lader ham beråbe sig på en overnaturlig gud-

dommelig Fødsel. Husk nu stadig på, at det *ikke er Jesus, den historiske Jesus*, der taler i Johannesevangeliet, men Evangelieforfatteren, der ud fra sin ejendommelige teologiske Anskuelse lader ham tale. Og *dog* lærer han ikke, at Jesus *var* Gud, men kun, at *i Jesus åbenbaredes den guddommelige Tanke* med Mennesket i al dens Herlighed, idet *Menneskeslægtens evige Urbillede* her trådte frem i Endeligheden. Derfor lader Johannesevangeliet ham vel sige: „hvem der har set mig, har set Faderen", men glemmer ikke at tilføje den fornødne Begrænsning, at alt, hvad Jesus forkynder og gør, har han *lært* af sin Fader, hørt af ham.

Vi er fuldt berettigede til at betragte hele Logoslæren som en Ting, der ikke kommer os ved i vort *Guds*forhold, hvor åndfuld og lærerig, den end er. Vi, der ser på Kristendommen som historisk fuldt forklarlig som et Led i Udviklingen og ikke tror på nogen umiddelbar Aabenbaring, men på Menneskeslægtens Selvudvikling efter en åndelig Grundlov, da vi skal vokse op i Frihed til Gud, til vor evige Bestemmelse, — vi lader den gamle religionsfilosofiske, jødisk-græske Iklædning ligge og beholder kun Kærnen, den uforgængelige Sandhed deri, som er den, at *Gud er i Mennesket, og Mennesket er i Gud*, og at vi i det Menneske Jesus Kristus har Menneskelivet i dets Fylde og Højhed lyslevende for Øje, og det *netop fordi vi her ser et Menneske, kommen til Verden som vi*, stridende og kæmpende som vi og sejrende, idet „han lærte Lydighed af det, han léd", lod Gudsviljen helt og i Frihed gennemtrænge sin Vilje, så han med fuld Sandhed *kunde* have sagt: *jeg og Faderen, vi er ét;* thi

hvad er det andet end det samme som i Getsemanebønnen: „ske, hvad du vil, min himmelske Fader, ikke hvad jeg vil!“ — denne Bøn, som de tre første Evangelister har optegnet.

Det er som i en Hovedsum hans hele Liv, og *det er, hvad enhver af os frimodigt tør sige i vore bedste Øjeblikke, når Guds hellige Aand har Magten i vore Sjæle og Sind.* Også rent menneskeligt kan vi tale om „to Hjærter og ét Slag“, om en Aandens Enhed, hvor vi i Kærlighed og Tro er forbundne med andre Mennesker, — Forældre og Børn, Mand og Kvinde i deres Samliv, Søskende med Søskende og Venner med Venner, — overalt, „hvor små og store har ét i Sinde“. Det er en Afglans af og et Forbillede på vor Væsens Enhed med vor Faders, som er i Himlen, en Afglans af vor Udgang fra Gud og et Forbillede på vor Hjemgang til Gud. Således taler Jesus netop derom i sin sidste Bøn i Johannesevangeliet, — om sin Enhed med Faderen og sine Disciples Enhed med ham og deres indbyrdes Enhed. Det er de enkelte Jesusdisciples og det er den hele kristne Menigheds Samfundsbånd, trods alt, hvad der skiller, så vi med Glæde og med Ydmyghed tør sige Johannesevangeliets Jesus det efter:

vi og Faderen, vi er ét!

———————

Pinsedag.

Pinsens Evangelium.

Joh. 14, 23—ud.

Fortællingen i Apostlenes Gærninger om Pinseunderet stiller selve Pinseevangeliet i Skygge. Det skal nok slå til, at når der er ti Prækener, der tager deres Tekst fra „Lektien“, så er der kun én, der går ud fra de Ord, Jesus efter Johannesevangeliet talte til sine Disciple ved Nadverbordet. Disse Ord klinger så jævnt og stilfærdigt. De tager Sigte på det indre Menneske, på det Arbejde af Aanden, som må foregå dèr for at Guds Vilje kan ske. Der sidder Herren og Mesteren i den sene Nattetime og Disciplenes Øjne hænger ved hans Læber. Nu og da kommer en af dem med et Spørgsmål, som Jesus da giver Svar på. Alt er så stille og tyst, så tårebevæget og sorgfuldt. Jesus véd og Vennerne føler, at noget frygteligt forestår. Derfor gælder det netop her som måske aldrig før eller siden, at Ordet kommer fra Hjærtet og går til Hjærtet. — Pinseberetningen i Ap. G. er af helt anden Art. Det stråler og lyser, der lyder højrøstet begejstret Tale i mange Tungemål, og der sker noget, som spørges vidt og bredt, Tusinder af døbte „lægges til Menigheden“. Derfor fanger det ganske anderledes Indbildningskraften og ligesom overdøver de sagtfærdige Ord i Evangeliet.

Også mig gik det længe således. Jeg glemte næsten Evangeliet over Lektien. Og nu er det slet ikke min Mening at kaste Ringeagt på denne. Det forstår jeg så godt, at den mæg-

tige Opstandelsestro, der greb Jesu Disciple i den største Påske, Verden har set, og Mindet om det Samliv, de da har ført med ham i Aanden — eller i hans åndslegemlige Skikkelse — ligesom har fundet et Brændpunkt i denne Fortælling om Aandens Udgydelse på Pinsedagen. Jeg har før sagt, og jeg siger det igen, at som historisk Begivenhed kan jeg for min Del umuligt tage det. Så snart jeg nemlig prøver på at forestille mig det Optrin, Lukas skildrer, kommer jeg ind i en uløselig Forvirring, hvori det opbyggelige hjælpeløst forsvinder. „Gud er ikke Forvirringens, men Ordenens Gud.“ Men jeg har ikke Lyst til at udpege Umulighederne. Kun så meget må jeg have Lov til at sige, at det nu en Gang er et Krav, som mange fromme Mennesker ikke *kan* give Slip på, at hvad der berettes som Historie, som en udvortes håndgribelig Begivenhed, også må have Sammenhæng og må have *kunnet* ske. Det er jo slet ikke det underfulde i sig selv, men det er det urimelige, det selvmodsigende, det, der sårer selve den åndelige Sans, — det er dette, som stiller sig i Vejen for sådanne Mennesker ved en Fortælling som denne. Det angår slet ikke vor Tro om vi kan eller ikke kan gå ind på denne Pinseberetning som noget historisk. Thi at tro på Gud er at være i Samfund med Gud, leve sammen med ham, have Vilje til at lyde hans Bud og lade hans Aand gøre sin Gærning i os og ved os.

Vi kan holde Pinse uden at se andet i Pinseberetningen end en digterisk Fremstilling af Kraften, — „Ilden“ — i Apostlenes Præken og den Virkning, den gjorde i hine første Dage. Men vi kan ikke holde Pinse uden at de Ord

af Jesus genlyder i vort Hjærte og dér fremkalder et Ja og Amen: *„om nogen elsker mig, skal han holde mit Bud, og min Fader skal elske ham, og vi skal komme til ham og tage Bolig hos ham“*, og hvad han ellers taler til sine første Disciple i den Stund; at hans Ord ikke er hans, men Faderens, at Faderen er større end han, at de skal glæde sig over hans Bortgang forud for dem til Faderen, indtil han slutter med sit så simple, og dog så uendeligt dybe: *„står op! lader os gå herfra!“*

Ja, Pinseevangeliet er nu blevet mig det første og største og kæreste på den store Højtidsdag og Grundtonen i det altsammen. Det er, som når jeg i gamle Dage sad og hørte et Orkester og først slet ikke lagde Mærke til mit Yndlingsinstrument, Fiolinen, der mere end nogen anden Strængeleg kan tolke med sin Jubel og Smærte, hvad der bor i Menneskesindet, — men efterhånden hørte jeg den igennem alle de andre Instrumenter, der kun blev ligesom Rammen derom.

„Om nogen elsker mig“, siger Jesus. Det er Betingelsen for at „kunne holde hans Bud“ og for at Faderen og han kan tage Bolig hos os.

Der er jo Folk, der i en god Mening, men uden åndelig Forstand, trænger sig ind på andre med dette Spørgsmål: „elsker du Jesus?“ Vi finder trykte Sedler i Postkassen eller de stikkes os i Hånden på Gaden, eller et fuldstændig fremmed Menneske tilråber os det i Forbigående. Kærlighed er en ædel Plante, som der ikke skal røres ved med plump Hånd i utidig Iver. Men ellers er det jo sandt nok, at større Spørgsmål gives der ikke, og derfor heller ikke noget Svar, som er så afgørende.

Det er i evig Forstand, hvad Bejlerspørgsmålet og Svaret derpå er i timelig. Men lad os vogte os for store Ord og uklare Talemåder. Hvad er det at elske? det er vel *at give sig selv.* Gav vi end alt andet, men gav ikke os selv, — vor fulde Tillid, Fortrolighed, vort Hjærtes inderste Tanker med dets Håb og Frygt og med Sindet til at lide og ofre for den. vi elsker eller mener at elske, så véd vi endnu ikke, hvad Kærlighed er. Men Tegnet på den ægte Kærlighed, det er, at vi kommer under dens Forvandlingsmagt. „*Vi forvandles til det, vi elsker,*“ siger Bernhard af Clairvaux. Endogså bare i Ansigtstræk og Væsen kan der, trods al oprindelig Ulighed, komme Lighed under et langt Samliv i Kærlighed, ganske af sig selv, uden at man selv tænker derpå eller gør noget dertil.

At „elske Jesus“, det er af sit Hjærtes Vilje at lukke sit Væsen op for hans Væsen, som er Aabenbaringen af Guds Sandheds- og Nådestanke med os Menneskebørn, Støv og Aske, som vi er. Han er „Brudgommen“, vort Hjærte er „Bruden“, ja hele hans Vennekres er Bruden. Og Kendemærket derpå er, at vi kommer ind under Forvandlingens Magt, lærer af ham, som er sagtmodig og ydmyg af Hjærtet, „lærer ham at ligne“, som det hedder i Dåbssalmen. Det er jo ikke et Øjebliks Værk, det er et helt Livs Værk, thi der er en Modstand i os fra vor jordbundne Natur. I kender det, og jeg kender det så godt som nogen. Deraf denne Følelse af Søndersplittethed og Ufred. Jesus og hans Liv udtrykker vort Væsens Lov, Aandens, Guds Aands Lov, men „Kødet begærer mod Aanden.“

Men det er da Evangeliet, „det glade Budskab“, at *Gud Fader kommer til os, den Store til de Små.* Det er den dybe, uforgængelige Sandhed i de bibelske Fortællinger om Gud Herren, der vandrede i Paradishaven med Stamforældrene, gæstede Abraham i Mamre Lund, talte med Moses „som en Mand med sin Næste“ og hvis Røst lød til Elias i den sagte Susen. Det er Sandheden, som også vi fryder os ved i Fortællingen om Englebebudelsen til Maria, Marias Besøg hos Elisabet — „hvorledes sker det mig, at min Herres Moder kommer til mig?“ om Jesus selv, der gæster Zachæus og kalder „den syndige Mand“, Simon Jonas' Søn, til sin Discipel, og oprejser Toldere og Syndere og Synderinder. Det er den Store, det er Gud, vor Fader, som kommer til os Små. Og det er også den samme livsalige Sandhed i Pinsefortællingen. Det er Himlen, der kommer til Jorden, Evigheden til Tiden, Livet og Uforkrænkeligheden, som kommer :il os, der alle Vegne er omringede af Dødens Skygger.

At Faderen med „Sønnen“ tager Bolig hos os vil sige, at Gudstanken bliver levende i os, idet vi ser Jesus for vor Sjæls Øje og bekendor, „at som han er, skal også vi være her i Verden.“ Vi skal blive som Paulus siger, ligedannede med Jesus, vi beder derom og kæmper derfor. „Ikke at vi har grebet det eller allerede er fuldkomne“, men vi har begyndt — vi „jager derefter, om vi dog kunde gribe det“, trods al vor Svaghed „efterdi vi selv er grebne“. — Ja dette er det: *at være greben af Jesus, af Gud selv ved Jesus.* Det er at elske Jesus. Og dette tør vi vel i al Ydmyghed sige uden

at tage for store Ord i Munden eller bruge svævende Talemåder.

Det stemmer med vort Væsens inderste Lov, og derfor giver det *Freden*, Jesu Fred, den Fred Jesus følte, skønt i Kamp med de vældige Verdensmagter. „I mig skal i have Fred", — Freden med vor Gud og Freden med os selv, vort eget inderste og rette Selv. Det giver os Kamp med Verden, Verden i os og Verden om os, *den* Verden, som „ligger i det onde". Bedre Køb er der ikke for den sande. indre Hjærtefred end denne Kamp med det, som strider mod Guds Vilje.

Så lyder der tilsidst i Pinseevangeliet et: „står op! lader os gå herfra!" Jesus gik til Døden, men også gennem Døden til Livet, det rette Liv, Samlivet med Gud, Aasyn til Aasyn. Også vi må en Gang stå op og gå herfra. Men har Faderen ved og i ham taget Bolig hos os, så skal også vi komme som Jesu Søskende og tage Bolig hos Faderen, hvor han er gået forud for at berede os Sted. *De Små skal komme til den Store, som den Store er kommen til de Små!*

Trinitatis Søndag.

Menneskekundskab.

Joh. 2, 24—25.

„Jesus selv betroede sig ikke til dem, fordi han kendte alle, og fordi han ikke behøvede, at nogen skulde vidne om et Menneske; thi han vidste, hvad der var i Mennesket".

Disse mærkelige Ord går lige forud for Skildringen af Jesu Samtale i Nattetimen med Nikodemus. Denne Skildring er åbenbart givet af Evangelisten som Eksempel på Jesu *Menneskekundskab*.

Menneskekundskab! var det ikke en herlig Ting at eje ret til Bunds? hvor kunde man da ikke komme frem i Verden, når man vidste rigtigt nøje, hvordan éns Medmennesker skulde „tages"! hvilken Lykke!

Det kommer nu endda an derpå, om det var Lykke og førte til Lykke. Måske vi netop ikke kunde tåle det for vor sande Lykkes Skyld og for vor Sjæls evige Vel. Livets rigeste Lykke, ja eneste sande Lykke, er dog Kærligheden til og Troen på andre Mennesker. Fører vor Menneskekundskab os til at „tage" og bruge Mennesker som Trappesten for os selv, da sætter vi selve Kærlighedsævnen, Lykkens Grundbetingelse, til, og lider Skade på vor Sjæl. Og hvad Igæld kan der gives for *den* Skade? Magt og Rigdom og Ære kan vindes ved denne selviske, hjærteløse Menneskekundskab, — men Lykken, den rette Lykke, Varmen i Hjærtet, Forståelsen, Tilliden, Samfølelsen, nej, den går man glip af og lider tilsidst, trods alle nok så glimrende Sejre, et uopretteligt Nederlag.

Ingen forstod at „tage" og bruge Mennesker som den „store" Napoleon. Jeg har tit i min Barndom set Medailloner af ham, hvor Lykkestjærnen stod over hans Isse; men „han døde ensom på St. Helena", og St. Helena ligger ikke bare langt derude i Verdenshavet, men mangfoldige andre Steder, i mange såkaldte rige og lykkelige Hjem, hvor alt dog er Tomhed og Fortærelse og lønlig Angst. Den sande

Lykke gror ikke, kan ikke gro dér, hvor den „Livets Ædelsten“, som Salmedigteren synger om, trædes under Fødder. — Og så vil jeg føje til: heller end at lade Menneskekundskab gøre mit Hjærte til en Isklump vil jeg undvære den og trods alle Skuffelser og Smærter holde fast ved min Tiltro og Kærlighed til Menneskene, mine Brødre og Søstre. Jeg skøtter ikke om „Røntgenstråler“, hvis jeg kun skal se Skelettet i mine Medmennesker.

Men står Valget da virkelig således, at enten må vi med Flid, så vidt kun muligt, lukke vore Øjne for alt det onde og foragtelige hos Menneskene og sky al Menneskekundskab som Kærlighedens og Tillidens og Hengivenhedens, og dermed den største og bedste Lykkes dødelige Gift, — enten dette, eller også må vi opgive al Tro på, at der er noget godt og ægte, noget i Sandhed elskeligt hos Menneskenes Børn og som hin engelske Konge mene, at „hver har sin Pris, hvorfor han eller hun kan købes, trods alle dydige Lader?“

Goethe lader en af sine Personer (Hertugen i „Torqvato Tasso“) sige:

„Kun den kan frygte Menneskenes Børn,
som ikke kender dem, og den, der ej
vil omgås dem, vil snart miskende dem“.

Dette er et lyst Syn på Mennesker. Det er lysere, end vel de fleste kan vedkende sig, og den store tyske Digters egen Mening er det sikkert ikke. Han siger et andet Sted for egen Regning: „Der er ganske vist ikke noget, der er interessantere end at lære Menneskene at kende, kun må man da vogte sig for at kende sig selv.“ Dette peger i en hel anden Retning. Det er så mørkt et Syn som vel muligt, thi

dermed siger den højt begavede Aand, der havde et så skarpt Blik for Menneskene som nogen, med bitter Selvironi, at kender én sig selv, så foragter én også sig selv og lærer dermed at foragte alle Mennesker, — ligesom den store franske Kejser og den usle engelske Konge.

Så er der dem, des tager det omtrent som Børn. Børn har kun to Farver, hvidt og sort. Det er en god Mand, men det er en slem Mand. Mellemfarverne kender de ikke. Elske eller afsky! — „I Lykkens Galoscher" kryber Volontøren med det underfulde Fodtøj gennem Hjærterne på en hel Række Tilskuere i Teatret. Her er det som i et ortopædisk Institut, hvor allehånde Knuder og Udvækster skæres bort og Gibsafstøbninger deraf hænger på Væggene. Det er en Dame, der opbevarer sine Veninders legemlige og åndelige Fejl. Så er det atter et kvindeligt Hjærte — men dér er det som i en Kirke, hvor Uskyldighedens hvide Due svæver over Højaltret. Derpå et fattigt Tagkammer, hvor dog Guds varme Sol stråler og Roserne nikker fra den lille Trækasse på Taget, og den syge Moder i Sengen velsigner sin fromme Datter. Og se dette her er en Slagterbod med lutter Kød, „en rig og respektabel Mand, hvis Navn vist må findes i Vejviseren". Videre gennem hans Frues Hjærte, der er som et forfaldent Dueslag med Mandens Portræt som Vejrhane. Så i et Spejlkabinet, hvor et ubetydeligt Jeg sidder og beundrer sin egen mangfoldige Storhed. Endelig i et Nålehus. En galdesyg gammel Gnavpose, tænker han, men nej, det er „en ung Militær med flere Ordener, just, som man sagde, en Mand med Hjærtet på rette Sted."

Det er sandt nok, at ikke alt det, som glimrer, er Guld, og at heller ikke alt virkeligt Guld glimrer. Men det er ikke så let gjort med at skille Menneskene i nogle der er lutter Lys og andre der er bare Mørke.

Nej, det véd vi fra os selv! „Man må vogte sig for at kende sig selv", siger den store, tyske Digter, når man skal have Fornøjelse af det „interessante" Studium af Mennesker. Dette er bittert og spottende, *selv*spottende. Og Selvspotten ligger netop de idealest anlagte Naturer nær, som ikke har et eviggyldigt, guddommeligt Ideal at se hen til med Selverkendelse og Syndsbekendelse, men også med Håb, Tro og Fortrøstning om at nå Idealet ved Guds, vor Faders Nåde.

Kend dig selv! sagde det gamle Visdomsord, der var skrevet på Væggen i Delfis Orakel. Det var fra dette Ord, Sokrates gik ud, og det er også derfra vi skal gå ud for at komme til ham, hvem Sokrates ikke kendte, men som *vi* kender, ham, som er mere end både Salomon og Sokrates, Jesus, Mennesket i dets Højhed og Herlighed, Mennesket, som det skal være:

med Bestemmelsens Mærke på sin Pande,
være, som han sprang i Guds Tanke frem!"*)

Ved at se på ham, hans Sandheds og Kærligheds Liv, lærer vi at kende os selv ret. Vi ser vor egen Synd og Urenhed tegne sig mod den strålende Skikkelse. „Gå bort fra mig, thi jeg er en Synder". Men vi kendes ved denne Skikkelse som vort inderste egentlige Selv, der ved Guds Aand skal forløses fra Syndens

---

*) H. Ibsen: Per Gynt.

Magt, og siger: „kom nær til mig. Synder, som jeg er!"

Det var dette, der også drev Nikodemus til ham i den sene Nattetime. Det var den kæmpende, ærligt kæmpende Sjæl. som længtes ud af sit Fængsel og *kommer* ud deraf ved den stærkes Hånd. Jesus så Lyset og Mørket brydes i sin Gæsts Inderste. og det forstod han, thi den Kamp havde han selv stridt og fik først udstridt den til Sejr på Korset. Her ser vi ret Jesus af Nasaret, som Menneskekender, og det var han for at være *Sjæle*sørger.

Og som den store Menneskekender og Sjælesørger med Kærlighedens Forståelse hjalp Lyset til Sejr hos Nikodemus med sit: „I må fødes pâny!" således hjælper han også os til Livsfornyelse ved sin Aand, til Forløsning af det indre Menneske, Aandens Menneske i os, dette Menneske, der sukker og er i Trældom indtil Viljen rejses med Kraften til at vandre i Jesu Fodspor.

Den Selvkundskab og Menneskekundskab vi lærer hos ham, er lige langt fra selvisk Beregning og blind Godtroenhed, lige langt fra Selvopgivelse og Selvforherligelse. Den hviler på en Sammensmæltning af det lyse og det mørke Syn på Menneskenaturen. Jesus læste den dunkle, vildsomme Skrift i Sjælene, men han læste også, hvad Guds Finger har skrevet derinde, og han elskede disse sukkende og kæmpende Menneskebørn. Det var ikke *deres*, men *dem*, han søgte ikke sin timelige Lykke hos dem, — ak nej! — men den Lykke som Sjælesørger at gøre den himmelske Faders Vilje, øve sit Forløserkald, tro til Døden. Han elskede Synderen, men tugtede Synden. „Gå

bort og synd ikke mere!" Han svingede ikke mellem Stemninger, der i det ene Øjeblik forguder og i det næste Øjeblik i Bitterhed vender sig bort fra et syndigt Menneske, hvis Skrøbeligheder nødvendigvis kommer frem, når Stemningen er fordunstet.

„Han vidste, hvad der er i Mennesket" — *at dèr er Himmel og Helvede, Side om Side*, men hans Øje havde Kærlighedens Klarsyn, thi ægte Kærlighed er netop, trods Ordsproget, ikke blind, men klarsynet, Kærligheden til det indre Menneske, der er skjult i det ydre. Og fordi han i Kærlighed forstod alt, kunde han også tilgive alt og vidste Råd for alt. Deri fandt han *sin* Lykke, den rigeste og reneste trods Miskendelse, Kors og Død.

Er hans Sindelag i os, lærer vi af ham at se først på os selv, så på vor Næste, da vil også vi vinde *den* Menneskekundskab, som det alene er værd at eje, den, hvori der er ægte Lykke, hvor Kærlighed og Sandhed går Hånd i Hånd! Da vil også vi i det Små kunne blive „Sjælesørgere", hjælpe hverandre frem på Vejen til Faderhjemmet!

Første Søndag efter Trinitatis.

I Smæltediglen.

Luk. 16, 19—ud.

Denne „Lignelse" udgør Hovedhjørnestenen for Læren om de endeløse Helvedskvaler, en Lære, som mere end nogen anden såkaldet

„kristelig“ Lære vender Menneskenes Hjærter fra Kirke og Kristendom. Hvor mange ærlige, fromme og sandhedssøgende Mennesker siger ikke: hører dette med til Kristendommen, da er Kristendommen ikke Sandheden, thi der er en åbenbar Modsigelse i, at den Gud, som er „Kærlighed“, skulde kunne lade noget Menneskebarn, hvor stor hans Forsyndelse end var, lide navnløse Kvaler i al Evighed. Dette kan og vil vi ikke gå ind på, i Kraft af vore inderste og bedste Følelser. Altså, vi må se os om efter noget andet at holde os til, Kristendommen kan det ikke være. — Hvor umuligt det i Virkeligheden er at gøre Alvor af Troen på Guds Kærlighed samtidigt med, at man fastholder denne Lære, ses af, at selv dens ivrige Forsvarere enten finder Udveje for deres egne kære, som er døde „vantro“, eller holder for, at Bevidstheden hos de Salige udslettes om Millionerne i Pinestedet, da disse Salige jo ellers ikke kunde føle sig salige. Det er den umiddelbare Følelse, som gør Oprør. Men begge Udveje er i højeste Grad mislige. Den første åbenbarer på det klareste, at man ikke mener det så slemt, som man siger det, den anden bringer fra Dynen og i Halmen, da det at slå Medfølelsen ihjæl er det styggeste, som tænkes kan — og *det* skulde være den almægtige og alkærlige Guds Nødhjælp for de „Salige!“

Men dernæst er det over al Måde åndløst at hænge sig i Bogstaven, oven i Købet ikke i den græske Grundteksts Bogstav, men i en fejlagtig Dansk Oversættelses Bogstav; — der skulde stå „Dødsriget“ eller „Underverdenen“, ikke „Helvede“.

Dette åndløse træder her så grelt frem som

måske ved intet andet af Jesu Ord. Det er jo *Folketroens Forestillinger*, Jesus her går ud fra, uden at indlade sig på at godkende eller nægte Virkeligheden af deres Indhold, aldeles som når vi tager et eller andet Oldtidssagn eller en gammel Legende som Udgangspunkt for vor Tale. Da begynder vi ikke med at indprænte Tilhørerne, at dette kun er Billeder og Lignelser. Den rabbinske Teologi havde allerede på Jesu Tid overgroet „Loven og Profeterne" og udgjorde Menigmands åndelige Brød. Thi Menigmand vilde, og vil allevegne endnu, have noget rigtigt håndgribeligt at knytte sin Tro til. Som den store Folkets Lærer, Jesus var, griber han disse Forestillinger for at fremstille den Sandhed, som ligger gemt bag Forestillingsformen, illustrerer sin Tale, maler med friske, enkle Farver, så selv den enfoldigste kan få fat deri. Sådan taler man nu en Gang til de store Masser. En Lærer må stille sig på Børnenes Standpunkt for at hæve disse op til sit højere Stade. Men han uddyber og renser Tankerne. Således også her. Han lader Englene henbære Lasarus i Abrahams Skød, og han lader der være et svælgende Dyb befæstet mellem det lyksalige Hvilested og den „Lue", hvori den rige Mand vånder sig. Det er altsammen Folketroen, hvori Jødedommen efterhånden havde udformet sit oprindelige, simple Indhold. Og så viser han tillige, at den almindelige Målestok for „Rigdom" og „Fattigdom" er falsk. Endnu her er han i Overensstemmelse med de gammeltestamentlige Tanker i Jobs eller Prædikerens Bog og i flere af Davidssalmerne. Men hvad han lægger til af sit eget er dette, at „Troen" er noget andet og mere

end en Antagelse af, at der er en Gud og at der er et Liv bag dette. Det hjælper derfor ikke til „Tro“ i den dybeste, eneste rette Forstand, om nogen opstod lyslevende fra de døde og viste sig for de vantro Efterlevende. Nej, „lad dem *høre* Moses og Profeterne!“ det vil sige: Troen er et Samliv med Gud, ikke en Viden Besked med Gud og ikke en Holden for Sandhed af selv nok så rigtige „Trosled“ eller Lærdomme.

Og den Grundstræng, der toner gennem det hele, er denne, som det gamle Testamente (Salomons Ordsprog) samler i Ordet: „frem for alt bevar dit Hjærte, thi derfra udgår Livet.“ Det er *Menneskesindet* vil Jesus sige, der skal dyrkes og opelskes og må vågne, hvordan det så skal ske.

Det er jo dog klart nok, at det *ikke* er hans Mening, at de rige går til Pinestedet på Grund af deres Rigdom, de fattige til Abrahams Skød på Grund af deres Fattigdom. Selve Abraham, denne rige Mand, er den kraftigst mulige Indsigelse mod denne grovkornede og vildledende Opfattelse, som ganske vist var meget almindelig. Denne store, barnagtige Aandelighed vil han ikke give Medhold. Nej, siger han, alting kommer an på Menneskesindet, på Sindelaget. Det var den rige Mands uhyre Brøde, — ikke en Gang at han klædte sig i Purpur og kosteligt Linklæde og hver Dag levede i Herlighed og Glæde, — men at han lod Lasarus ligge hjælpeløs ved sin Dør og overlod den menneskelige Medfølelse til Hundene, der slikkede den arme Tiggers Sår. Den menneskelige Skønhedsdrift og Glædestrang stammer fra Gud. Han har givet os den. Men, frem for alt —

bevar dit Hjærte! bevar dit Brodersind, dit Alsind! Dette stemmer jo fuldt ud med „det ny Bud“, Jesus gav sine Disciple, og som de atter indskærper. At elske Gud, som du ikke har set, er umuligt, hvis du ikke elsker din Broder, som du har set. Der siges ikke et ondt Ord om den rige — i ligefrem Forstand; men den uhyre Selviskhed males os levende for Øje i Modsætningen mellem ham og Lasarus, som var „lagt for hans Dør“. Han havde glemt, at „Jorden og dens Fylde tilhører Herren“ og at vi kun har, hvad vi har, som Husholdere. „Skaf Eder Venner ved Hjælp af den urette Rigdom“, den, der kun er forgængelig, at I må vinde den uforgængelige!

Han peger på de uhyre Forskelle, der springer os i Øjnene her under denne Sol. Og han indlader sig ikke på at råbe ak og ve over selve Forskellene. Thi det *må* så være, da vi Mennesker nu en Gang er så forskellige. Der er Forskel på Begavelse, på Helbred, på Sjælens Grundfarver, som er lysere eller mørkere, på Dannelsesgraden, og alt dette fører på mange Måder til Forskellen i de rent udvortes Kår. Og der er intet Råd derfor, — et, som virkelig forslår — uden ene dette, at Menneskesindet, Alsindet vågner og bræmser Selviskheden med dens Nydelsessyge. Tænkte vi os det mest fuldkomne kommunistiske System indført en skøn Morgen, — det vilde ikke holde til Aften, når det ikke hvilede på dette vidtfavnende Menneskesind — og hvor det fandtes, er alt givet. Det er en uskreven Lov, som vilde gøre alle skrevne Love overflødige. Men de, som „frygter den levende Gud“ og i Sandhed drives af Jesu Aand, har til Opgave at udvise

og udbrede dette Sindelag. „Det samme Sindelag være i Eder, som var i Jesus Kristus“. Det er til syvende og sidst den eneste Vej, som fører til Målet eller dog fremad mod Målet, det eneste Middel mod vore Dages Jammer, hvor Millioner af Lasarus'er ligger udenfor de altid færre og færre rige Mænds Døre: vend om og fat et andet Sind, I mægtige, I Pengefyrster! Vis Eders Menneskelighed og dyrk Eders Menneskelighed! Og der *er* de rige Mænd, som virkelig forstår dette. Ikke for intet er Kristendommens Ideal kommen ind i Verden. Den vil ikke skabe en udvortes Forskelsløshed, men en indre Enhed, trods alle Forskelle, og derved udjævne det *unaturlige* „svælgende Dyb“. Milton har Ret, når han siger:

„Thi Sindet er sit eget Sted, og kan
af Himmel skabe Helved, og igen
af Helved Himmel.“

Det er Kilden, Menneskesindet, som skal springe frem og læge det syge Samfund. *Så* er der Råd i Tusindvis.

Og Svedenborg har Ret, når han siger, at Himmel og Helved er allerede her, i Menneskenes Sind. Det er ikke Steder, men Sindstilstande. Det passer godt nok med, hvad Jesus sagde: se jer ikke om i Øst og Vest, her og der, „thi se, Guds Rige er midt iblandt Eder!“ Og hvor stor Sværmer eller ikke Sværmer Svedenborg var, så er også *det* rigtigt nok, at „*Mennesket tager sig selv helt med hinsides*“.

Ja, netop!

Det er dette, den rige Mand får at fornemme. Forskellen mellem ham og Lasarus var udvortes talt umådelig stor. Og dog uvæsentlig i

sig selv, thi de var begge Mennesker. „Fattig og rig mødtes, Herren har skabt dem begge.“ Men at denne Forskel ikke anderledes blev udjævnet, kom jo af den indre, langt større, evighedsvægtige Forskel, at den ene havde glemt sit Menneskesind, forsømt det, overdøvet det, mens den anden, den tavse, den tålmodige Tigger, fuld af Sår, havde bevaret det. Og nu, da den falske, uvæsentlige Forskel var falden, som det Blændværk, den er, viser sig den virkelige Forskel, denne dybe, skæbnesvangre væsentlige, afgørende Forskel, som før har været skjult.

Men læg så Mærke til, hvordan den rige nu omsider erkender, hvor bundfattig, han altid har været. Han føler sin græsselige Armod.

„Vi er Tanker, du skulde tænkt os“,

lyder Røsterne i Luften til Per Gynt.

Han føler sig som i en pinefuld Lue. Det er et Billede, men hvor træffer det ikke! vi kender alle noget til dette at pines af et Begær, der ikke bliver tilfredsstillet, fordi vi ikke kan eller ikke tør. Rigmandens kødelige Legemlighed, hvorved Begæret skulde tilfredsstilles, er gået al Kødets Gang, men Attråen sidder tilbage. Hans Menneskesind har ikke mægtet Nydelseslysten og holdt den under den store Lov om Samfølelsen med Næsten. Selviskheden er den Helvedslue, der brænder og må slukkes med en bedre Lue, som vi ser, at den ene Lue, der ligger dybere end deu anden, kan slukke den. Og det er dette, der er Spørgsmålet for den rige Mand i „Luen“.

Vi forstår, at det koster Smærte. Også her i Livet kender vi til en Kamp mellem det gode og det slette i vort Jeg. Det går ikke i en

Håndevending. Den rige Mand kan ikke så let komme ud af Vanen med at betragte Lasarus som sin Løbedreng. Men der er en *vågnende* Følelse hos ham af, hvori den sande Rigdom, Livets rette Fylde består. Han henvender sig jo til Medfølelsen hos Abraham og — Abraham kalder ham „Søn“. Og han tænker på sine fem Brødre, der fremdeles lever på Jorden, som han selv havde levet. Der er en vis storslået Humor i hele Fortællingen, eller skærende Ironi, om man hellere vil. Men at alt godt ikke er udslukt hos den Rige, synes klart nok, og da gælder dog sikkert den gamle Kirkefader Origenes's Ord: „skulde noget være ulægeligt for sin Skaber!“

Der er ikke en Stavelse her om en endeløs Kval i Helvede. Nej, men det går ud på at vise, at hvor Menneskesindet er trængt tilbage i Egenkærlighed, i selvisk Nydelyst, må Høsten blive som Udsæden og Jordbunden beredes til en bedre Høst. Det er den strænge Skolegang hinsides, i et Mellemrige, der fremholdes. Det er også en stræng Skole for Hedejorden ovre i Jylland, når Lyngen brændes af og Alen brydes op, men det er Betingelsen for en Afgrøde ad Aare.

Det svælgende Dyb skal udfyldes her, om det ikke skal vise sig hist. Vi skal gå i den gode Menneskelighedens Skole, mens disse Lys brænder, for ikke at sinkes på Livets Vej. Vi skal lytte til Moses og Profeterne i vort eget Bryst og i Tiderne med deres rystende Alvor. „Enhver, som er af Sandhed“, vil og kan ikke forsømme sin Arbejdstid, sin Opdragelsestid her. Det er mod Sandhedsdriftens eget Væsen, så der er ingen „Fare“ ved at hvile i Troen

på, at Guds almægtige Kærlighed dog tilsidst skal opdrage selv dem, der var dybest hildede i Selviskheden, til Menneskesind og redde dem som en Brand af Ilden, den rensende og lutrende Ild, der udsmælter Slakkerne, så Guldet skinner rent og purt!

2den Søndag efter Trinitatis.

Alle Perler for én og én Perle i alle.

Mth. 13, 45—46.

Der er i denne lille, men så vidunderligt dybe og indholdsfyldige Lignelse, noget, der minder om Kristoforussagnet, Sagnet om „den stærke Kristoffer", der forlod den ene Herre efter den anden for at tjene den største. Der er den Lighed, at her som hist fremstilles „den evige Higen", Længslen efter det højeste og største, som på én Gang er Menneskeåndens Adelsmærke og Lidelse, og så er der det, at i Lignelsen som i Sagnet vindes det største og bedste, idet alt ofres i Frivillighed for „det ene fornødne".

Dette ene fornødne kalder Jesus for „Himmeriges Rige". Og vil vi udtrykke det på vort eget hjemlige Sprog, kommer vi det sikkert ikke nærmere end ved at sige: det er den indre Fred, Hjærtets og Samvittighedens Fred med Gud og med sig selv, en Livets Fred, som er noget helt andet end en død og dorsk Ro, en Fred med Glæde, Håb, Virkelyst og

Arbejdskraft i sig. Eller det er, for at udtrykke det med andre Ord, en Tilstand, hvori et Menneske hviler trykt i Guds faderlige Nåde og bæres, „snart i Fald og snart i Sæde“, frem imod det evige Mål. Thi se, Guds Rige er inden i Eder! Det er ikke blot Perlen, men også Surdeigen, der gennemsyrer den hele Masse.

Til sammenlignende Modsætning kan vi så tage det berømte græske Sagn om *Prometheus*. Prometheus røvede Ilden fra Himlen og gav Menneskene den mod Gudernes Vilje. Ilden er jo det Element, hvoraf alt Kulturfremskridt er afhængigt. Til Straf lænkes han til den vilde Klippe og en Grib sønderhakker hans Lever, Attråernes og Begæringernes Sæde. Den vokser atter og atter ud, men Gribben vedbliver sit Værk til Fangens Kval. Endelig fælder Herakles, Zeus's Søn, Uhyret med sin Bue, og Prometheus sprænger sine Lænker.

Det er Menneskeånden, der i Trods, og „uden Gud i Verden“, går frem ad den strålende Kulturbane, dreven videre og videre af sin umættelige Attrå efter Viden og gennem Viden efter Magt.

Kvalerne er ikke udeblevne. Hele det vældige Socialspørgsmål har rejst sig, der er Kamp for Tilværelsen, Kamp på Kniven, mellem de enkelte indenfor det samme Samfund, mellem Landene, mellem Verdensdelene. Menneskeslægten har måttet betale høj Pris for det, som den har vundet. *Faustsagnet* peger samme Vej. Det er den skæbnesvangre, dæmoniske Drift til ikke blot at være sig selv, men også være sig selv *nok*, — dette, der efter den store norske Digters Ord er Troldevalgsproget.

Og når nu disse Sagn er stillede sammen

med Lignelsen om Perlehandleren, så er det, som allerede sagt, for Modsætningens Skyld. Derved kastes Lys over Spørgsmålet om de mange Perler, der gaves for den ene, om hvordan denne Handel egenlig er beskaffen.

Perlehandleren er Mennesket, som vil tage sig selv og al sin indre Herlighed og hele denne Jord med alt dens Liv i Besiddelse. Her er ikke, som i Prometheussagnet, Tale om nogen Røven og Plyndren af himmelske Skatte, som Guderne ikke under Menneskene. Den guddommelige Misundelse er et stadigt genkommende hedensk Træk. Men Perlehandleren er i god, lovlig Besiddelse af sine mange klare, strålende Perler. Jesus kalder dem smukke, gode eller — som Ordet her bedre oversættes — *ægte* Perler. De betyder det samme som „Ilden" i det oldgræske Sagn, alt menneskeligt smukt, godt og ægte, men det er altsammen *fri guddommelige Gaver*, thi Jesu Gud, den eneste sande Gud, er ikke misundelig og skinsyg på Menneskene. Alle Kulturmidler, — Kunst, Videnskab, Opfindelser og Opdagelser og det humane Samfundsliv, *har*, *timelig sét*, *deres Gyldighed i sig selv*, er i sig selv Formål, bestemte til at virkeliggøres.

Det er dette, der atter og atter må siges til Afværgelse af den Misforståelse, som både den gamle kirkelige Teologi og Pietismen gjorde og gør sig skyldig i, at nemlig Prometheusilden og alle de mange Perler enten er Skin og Skygge, „Forfængeligheders Forfængelighed", eller det rene Djævelskab, Satans Snarer i sig selv. Det er denne Misforståelse, der går igennem Augustinus' bekendte — for ikke at sige berygtede — Ord: „Hedningernes Dyder

er glimrende Laster". Den ligger bagved alle ældre og nyere Forsøg på at oprette et Guds Rige med borgerlige Love, der tvinger Folk til at leve helligt og gudeligt (Kalvin i Genf, Knox i Skotland, de engelske Puritanere) og alle Bestræbelser for at binde Videnskaben indenfor den vedtagne Kirkelæres Grænser og forfølge al Kunst, som ikke synes *dem* „anstændig".

Hos Jesus får man ikke Medhold i denne Betragtning. Hele hans Liv ånder dyb Forståelse af og Kærlighed til alt menneskeligt godt, sandt og skønt. Heller ikke hos hans Apostle, allermindst hos den, der mer end nogen anden har påtrykket Kristendommen sine Tanker, Paulus, der var vel bevandret i sin Tids Dannelse.

Her er nu netop Lignelsen om Perlehandleren oplysende. De mange Perler måtte være noget, ja såre meget værd for at kunne indbringe Købeprisen for den ene, kosteligste Perle. Og nu véd jeg vel, at ingen Lignelse må „presses." Heller ikke denne må det, thi det er jo ikke Meningen, at så og så mange menneskelige Herligheder vejer „Guds Rige" op — Guds Rige, som er „Retfærdighed, Fred og Glæde i Hellig-Aanden". Det vilde være både åndløst og bundfalsk at tage det således og være stik i Strid med Grundtanken i Lignelsen. Thi Grundtanken er netop den, at den ene Perle i al sin Skønhed *rummer også alle de andres Glans.* De er ligesom indoptagne i den, hver med sit Strålespil og Farveskær.

Med andre Ord: *der er både Plads og Brug for alt humant indenfor Kristendommen*, og de, som vil sætte Skranker op mellem Kristen-

dommen og det humane Liv, befinder sig i en kraftig Vildfarelse.

Almindeligvis vil dette Råb mod det humane og den Påstand, at det alt er værdiløst for ikke at sige fordærveligt, ganske simpelt komme af Uvidenhed og af Mangel på Forståelse af de humane Livsværdier. Den, som intet kender til Kunstens eller Videnskabens Herlighed og måske netop i Følelsen deraf bærer et skjult Nag til disse Livsområders Dyrkere, kan jo aldeles ikke dømme derom. Når han siger, at alt sådant er idelig Forfængelighed, er det en Anmasselse, som bør vises grundigt tilbage.

Der *er* en Betydning, hvori det må og skal siges, at alt menneskeligt er Forfængeligheders Forfængelighed, — når det nemlig sættes *som det sidste endelige Mål, hvor ud over der intet mere gives.* Det er dette, Fristelseshistorien med sit mægtige Billedsprog lægger os på Sinde. Det ligger også i det gamle Sagn om Englefaldet og i Syndefaldssagnet, hvor den Sandhed afspejler sig, at Livet er det højeste og Kundskaben underordnet Livet.

Hvad der siges os i denne lille Lignelse om Perlerne og Perlen siges på ligefrem Måde i Jesu Ord: hvem som forlader Brødre eller Søstre, Fader eller Moder eller Hustru eller Børn eller Huse eller Agre for mit Navns Skyld, skal få hundredefold og arve et evigt Liv.

Det er her det humane, som underordnes Kristendommen, men således, at *det vindes tilbage i langt rigere Indholdsfylde.* Kristendommen er jo selv den humane Livsmagt over alle andre, fordi den stiller os Menneskeidealet i al dets

Renhed for Øje og taler Forløsningens og Frigørelsens Ord ind i Hjærte, Sjæl og Sind. Jesu Mening med dette Ord er *ikke* den, at den, der bliver kristen, må bryde med sine nærmeste og opgive sin Livsgærning. Han lod jo netop Farisæerne vide, at når de lod gamle Forældre lide Nød for at give Tempelgaver, forsyndede de sig groveligt. En kristen bør aldrig, ubetinget aldrig, fornægte Blodets Røst eller synke hen i gudelig Ørkesløshed. Nej, Mening er den, at hvem der stræber efter det højeste Formål, „Guds Rige“ og *således* „forlader“ det menneskeligt skønne og store, som det, der er trådt tilbage i anden Række, skal få det igen i en dybere Sammenhæng, som betroet Gods, hvorfor der skal aflægges Regnskab. Før kresede Sjælen kun om sig selv og sit eget, nu er Gud og hans Rige bleven Midtpunktet, hvorfra Lys og Kraft går ud til alle Livsområder.

Det er alle Perler for én, og den ene Perle i dem alle!

3die Søndag efter Trinitatis.

Paulus.

Ap. G. 9, 1—18.

Den, som med åbne Øjne og fornøden Kundskab fordyber sig i Paulus's Breve og Taler, vil atter og atter møde to Strømninger i den store Hedningeapostels Sind, to Grundretninger, der brydes og, når sandt skal siges, har svært ved at enes, ja i Virkeligheden er ufor-

sonlige. Det ligger i hans Naturanlæg, hans Livsførelse og Livsopgave.

Han var en Farisæer, oplært i „Loven“ og i hele den rabbinske Teologi med al dens Spidsfindighed og Smålighed og alle de æventyrlige Forestillinger, som knyttede sig dertil. Som sin Herre og Mester, Jesus selv, var han fra Barndommen undervist i „Talmud“, og den, der kender lidt til dette forunderlige Værk, denne Fortolkning og disse Tilføjelser til den gamle Moselov, vil vide, hvorledes de dybeste og åndfuldeste Lærdomme og Sagn skifter med de vildeste og helt barnagtige og urimelige Påfund.

Da han ved en mægtig indre Omvæltning — Synet på Vejen til Damaskus — havde bøjet sig for den, han hidtil havde raset imod og forfulgt i „Galilæerne“, tog han sin farisæiskrabbinske Lærdom med over i sin ny Overbevisning, kun, at han nu tydede alt som Vidnesbyrd og Varsel om Jesus af Nasaret. Det er den drevne Rabbiner, vi har for os, når han presser og vender og drejer, stundom også helt omskriver „Loven og Profeterne“ for at finde „Bevis“ for Kristendommen dér, hvor vi vesterlandske Kristne kun kan se en ufrugtbar Leg med Ord uden nogen som helst Beviskraft, eller anfører Legender fra Overleveringen som Udslag af den profetiske Aand, der henpegede på Messias og på Kristendommens hellige Ting. Således, når han lægger Vægt på, at i Forjættelsen til „Abrahams Sæd“ Ordet „Sæd“ er Enkelttal, skønt den naturlige Mening er det hele „udvalgte Folk“. Men „den ene“ skal være Kristus. Eller når han lader Lovbestemmelsen om en hængt Forbryder, der

skulde tages ned inden Sol gik ned for ikke at besmitte Lejren — „thi enhver, som hænger på et Træ, er en Forbandelse“ — gælde Jesu Død på Korsets Træ til Forsoning for vore Synder. Eller når han i Skystøtten i Ørkenen ser et Forbillede på Dåbens Vand, — en Sky består jo af Vanddele — og i Henhold til et gammelt Sagn, der ikke har fjærneste Hjemmel i det gamle Testamente, fortæller, at Folket på Ørkenvandringen ledsagedes af en — Klippe, hvorfra der strømmede Vand, og så for egen Regning tilføjer, „at Klippen var Kristus“, der giver sine troende den åndelige Drik, hvorved der skal tænkes på Nadveren. Selv om vi kun holder os til de fire store Breve, — dem til Romerne, Korintierne og Galaterne —, som utvivlsomt ægte, og antager de andre Breve, som går under Paulus' Navn, for affattede af ubekendte Skribenter, der gik videre i Paulus' Spor i Retning af rabbinsk Fortolkning og Spekulation, så er det af disse fire store Breve mer end tilstrækkelig klart, at Paulus var en Teolog med teologisk Lidenskab, glødende ivrig efter at få sin Tankegang lyst i Kuld og Køn som den eneste sunde Lære.

Men Paulus var noget andet og mere end Teolog. Han var Manden med det store, rige Hjærte, der formåede at hæve sig på Aandens Vinger højt op over, hvad der dog kun var Menneskelærdomme, langt ud over sin jødiske og rabbinske Indskrænkning, der ligesom bugner og brister, når han gribes af sin dybeste Tanke: at Gud er ikke blot Israels, men alle de mylrende Hedningefolks Gud. Der var en Ild i ham af en langt ædlere og renere Art

end den blot teologiske, en Ild, der griber ham, når han vender sig mod den snæversynede og snæverhjærtede Farisæisme med alle dens selvgjorte Påstande og Bud og forkynder Frigørelsen for alle de snærende Bånd og fra det tunge Aag, som de Jødekristne vilde lægge på de Hedningekristne, ja irettesætter Peter med Fynd og Klem for den Sags Skyld. Da er det, han taler med luende Iver om, at der for Guds Øjne ikke er Forskel på Jøder og Hedninger, på Grækere og Barbarer, på Frimænd og Trælle eller på Mand og Kvinde, og at Gud skal blive alt i alle!

Og det var heri, i denne Tankeretning med det fri, mægtige Pust, at Fremtiden lå gemt, Spirerne til den hele Udvikling gennem Aartusinder, denne Udvikling, som vi også kan kalde en Tilbagevenden ad lange, men historisk nødvendige Omveje til den simple, enfoldige Kristendom, Jesu egen Kristendom: Gud, vor Fader, vi hans Børn! og: Gud tilbedes kun rettelig, hvor han tilbedes i Aand og Sandhed og spørger ikke om Jerusalem eller Garitsim.

Den stærke, dybereliggende Flamme slukker den anden af mere overfladisk Art. Den dybe, inderlige Tro på den ene Gud og Fader tager tilsidst Luften fra de stakkels menneskelige Læresætninger, der optænder så megen uren Ild.

Og det er det himmelske benådede Vidne, den vældige Evangelist om Guds Aand som Frihedens Aand, — det er *ham*, vi lytter til i disse Ord fra Romerbrevet: „I fik ikke en Trældoms Aand til Frygt igen, men I fik en

sønlig Udkårelses Aand, hvori vi råber: „Abba! Fader“!“

Ikke en Trældomsånd til Frygt igen!

Dermed nævner han med et eneste, kort, rammende Ord, hvad der skiller Kristendommen, Jesu Kristendom, både fra Hedenskab og Jødedom, thi hvor højt end Jødedommen — Moselovens Jødedom — står over Hedenskabet, deri ligner de to dog hinanden, at Mennesket står skælvende og bævende over for det guddommelige, står som Trællen overfor Herren. Hedningen stirrer rædselslagen på de vældige Naturmagter, som han personliggør til Gudeskikkelser og som han søger at stemme gunstigt ved Ofre, der ydes som den undertvungnes Skat til Overherren med de blinde Luner. Og Israeliten opfatter Gudsforholdet som en Slags Kontrakt. Han opfylder Lovens Bud og forlanger til Gengæld Guds Velbehag med Lykke i Livet. Men så gælder det også om at Gud får sine Ofre og Bønner, og det så rigeligt som muligt, for at man kan være på den sikre Side. Det var dertil, det var kommen på Jesu Tid, og det var kun de få, dybere Aander, der med David og Profeterne levede i Barnetro til Gud. Det var dog Trældomsånden til Frygt, der rådede i „Herrens Folk“. Ja, hvor stærk denne Aand var ses jo allerbedst af, at den også fik Magt over Hebræermenigheden, og er det ikke den Dag i Dag således både i Romerkirken og i Protestantkirkerne? Trældomsånden med sine stivnede Lærdomme, Bud og Skikke tager Livet og Glæden af så megen ærlig Gudsfrygt! Ser vi det ikke i selve Opvækkelsesretningerne så-

vel ude som hjemme! På den og den bestemte Måde skal du føle, tænke, tale, ellers kasserer vi, de eneste rette Guds Børn, dig, og Guds Aand forkaster dig!

Men her er det så Paulus's åndsmyndige, fribårne Ord skærer igennem — *skærer endogså igennem hans egen Teologi.* Det var ikke derfor, vidner han, at Gud, vor Fader, sendte Jesus Kristus i Tidernes Fylde, ikke derfor, at vi skulde ombytte èt Trældomsåg med et andet. Når Teologen vil tage Magten i ham, så griber han sig i det og siger frit: „dette og dette har jeg ikke fra Herren, men siger kun som min egen Mening,“ og: „jeg vil ikke herske over Eders Tro, men være Eders Medarbejder i Glæden.“ „Bliv ikke Menneskers Trælle!“ „Lad ingen sætte sig til Doms over den anden.“ Det er Evangeliets „*Frygt ikke!*“ der toner igennem hans hele Vidnesbyrd. „*Frygt ikke!*“ lyder det fra første Færd i de evangeliske Fortællinger. „*Frygt ikke*, Maria, thi Du har fundet Nåde for Gud!“ „*Frygt ikke*, I Hyrder, thi se! jeg forkynder Eder en stor Glæde!“ „*Frygt ikke*“, siger Jesus selv! „*Frygt er ikke i Kærlighed*, men den fuldkomne Kærlighed driver Frygten ud!“ hedder det i Johannesbrevet. Og her siger så Paulus det af al sin Styrke: „*Ikke Trældomsånden til Frygt igen*, men Sønneudkårelsens Aand fik vi, som lægger os Fadernavnet på Tunge. Hvor Herrens Aand er, dér er Frihed!“

Teologen, Rabbineren, Farisæeren Paulus, der bøjede sit flammende Hjærte for den korsfæstede, var netop Manden til den Gærning, som skulde og måtte gøres: at bringe Evangeliet ind i Hedningeverdenen. Derfor måtte

han tage det op med den snævre Jødekristendom, og derfor atter måtte han slå dem med deres egne Våben. Han var en Murbrækker som ingen anden, netop som han var: en Teolog, opøvet til en teologisk Kamp efter alle Kunstens Regler. Men dette var ikke det inderste i ham, dette hører til Formerne, der forgår, når de har gjort deres Tjeneste — hans Forsoningslære, Forudbestemmelseslære, hans Meninger om Opstandelseslegemet — det er altsammen Former, hvori *han* måtte lægge sin dybe Aands Indhold, den uforgængelige Sandhed om Jesus Kristus som Aabenbareren af Guds Faderlighed.

Den sønlige Udkårelsens Aand vidner med vor Aand, at vi er Guds Børn, Guds Arvinger, Kristi Medarvinger. Guds Aand er ikke Teologi, hverken Paulus's, Augustins, Luthers eller Grundtvigs, men en Kraft, der fylder os med Frimodighed i Forvisningen om Guds Kærlighed, med Lys over Livet, med Trøst i Døden.

Dér har vi *den inderste Paulus*, Jesu trofaste, højtbenådede Vidne, og *dette* hans Vidnesbyrd skal være som den friske Strøm, der aldrig udrinder så længe der er en kristen Menighed. Teologierne skifter og må skifte, Guds Aand er og bliver den samme til Dagenes Ende!

4de Søndag efter Trinitatis.

Evangeliernes Jesus.

Luk. 6, 36—42.

Der var en Gang en ung Præst, som vilde, men ikke kunde tale ret levende og varmt om sin Tro. En Søndag fandt han på sin Prædikestol en Seddel, hvorpå stod det Ord anført af Johannesevangeliet (12,21), hvor det hedder, at nogle Grækere kom til Apostlen Filip og sagde: „Vi ønsker at se Jesus!" Dette gjorde så stærkt et Indfryk på den unge, ærlige Præst, at det var ligesom Vældet i ham brast, så han talede herefter med Liv og Kraft. Da fandt han atter en Søndag en Seddel på Prædikestolen, og derpå stod skrevet et andet Skriftord: „Da blev Disciplene glade, at Je så' Herren". (Joh. 20,20).

Jeg véd intet bedre Udtryk for den Længsel, der nu stærkere og stærkere bølger gennem mangfoldige fromme Mennesker i Kristenheden end dette Ord af hine Grækere: „*Vi ønsker at se Jesus.*" Jesus er jo et almindeligt Menneskenavn, og det er også netop *Mennesket* Jesus af Nasaret, som de mange religiøst grebne Sjæle kræver at se.

Det er gået med Jesus af Nasaret som med hine gamle Billeder af Mesterhånd, der er blevne „forbedrede" med mange Tilsætninger, så de tilsidst næsten er bleven ukendelige. Det er sket i en god Mening, — men Følgerne har ikke været gode. Dog lader det sig gøre at få det ægte Billede frem igen ved at bortvaske det senere Makværk. Så har vi det igen i dets fulde Skønhed.

Evangelisterne — og hermed tænker jeg særligt på de tre første — har givet os et simpelt og enfoldigt, men netop derfor også så vidunderligt levende Billede af Jesus af Nasaret. Og selv om Johannesevangeliet gælder det, at hvor filosofisk det end er og hvor frit det historiske end er behandlet deri, så er det dog *Menneskeligheden* i Jesu Væsen, der indtager Hovedpladsen i Skildringen. Tilsammen udgør de fire Evangeliefortællinger en Skildring af den højeste majestætiske Renhed. Det er *„Menneskenes Søn“*, hvis livsalige Træk her træder os for Øje, så vi genfinder vort eget inderste og dybeste Menneskevæsen deri.

Det er som om vi ser ham sidde på en Bjærgskråning under skyggefulde Terebinter, og omkring ham er hans Disciple og det tilstrømmende Folk lejret i det bløde Græs. Dér sidder han og forkynder dem Livets Ord og oplader dem Guds Riges Løndomme. Talen risler frem som et Kildevæld med rene og køle Vande fra Jordens Bryst.

Intet kan være mere simpelt. Og den Tid kom, da dette Billede af Jesus forekom de troende skriftkloge *for* simpelt. Så gav de ham en Strålekrans om Hovedet, et Scepter i Hånden, og i Stedet for de lyttende Menneskebørn ved hans Fod så man Engle i Skyerne over hans Isse. Og til sidst maledes med mægtige Bogstaver under Billedet:

Guds Søn, Gud selv!

Hvad er alle disse Tros- og Lærebekendelser, som det er gjort til Salighedsvilkår at bøje sig for, andet end nidkære Teologers velmente, men skæbnesvangre „Bessermachen“ af Evangelisternes Jesusbillede!

Og vil nu nogen af vore Medkristne fra den anden Side her indvende, at vi jo selv er „Bessermachere“, da vi ikke tror på den underfulde Fødsel og den legemlige Opstandelse, og heller ikke på de mange andre Mirakler i det ny Testamente, så er Svaret hertil dette: nej, det gør vi ikke, men disse Underfortællinger er og måtte være det Udtryk, som Ærefrygten og Hengivenheden for Jesus og Troen på hans Ord nødvendigvis måtte have i den Tid, hvori han fremtrådte. Det er simpelthen utænkeligt, at en så mægtig Personligheds Historie ikke skulde være omgiven med Undere. Vi prøver slet ikke på at bortforklare disse Undere, men tager dem som Træk, der aldeles ikke kunde undværes, når vi skal have en levende Forestilling om det Indtryk, Jesus af Nasaret gjorde på sin Samtid. Troværdigheden i den evangeliske Fortælling om ham i det hele rokkes aldeles ikke derved. Læser vi med modtageligt og forstående Sind Evangelisternes Levnetsbeskrivelser af ham, stiger „Menneskesønnen“ frem for os i al sin himmelske Alvor og Mildhed.

„*Vi ønsker at se Jesus*“. sagde hine Grækere. Og vi siger det samme. Thi sandelig! om ellers nogen Sinde, så er det nu *Mennesket* Jesus, vor Broder og Ven, i et og alt af samme Natur som vi, — det er ham, der trænges til og som Hjærterne skriger efter. Det er ikke den teologiske Jesus, Jesus med de to Naturer og de to Viljer, ikke Jesus som Blodforsoneren eller den anden Person i Guddommen, — ikke nogen Jesus af den Art, der kan frelse og forløse Menneskeslægten.

Tilbage til Evangeliernes Jesus og bort

med alle de Tilsætninger, der skulde pryde, men kun vansirer vor Herres og Mesters Billede!

De tre første Evangelister *skildrer simpelthen et stort Menneskeliv*, som levedes for deres legemlige Øjne, og den sidste Evangelist, hvem det så har været, genfrembringer Jesusskikkelsen, som den står for hans Sjæleøjne i levende Nærværelse, „fuld af Nåde og Sandhed.“ Hverken hos ham eller hans tre Forgængere er der Dogmatik. Alt er Liv.

Vi føler ved at fordybe os i disse Skildringer, hvorledes Jesu Liv er smæltet sammen med deres. De så' denne simple Mand af Folket med den jævne udvortes Fremtræden, men fyldt med den himmelske Verdens Kræfter i sin Færd og i sit Ord. Det var derved, deres eget Liv fik sin åfgørende Retning. At leve som Jesus, det var, følte de, at leve til Guds Velbehag.

Således med dem, hans første Vidner i Verden, og således med os i de sene Tider.

Vi ser ham ståendc midt i sit Folk, som var sygt af den lange, lange Messiasforventning. Han er sig bevidst, at han er kaldet til at .opfylde den, men i en anden, dybere og bedre Betydning end de fleste af hans Landsmænd forstod. „Kom til mig“, råber han, „og jeg vil give Eder Hvile!“ Kom til det sande Gudsrige, som er inden i eder! Han står der, ikke som en ensom Profet i Ørkenen, men midt i Verdenslivet med al dets brogede Mangfoldighed, med åbent Øje og Hjærte for Naturen og for sine Medmennesker, — for Liljerne på Marken og Fuglene under Himlen og det voksende Korn, for Kvinderne, som bager Brød,

Daglejerne på Torvet, Fiskerne ved deres Garn på Søbredden, — og så siger han et Ord eller to, knyttet til hvad han ser, og lukker dergennem Døren op til Guds Himmel, så Lysglansen strømmer ud. Og disse Ord er ikke glemte og kan aldrig glemmes. — Der går han omkring med sine Venner og formaner, trøster og vejleder dem, så de har sandet, at

„hvad Solskin er for det sorte Muld
er sand Oplysning for Muldets Frænde;
langt mere værd end det røde Guld
det er sin Gud og sig selv at kende“.

Han sidder til Bords i den rige Farisæers Hus, og Synderinden kommer med sin Alabasterkrukke med den kostelige Salve, som hun udgyder over hans Hoved, og græder ved hans Fødder og tørrer dem med sit Hovedhår, og han forstår, hvad Farisæeren ikke forstår, at denne stakkels Skøge er selv som en Alabasterkrukke, fuld af kostelig Salve, med et længselsfuldt bankende, mishandlet Menneskehjærte i sit arme Bryst. Mødrene bringer Småbørn til ham, og han velsigner dem med Ord, som har gjort det bedre for Småbørn i denne hårde Verden end det uden disse Ord vilde have været. Og til den lille foragtede Tolder Zachæus har han også et Ord, som varmer og lyser ud over alle Tider og Slægter: „Også han er en Abrahams Søn!“

Ja, *det* er Menneskenes Søn, *det* er den Jesus, hvem vi ønsker at se. Og indvendes der så igen, at han dog også taler om et særligt Forhold til den himmelske Fader, så er det visselig sandt, men det er ikke sandt, at han gør sig selv til Gud, — da vilde Menneskenes Søn, Jesus af Nasaret, forsvinde. Vistnok siger

han: „De Ord, jeg taler, taler jeg ikke af mig selv“, men han siger også til Disciplene: „Det er ikke Eder, som taler, men min Faders Aand“, så at han stiller dem lige med sig. Ligeså når han vidner, at Faderens Aand bor i ham, siger han dem: „Han bor hos Eder og skal være hos Eder.“ Såvist som han vidner: „jeg og min Fader er ét,“ beder han også i sin Afskedsbøn, at Disciplene „må blive ét, ligesom vi er et.“ Således stiller han sig altid på samme Trin som dem og alle Slægter, mens denne Sol lyser. Og selv når den teologiske, rabbinsk-skolede Paulus lærer om ham, at „i ham bor al Guddommens Fylde legemligt,“ har dette Ord sit Sidestykke i et andet, når det Mål opstilles for de kristne i Efesus, at de „må fyldes med al Guds Fylde“. Al den Guddommelighed, Jesus følte i sig selv, vilde han dele med alle andre. Han var „Menneskenes Søn“, som vi alle er det af Naturen, og han var Guds Søn, som vi alle er anlagte til at blive Guds Børn ved den Faderkærlighed, hvortil Jesus fuldt hengav sig.

„Men altså dog *kun et Menneske*“, hedder det fra forargede Medkristne. De to Ord „*kun*“ og „*Menneske*“ skulde aldrig bringes i Forbindelse. Er Gud vor Fader og bor hans Aand i os og er vi Jesu Disciple, da er Menneskenavnet det største af alle Adelsnavne. Et Menneske med Guddomslivet sejrende over alt umenneskeligt — det var Jesus af Nasaret, og „vi skal blive som han“, når vi følger ærligt i hans Fodspor. —

Dette er Evangelisternes Jesus, den skønne, rene, fuldkomne Menneskelighed. Det var først, da Blikket var sløvet herfor, fordunklet af

hedensk-jødiske Tåger, at Jesus blev forgudet. Det er intet godt Vidnesbyrd for denne Forgudelses Sandhed.

„Vi ønsker at se Jesus“. Selv vansiret og næsten udvidsket under de selvkloge Tilsætninger har Jesusskikkelsen kunnet øve åndelig Stordåd i Verden. Hvad da ikke, når Billedet af ham føres tilbage til sin oprindelige rene, høje Enfold!

Og har ikke også vi, mens vi har dyrket vor Gud i Jesu Aand, erfaret noget af dette, som stod på den sidste Seddel, den unge Præst fandt på sin Prædikestol:

„Da blev Disciplene glade, at de så' Herren!“

5te Søndag efter Trinitatis.

Ude på Dybet.

Luk. 5, 1—11.

Sikkert er der en „sjette Sans“, en umiddelbar Indskuen i Tingenes Væsen og indre Grund. I det små har vi vel alle erfaret noget om denne Sans's Virkninger. Uden at vi kunde give Fornuftgrunde eller pege på ydre Bevisligheder blev vi visse på, at den Sag, vi grundede på, forholdt sig sådan, eller at den Vej var den eneste rette. Og det bekræftede sig. Det beror på et hemmelighedsfuldt åndeligt Naturanlæg, der er stærkere hos nogle end hos andre, en åndelig Opstemthed, der sætter en finere Slags Nervesvingninger i Gang end dem, vi almindeligt fornemmer. Hos de rigt udvik-

lede Personligheder er Samstemningen og Samfølelsen både med Menneskeverdenen og den ubevidste Naturverden udviklede til en Styrke, som de ringere begavede ikke ret kan fatte. Alt, hvad vi kalder Genialitet beror herpå. Men, som alt nævnt, selv vi Småfolk kan dog Tid efter anden i afgørende Øjeblikke opleve noget tilsvarende. En usynlig Hånd drager lynsnart et Forhæng til Side, og vi ser Lys i Mørket, eller vi får en Indskydelse og griber det rette ligesom i Drømme.

Noget sådant kan være timedes Jesus, da han sad på Fiskertoften og havde talt til den lyttende Skare på Bredden af Tiberias Sø. Han kan have fornemmet, at der var en rig Fangst derude på de dybe Vande, og det brugte han som et synligt Billedsprog til de Disciple, der skulde forkynde „Rigets Evangelium". Og det er på dette Billedsprog, Vægten ligger, ikke på, om der udvortes er foregået en sådan Fiskefangst. Han kan have ført en sådan Lignelsestale i sin Prædiken den Dag, og den er så bleven fortættet til en ydre Begivenhed. Enhver kan tage det som han vil og være en lige oprigtig Jesusdiscipel for den Sags Skyld.

Og hvor rig er ikke denne Billedtale, hvad enten man har den ene eller anden Opfattelse! det er et Sjælemaleri, som gælder for alle Tider og Slægter. Det er Menneskelivets Grundspørgsmål, der her stilles og besvares.

Thi vistnok er det Forkyndelsen af Guds Rige blandt Folkene, der nærmest afbildes, men de, som forkynder dette Rige, som drager Drætten derude på Menneskehavet, må først have gjort en Dræt i deres eget Sind.

Billedet af Livet som en Sejlads over Ver-

densvandene er så gammelt som Menneskeslægten selv, og det er Usikkerheden, de skiftende Skæbner, som ved første Blik afspejler sig i Billedet. Her er det noget andet, der fortrinsvis peges på: Fiskerens hårde Arbejde for at hente sit Livsophold på Hav eller Sø.

Og, siger Evangeliet, det var gået Simon Jonas's Søn og hans Fæller som det så tit går Fiskerne. De havde slidt strængt i det hele Natten og dog intet fået ud deraf.

At arbejde, endog så strængt, at Arme og Ryg bliver ømme, det klager en dygtig Mand eller Kvinde ikke over, når Arbejdet bærer Frugt og Føden vindes derved til Husbehov. Det giver en sund Selvfølelse, og Hvilen smager da først rigtig sød. Men at arbejde af en ærlig Vilje, af al sin Magt, arbejde sig træt — uden Udbytte, *det* er først det hårde Arbejde. Det slapper dog tilsidst Senerne, så Hænderne synker modløse ned i Skødet. „Heller sove sig arm end slide sig arm," sagde vore Bønder i deres Trældomstid, og det kan man ikke undres over. Sådan er Menneskenaturen. Vi vil se Mening og have Nytte af vort Arbejde.

Men er det uudholdelig tungt at arbejde til ingen Nytte og uden Udbytte for det timelige Underhold, så er det sandelig ikke lettere, hvor det gælder det åndelige Livsbrød, — vinde en Livsanskuelse, som der virkelig kan leves på og dø's på med Tryghed og Håb.

Men nu siger Evangeliets Billedsprog, at Simon og de andre Fiskere *ikke har været langt nok ude.* De har holdt sig på de flakke Grunde og derfor intet fået. Og sådan er det netop med så mange af dem, der søger at vinde

en Livsbetragtning, der kan give Mod til at leve Livet og Trøst til at gå Døden i Møde.

De arbejder ærligt og hårdt nok, men de er ikke komne langt nok ud. Derfor får de dog intet ud af alt deres Slid og Slæb med Livs- og Dødsgåden, intet til Mættelse for deres Aand og Hjærte. Derfor er det, som Salmen siger, at så mange „går stille hen i Angest“. De prøver at slå sig til Tåls med det Svar på Spørgsmålet om Livets Mening, at det er Humaniteten, Kulturen, Civilisationen, „det bestandige Fremskridt“. — Fremskridt, ja! vi er vel alle, hver på sin Vis, Fremskridtsmennesker. — Men hvad er Fremskridt uden et Mål? og hvad Mål kan der være Tale om for den enkelte, når det dog ender med det store Intet? „Den enkelte forgår, men Slægten består“ — og Slægten på denne Jord får dog sikkert også Ende, når nemlig en Gang de ydre Livsbetingelser ophører og Jordkloden er bleven kold og mørk som den Sol, der giver den Varme. Nej, der er ingen Fred i dette i sig selv så meningsløse og frugtesløse. Det avler kun den „stille Angst“ eller den skærende Fortvivlelse, der tit søger at skjule sig under Ligegladhedens Maske.

„*Ud på Dybet*“*!* siger Jesus. Men intet Dyb er underfuldere end det, vi bærer herinde i det skjulte, hvor det bruser og bølger som et Hav, og hvor Tanker og Længsler, Tvivl og Tro har hjemme. Dér kæmper de stridige Magter med hinanden og, som Paulus siger: „vi forstår ikke os selv“. Det lyder snart som et sagte Suk: „Lad mig ikke fare ned til Hulen, til Dødsriget!“ snart hedder det: „som Hjorten

skriger efter Vandstrømme, så skriger min Sjæl efter Gud, efter den levende Gud.“ Det er netop denne Fortrolighed med Hjærtedybet, der gør Profeters og Apostles Skrifter så friske, mens Aartusinder rinder hen, thi Menneskehjærtet er det samme til alle Tider og under alle Himmelegne. Det tonede og toner gennem Jesu Tale og hele hans Liv indtil Døden, thi som ingen anden havde han været ude på Dybet og dérude — ude på dette indre Dyb — fundet sig selv og sin Gud. „Han vidste, hvad der er i Mennesket“, i Nikodemussjælene og i de forlorne Sønner og Døtre, som „går i sig selv“. Derfor talte han med Myndighed, den Selvoplevelsens Myndighed, som alene giver Talen om de åndelige Ting sit Eftertryk, den Selvoplevelsens Myndighed, som også hans Disciple ejede i så rigt Mål, så deres Vidnesbyrd blev som et Garn, der bragte en rig Dræt.

Simon Peter følte sig så ringe og lille til det store Kald, han modtog, — netop et Tegn på, at der var ægte Malm i ham til en Evangelieforkynder. Den Følelse må alle Kristendommens Vidner have erfaret noget af. Vi er Syndere, urene, Støv og Aske, og dog tager Guds Nåde os i sin Tjeneste.

Og det er jo ikke bare Præster og Missionærer, men ethvert Menneske, der er kaldet til „Evangelist“, om ikke ved Ord, så ved Liv.

„*Fang Mennesker!*“ vi er hverken Dyr eller Djævle, og „*frygt ikke!*“ Det er ikke ved Trusler og Angst, men ved Guds Kærligheds Magt, at Hjærtedybets Skat, det indre Guds Menneske, drages frem.

Lad os alle beflitte os på denne velsignede Menneskefangst! —

6te Søndag efter Trinitatis.

Selvmord.

Ap. G. 16, 25—40.

Fangevogteren — Arrestforvareren vilde vi kalde ham, — mente, at der slet ingen Udvej var for ham uden den, at han tog sig selv af Dage, men snart efter erfarede han, at der var ingen Ulykke sket, tværtimod. Nu først blev Livet ret til Glæde for ham. Spørgsmålet om *Selvmord* hører til de Æmner, som man kun ugærne drøfter i „det gode Selskab", men det trænger sig ind på os Nutidsmennesker. Snart hver Dag, især i en stor By som denne, bringer Aviserne Beretninger om Selvmord. Det er bleven til en stående Rubrik — „Dagens Selvmord". En Livsanskuelse, som duer noget, må også have Svar på dette Spørgsmål. Er det en gammel grundløs Fordom, at Selvmord er utilladeligt? er det ikke i sin Orden at gå ud af Tilværelsen, når man ikke længer kan bære dens Byrder? vi har jo ikke, hedder det, valgt Livet. Vi er satte ind deri uden at vor Vilje er kommen eller kunde komme i Betragtning. Og man må nu ikke tro, at Mennesker med religiøs Alvor aldrig omgå's med dette Spørgsmål. Også blandt dem er der dem, som mener, at det er tilladt at forkorte sit Liv, og der er nogle, der har gjort det. Hvad siger da

den kristelige Livsanskuelse derom? At vore Dage er så rige på Selvmord hænger sammen med den uhyre Kappestrid for Tilværelsen, de voksende Krav til Livet, Overforfinelse og Ømtålighed, Nervøsiteten hos denne Slægt. Det er derfor ikke ubetimeligt at sé på den Sag og se at få Klarhed over den.

I den gamle romersk-græske hedenske Verden kunde der ikke gives noget Svar på dette Spørgsmål om, hvorfor Selvmord skulde være utilladeligt. Det er nemlig ikke nok at henvise til, at Menneskene har Pligter mod deres Medmennesker, mod Staten og Fædrelandet, så det er at unddrage sig sine Pligter at tage Livet af sig selv. Er hele Tilværelsen udtømt i Statsborgerligheden, så måtte den, der ikke længer er i Stand til at udrette noget for andre eller for Samfundet, men kun er sig selv og andre til Byrde, have Lov til at gå sin Vej. Er der intet bag ved Døden og Graven, kun fuldkommen Øde og Tomhed, et Ophør af al Tilværelse, synes det ganske naturligt, at man foretrækker den store Hvile. Hvorfor dog blive i Live, når uhelbredelig og pinlig Sygdom eller uoprettelig Ulykke gør det umuligt at udrette noget eller at glæde sig over Livet? Bedre før end siden styrte sig ud i det store Intet. I Rom i Kejsertiden hændte det flere Gange, at Folk ansøgte om Lov til at begå Selvmord, og fik den. Den filosofiske Skole, som kaldtes Stoikerne, for hvem ubrydelig Sindsligevægt var den højeste Dyd, lærte, at når Livet var bleven så svært, at denne Sindsligevægt forstyrredes, burde man forlade det ligesom man forlader et Værelse fuldt af Røg, kun at det skete med Anstand og Værdighed. Kejser Mar-

cus Aurelius, Filosofen på Tronen, udtaler i sine mærkelige „Betragtninger“, at når man ikke har Kraft til, på Grund af Livets Modgang, at holde sig på den sædelige Højde, er det tilbørligt at forsvinde. Vi hører om Romere, der tog sig af Dage, da den gamle Frihed gik til Grunde. Det var nemlig det eneste, der var værd at leve for. Bagved var der jo intet! alt var forbi med det sidste Aandedræt på Jorden!

Dog finder vi et dybere Greb imod Sandheden hos de ædleste Hedninger. Plato udtaler, at det er et Gode at dø, når man først er afdøet fra alt det sanselige og håndgribelige, og har levet sig ind i „Idéernes“, i Aandens Verden. Bekendt er også hans Mester Sokrates's sidste Ytring. Han bad sine Venner ofre en Hane til Lægedomsguden Asklepios, „thi vi er ham et sådant Offer skyldige.“ Efter vel overstået Sygdom viste man nemlig sin Tak på denne Måde. Sokrates vilde altså sige, at Livet her på Jorden er som en Sygdom. Døden er en „Krisis“, og så kommer Helbredelsen. Men for at helbredes må man netop have Tid, — Tid til at komme ud af alle gøglende Forestillinger, Lidenskaberne med deres Drømmebilleder, den tomme Jagt efter Skygger. Derfor skal man leve sin Tid ud.

Endnu stærkere kommer denne Tanke frem i den Religion, som afnøder alle, som stifter Bekendtskab med den, den dybeste Beundring for de Sandhedselementer, den ejer, Buddhas. Her er denne Tanke, som samtidigt Sokrates og hans Discipel Plato udtalte fjærnt i Grækenland, Tanken om dette Liv som en Opdragelse, en Forberedelse til det kommende, bleven

den bærende og alt beherskende. Livet her skal være en Afdøen fra Indbildningens og Skinnets Verden, og hver må tage sin Livslod som den falder og vide, at jo tålmodigere han bærer den, jo sikrere vil han også kunne nå Målet, Saligheden, Foreningen med Altilværelsens Ophav. *Ingen må løbe af Lære*, men Selvmord er en egenmægtig Løben af Lære, der hævner sig ved, at den skyldige bliver sat i Lære igen i en ny Tilværelse i Stedet for at opnå den salige Befrielse, som vindes ved tålmodig Liden.

Og da så Jesus af Nasaret træder frem, griber han denne samme store, underfulde, guddommelige Sandhed: *Livet er en Skoletid* med mange Prøvelser og Trængsler. „Han lærte Lydighed af det, han led“, hedder det om ham i et af de nytestamentlige Breve, og det Ord, som tillægges den opstandne: „burde ikke Kristus lide dette og indgå til sin Herlighed?“ udtaler Grundloven for Livet her i Verden. Men deri er han over Buddha, at han fastholder den personlige, selvbevidste Tilværelse. Han giver Jordlivet *en Betydning i sig selv ved at forkynde Guds Riges Oprettelse*, thi dette Rige omfatter også denne Verden. Derfor lærte han sine Disciple den anden og tredie Bøn i „Fader vor“ og kaldte sine Disciple „Verdens Lys“ og „Jordens Salt“. Gennem Lidelser for dette Riges Skyld, forbundet med *Handling* efter Ævne! men gennem Døden skal Livet ikke udslukkes, men genfødes, renses og lutres, i Sandhed helbredes. Det er den gamle græske Vismands Tanke, og det er den hinduiske store Profets Tanke, men løftet op og selv genfødt, renset og lutret så den er til at *leve* på og *virke*

i ved et fyldigt og frugtbart Liv til Guds Ære gennem al Kamp og Lidelse, som et Menneske har at tage op i Troskab.

Det er denne Livsbetragtning, som går igennem Ordet i Filipperbrevet, hvor det hedder: „Jeg længes efter at bryde op herfra og være hos Kristus, thi det er langt bedre; men“ — føjes der til — „at blive her på Jorden er nødvendigt for Eders Skyld“. Det er Længsel efter Udfrielsen fra Synden og Urenheden i et Aandens Samfund med den forklarede Herre og Mester, og dog tillige Tilfredshed med at leve og stride og lide, sålænge Menigheden trænger dertil. Det er Jesu „Ske ikke min, men din Vilje“, som genklinger fra dette Ord. At dø er *mig* en Fordel“, hedder det samme Sted — men det er ikke derpå, der skal ses. Det er alene Sagen: *hvad Brug har min Gud for mig? — Livet er betroet Gods* og vi skal være tro Husholdere. Men netop dette, at vi har noget at leve for, noget så stort og herligt som Guds Riges Fremgang og Sejr her i Verden, bandlyser alle de „fejge Tanker“, som Salmedigteren taler om.

Og det er også kun således, at den rette Livsglæde kan vindes. *At udrette noget og føle, at man gør Gavn*, er den herligste Lægedom for et sygt Sind. Men når Jordelivet dog intet Værd har i sig selv — og Sygeligheden fra Østerland kendes også på kristelig Grund (Klosterliv, Pietisme), idet Livet i Verden betragtes som noget ondt i sig selv — så mangler dog den bedste Drivkraft, den dybeste Mening. Så er det kun Frygten for at overtræde et bestemt guddommeligt Bud og for den føl-

gende Straf, der holder Hånden tilbage, som i Hamlets berømte Enetale:

„o, at den Evige ej havde sat
sit Bud mod Selvmord!“

Det gælder om at finde sin Plads eller tage sin givne Plads i Rækkerne blandt Guds Riges Stridsmænd, „stå med Lyst“ blandt dette Riges Kæmper, som det hedder i en af Ingemanns åndelige Sange. „Bed til Gud og *gør Gavn!*“ — det er i korteste Korthed Rådet mod alle Selvmordslyster. Og, siger Sibbern i Gabrielis Brev: „der er underfuld Livsmusik nok overalt, man skal kun vorde stille i sig og lytte efter.“ Den, der forstår dette, at man skal lære sin Lektie her for ikke at komme til at sidde efter, og ikke må skulke af Skole, vil også forstå gamle Mathias Claudius (Wandsbeckerbudet), som skriver om en Selvmorder:

„Han mente sig og al sin Nød
at l ø s e ved sin Død!
Hvor har han sig bedraget!
H e r stod han gemt bag Havens Træ'r,
men bar og nøgen står han d é r,
og alt, hvad ham forfærded her
har did han med sig taget!
Hvor har han sig bedraget!“

Bed til Gud og gør Gavn!

Det er jo netop Mangelen af et *evigt gyldigt* Formål, der driver så mange i Døden, der ellers skulde synes at have særlige Betingelser for at få noget ud af Livet. At Millionærer bliver Selvmordere af Livslede, høres undertiden. Hyppigere er det dog Ruin og Tab af Position i Samfundet, i „Selskabet“, som styrter Folk i Fortvivlelse, og der er Sygdom, Nød og Elendighed. Det skal ligge os alle al-

vorligt på Hjærte ikke at tage Livet som én Sommerferie, selv om vore udvortes Kår er dertil, og dernæst må vi alle vide, at det hører til vor Opgave nu i denne Tidsalder, at råde Bod på de ulykkelige Tilstande, der drive så mange Mennesker, der både kan og vil gøre Gavn, men ikke kan komme til, i Døden, idet deres Tro på Gud brister i denne hårde Verden. Thi det er jo ikke gjort med at vise, hvad der er Kristendommens Oplysning og Formaning. Vi skal efter Tidens Kår og Trang selv „*arbejde* i Vingården“ og se at få så mange af de ledige med, som vi kan overkomme, så megen god Gærning gjort, så meget dagligt Brød skaffet, så mange trygge Hjem rejst og så megen Trøst bragt som muligt.

Jesu Evangelium om Guds faderlige Nåde enfoldigt og kraftigt forkyndt både med Mund og Hånd — det er Lægemidlet for denne syge Slægt, det er Modgiften mod den Sygdom, der så rystende slår ud i Selvmord i vor forjagede Tid med sin Overkultur og sin ubarmhjærtige Kappestrid. Tro på Gud og gør Gavns Gærning! og lad os sørge for, at vore Medmennesker ved os kan komme til samme Tro og kan gøre Gavns Gærning. Så vil den uhyggelige Farsot holde op!

7de Søndag efter Trinitatis.

Guds Forsyn.

Mtth. 10, 24—31.

„Sælges ikke to Spurve for en Penning? og ikke én af dem falder til Jorden uden Eders

Faders Vilje? Ja, endog alle Eders Hovedhår er talte."

Det er klart nok, at Jesus her præker Forsynstroen uden Afslag og Indskrænkning. Alt i vort Liv, i hvert Enkeltmenneskes Liv, er ikke blot forudset, men også forudbestemt af Guds Visdom, og alt til det bedste.

Hans Fjender sagde en Gang, da han talte om, at kun den, som åd hans Kød og drak hans Blod kunde få Del i Livet: „det er en hård Tale, hvem kan høre ham!"

Om dette Ord, han taler om Forsynet, Guds Forsyn med os, må vel alle, som attrår at finde Hvile for Sjæl og Hjærte under Verdenslivets Omskiftelser og Usikkerhed sige: „det er en velsignet og livsalig Tale, — men hvem tør tro det?"

Jeg tænker her på Nutidsslægten. Der har været Tider, hvor Troen på et guddommeligt Forsyn i stort og småt var en Magt med underfulde, verdensbevægende Kræfter, i det gamle Israel, i Kristenhedens Oldtid og i Middelalderen. Da påkaldtes ganske umiddelbart Guds Arm til Værn for den uskyldigt anklagede eller lidende (Gudsdomme ved Jærnbyrd eller Tvekamp). Gud Herren greb ganske ligefrem ind i Menneskenes Liv og Færd.

Der *er endnu* Mennesker, der klynger sig til denne Form af Forsynstroen og ikke kender eller vil vide af nogen anden. Langt være det fra mig at ringeagte dem derfor. Der er en Tryghed og Fred deri, som ikke kan vurderes højt nok. Og lad mig tilføje: der *er* en Sandhed deri, som jeg selv fastholder og ikke vilde miste for Alverden.

Men det er kun de færreste, som ejer For-

synstroen *således.* — Det beror på et åndeligt Naturanlæg. Ingen kan tage sig det selv lige så lidt som nogen kan lægge en Alen til sin Vækst. Og det tør vel siges, at mens Erkendelsen af den ubrydelige Verdenssammenhæng trænger igennem og bundfælder i Masserne, bliver *disse* Forsynstroende altid færre. Barnligheden har ikke gode Kår i en Tidsalder som den, hvori vi lever, og vanskeligere vil Jordbunden for Barnligheden blive i de Tidsaldre, der følger efter os.

Men der *er* endnu sådanne Mennesker. Forleden fik jeg et Brev, hvori en ung, mig aldeles ukendt Pige skrev: hvorfor søge til Læger og give sig i Badekur? Gud er den store Læge. Han véd Råd for alt! — og så fortalte hun, at hun havde lidt af Øjensvaghed, men var af en Præst, hun sluttede sig til, bleven opfordret til at kaste Brillerne og alene stole på Gud, — og det Råd fulgte hun og Svagheden var helt overvundet!

Jeg tvivler ikke derom. Mange vil kunne fortælle noget lignende. *Tro* er i det hele en vældig Magt, som kan virke underfulde Ting i Kraft af Sammenhængen mellem Aand og Legeme. Og det ikke blot i Kristenheden, men også i Hedningeverdenen. Men de, som *véd* dette, er netop ikke selv barnlige nok til at få Hjælp ad den Vej. I sådanne Ting vil de ikke se nogen Forsynsstyrelse, men en åndslegemlig Magt, vel af særlig Art, men ligeså naturbestemt som Elektricitet og Røntgenstråler.

Lad mig nævne et Par Træk af Historien. Vilhelm den Tavse, Nederlandenes Befrier, lå og sov trygt i sit Telt midt i sin Hær, men

Spanierne overrumplede Hollænderne ved Midnat. Prinsen sov så fast, at dersom han ikke havde haft en lille Hund hos sig, der gøede rasende op ved Tumlen, var han bleven fældet eller fangen og henrettet. Nu slap han bort i yderste Øjeblik, og på Mindestenen over ham er den lille Hund afbildet. Det var et helt Folks Vel og Ve, måske hele Verdens Fremtid, der afgjortes af en lille gøende Hund! Ser det ikke nd som et særligt guddommeligt Forsyn? —

Under den store franske Revolution i Rædselstiden, blev også en berømt Videnskabsmand, Th. Paine, dømt til Guillotinen. Der blev på de dødsdømtes Celle om Aftenen skrevet med Kridt et „G". Det traf sig, at vedkommende Betjent skrev dette G på Døren, som netop stod åben. En anden Betjent, der kom forbi, lagde ikke Mærke til G.'et, men slog i hurtig Forbigang Døren i, så det dødssvangre Tegn nu vendte indad, og Paine overlevede Rædselstiden og levede mangt et godt Aar længer. Sér ikke også dette ud efter noget i Retning af et særligt guddommeligt Forsyn?

Men så er der så meget andet, der sker, hvor kun en hjærteløs Skæbnemagt synes at råde og alle Bønner lyder forgæves mod Himlen, — Naturkræfter, der volder unævnelig Jammer (Martinique i 1902), eller Mennesker, der raser som vilde Dyr mod deres Medmennesker eller i Egenkærlighed og Ligegyldighed ser på deres Næstes Død. Dersom der er et alvist, alkærligt og almægtigt guddommeligt Forsyn, hvorfor går da alle disse Ting i Svang? Hvorfor skal Godhed og Retfærdighed trædes under Fod og Uskyldighed krænkes?

Her er det, Nutidsmennesker vil have et Svar hvis de i det hele skal låne Øre til Talen om en guddommelig Forsynsstyrelse. Erfaringen taler jo så højrøstet om, at det slår ikke til med de fromme Forsikringer, at Gud sørger for sine og hjælper alle dem af deres Nød, som anråber ham i Bønnen. Den, der tænker over dette Spørgsmål, vil heller ikke undgå at få en Fornemmelse af, at der skjuler sig en hel Del Selvgodhed i Forestillingen om, at Gud har sine Skødebørn, som han særlig tager sig af, mens han lader andre gå til Grunde. Det lyder ikke godt i mine Ører, hvor godt det så end er ment, når det hedder i en Salme:

„når tit
en anden sit
har med Suk og Klage døjet,
har han m i g fornøjet.“

Men hvad da?

Når vi, for at få Mening i Tilværelsen, tror på et „Guds Rige“, der allerede nu er skjult tilstede, det Guds Rige, Jesus Kristus forkyndte „inden i os“ og som en Gang skal åbenbares i sin fulde Glans, så tror vi også dermed på et *almindeligt* Forsyn. Guds Forsyn har anlagt Verdensløbet her på Jorden således, at Guds Vilje skal og må sejre, men sejre gennem Kamp. Den lavere, jordbundne Natur skal overvindes af den højere og himmelske, det timelige gennemtrænges og adles af det evige. Det bekræftes da også af Verdenshistorien, at når Vildsindets, Ondskabens og Urettens Syndflod var stegen, så al menneskelig Fremtid syntes umulig, lød der et mægtigt: „hertil og ikke videre; her skal disse stolte Bølger lægge sig!“ Forsyndelsen mod den guddommelige

Verdensorden drager altid, om end mangen Gang sent, sin Straf efter sig, så de gode Kræfter igen får Overhånd.

Såvidt vil alle, der overhovedet tror på en Mening i Tilværelsen — og dette er til syvende og sidst det samme som at tro på en levende Gud — kunne følge med og erkende, at her er et Svar med Hensyn til Menneskeslægten i det hele.

Men så standser mange af dem og siger: det *særlige* guddommelige Forsyn, — Forsynet for hver enkelt og for alle Livets Forhold i stort og småt — formår vi ikke at tro på. Vi kan ikke her se „Guds Finger“ enten med os selv eller andre. Her synes alt blind, ubøjelig Skæbnenødvendighed eller vild Tilfældighed, og det er, trods Sangerens Ord, dog, som om „Lykkens lunefulde Spil leger med Sjæle.“

Men fastholder vi Troen på det almindelige Forsyn, et guddommeligt Forsyn, som våger over Slægten, da kan vi dog i det mindste skimte det særlige Forsyn og ad Livserfaringens Vej, den eneste. der fører fremad mod Målet, få Øjet mere og mere lukket op derfor.

Thi Sagen er jo den, at hele Slægtens Levnetsløb er Summen, Hovedsummen af alle de mange enkelte Levnetsløb. Alle de mange Bække små udgør tilsidst den store Aa. Hver enkelt øver, til det gode eller onde, en opdragende Gærning for det hele, og det ikke blot i sin egen Livstid, men ad tusinde usynlige Veje for al Fremtid, ligesom han selv har modtaget utallige Påvirkninger af de fremfarne Slægter. Og han opdrages selv, til godt eller ondt, af sin Tidsalder. Allerede rent menneskeligt vil mangen en, der ser tilbage på sit

Liv med Eftertanke og Alvor, med Følelsen af sit Ansvar for hvad han giver og modtager, kunne se, at han blev, hvad han blev og at det gik ham som det gik ham, i Forhold til det, han lærte af sit Liv, og at hans Arbejde og Gærning i hans Kres bar Frugt eftersom han stillede sig ind under de store Grundlove for Samfundslivet. Vi har en Vilje, stærkere eller svagere af Naturen som alle vore andre Ævner og Gaver, men dog en mindre eller større Grundkapital af Vilje til at sætte ind i „Lykkens lunefulde Spil". *Det kommer da an på os selv, om vi får Øje på „Guds Finger" i vort Liv.* Det hedder om Jesus, at han „lærte Lydighed af det, han led". Det er Tingen — at vi lærer Lydighed, både til at kæmpe og til at lide på den rette Side, for Guds Rige inden i os og uden for os, for det Guds Rige, der er skjult, og for det Guds Rige, som skal åbenbares, når Historien har nået sit Mål. Vi skal *ville* og vi skal *lukke Øjnene og Ørene op,* — da erfarer og ser og hører vi Guds Forsyn, *da, men også kun da.* Ellers ligger der som en Tåge over Livet og alt er et forvirret Sammenstød af blinde Kræfter. Tågen løfter, jo mere det Sindelag bor hos os, som var i Jesus Kristus og vort Liv bliver altid i rigere Mål en Forsynsvandring.

Og så endelig: at vi er „hverandres Lemmer". Vi skal være hinandens Medhjælp. Det guddommelige Forsyn, der hemmelighedsfuldt virker på vort indre Menneske, så det „ser Lys i Herrens Lys", vil også virke udad til, ikke umiddelbart, som ved Jærtegn og Mirakler, men middelbart ved Mennesker for Mennesker. Deri erkender vi netop Guds Opdragervisdom

med os. De, der tror på den levende Gud, Jesu Kristi og vor Gud og Fader, vil og må føre Sandhedens og Retfærdighedens Sag her i Verden og vise Barmhjærtighed, som der er bleven vist dem selv Barmhjærtighed. Det er det guddommelige Forsyns Vej. Vi er vore Brødres og Søstres Brødre og Søstre. Gennem os skal Forsynets himmelske Lys og Varme møde dem. Vi skal bære hverandres Byrde og således opfylde Jesu Kristi Lov, det store Bud, at Guds Forsyn må skinne klart som Solen midt i Verdens Mørke! —

8de Søndag efter Trinitatis.

Om at give Sandheden Æren.

Mth. 7, 15—21.

De gamle hedenske Persere lærte deres Børn at ride, skyde med Bue og tale Sandhed. Måske kan vi ikke lade være med at smile over denne kortfattede Opdragelseslære, hvor rent udvortes legemlig Færdighed er stillet sammen med et sædeligt Bud. Men ret besét er der aldrig givet en så fortræffelig Vejledning i Børne- og Ungdomstugt, som i denne fyndige Anvisning. Det er jo den samme Visdom, som udtrykkes i det gamle latinske Ord: En sund Sjæl i et sundt Legeme! Og at der til en sund Sjæl hører Sandhedskærlighed, Ærbødighed for det Ord, som kommer over Læben, det kan vel nok alle alvorlige Mennesker være enige om. Der er intet som i den Grad

kan forgifte hele Sjælelivet som Usandhed. Når den berømte Statsmand sagde: „Ordet er givet for at skjule Tanken!“ så vidner det om en indre Råddenskab, der har angrebet selve den åndelige Livsnerve. At give Sandheden Æren, det er også menneskelig talt en Grundbetingelse for et frugtbringende Liv. Thi vel er det vist, at „Sandheden er ilde hørt“, så at dens Vidner mangen Gang må kæmpe med Sorg og Savn alle deres Dage, ja, må være beredte på Tornekrone og Kors, men det er ikke mindre vist, at Prisen er ikke for høj, når Hjærtets Fred derved købes og Bevidstheden om ikke at have levet forgæves. En af Sokrates's Venner, der besøgte ham i Fængslet, klagede over, at den elskede Mester skulde dø uskyldig. Sokrates smilede og sagde: vilde du da hellere, jeg skulde dø skyldig? — Og hvor fuld af Løgn og Bedrag Verden end er, så slår det dog altid til, at man langt hellere vil betro sin Velfærd, den offentlige eller private, til dem, der har Ord for Ærlighed og Sanddruhed, end til dem, der vel er bekendte som kloge og fine Hoveder, men hvis Ord og Færd ikke er at lide på. „Ærlighed varer længst“, hedder det, og det passer, selv om man undertiden er ondskabsfuld nok til at tilføje: fordi der bruges så lidt af den.

Hvorom alting er, så føler vi det alle som det værdigste „at tale Sandhed, enhver med sin Næste.“ Ethvert sundt og naturligt Barn begynder med at tro på Sandheden af hvad „de store“ siger, og kræver Sandheden talt, til denne naturlige Følelse måske sløves og dør. Jeg kendte i min Barndom en Mand, der gik og fortalte sine Børnebørn allehånde umu-

lige Historier. Og jeg kan endnu huske, hvordan de sagde: „tal nu sandt, lille Bedstefader, tal dog nu sandt!“

Der er mange Mennesker, også kristne Mennesker, der ikke for alt det vilde sige en ren og skær Løgn, men deres fantasifulde Sind løber tit af med dem, så de „pynter“ på Tingene, især når de selv kan træde frem i stærkere Belysning end det virkelig stemmer med Begivenhederne. Også dette mærkes af Børnene og skal ikke just tjene til at fremelske Sanddruhed. — En meget almindelig Fejl er det endelig, at man i sin Iver for at opdrage Børnene i Sandhedskærlighed skræmmer dem. Det eneste rette er her at tage alle barnlige Unoder som noget, der nu engang hører til, stole på den gode Grund, og derved vinde deres Tillid og Fortrolighed, så de ikke er bange for at sige det, som det er.

Og skal vi hos os selv og andre af al Magt lyde Sandheden i *Ord*, så skal vi også i den Forstand „give Sandheden Æren“, at vi bøjer os for *Livets Virkeligheder* og er *oprigtige overfor Kendsgærninger*. De gamle Grækere havde et Sagn om Sfinx, med Hoved og Overlegeme som en dejlig Kvinde, men ellers med Løvekrop og Rovdyrsklør. Denne Sfinx sad ved den bratte Afgrund, hvor Vejen løb forbi, og forelagde alle de forbigående et Spørgsmål. Kunde de ikke svare på det, styrtede den dem ned i Dybet. Det er et Billedsprog for den Tanke, at kan vi ikke erkende Virkeligheden, den ubøjelige Virkelighed, som Livet rummer og hvorom det stiller sine Spørgsmål til os, så bliver det til vor Undergang, timeligt eller åndeligt eller begge Dele. Hvem af os har ikke

på afgørende Punkter i sit Liv erfaret det. Vi vilde med Vold og Magt én Vej, skønt Virkeligheden atter og atter sagde: nej, min Ven! ikke denne Vej, men den anden! og snart var det håbløs Selvopgivelse, snart hårdnakket Stædighed, der fristede, og først med revne Fjer og efter dyrekøbt Erfaring kom vi på den rette Hylde.

Og som med den enkeltes Erfaring, så også med Samfundets. Også her, og nu som vel aldrig før, sidder Sfinxen ved Vejkanten med Afgrundsdybet lige ud for og spørger, og det gælder Liv og Død for den hele Menneskeheds Kultur.

Men da er det også vist, at vi *kun* skal bøje os for, hvad vi har *erkendt* i vort Hjærte og Samvittighed for Sandhed.

Der er en Tid i et Menneskes Liv, hvori der må leves på Autoritet, på andres Myndighed og Overbevisning, i Barndommen og den første Ungdomstid. Så stilles Spørgsmålene til én selv, hvis der ellers er nogen åndelig Dygtighed og Selvstændighed i én. Og så kommer det gærne til Sammenstød mellem de Gamle og de Unge. Det kan ikke være andet, og det er godt således. De unge Knive skal slibes, og den ældre Slægts Betænkelighed og Modstand er Hvæssestenen.

Allermest brænder det nu om Dage i det religiøse, hvor der er religiøs Sans. Da vil Ordet om de falske Profeter ligge let på Tungen hos dem, der ikke forstår, at er end Sandheden, den guddommelige Sandhed, uforanderlig den samme fra Aartusinde til Aartusinde, ja, fra Evighed til Evighed, så er og kan Tankeformer og Talebrug umuligt være de

samme, men må fornys som i en Digel mens Tiderne rinder.

Vi skal bøje os for Sandheden, give Sandheden Æren, først og sidst Sandheden om Livet og Døden, — men det er os *selv*, der må finde Svaret. Hele den gamle Kristenhed er i Færd med at finde Svaret. „Falske Profeter! falske Profeter!“ bliver der råbt, uden Tvivl i megen Oprigtighed og Nidkærhed, men også i megen Uforstand af dem, der endnu ikke har fattet, at den evige Sandhed sidder og væver sig et nyt Klædebon for den Slægt, som nu lever, og for Slægter, som kommer efter denne, ikke fatter, at Sandheden først og fremmest er *personlig* Sandhed, at det er Grundbetingelsen for al Sandhedstilegnelse.

Dersom Sandheden fra Gud da skal have Æren, så må den Kendsgærning allerførst sés lige i Øjnene, at Menneskeslægten er vokset fra det barnlige Stade og at den kristne Menighed deler Vilkår med Tiden, som Tidens Børn. Færre og færre bliver de, som kan tage Aabenbaringen, beskreven i Bibelbogen, for udvortes historisk Sandhed, om end de nok så ivrigt prøver derpå og søger at få sig selv til at gå ind på dette som udvortes historisk. Så bliver Kristendommen dem til en ulidelig Plage, Kristendommen, der kom ind i Verden som det glade Budskab. Dette kan jo dog ikke have været Guds Mening, eller sådan kan han ikke have forregnet sig.

Den evigt uforgængelige Sandhed er den, at Gud er Kærlighed, den hellige Kærlighed, en Kærlighed, som kan bruge strænge Opdragelsesmidler, thi som Udsæden, så Høsten, men som altid er frelsende. Dette er den Sandhed,

som ved Jesus af Nasaret er åbenbaret så helt og fuldt, som af ingen før eller efter, og „vi venter ingen anden“. Han sammenfatter dette Budskab i selve det store Bud i Loven. Det er den Vinstok og det Figentræ, der er plantet hernede. Menneskelærdommene og Skikkene har haft deres Tid og deres Ret. En Gang voksede de omkring Evangeliet som en levende Dragt, indenfra og udad. Men de ældedes med Tiden. Halmdækket om Træerne ved Vintertid og Stiverne og Indhegningerne ved det unge Træ er ypperlige — til deres Tid, men må bort når det er bleven stort og stærkt nok, ellers vantrives og forkrøbles Træet eller sprænger med egen Magt sine Lænker. Det er dette, der atter og atter sker i Udviklingens Løb. Ja, med Henblik på, hvad vi selv er Vidne til og kan erfare nu om Dage, kan vi sige: disse timelige, menneskelige Former bliver tilsidst som Torne og Tidsler, der river og stikker og spærrer den fri Adgang til Vinstokken og Figentræet, som er bestemt til Oplivelse, Styrkelse og Mættelse for Menneskeheden sålænge Jorden står.

Dette skal siges atter og atter til det forstås. *Sandheden, den personlige Sandhed i Ære,* — først derigennem vinder vi til den guddommelige Sandhed! Hvor Menneskelærdomme og Menneskeskikke åbenbart bringer Jesu Disciple til at glemme Grundsandheden, Storbudet, i Herskesyge og Ufordragelighed, er Tornene og Tidslerne groede op og vil øde de himmelske Plantninger. Hvor Jesu Bøn glemmes: „at de må være ét, ligesom Faderen og jeg er ét!“ dér krænkes denne Grundsandhed,

hvorpå alt kommer an, og „af deres Frugter skal I kende dem.“

Men lad *os* aldrig glemme, trods megen Uforstand af vore Medkristne, at det, der forener, er langt mere end det, der adskiller!

9de Søndag efter Trinitatis.

Dit Hjærte og din Skat.

Luk. 12, 32—48.

De Naturkyndige kan fortælle os en hel Del om den Muskel, vi har i venstre Side af vort Bryst, som trækker sig sammen og udvider sig og som kaldes Hjærtet med dets Kamre og Vægge og Klapper. Det er, siger de os, som en Slags Pumpe, hvormed Blodet snart som Pulsåre- snart som Blodåreblod, sprøjtes omkring i vort Legeme. Og det véd vi alle, at et sundt og kraftigt Hjærte, der virker som det skal, er en Grundbetingelse for vort legemlige Velbefindende, mens et Hjærteonde hører til de allerfarligste og gærne mælder sig med Aandedrætsnød og Angst. Sålænge Hjærtet banker, er der Liv, men i Døden står det stille som et Ur, der er løbet ud.

Det er da ikke underligt at „Hjærtet“ har indtaget en fremtrædende Plads i Menneskenes Billedsprog til alle Tider og alle Vegne. Der er på alle Tungemål en hel Mængde Ordsprog og Mundheld, Sagn og Æventyr, som taler om „Hjærtet“, og derved forstås det inderste og dybeste i Mennesket. Således da også

hos os. Ved „Hjærtet“ mener vi den hele Verden af Følelser og Bevægelser, Stemninger, Længsler og Rørelser, snart gode og milde, snart onde og bitre, der bølger frem og tilbage i os. Vi taler om at have eller mangle Hjærte, om et blødt eller hårdt Hjærte og om at „når Hjærtet er godt er alt godt“.

Biblen bruger også dette Billedsprog med Forkærlighed. Vi læser hos Moses og Profeterne om at forhærde Hjærtet, om et sønderknust Hjærte, om et rent Hjærte. Der er et skønt og i sin Enfold rammende Ord et Sted i det gl. Testam.: „Din Tjener har fundet sit Hjærte“. I Ordsprogsbogen hedder det: „Med al Flid skal du bevare dit Hjærte, thi derfra er Livets Væld.“ Og Jesus og hans Disciple i det ny Testamente vender atter og atter tilbage til denne Lignelsestale. „Salige er de rene af Hjærtet, thi de skal se Gud!“ hører vi straks i Indledningen til Bjærgprækenen, og han viser, at det gælder om at bære Frugt i et smukt og godt Hjærte, men også, at det er indvortes fra Menneskenes Hjærte, at de onde Tanker udgår. Og her i vor Tekst til i Dag, der er af Bjærgprækenen, samler han sin Formaning om at samle den rette Rigdom, som hverken Møl eller Rust kan fordærve eller Tyve stjæle, i dette Fyndord: *„Hvor Eders Skat er, dér vil også Eders Hjærte være.“*

Det er særligt *Viljen*, som han lægger Eftertrykket på. Det er først den Følelse og Attrå, der er bleven til *Vilje*, til *Grundvilje*, til den bestemmende Retning i et Menneske, — det er først den, som udgør det inderste Menneske, „Hjærtet“. „Mands Vilje er Mands Himmerig“, lyder det gamle danske Ord, og der

er et andet Ord, vel værd at agte på, den gamle Bernhards fra Middelalderen: „Vi forvandles til det, vi elsker“. Endelig kunde vi minde om et tredje Ord, der rigtignok er af en hel anden Art og dog finder sin Anvendelse her. En tysk Videnskabsmand fra forrige Aarhundrede sammenfattede sin hele Livsanskuelse i det Ordspil: „Hvad Mennesket æder, det er han (was der Mensch iszt, das ist er). Dermed mente han jo, at vi er kun Kød og Blod og aldeles ingen Aand eller højere Natur ejer. Dette er en kraftig Vildfarelse. Men vi kan sige, at hvad et Menneske *vil*, hvad han elsker og attrår i Dybet af sit Sind, i sit Hjærte, det *er* han også eller det bliver han mere og mere, til godt eller ondt. „Hvor din Skat er, dér vil også dit Hjærte være.“

Hvert Menneske har, sig selv mere eller mindre bevidst, sin „Skat“, hvad det så er for en Skat, og så kommer det jo an på, om det er en Skat, som Hjærtet kan være tjent med at knytte sig til, at leve i og ved.

Der er de rent håndgribelige Ting, de Ting, som i allerligefremmeste Forstand Møl og Rust og Tyvehånd kan berøve Ejerne. Atter og atter skal det siges, at Jesus ikke forkynder timelig Rigdom som en Synd, og Armod som et Salighedsvilkår. Men han lægger sine Disciple gennem alle Tider på Sinde, at vi ikke må have vor *Skat* deri, thi hvor Skatten er, der er også Hjærtet — det egentlige Menneske, og det tilhører vor Gud og Skaber. Der er intet rensende for Viljen i prægtige Klæder og Huse, Guld eller Sølv. Derfor var det han fremsatte Lignelsen om den rige Bonde. Det var ikke det, at han vilde bygge sine Lader

større, men det var det, at disse Lader blev så store, at de fyldte Manden, så der ikke blev Plads til andet, til „Hjærtet". Og derfor var det, han krævede af „den rige Yngling", at han skulde slippe det altsammen, ikke fordi det var ondt i sig selv, men fordi det var bleven til en Bom, som spærrede for „Hjærtet", det udødelige Menneske, der bor i det dødelige Legeme. Og så var der for ham, denne unge, rige Mand, ikke andet Råd; thi det er, som gamle Luther siger i sit kraftige, trofaste Sprog: „Hvad Mennesket har kært, det er hans Gud, thi dertil drager hans Hjærte ham, omgås dermed Dag og Nat, sover og våger dermed, det være sig Penge eller Gods, Lyst eller Ære." Paulus udtrykker det rette Forhold i det ene Ord: „*Husholder*". Vi skal være tro Husholdere! Det er jo netop det samme, som Jesus selv siger i denne Søndags gamle Tekst om den utro Husfoged. Vi skal i klog Omtanke, men ikke i Selviskhed, kappes med dem, der ikke véd af andre „Skatte" at sige end de håndgribelige, efter Ævne tjene Guds Rige dermed, hvad jo ingenlunde vil sige det samme som at være med til alle ydre eller indre Missionsindsamlinger, langt fra; men være med til at fremme Sandhed og Retfærdighed og Menneskelighed, være sig med eller uden gudeligt Præg. Det er Mennesket, der skal have Tingene, ikke Tingene, der skal have Mennesket.

Men så er der jordiske Skatte af en anden Art, „Skatte", som det er værdigere for et Menneske at knytte sit Hjærte til end de rent håndgribelige, fordi de ejer et Genskær af de evige himmelske Skatte og i sig har en løf-

tende Magt. Jeg tænker på Kunstens, Digtningens og Videnskabens skønne og herlige Verden, med et Ord på alle Kulturens Skatte. Når vi ser på disse Skatte og betragter de rigt begavede Menneskers Liv, hvem vi skylder så meget, så gribes vi uvilkårligt af Tanken om, hvor de har lagt deres *Hjærte*, deres inderste Væsen og ædleste Kræfter ind i deres Arbejde og tit har ofret alt for deres Kald. „Se hvilke Stene og Bygninger!" sagde Jesu Disciple, da han sad på Oliebjærget og så' den hellige Stad med det stolte Tempel højt på Zion. Men han græd over Staden, thi han forudså, at der skulde ikke lades Sten på Sten tilbage af al Herligheden. Således er al jordisk Skønhed og Kløgt og Visdom dog underlagt Forkrænkeligheden, og selv, hvor det varer længst, gælder det, at det er ikke Livet selv, men kun Skyggebillede af Livet, det uforgængelige, evige Liv. Også Kærligheden skal løftes op i en højere Orden end her, hvor vi bindes sammen ved Blodets Bånd, bortgifter og tager til Ægte og hvor alt er jordbundet og intet helt rent. Derfor er der en dyb Sandhed i et Folkesagn, som det om Kong Volmer, der gærne vil undvære Himmerig, blot han må beholde Tovelille og Gurre. Der jager han som en hvileløs Aand ved Midnat, en Skyggejagt. „Hvor din Skat er, dér vil også dit Hjærte være." Men selv den højeste og bedste jordiske Kærlighed er mærket med Forkrænkeligheden, og vort Hjærte kræver nu én Gang Uforkrænkelighed.

Hvor skal vi da have den Skat, som vort Hjærte kan hvile i, og hvormed det kan få det evige Liv i Eje? Hvordan skal vor *Vilje*

blive vendt i den Retning, der fører fremad, hjemad, opad?

Ved at følge Jesu Fodspor. Hans Liv er Menneskelivet i al dets Fylde. Ved at vi lader vort Væsen oplukke sig for hans. „Vi forvandles til det vi elsker“. Det kan være småt nok med vor Kærlighed til Jesus, og vi er ikke fuldkomne og har ikke grebet det! Men vi kan dog *begynde* at blive ligedannet med ham. Kan vi ærligt, trods al Brøst og alle Fald sige med Sandhed, at intet er større for os end dette, at vi må „blive i ham“, „være ét“ med ham, så har vi dog vor Skat i ham og dermed også vort Hjærte. At *begynde* — det er det, vi kan under denne Sol, og så tør vi vente en Fuldendelse fra Trin til Trin, begynde med at være tro i det lidet for at sættes over det meget. „Vi forvandles til det vi elsker“ og „bevarer vore Hjærter, hvorfra Livets Væld er.“

10de Søndag efter Trinitatis.

Folket og dets Besøgelsestid.

Mth. 13, 45—46.

Når Jesus af Nasaret altid har draget og fremdeles vil drage alle Menneskehjærter med Alvor og Sandhedskærlighed til sig, også dem, der står ligegyldigt eller fjendsk overfor Kirke og Kristendom, så er det fordi de menneskelige Grundfølelser og Grundforhold hos ham træder frem i deres højeste Renhed og Klarhed, og dette netop fordi han helt og fuldt var bestemt ved sit Gudsforhold. Gudsforhol-

det havde indoptaget, gennemtrængt og lutret det menneskelige. Det er dette, der giver ham den enestående Myndighed. Han forstår alle de Bevægelser, der kan gå igennem et Menneskesind, men samtidigt holder han det guddommelige, evige Krav frem som et Spejl og udtrykker det selv i sit Liv. Intet Menneske har talt som han, levet som han eller er død som han, sin Gud og sig selv tro til det sidste. Men der er en Stemme, der siger inde i os, at således — om end i det små — skulde Menneskelivet være. Det er lærerigt og opbyggeligt at betragte en Buddha, men medens han, Hindostans store Profet, så' selve Tilværelsen som et Onde, var den for Jesus en Gave, der skulde bruges til Guds Ære. Og når vi stiller Sokrates ved Siden af Jesus, så er der den dybe Forskel, at medens den hedenske Vismand som den Græker han var, holdt for, at „Dyden", det gode, var ét med Viden og Erkendelse, og medens han tillige var hildet i sit Folks og sin Tidsalders sædelige Vildfarelser, pegede Jesus på den urene, selviske Vilje som Grundondet, og med usvigelig Sikkerhed holdt han Sædelovens Bud fast som urokkeligt. „Vær fuldkomne som Eders Fader i Himlene er fuldkommen!"

De jordiske Forhold og Følelser skal renses og adles ved det himmelske Grundforhold og den himmelske Grundfølelse, der er nedlagt i os.

Vi ser det i hans Omgang med Forældrene, Vennekresen og dem, som søgte ham i deres Nød. Han fornægter aldrig disse Forhold og Følelser, som var de for ringe til at komme i Betragtning. Nej, han anerkender dem fuldt

ud, men stiller dem på den rette Plads som tjenende, som Opdragelsesmidler. Han anbefalede på Korset sin Moder til sin Discipels Omhu, men han havde víst den egenrådige Indblanding af hende og Brødrene og Søstrene tilbage, da han stod i sin Gærning som Talsmand for Guds Rige. Han talte de kærligheds-varme, lovprisende Ord til Vennerne, men irettesatte dem også med strænge Ord, når de dreves af en Aand, som er Guds Aand modsat. Han sørger med Søstrene i Betanien, men har et Alvorsord til den tvivlende Martha. — Således, kun således, kunde han blive for dem, det han blev — Herren, Mesteren, Frelseren med „det evige Livs Ord“. Kun ved at de følte sig ydmygede, tilretteviste af hans myndige Ord, hvori Nåde og Sandhed smæltede sammen, kunde de oprejses og hjælpes frem på „Vejen til Livet“. Og netop dette viste, at de „var af Sandhed“, dette, at de villigt stillede sig selv under hans Ords dømmende Myndighed som en Myndighed herovenfra.

Og således ser vi ham da også sidde og betragte Jerusalem, „den hellige Stad“, med Tårer i Øjet. Hvor grundmenneskeligt! det er Kærligheden til Folk og Fædreland, der mægtigt rører sig i hans Sjæl og bryder ud i de hulkende Ord. Han var sit Folks fuldtro Søn, åndede og levede i Sagnene og Sangene om dets store Minder, om de vidunderlige Førelser med dette Folk fra den fjærne Oldtid, om David og Profeterne. Fra sin Barndom havde han med sine fromme Forældre besøgt Templet på Højtiderne og følt sig „i sin Faders Gærning“. Nu svævede de romerske Ørne med sorte Vinger over Zions By, og det var som

om Gud Herren havde glemt sit Folk i dets Fornedrelse. Hvem kan tvivle om, at Jesus af Nasaret rent menneskeligt delte sit Folks Smærte? og des dybere var denne Smærte, fordi han forudså Undergangen. Dødstegnene stod ham klart for Øje. Den friske Kilde fra de gamle Dage, Modtageligheden for Aandens Røst, var som udtørret, forsumpet og stivnet i Skriftklogskab og Udvorteshed, og dog pukkede Folket på sin Udvalgthed, og Opstand på Opstand slog det dybe Sår og trykkede kun Aaget fastere. At Romervælden vilde knuse Israels sidste Rest af folkelig Selvstændighed kunde ikke være skjult for hans Blik.

Men at et Folk voldeligt udslettes eller dog mister sit Fædreland og Modersmål, det er i sig selv en Forstyrrelse i den guddommelige Verdensorden. Et Folk kan dø en naturlig Død som så mange Oldtidsfolk, når det har gjort sin Indsats i Historien og ikke har Foryngelseskraft i sig. Det er som med Træerne, der går ud af sig selv og må give Plads for den opvoksende Underskov. Men at et Folk tilintetgøres med Vold, det er en Brøde mod den Gud, der har kaldt det frem og stillet det sin Opgave. — Men det tyder også på en Brøde, begået af Folket selv. —

Det er den tunge Tanke herom, der har bevæget sig i Jesu Sjæl, da han så' ud over Jerusalem, der lå dér med det prægtige Tempel på det vidunderligt minderige Sted, der talte til ham både om David, om Esra og Judas Makkabæeren og om alle Forjættelserne til Fædrene.

Dette Jesu Syn ud over Jerusalem og hans smærtelige Ord maner for de store — og ikke

mindst for de små Folk, hvortil vi hører — til den alvorligste Selvprøvelse.

Der er bleven sagt, og det af én af Nutidens ledende Statsmænd, der indtil for nylig styrede et af Jordens vældigste Riger, at „de små Folks Tid var forbi".

Synes det ikke i Virkeligheden så?

Det er en Brøde af de store Folk, som overvælder de små, og en Brøde, som vil hævne sig. Romerriget faldt, da det forgreb sig på denne Aandsmagt, som voksede op fra Israel efter Israels Undergang. Det mægtige Rige rådnede op indvendig fra. Men at den forfærdelige Lod traf det lille Folk med den største verdenshistoriske Opgave, det var Gengældelsen, fordi det ikke kendte sin „Besøgelsestid", kendte ham, der kom for at åbne det tilstoppede Kildevæld fra Profeternes Dage.

Den guddommelige Verdensstyrelse bruger i sin Alvisdom selve Uretfærdigheden i Verden til at øve de retfærdige Domme, — men så kommer i den beskikkede Time den usynlige Hånd og skriver på Væggen: talt, talt, vejet og funden for let!

Lad de store Folk vel erindre det! også de små Folk har deres Opgave i Verdenshusholdningen, ligesom hvert Enkeltmenneske har sit Bidrag at give i Kræfternes rige Sammenspil. Lad Jættemagterne, hvor „kristelige" de end vil anses for, vogte sig!

Men lad så de små Folk aldrig glemme, at alt kommer an på, om de kender deres Besøgelsestid og lad dem hente både Formaning og Trøst deraf!

Jesus af Nasaret stod midt i sit Folk med den dybeste og inderligste Forståelse af det,

af dets Nød og Håb. Og dog stod han over det, som han i den Stund sad på Bjærget og så ud over Staden. Det var Samlivet med Himlens Gud, der fyldte ham. Det var ud fra dette Forhold han under strømmende Tårer talte det knusende Domsord. Og derpå gik han ind i Templet og drev Forargelsen ud med Svøben i Hånd. Næste Dag sad Kræmmerne og Vekselererne der sagtens igen. Det var en sindbilledlig Handling, der udtrykker det samme, som Ordet, han havde talt: „Du kendte ikke din Besøgelsestid“.

Og nu vi her mellem Sund og Bælt og Vesterhav? Tunge Skæbner er gåede over os ved ydre Vold. Om den Voldshandling, der sønderdelte vort Land, har vi kun det at sige: „Hævnen hører mig til, siger Herren; jeg vil betale!“ Og vi har i årelang indre Tvist sønderflænget vor egen Barm. Nu er Spørgsmålet: kender vi vor Besøgelsestid? vil og kan vi løse vor Opgave? Der er dog måske noget om, at „Vorherre ikke kan undvære gamle Danmark.“

Hvilken Opgave? kan der så spørges. Først vil jeg pege på, at her hjemme er de naturlige Betingelser i højere Grad end vel i de fleste andre Lande til Stede for en rimelig Fordeling af Livets Goder, så „få har for meget og færre for lidt“. Det er dog vel den rette Fædrelandskærlighed, at man har Hjærte for sine Landsmænd og under dem alle så menneskeværdige og gode Kår som muligt. Det er jo da også Guds Bud, vi derved lyder. Det er at leve i Jesu Aand. Et Folk, som stillede sig dette som sin Opgave, arbejdede sandelig på at gøre Guds Vilje, åbenbarede derved en

Livskraft og fik igen en Levedygtighed og Leveret, som ikke kunde vindes på bedre Vis.

Og dernæst, hvad der ligger os her nærmest: der er en Opgave for vort Folk at løse, som består i at få større Sandhed og Sundhed ind i Kirkelivet, hvor det officielle Væsen tager så meget af Ærligheden og Kråften, afføder så megen Dødhed og Vanemæssighed og i Virkeligheden fjærner så mange oprigtige Mennesker fra Kirke og Kristendom. Tør vi vove at tro på Frihedens og Aandens Magt? Dersom vi tør det, har vi også dermed givet et glædeligt Vidnesbyrd om vor Ret som selvstændigt Folk og vil modtage ny Livskræfter. Men Svøbeslagene kan så vel heller ikke undgås, — et mandigt og uforbeholdent Ord om hvor meget „Røverkule", der har sneget sig ind imellem os.

Vi er kun Småfolk, vi her, men en lille banebrydende Gærning i Jesu Spor i vort Folk og i vort Folks Kirke er os dog måske betroet. Lad os bede til og håbe, at vi må kende vor Besøgelsestid og være med til at vække vort Folk dertil!

11te Søndag efter Trinitatis.

Sammenligningerne.

Luk. 18, 9—14.

Er det godt at sammenligne sig selv med andre? Vore nordiske Forfædre i Middelal-

deren havde andre selskabelige Adspredelser end vi. Blandt andet anstilledes der tit i et godt Lag ved Kongens Bord en såkaldet „Mandjævning". Den bestod deri, at to Høvdinger tog sig for at sammenligne sig med hinanden indbyrdes, jævnstille sig med hinanden, deraf Navnet „Mandjævning". Det endte gærne med, at de blev dygtig vrede paa hinanden, for det førte jo naturligvis til, at hver for sig ophøjede sine egne Bedrifter på den andens Bekostning og hånede Modparten.

Som selskabelig Tidkort er „Mandjævningen" forlængst gået aldeles af Brug, som godt og vel er. Men ellers florerer den endnu så fuldt som nogen Sinde. For Sagen er jo den, at hvad vore nordiske Forfædre, store Børn som de var, i al Naivitet havde gjort til en Underholdning og ikke følte nogen Undseelse ved, det går vi civiliserede og dannede og velopdragne Nutidsmennesker omkring med sådan i det stille og gemmer hos os selv — men derved bliver det så vist ikke bedre.

Det er kun „de kære Børn", som ikke gør en Røverkule af deres Hjærte, men sammenligner sig selv og hvad deres er med andre og andres. Se H. C. Andersens „Børnesnak". Vi voksne, forstandige Mennesker véd godt, at Selvros stinker og er bange for at gøre os ildesete eller latterlige ved at snakke op om vore egne store og gode Handlinger. Vi foretrækker gærne at „fiske", om der ikke skulde være en eller anden, som vil bide på Krogen med den falske Beskedenheds Madding.

Farisæeren, som han står der i Templet, skal man nu ganske vist ikke beskylde for nogen Slags Beskedenhed, forloren eller ægte.

Her er han jo alene — alene med sin Gud. Og så hører vi ham sammenligne. Det er en „Mandjævning“, så det forslår noget — men *ned ad til*. Han sammenligner sig selv med Røvere, uretfærdige, Horkarle, og „denne Tolder“. Hvad der skulde være inderlig Bøn og Tak bliver til den mest uforbeholdne Selvophøjelse. Sådan vilde han ikke tale i andres Påhør. Dertil kendte han Moses og Profeterne for godt så vel som alle de Ord, som anbefaler Ydmyghed og „sønderknuste Hjærter“. Han har langt snarere „for at tækkes Menneskene“ i al Almindelighed talt om sin Syndighed og så netop derved stillet sin Gudsfrygt og punktlige Lovopfyldelse til Skue.

Det er hans indre Menneske, som kommer frem i denne Lønkammertime i Templet, og det er dette, Jesus vil, at vi skal agte på.

Og så meget forstår vi, at skal vi endelig sammenligne os selv med andre, så skal vi *ikke søge nedad til*, ned efter, for derved at vinde en let Sejr. Det tyder på noget lavt i Sindet. Og det viser, at man befinder sig i et Selvbedrag med sin Stræben efter Fuldkommenhed. Thi hvor denne Stræben er ægte, ser den ikke nedad, men opad. Og hvor der er en virkelig levende Drift efter at vinde det Livets Klenodie, som er Samfundet med Gud og dermed Friheden for al „Kødets og Aandens Besmittelse“, dér højnes Målet bestandig med Kampen. — Den gode Mand her i Templet er færdig, føler sig færdig og mere end det. Men dette er den lige Vej til åndelig Død, til at være „færdig“ i slet Forstand.

Nej, *skulde* der være Tale om en Sammenligning med andre, en Sammenligning, en

„Mandjævning“, som duer, så måtte Sammenligningen være rettet *ikke nedad til, men opad til.*

„Lad os kæmpe med de bedste!“

som det hedder i en af vore Sange. Kæmpe med dem, i Kappestrid eller i Forbund med dem, om vi kan nå dertil.

At sætte Målet højt, altid højere, det vidner om noget adeligt i Sind og Sjæl, og det er et Livstegn.

„Fremad efter Livets Kranse,
Tid har vi ej til at stanse.“

„I min Hær bærer enhver Soldat Marskalkstaven i sit Tornyster,“ som Kejser Napoleon den store sagde.

Og dog, også dette har sin Fare, sin store Fare — Modløshedens og Selvopgivelsens Fare.

Det ser vi på Tolderen. — Vi må ikke glemme, at han kun kaldes „retfærdiggjort“ i Forhold til Farisæeren, men ingenlunde skal gælde som et Eksempel på et Menneske med et ret Gudsforhold. Han tør ikke gå frimodigt op i Helligdommen og ikke „opløfte sine Øjne“. Hans Følelse er sund og sand nok. Der findes hos ham den rette Jordbund, hvorom vi synger:

„Muldjord i Bryst
ser den Høje med Lyst.“

Men et Menneskebarn er bestemt til at stå med Fortrøstning og med tillidsfuldt Blik overfor sin Gud og Skaber.

Vi forstår det så godt. Der har han gennem mange Aar gået som en foragtelig Person, en Forræder mod sit Folk, fordi han var i de romerske Undertrykkeres Sold og i Kraft af

selve sin Bestilling — måske for hans Vedkommende med Urette — stemplet med Uærlighedens Skamplet. — Han har sammenlignet sig selv med dem, der stod så langt over ham i det almindelige Omdømme og hvis Gudsfrygt han sagtens mange Gange i sygt Mismod har beundret som noget fuldkomment uopnåeligt. Og hvor der ikke er Håb om at kunne vinde frem, dér synke Hænderne i Skødet og Knæerne slappes. Det gode Eksempel kan have en mægtig oplivende Virkning, men kun, hvor der i nogen Måde ses Udvej til at efterfølge det. Ellers bliver det til en knusende og lamslående Anklage. Og Tolderen har ingen Udvej set. Den Længsel efter Fred med sig selv og sin Gud, som driver ham til Templet, får Luft i et forpint Suk. Det er Begyndelsen, men det er ikke i sig selv nogen Bevægelse fremad, og langt mindre Endemålet.

Så galt kan det gå med Sammenligningen, „Mandjævningen“ også da, når den søger opad.

Jeg er nær ved at tro, at det kun er de færreste af os, der har godt af eller kan tåle dette Sammenligneri. „Menneskehjærtet er en underlig Ting“; som gamle Luther siger, „snart trodsigt og snart forsagt.“ Og hvad der frister os enten til Trods og Selvsikkerhed eller til Forsagthed og Mistrøstighed er dèt vel bedst, at vi vogter os for.

Selvfølgelig — vi skal lære af Livet, lære både af andres Skrøbeligheder og andres Dyder. Men vi skal helst undgå at drage vort eget Jeg således ind i vore Livserfaringer, at det bliver Midtpunktet for Tilværelsen, til vel-

behagelig Selvspejling eller fortvivlet Selvanklage.

Vi har hver fået vort „Pund“, fået det at holde Hus med af Guds Hånd, og vi skal arbejde dermed i Troskab, under Ansvar for ham som for vor eneste Herre.

Så tør vi også være frimodige, trods alt, hvad der mangler, og løfte vore Øjne som Børn til en god og kærlig Fader, der ikke kræver mere end de små Kræfter ævner. Dersom vi hvert Øjeblik skulde sige til os selv: dette her kunde du have gjort bedre, for det gør den og den bedre, så ender det med, at Frimodigheden blive borte og „Pundet“ bliver gravet ned.

12te Søndag efter Trinitatis.

Jonastegnet.

Mth. 12, 31—42.

For ikke længe siden holdt en af vore berømteste Videnskabsmænd et Foredrag om Jonas's Bog. Han mente, at det hele var Sagn uden historisk Kærne. Det turde dog være forhastet af det sagnagtige Element om Havuhyret, der slugte Profeten, at slutte, at der slet ingen Virkelighed ligger til Grund. Den omtalte Videnskabsmand sagde, at det var aldeles umuligt, at en israelitisk Bodsprædikant kunde have opnået nogen Virkning i Ninive, lige så umuligt, som at noget lignende kunde hænde, hvis en buddhistisk Missionær optrådte i London eller Paris. Det vilde være utænke-

ligt, at en stor moderne Verdensby havde omvendt sig i Sæk og Aske fra sin Ugudelighed ved en sådan Prædikants Tale. Men denne Sammenligning gælder ikke. Oldtidsfolkene levede og åndede i Religion, — det gør Nutidsfolkene ikke. Og dernæst: Oldtidsfolkene havde nok deres egne Guder, som de holdt sig til og tilbad, men de nægtede ingenlunde, at der var andre Guder, som rådede over andre Folk. De holdt deres egne for de stærkeste, så længe de følte sig beskærmede af dem, men det kunde meget vel hænde, at de også fik Respekt for fremmede Guder ved given Lejlighed, som da f. Eks. Filistrene hurtigst muligt sendte Pagtens Ark tilbage til Israel, da det gik Dagon så ilde og en Pestsygdom hærgede deres Land, hvilket de opfattede som Hævn af Israels Gud. En kraftig åndelig Personlighed kunde særdeles vel bringe Sindene i Uro i et fremmed Land, hvor Folket tilbad andre Guder. Og hvem véd — Jonas kan have lidt Skibbrud på sin Rejse. Selve Havet kan jo betragtes som et vældigt, opslugende Dyr. Han kan have drevet tre Nætter og Dage omkring på et Vrag inden han kastedes i Land, og den Bevægelse, hvori Staden kom ved hans Bodstale, sagtens først harmfuld truende, siden angstfuld og angerfuld, er i hans Bevidsthed smæltet sammen og har fået Udtryk i den Salme, som står optegnet i „Jonas's Bog“. Sagndannelsen har da gjort Resten, og „Hvalfisken“ er bleven en Legemliggørelse af det, han på sin Ninivefart havde oplevet både på Hav og Land.

Jeg mener, at dette er mere ædrueligt og i Samklang med den nyere Videnskab, som mere og mere kommer til den Erkendelse, at der

selv i de barnligste, æventyrligste Sagn kan være en historisk Kærne, hvorom Sagnet har formet sig. Om det så er vor egen Saxo med hans Vrimmel af Sagn om Lejre og Skjoldunger og Froder, eller det er vort Holger Danskesagn, så siger vore nyeste Historikere: det er ikke bare Fabel og Æventyr; der er noget, som ligger til Grund derfor. Den barnlige Fantasi har udsmykket Kendsgærningerne, men disse Kendsgærninger bliver ligefuldt stående.

Hvad nu Jesus selv har ment om de gammeltestamentlige Fortællinger af denne Art er vist umuligt at sige. Det kan være, at han har taget dem bogstaveligt, det er også muligt, og nok så rimeligt, at han kun har benyttet dem som den poetiske Klædning for de Sandheder, han lagde sine Disciple og Folket på Sinde, ligesom vi den Dag i Dag gør denne Brug af vore eller andre Folks Sagn. Det er i hvert Fald meget barnligt at henvise til Jesu Ord om Jonastegnet som Bevis for, at han har taget Fortællingen bogstaveligt. Det vilde være som om man her hjemme vilde mene, at den, som i Tale eller Skrift nævnede Tor og Odin, derfor var Asadyrker.

Når jeg så udførligt taler om dette, så er det forbi jeg finder det på sin Plads atter og atter at minde Folk om, at det nu om Dage er meget ilde betænkt, hvor god Meningen dermed så end er, at drive på med den udvortes Antagelse af den bibelske Sagnhistorie og tale om „Vantro“ hos dem, der betragter disse Sagn som Sagn. I vore Dage forekommer det og må nødvendigvis forekomme de allerfleste tænkende Mennesker urimeligt at tage dem som Historie, og når det alligevel

skal høre til „Troen“, så kaster Folk Barnet ud med Badevandet, opgiver deres Tro på Gud og deres Ærefrygt for Jesus og Tillid til hans Forkyndelse. I Virkeligheden vedkommer det aldeles ikke Kristentroen, som er og bliver den i bedste Forstand jævne, enfoldige Tro på Guds forbarmende Nåde, som Jesus Kristus forkyndte. Ikke en Gang Jesu egen Antagelse eller Ikke-Antagelse af de gammeltestamentlige Forestillinger er vi som Kristne bundne til. Skal det nemlig være Alvor med, at han var „Menneskenes Søn“, helt og fuldt Menneske, så måtte han i mange Stykker dele sit Folks og sin Tidsalders Forestillinger. Men som Lysets Børn kan vi ikke fornægte vor bedre Viden. Det vilde være en Forsyndelse imod Sandhedens Gud, og det sømmer sig ikke Jesu Disciple. Vi følger ham derfor lige fuldt som Mester og Lærer i det, der angår Guds Rige og Menneskets åndelige Natur og den evige Sandhed.

Men hvorom alting er, når han har fremdraget Jonastegnet — der dog vist også for ham, hvad Underet med Havuhyret angår, var et Sagn — så er det for at knytte sin Tale til noget, der var hans Tilhørere bekendt, og bruge det som Iklædning for en Sandhed, de trængte til at høre.

Han havde talt om den utilgivelige Synd mod Aanden, utilgivelig om ikke for „evigt“, så dog i denne og en kommende Tilværelse, fordi denne Synd består i at slå Samvittighedens Røst ihjel, talt om de onde Frugter, der gror på det onde Sinds Træ, og om de utilbørlige Ord, som Menneskene skal aflægge Regnskab for på en Dommens Dag.

Så er der nogle Skriftkloge og Farisæere, hvem de stærke, revsende Ord åbenbart er gået til Hjærte. Deres Samvittighed har mindet dem om Forsyndelser af den Art, Jesus havde talt om. Men — *de vil først se et „Tegn“* forinden de lader denne Samvittighedens Røst få Magt over sig.

Hvad er nu dette andet end netop noget i Retning af Synd mod Helligånden, Samvittighedsmordet, det åndelige Selvmord, og Vidnesbyrd om et fordærvet Sind, som bereder sig selv mange Smærter, der må lides hinsides før det onde brændes ud.

Og da griber han Jonassagnet, således som alle kendte det fra „Skrifterne“ og Synagogerne. Thi som det er med al sin Æventyrlighed, tjener det hans Formål. Han kan deri lægge, hvad det er ham om at gøre at få sagt dem på den mest indtrængende Måde.

Det er Sandhedens Lod her i Verden at sejre gennem Nederlag, at dø for at opstå. Sandheden er altid forud for sin Tid. De store uoplyste Masser går om i deres åndelige Nat, ude af Stand til at danne sig nogen selvstændig Dom om de Tanker, der arbejder sig frem og sættes ind i Verden af de få store. De vandrer som umyndige Børn i Ledebånd af dem, der nu en Gang er deres Vejledere. Og om de fleste af disse Førere og Vejledere gælder det, at de er *blinde* Vejledere, der mener sig selv seende. Det er „blinde, der leder blinde.“ „De véd ikke, hvad de gør“, når de rejser sig mod Sandheden — de spærrer Roger Bako inde i Klosterfængslet, brænder Giordano Bruno og tvinger Galilei til at fornægte sin store Opdagelse. Ja, de mener at vise Gud en Dyr-

kelse derved. I Romerkirkens og Grækerkirkens Mørke er det mest iøjnefaldende. Men — ikke blot dér. „Hellige Enfold!“ sagde Huss.

Det er Jonas, Sandhedsvidnet, der sluges af Uhyret, af Uvidenheden, Fordommene, den rasende Forbitrelse, der oprører Mængden med dens åndelige Undermålere til Anførere.

Men så *er* der *dem, som véd bedre*, men af Fejghed, Misundelse og Skinsyge eller endnu lavere Bevæggrunde står Sandheden imod, når den viser sig.

Det er dem, om hvem Jesus sagde, at „de véd deres Herres Vilje og dog gør, hvad der er Hug værd — og som derfor skal have „mange Hug.“ „Deres Skyld bliver.“

Kun Gud kender Hjærterne — men der *er* sådanne Aandsforbrydere. Når Pave Alexander den 6. sagde om Savonarola, hvem han frygtede som den store Anklager mod Fordærvelsen i Kirken: „han må dø, var han *så end en Johannes den Døber!*“ — så er det Sandheden der forsøges myrdet med Bevidsthed om, hvad man gør.

Men læg så Mærke til, at *Jonastegnet dog fuldbyrdes*, efter „tre Dage og tre Nætter“ i Uhyrets Bug.

Det skal aldrig slå fejl, at den opslugte og overvældede Sandhed dog vinder tilsidst — og det netop efter tre Dage og tre Nætter. Først mødes den af den tykhjærnede, bredpandede Uforståelse, et Sværmeri, som ingen ændser. Dernæst, når den har vundet nogle Tilhængere, som med Overbevisningens Glød forkynder den, kommer Spotten og Forhånelsen, og endelig den fnysende Forbitrelse, som bruger alle Midler for at slå den ned, men ikke kan det.

Thi omsider kommer Opstandelsens Morgen, og den Slægt, som lever, siger om den Sandhed, som *nu* har sejret og er gået ind i alles Erkendelse: „havde vi levet i vore Fædres Dage!“ — hvad dog aldeles ikke forhindrer, at denne Slægt selv begynder forfra med de Sandheder, eller den Side af Sandheden — thi der er til syvende og sidst kun én Sandhed: Gud — som begynder at mælde sig i deres egne Dage.

Dette er „Jonastegnet“. Og der skal ikke gives „den onde og vanartede Slægt“ noget andet.

Det er dette Tegn, som fandt sin herlige Opfyldelse i Jesu egen Opstandelse. Jeg tror på Jesu Opstandelse fra de døde, tror så vist derpå som på at jeg lever og skal leve og selv opstå. Jeg har tit bekendt denne min Tro og fremsat min Opfattelse af Jesu Opstandelse i den Påskemorgen for de mange Aarhundreder siden, — at det var hans indre, åndelige Menneske, der opstod, Aandslegemet, som vi alle bærer herinde, mens Støvlegemet blev Støv igen. Og som han, så også vi.

Men der gryr et Håb selv for den onde og vanartede Slægt, og selv for dem, som lukkede Øjnene for Sandheden, Guds Sandhed, åbenbaret og forkyndt ved Jesus af Nasaret. Den *fuldkomne* Selvforståelse i det onde er dog vel umulig for nogen, der er „skabt i Guds Billede,“ har det evige Livsanlæg i sig som Menneske. Hverken i denne Tidsold — i dette Livsløb — eller i det kommende skal eller kan denne Synd mod Aanden, Selvforhærdelsen, tilgives. Men også det er Nåde. Thi det er Nåde, at „Ilden“ gør sin Gærning fuldt ud til Renselse, eller at Lægens Kniv skærer det

døde Kød helt bort. De Mænd af Ninive, som efter Sagnet — der her kan være mere end et Sagn — bøjede sig for Jonas's Bodspræken, og Dronningen fra Saba, der kom for at høre Salomons Visdom, skal på Dommens Dag, ved Tidernes Ende, rejse sig til Beskæmmelse mod dem, som satte Slåen for Sandhedens Dør, men også rejse sig for at blive et Folk med dem, der omsider om give Sandheden Æren, ladet sig vinde af Sandhedens Gud, der er bleven „Alt i alle!"

13de Søndag efter Trinitatis.

Det store Bud i Loven.

Luk. 10., 23.—37.

Man kan sige om den lovkyndige hvad man vil, så meget er dog vist, at han spurgte tilbunds. „Hvad skal jeg *gøre?*" Sålænge Talen er om Tro, Lære og Meninger kan et Menneske endnu være udenfor. Stemningen og Indbildningskraften kan løfte os på sine brede Vinger og Tanken kan fordybe sig i Tilværelsens lønlige Egne, så Foden ikke længer har den faste Jordbund under sig. Men spørges der om Livet, Livsførelsen, — så går det jo ret egentlig „på Livet løs". Den Erfaring har sikkert de allerfleste, og især Præster, gjort, at det er meget lettere at tale om, hvad vi skal tro og mene end om, hvad vi skal gøre. Det kommer jo simpelthen deraf, at da stilles den talende Ansigt til Ansigt med Virkelighedens Krav og

må være belavet på at måles med det Mål, hvormed han måler andre. Men hvem holder af at kaste med Sten, når han er sig bevidst, at han selv sidder i et Glashus. „Læge, læg dig selv!“ lød det gamle Ordsprog i Israel, og der var kun én, som kunde sige: „hvem af eder kan overbevise mig om nogen Synd?“

Hvis *det* derfor var Betingelsen for at kunne tale Formaning og Tugt med Myndighed, at den talende vidste sig fri for al Brøst, så måtte Ordet dø på hans Læber, og det desmere jo mere alvorlig og sanddru han var. Men det er ikke så, og det var heller ikke Jesu Mening med hans Advarsel mod at dømme og fordømme og hans knusende Ord om „den første Sten“. Ellers kunde kan jo ikke have sendt sine Disciple ud for at forkynde om Synd og Nåde, ud af den Erfaring, som de selv havde gjort og altid måtte gøre om igen, „snart i Fald og snart i Sæde“. Nej, Betingelsen for med Myndighed at kunne tale Formaning og Tugt er den, at stille *sig selv* under Ordet, der føres. Det er, kortere udtrykt, dette, at der siges „*vi*“ og ikke „I“.

Dette er der nu fuld Anvendelse for på alle Livsområder, og da ikke mindst hvor det gælder Spørgsmålet om Næsten, Næstekærligheden, det store Bud i Loven, hvoraf alt afhænger, dette Bud, som først og sidst fordrer at efterleves, Det var også dette, Farisæerne godt følte, så deres Fejl var den, at de blev stående ved Udenværkerne og foreskrev en hel Del Regler, man havde at rette sig efter og altså dog gik uden om Sagens Kærne, som er og bliver Sindelaget. Den Lovkyndige her har sikkert erkendt i sin urolige Samvittighed,

at dèr, — i Hjærtet og Sindelaget — stod Slaget. Han vilde have at vide, hvem „Næsten“ er, om blot dem, der hørte til de „udvalgte Folk“ eller om ikke måske andre. Jesus driver dette Spørgsmål, som går i Dybden, ud af ham, — og så fortæller han den udødelige Lignelse om den barmhjærtige Samaritan. Dèr er for alle Tider og for alle Mennesker, så mange, som er „af Sandhed“, givet Svaret på, hvorvidt Næstenkærligheden skal gå og hvordan den skal øves.

Og vi trænger atter og atter, Slægt på Slægt, og enhver især for sig til ret at fordybe os i dette Svar og i ethvert Ord, som er udgået fra Jesu Mund om denne Sag og samler sig i Lignelsen som Stjærnerne om Solen. Det „går på Livet løs“ og det er Livet om at gøre, thi det erkender vi dog alle, at er Gud Kærlighedens Gud, så må også hans rige Kærlighed i nogen Maade virke Kærlighed i vore fattige Hjærter. Men Spørgsmålet stilles bestandigt: hvor langt og hvordan? Det møder os Dag ud og Dag ind på mangfoldige Måde, og hele vort Liv som Kristne må være én eneste Indøvelse i det store Bud.

Men her kommer nu Spørgsmålet straks frem om Sandheden. Retfærdigheden vil også have sit, thi Kærlighedens Gud er også Sandhedens og Retfærdighedens, så selv om vi har overvundet Selviskheden, Egenkærligheden, der idelig vil lokke og friste og blænde os, så er der dog fremdeles den guddommelige Helligkedsfordring tilbage, den Lov, at hvor der er syndet, være sig mod os selv eller andre, dèr skal der også bødes. Selv om vi både kunde og vilde se bort fra, hvad der var syndet mod

os selv, så turde vi dog ikke slå en Tøddel af på denne store, guddommelige Grundlov. Hvordan vilde det ellers komme til at se ud i Verden? blev ikke alt Samfundsliv, både i de mindre og større Krese umuligt? var det da ikke en Meningsløshed at tale om, at den kristne Menighed skal være Saltet, Surdejgen i *Verden*, og et tomt Mundsvejr at bede om, at Guds Vilje må ske på Jorden, som den sker i Himlen?

Jo, sandelig vilde det være så, og Jesu Eksempel peger heller ikke i den Retning. Talte han ikke de flammende Ord mod Farisæernes Hovmod og Hjærteløshed og åndelige Tillukthed, drev Veksellererne ud af Tempelgården med Svøbeslag, kaldte Herodes, selve Kongen „den lovlige Øvrighed", en „Ræv"! Og foran Ypperstepræsten på Dommersædet sagde han til den, der slog ham på Munden: „talte jeg ilde, da bevis det, men talte jeg ret, hvorfor slå'r du mig da?"

Hvor er då Løsningen at finde på den Knude, der for vore svage Øjne tit synes at slynge sig sammen af Kærlighedens og Retfærdighedens Krav, der er lige ueftergivelige?

Løsningen ligger i det lille Ord i det store Bud: dig *selv!*

„Jeg *selv*," — hvad er jeg *selv?* — egentlig og grundvæsentligt?

Jesus har taget Sigte derpå i al sin Tale, i al sin Gærning, som netop gik ud paa dette, at få Mennesket *selv* frem, få Mennesket til at „gå i sig selv." Men særligt kan vi mindes Ord som dette: hvad kan et Menneske give i Vederlag for sin Sjæl? I vort Sprog er Sjæl og Selv ét Ord; lidt forskellig Dragt ligesom

på Græsk Sjæl og Liv udtrykkes ved samme Ord. Det er her som dèr, det inderste i Mennesket. I Modsætning dèrtil taler Jesus om at „hade sin egen Sjæl“ (eller. Liv). Det er Vilkåret for den, der vil være hans Discipel. Det er den samme Modsætning, som betegnes ved „Aand“ og „Kød“, der „begærer mod hinanden“. Vi kender alle noget til denne Dobbelthed og Delthed i vort Væsen. Den indre Sjæl ligger ligesom i Fængsel, bunden af den ydre. Det er denne Splid Paulus taler så gribende om under Forestillingen om Aandens Lov og Lemmernes Lov. Vi elsker og må elske vort sande inderste Selv, og hade det falske Ydre.

Her er det, vi skal begynde, ud fra vor egen Erfaring, hvis vi skal opfylde Kærlighedsbudet på rette Måde og få løst den Knude, der ellers bliver uløselig, når Kærligheds- og Retfærdighedskravet støder sammen for os på vor Livsgang.

Thi „hvad vi vil, at andre skal gøre mod os, skal også vi gøre mod dem“ — og vi mener at turde kræve, at de trods alle vore Skrøbeligheder, Fejl og Fald skal kunne bevise os Kærlighed og bevare Kærligheden — elske vort sande inderste Selv. Så kan vi, som dem, der „er af Sandhed“, bøje os for det tugtende og formanende Ord, hvor lidt det end behager „Kød og Blod“.

Selverkendelsen, der bevarer os i Ydmyghed for Gud, hjælper os til *Selvbeherskelse*, så vi sætter Vagt ved vore Tanker og vor Mund, og holder vor Hånd tilbage fra de Gærninger, der vilde fortrydes, når det var for sent. Vi går jo mange Gange og ruger på Bitterheden, så vore Modstanderes og Uvenners Træk bliver

rent fordrejede som i et Troldspejl. Men det største, vi kan nå til, er dog *Selvfornægtelsen*, hvor i kan glemme os selv, vort eget, vore egne Krænkelser, i den levende Bevidsthed og Erindring om, at disse vore Medmennesker er stedte i Kampen mod det Onde, mod Selviskheden, som vi er det for vor Del, og at vi netop overfor dem har fået den store Opgave, at overvinde det onde med det gode, i Stedet for at overvindes af det onde. Livet er ikke Spøg og „Vejen“ *er* virkelig „snæver“. Thi det koster at fornægte sig selv, glemme sit eget for andres, — ja, det koster.

Men det skal dog tilsidst vise sig, tit allerede under denne Sol, men sikkert „når hver Tåge er forsvunden, som her sig sænker over Livet ned“, at ethvert selvfornægtende Kærlighedsord, enhvert selvfornægtende Kærlighedsgerning, hvor ringe det Ord eller den Gerning end synes, ikke har været spildt. Der skal kendes en Frugt deraf, for os selv og for andre!

Derfor, som Paulus siger, naar vi gør det gode, så lad os ikke blive trætte, thi vi skal også i sin Tid høste, når vi ikke taber Modet!

14de Søndag efter Trinitatis.

Ved Bethesda Dam.

Joh. 5, 1—15.

Den gamle Kirkehistoriker (fra det 4. Aarh.) Biskop Eusebius beretter, at den Lægedomskilde, der fortælles om i Johannesevangeliet,

endnu fandtes på hans Tid. Vandet, der kom fra en Brønd, som nu er tom, har måske indeholdt mineralske Stoffer — Jærn eller Svovl — og har sikkert allerede på Jesu Tid haft gammelt Ry. Den lå ved Fåreporten, som var i den Mur, der rejstes efter Landflygtigheden, i nordostlig Retning. Brønden eller „Dammen“ var omgiven af Buegange, og her har så de syge holdt til. Navnet betyder „Barmhjærtighedens Hus“ (ligesom på Fransk et Hospital hedder „Charité“ d. v. s. Barmhjærtighed).

Englelæren var udviklet til det æventyrlige af Rabbinerne. Det er jo en almindelig Forestilling, denne, at Guddommen har en Hærskare af Sendebud til sin Rådighed. Det er Naturkræfterne så vel som de guddommelige Egenskaber og de menneskelige Dyder, der på den Måde personliggøres. „Han bruger sine Engle som Vinde og sine Tjenere som Ildsluer“ (Heb. 1,7). Hvert Menneske har sin Engel, forestillede Israeliterne sig, og Jesus bruger samme Udtryk („de små Børns Engle“).

Det er da kun naturligt, at denne Sundhedsbrønd også har haft sin Engel. Det Sagn har dannet sig, at når Vandet boblede op på visse Tider, skyldtes det en Engel, som steg ned fra Himlen. Så gjaldt det om at komme først. Troen kan jo udrette de vidunderligste Ting, hvad det så er for en Tro, også helbrede visse Sygdomme. Det er da ikke det ydre Middel i sig selv, som har hjulpet. Et enkelt Bad kunde dog vel næppe virke synderligt, men det var Troen på den himmelske Kraft. Troen på Lægedomskilder var almindelig i Oldtid og Midalder (vi har også sådanne Kilder, f. Eks. St. Helenes Kilde) og sikkert har der fundet Helbredelser

Sted på disse Steder; ja i Lourdes (i Pyrenæerne) og i Bad Boll (Würtemberg) foregår endnu Ting af den Slags. Det er en hemmelighedsfuld Naturkraft, der sættes i Bevægelse, ligesom udløses ved Troen på Virkningerne. *Det* beror på en Naturlov, men med al sin ubrydelige Lovbundethed er jo Naturen tilsidst underfuld. Forholdet, Vekselvirkningen mellem åndeligt og legemligt, er og bliver en uudgrundelig Løndom.

Jesus har sagtens tilegnet sig sin Tidsalders Anskuelsesformer og troet på Engleåbenbarelser.

Men — om der nu i det hele er noget historisk i denne Fortælling — han har ikke kunnet se med Glæde på alle disse Krøblingers grimme Kamp for at komme først, og heller ikke vi føler os særligt opbyggede ved et sådant Syn, — den rå Selviskhed, som puffer alle til Side for selv at komme til, „den stærkeres Ret“ som Betingelsen for den guddommelige Gave!

Der er åbenbart en Selvmodsigelse deri. På *den* Måde — ved at hjælpe dem til at komme først — vilde Jesus ikke hjælpe. Han virkede med sin mægtige Personlighed, der gav Ordet Magt og Myndighed uden noget udvortes Mirakel.

Men her, som ved „de bibelske Helbredelsesundere“ i det hele, er det Sindbilledet, det gælder at gribe. Og Vandbadet som Sindbillede på Renhed og Hellighed er vi alle fortrolige med. Også vore hedenske Fædre, så vel som Jøderne, kendte Vanddåben. Tvætninger og Renselser har alle Vegne hørt med til Gudsdyrkelsen. Dåben i den kristne Kirke

er fremdeles et Vidnesbyrd om dette Sindbilledes opbyggelige Kraft, om det end er gået dermed, som det altid går med religiøse Sindbilleder og sindbilledlige Handlinger, at nemlig Udvortesheden overskygger den indre Betydning. Den store Flerhed indenfor Kirken, er nu en Gang Børn og skal have Lov til at være det, selv om de kalder os „vantro“. Andet er ikke at vente.

Sådanne Sundhedsbrønde vælder op omkring os, når vi har Øjne til at se med og Hjærter til at føle med.

Der er *selve Naturen*, snart i dens Vælde, snart i dens hele Skønhed. Digteren har Ret, når han synger:

Du, som har Sorg i Sinde,
gak ud i Mark og Lund,
og lad de svale Vinde
dig vifte karsk og sund,
gak over Bjærg og Dale
og lyt ved Søens Glar
til Skovens Alvorstale
og Kildens muntre Svar.

Det er en Engel fra det Høje, der sætter Naturstemningens Vande i Bevægelse, når vi lytter til Skovens Susen og Bølgernes Plasken og ser op mod Stjærnehimlen, denne vidunderlige Prædikant, så tavs den hvælver sig over os.

Og der er *Hjemmet*, hvis Pris er sunget og synges her i Norden som intet andet Sted.

„Hjem, Hjem, mit kære Hjem,
nej intet Sted på Jorden
er kært som du, mit Hjem.“

Det er „de tusind Hjem“, der bærer Folk og Land. Det er ikke en 40—50 „Overmenne-

sker“. — „Fager er Lien“, sagde Gunnar fra Hlidarende, da han skulde gå i Landflygtigheden fra sin fattige Fødeø deroppe i Nordhavet, og han kunde ikke bære det over sit Sind at drage bort, skulde det end koste Livet. De mange Enkelthjem og det ene Folkehjem er som Sundhedsbrønde, og når vi hænger ved disse Hjem, det lille, som er dit eller mit, og det store, vi har til fælles, elsker vort Modersmål, alle Minder og Håb, så er det en Engel, der sætter Vandet i Røre, og der er, menneskelig talt, Lægedom deri.

Og der er *Arbejdets* Sundhedsbrønd. Hvad Lægedom er der dog ikke i dette: at gøre Gavns Gærning, at se tilbage på en Dag, hvor man har udrettet noget, være sig åndeligt eller legemligt. Hvad Velsignelse vilde det dog ikke være for en Mængde yngre og ældre Dagdrivere af begge Køn, om de blev *sat* til, nødte til, at tage sig noget andet og bedre for end at slide Brostene og gå i Butiker. Arbejdet *er* en Velsignelse og ingen Forbandelse. Forbandelsen kommer først da, hvor Arbejdet bliver Trælleslid, Udbytning og Udplyndring. Arbejdets Engel er en himmelsk god Engel og al nyttig Gærning er som en Bethesdakilde med Helbredelse for syge Sind.

Og der er *Kunstens, Videnskabens og Digtningens Væld*, som er udrundne fra det adeligste i Menneskenaturen og atter virker forædlende og rensende, hvor Mennesker dukker sig i disses Væld. Det er Englevinger, som også her sætter Vandene i Strømgang. Ære være de Udkårne, som leder os Småfolk ind i Skønhedens, Sandhedens og Godhedens Verden!

Men alle disse Væld er endnu kun Naturvæld. De hører endnu kun Timeligheden til og må synke i Jorden tilsidst, hvis de ikke blandes med Vande af en anden og højere Art med Evighedens Kræfter i sig. Den rette Sundhedsbrønd, den, hvori der findes Lægedom mod Døden og Graven, er kun at finde i Guds Kærlighed. Så gælder det kun om, at Vandene bliver sat i Bevægelse herinde i vort Bryst og ud over den hele Jord, at Guds Rige må komme.

Og det var og er og bliver Jesus Kristus, som har sat denne Kilde i Strømning, så *den* aldrig vil synke i Jorden, men risle fra Slægt til Slægt. Gud vor Fader! vi hans Børn! — Vi véd, at der er andre ærlige og fromme Sjæle, der ikke kan nøjes med den Tale, som vil gøre Bethesdaenglen fra Nasaret til „Guds Søn", Gud selv. Lad enhver tro, hvad han kan og må for at finde Fred. Men vi går lige til vor Gud og Fader, og anderledes kan vi ikke fatte Jesu Evangelium. Og vi har erfaret, at deri var Lægedom at finde, en Kilde, som rinder til evigt Liv!

15de Søndag efter Trinitatis.

Det ene fornødne.

(Høstpræken.)

Mtth. 6, 24—ud.

Forleden var jeg ude på „Bakkehuset", Rahbeks og Kammas Bakkehus, der endnu står med sine brøstfældige Mure og lavloftede Stuer.

Der var to Indtryk, der blev levende for mig ved dette Besøg.

Det første var af Forkrænkeligheden. Alt vidnede om Forbigangenheden — det gammeldags Bohave, Klaveret med de spinkle Toner, Husmoderens Silhuet, Brevene med den henblegnede Skrift, Husgerådet, hvoriblandt Kobbermaskinen og Lysesaksen. Der er en sælsom Vemod deri, som kalder både på Smilet og Tåren. Dèr stod Sofaen, hvor Husmoderen udåndede for mere end to Menneskealdre siden, idet hun bøjede sig frem mod sin Mand, der vilde tage hendes Hånd, og hviskede med brudt Stemme: Munden! og kyssede ham tre Gange til Farvel. — „Alt Kød er som Hø og dets Herlighed som Græssets Blomst.“ Det er, som en af Aandens Store, der tit var Gæst dèr, sang om „Roserne, da de visnede“:

„Røde Roser, Eders Purpur blegner,
hvide Roser, Eders Sne blev grå, —
ak, så falmer, svinder, mattes, segner
al den Skønhed, Solen blomstre så!“

Men det andet Indtryk var af Hjemlivets høje Værd. Det var jo et Hjem i mer end sædvanlig Betydning. Dèr samledes vort Lands Ypperste og skiftede Ord snart med spillende Vid og Lune, snart med dyb Alvor om det, der optog dem. Mangt et frugtbart Sædekorn er dèr bleven lagt eller begyndt at spire. Og jeg mindes atter her det lille Vers fra min Barndom:

„Huset ligner en Strængeleg,
som en Sjæl kan få ved at røres,
Stuerne tale, den stille Væg
giver Genlyd af Livet, der føres.

Og var det fyldigt og rigt og smukt
kan, som skælvende Strænge,
Mindet derom, skønt Døren er lukt,
genlyde længe."

Genlyden fra „Bakkehuset" er ikke hensovet endnu, om end Livet fortsættes i andre Former. Det evigt uforgængelige Indhold er som Føniksfuglen, der står op af sin egen Akse fra Aarhundrede til Aarhundrede.

Mit Besøg derude i det gamle minderige Hus faldt mig på Sinde, da jeg læste de to Søndagsevangelier til i Dag igennem. Jeg måtte stanse ved det, der fører os ind i Bethaniahuset. Det er sunket i Grus før henved to Aartusinder siden og „dets Sted kender det ikke mere". Dèr har det stået på Oliebjærget med sin lille venlige Vingård. Jerusalem med Templets og Antoniaborgens Tårne og Tinder har ligget udbredt histovre. Dèr har Lazarus stået med Hænderne over Kors på Brystet og hilset sine Gæster „Schalom"! — Fred med Eder! og sikkert har hans Velkomst aldrig været hjærteligere, end når Jesus af Nazaret trådte ind og gav ham hans Hilsen tilbage.

Snart to Aartusinder er gåede hen over Tomten, hvor Lazarus og hans Søstre havde hjemme. Men det *var* et Hjem og „Mindet derom, skønt Døren er lukt, genlyder længe" — så længe, der er Mennesker med noget af den Broders og de to Søstres Sindelag. Der er bleven talt Ord derinde, der har ejet Spirekraft af underfuld Art, Ord, som har lydt simple og jævne nok, men med en Højhed og en Myndighed, der kom herovenfra. Når Jesus af Nazaret talte om „de Ting, der hører til Guds Rige", om Israls Minder og Håb, om

Guds Veje til Menneskenes Hjærte, om hans forbarmende Nåde og hellige Kærlighed — da har det været, som når Kilden klar og ren sprudler frem af Jordens dybe Skød og overrisler tørstende Marker. Og da har de lyttet, ingen så helt betaget som Maria.

Der er et Ord i Evangeliet til i Dag, jævnt og simpelt nok, men dog med denne Højhed og Myndighed, som aldrig kan miste sin Magt, fordi det er en himmelsk Grundsandhed — dette Ord: „*Et er fornødent!*" Der er gjort Forsøg på at udvande dette Ord, som om det kun skulde betyde: én Ret er nok! men selv om det græske Udtryk kan gengives på den Måde og der således er et Ordspil, så kan der ikke være Tvivl om, at den dybe Mening er den, vi er fortrolig med fra vor Barndom, den Mening, som også straks kommer frem, når Jesus siger, at Maria „har valgt den gode Del".

Og hvad er så dette „ene fornødne"? Det var let, om man kunde nævne et eller andet Udtryk for „den saliggørende Tro" med tilhørende Læresætninger. De forskellige Kirker og kirkelige Partier har hver sit Schibboleth. Er der en fælles Trosbekendelse og visse Grundbegreber, der har samme Ordlyd, så viser det sig dog straks, at Enigheden glipper, når der bliver nærmere Tale om Opfattelsen. Romerskkatoliken vil henholde sig til Kirkens, ɔ: Pavens Myndighed, Protestanten til „Guds Ord", Biblen, og medens indenfor vor Kirke én Retning sætter det afgørende i Bod og Omvendelse, er der en anden Retning, der peger på Sakramenterne. For nogle er Forsoningen, for andre Genfødelsen ét og alt, og der er

dem, som fra Dag til Dag venter Jesu Genkomst til Dom. Derfor er det ikke underligt, at der er mange, der lader al Tanke på det evige fare, hengiver sig til Ligegyldighed og vier alle deres Kræfter til de „mange Ting".

Hvad er så „det ene fornødne", „den gode Del?"

Ja, se på Maria, som hun sidder dèr ved Jesu Fødder og lytter til ham, som i det bekendte, skønne Maleri af en dansk Kunstner.

Det er ikke en Skolemester, der gennemgår et Stykke Katekismus, og det er ikke en Præst, der taler salvelsesfulde Ord om én eller anden „kristelig Sandhed". Nej, det er et Menneske, som lever sit Liv i Samfund med den levende Gud og som har Kildevældet med det „levende Vand" springende i sig selv, en Mand, der taler af Erfaring, en Mand, hvis Tanker er voksede frem under store, indre Oplevelser, så der er Mættelse deri for et Medmenneske, et Lys i Tågen og Mørket i en Menneskesjæl, hvori Sandhedstrangen er vågnet og begærer Vejledning. Han har sagt til hende: således forstår jeg Moses og Profeterne, dette har jeg selv prøvet og gennemkæmpet. Således er det at fristes og således er det sejre i Fristelsen. Den Magt har Kærligheden, Troen og Håbet. — Det var jo dette, der gav ham og giver alle sanddru Vidner en Myndighed, som er større end de Skriftkloges. Det selvlevede giver den store, vidtfavnende Medfølelse og Forståelse. Det bragte Folkeskarerne på Bjærget, det bragte Masserne til at lytte. — Så kan vi sige: Det ene fornødne, det er hverken mer eller mindre *end at lukke Øret op for Aandens Røst,* når den lyder, tilegne sig, hvad der i

Sandhed kan tilegnes, forarbejde det i sit Hjærte og i sin Samvittighed. Der skal et *Valg* til. Det må blive os bevidst, at hvor meget vi end har at skaffe her i Verden og hvor vist det end er, at vi ikke må sidde med Hænderne i Skødet og hensynke i gudelige Stemninger og Rørelser, så kræver dog vort åndelige udødelige Væsen først og sidst at fremelskes og udfolde sine Muligheder. Thi det er det, som gør os til Mennesker, og det er det, som er Meningen i vor Liv, som Høsten er Aarets Mening.

At lukke Øret op for Aandens Røst, — *at komme i Drift* frem ad imod Sandheden, det er „det ene fornødne". Videre *kan* vi ikke nå her i Timeligheden.

Men da går også Udviklingen sin egen stille Gang i det skjulte, som når Sæden vokser gennem lange Måneder.

Vi ser det jo netop hos Maria af Bethania, hvorledes hun vokser, eller hvorledes Guds Rige vokser i hende. Hun bærer Sorgen mildt og stille ved Lazarus's Grav, thi hun hviler fast i Troen på Opstandelsen og Livet. Og hun salver Jesus, forinden han går sin sidste, tunge Gang, og bekender ham derved som sin Herre og Mester. Sæden er kommen frem og lover en fuldmoden Høst.

Så lad det stå fast: „det ene fornødne" er ikke Tilslutning til én eller anden Trosbekendelse eller Lærebygning — og Tro og Lære blandes uundgåeligt sammen, hvor Vedkendelsen af en vis Sum Trossætninger opstilles som „Salighedsvilkår" — men Ærbødighed for Sandheden, hvor vi møder den og så vidt vi erkender den. Det er den åndelige Vågenhed.

Opladtheden for Aandens Røst, hvor den lyder. Det er at være „af Sandhed“. Dermed er *alt* sagt. Dette er „Salighedsvilkåret“, om det Ord ellers skal bruges.

Lad Forkrænkeligheden tage, hvad dens er, lad alle menneskelige Former skifte. Den evige Sandhed ældes ikke og dør aldrig. Og har vi i Oprigtighed stræbt efter den, skal vi „gå ind til Livet“. Thi „hvad et Menneske sår, skal han også høste“!

16de Søndag efter Trinitatis.

I Bethania.

Joh. 11.

Det er alene Johannesevangeliet, der fortæller os disse to Tildragelser: Lasarus's Opvækkelse og Marias Kærlighedsgærning. Om denne sidste er der ingen Grnnd til at tvivle. Johannesevangeliet *har* sikkert historiske Bestanddele, Overleveringer, som dets Forfatter med særlig Flid har samlet og nedskrevet i *sit* „Evangelium“, der i sin Helhed er en fri Digtning over Jesu Liv, en religionsfilosofisk og åndfuld Digtning, hvis Sandhed ligger på et højere Område end den ydre Histories. Og dette mindes vi netop om ved denne vidunderlige Fortælling om Lasarus's Opvækkelse.

Det Spørgsmål: er Lasarus bleven opvakt af Døden, og det endda efter i tre Dage at have hvilet i Graven? — dette hænger for mig uopløseligt sammen med min Betragtning

af den guddommelige Aabenbaring i det hele, og dette har jeg så tit og udførligt gjort Rede for, at jeg kan indskrænke mig til at sige: at kalde Livet tilbage i en virkelig død, hvor den sidste Stræng mellem Aand og Legeme var bristet, vilde være et Mirakel, men Mirakler er Gud uværdige, fordi de strider mod Guds Aands Væsen og mod Frihedens kongelige Lov. Det vilde være et åndløst Middel til at fremkalde Tro, en åndelig Voldførelse, som ligger aldeles uden for Guds Veje til Menneskenes Sind. En Tro i Kraft af et sådant Mirakel var aldeles ingen Tro i dette Ords høje og velsignede Betydning. — *Derfor* er noget sådant aldrig sket.

Men erindrer vi, at det er „Johannes", der fortæller dette, han, som også har fortalt om Brylluppet i Kana, så er vi straks ude over alle Vanskeligheder. Det er et Sindbillede, der føres frem for os, om vi ellers har Øjne til at se og Øren til at høre med. Navnet „Lasarus" kender vi fra Lukasevangeliet, Lignelsen om den rige Mand i Pinestedet og Lasarus i Abrahams Skød. Lignelsen er her bleven Historie, til en Undergærning af Jesus. Lasarus *er* opstanden fra de døde og viser sig for „de fem Brødre", for Jesu Fjender, som endda ikke vil tro, men kun forhærdes end mere i deres Vantro og pønser på at ombringe Jesus. Evangelisten, som skrev flere Menneskealdre efter Jesu Dage, har benyttet Lignelsen fra Lukasevangeliet, som måtte være ham bekendt, til Lasarusnavnet og har på Grundlag af Fortællingen, også hos Lukas, om Jesu Besøg, udført en digterisk skøn og sjælelig sand Skildring af Søstrene, Martha med det ærlige,

varme Hjærte, men med den alt for nøgterne Forstand og det bekymrede Sind, og Maria med den dybe, inderlige Følelse, den hvilende Hengivelse i Mesterens Ord. Det er som Spejlbilleder af to Slags Naturer inden for den kristne Menigheds Kres. Evangelisten kendte dem for 1800 Aar siden, og *vi* kender dem. Her er, siger jeg, en Sandhed af en højere Art end den blot ydre. Og hele Sjælemaleriet af Søstrenes, Vennernes og Jesu egen Sorg ved Lasarus's Båre hører til det ypperste, der nogen Sinde er skrevet om Sorgen over Døden og Trøsten i det evige Livs Håb. Som for Aartusinder siden, så nu: Menneskene er *i Grunden* de samme under alle Himmelegne og til alle Tider, over alt og så længe dér under denne Sol elskes og smiles og grædes.

Der er tre Ord, der vel er de rigeste midt i al Rigdommen i den vidunderlige hjærtesmæltende Fortælling, tre Ord, hvis Sandhed Livserfaringen lægger os på Sinde med stigende Styrke, og som rummer Sødmen og Kraften i denne hele Digtning, ja i hele Jesu Evangelium.

Først nævner jeg Marthas Ord til Maria: *„Mesteren er her og kalder ad dig!“* Så simple Ord, Hverdagsord kunde man godt kalde dem, og dog med et bølgende Hav under sig!

„Mesteren er her!“ sådan havde de tit i Glæde over Jesu Besøg sagt til hinanden. Og det har været store Timer. Men nu er det en Sorgens Time, og det var den største og frugtbareste. Vi véd vel lidt derom, hvor Sorgen, som bøjer, kan løfte — bøje Kød og Blod, løfte „det indre Menneske“, og hvor Sorgen kan give et Livsindhold. De frodigste Aks sænker

Hovedet dybest. Lad mig minde om Fru Josefine Butler, hende, der har ført Kampen mod den største Skændsel i de „kristelige“ Lande, den offentlig kontrollerede Utugt. Hun var en lykkelig Hustru og Moder, — så mistede hun sin eneste lille Datter ved et Ulykkestilfælde — så' Barnet styrte med knust Hoved ned fra Stokværket oven for, da Moderen trådte ind ad Døren neden for. Så blev alt tomt og øde for hende i lange Tider og hun tvivlede om Guds Kærlighed, ja om Guds Tilværelse. Så gik hun en Dag til en Kvinde, der nu var for gammel til længer at røgte et Hjem, hun havde oprettet for en Del unge ulykkelige Piger. Og den bedrøvede Moder udøste sit Hjærte for hende. Den gamle Kvinde lagde sin tynde, skælvende Hånd på hendes Hoved og sagde: „hvad om du har mistet dit Barn for at give din Moderkærlighed til disse elendige unge Kvinder?“ — Og da blev Fru Butler indviet til sin store Gærning. Mesteren var der og kaldte ad hende! Alt kommer an på, hvordan vi tager vor Sorg, — om af Guds Hånd eller af „den blinde Skæbne“. Det sidste er forfærdeligt, — det første er livsaligt. Men det må erfares.

Så er der det andet Ord, der dog er ligesom dette, Jesu Ord til Martha: *„Kan du tro, så skal du se Guds Herlighed!“*

Det Ord „Tro“ er bleven og bliver så sørgeligt misbrugt, som om det betød at have en hel Del Meninger og Begreber og Antagelser om de usynlige Ting, og altid må der derfor mindes om, at *Tro er hverken mere eller mindre end Tillid og Fortrøstning til nogen og noget*, og i højeste Betydning Tillid og Fortrøstning til

vor Fader, som er i Himlen. Det var *den* Tro, Jesus ejede i al dens Fylde og det var den, han forkyndte, — ikke en hel Del Katekismuslærdomme om sig selv og sin Persons Forhold til Guds Væsen, oven i Købet som Saligheds-vilkår. Dette trænger til at siges og siges igen, thi ellers kvæles Evangeliet, det glade Budskab, under alle de velmente, men forvirrede og mere og mere forstenede og forbenede Menneskelærdomme. Det er et Jesusord, tænker jeg, som Evangelisten har hørt og som såre vel kan være falden ved en Lejlighed som denne og er føjet ind i Rammen her med poetisk Frihed, men fuld Sandhed i sig selv. Thi det er jo sandt, — også det har vi alle erfaret noget af — at det, at kunne tro på Guds Kærlighed og Almagt, det er en Aabenbarelse af Guds Herlighed. Allerede i det rent menneskelige er den gode Tro, Tilliden, en guddommelig Herlighed, om end kun i det små og som en Afglans. At kunne tro på et andet Menneskes Kærlighed og Troskab og Oprigtighed, eller at kunne tro på en Sag, på Sandhedens Sejr! det er som en Lysglans, der stråler ud derfra.

Men at kunne tro på Guds Faderlighed, på Liv bag Døden, Livets hele Fylde, som skal vindes og vil blive vunden, og dermed få Mening og Sammenhæng i Livet og Bod for alle Savn! — sandelig: kan vi tro det, så får vi Guds Herlighed at se. Og vi *kan* tro det, thi dertil er vi født og bårne og derom vidner en Stemme i vort Bryst, som vi føler ikke kan fejle, thi den er ikke af os selv, men her oven fra, er Guds Røst i os, og den er usvigelig.

Og så er der endelig Ordet, det mægtige

Ord: *„Jeg er Opstandelsen og Livet, hvo som tror på mig, om han end dør, skal han dog leve!“*

Det er som det første og det er som det andet af de fremdragne Ord. Det er „Kristus *i os!*“ Vi bærer Opstandelsens Menneske, vort egentlige Menneske i os selv. Vi skal ikke ved nogen udvortes Handling have dette Opstandelsesmenneske nyskabt i os, om end der kan tales om en Genfødelse — en Genfødelse, som er hele Livets Værk i Troskab mod vor Gud og hans Kald. Den Jesus, som vandrede på Jorden for 1900 Aar siden, har talt til denne „Kristus i os“, så det aldrig glemmes. Vi tror dette Jesu Vidnesbyrd, fordi det toner sammen med den indre Kristi Vidnesbyrd, og vi ejer det evige Livs Håb deri. Hans — Faderens — Aand, som oprejste Jesus fra de døde, skal også oprejse os!

17de Søndag efter Trinitatis.

Gamle Klæder og gamle Flasker.

Mk. 2., 14.—22.

Farisæerne havde blandt mange andre Ting fundet på at faste om Mandagen og Torsdagen som de Dage, da Moses steg op og atter steg ned ad Sinai Bjærg. I Loven er Fasten kun befalet på den store Forsoningsfest, men med alle deres Vedtægter lavede Farisæerne, hvad de kaldte „et Gærde omkring Loven“ og udmærkede sig selv frem for „den store Hob“. Selv Johannes Døberens Disciple holdt

sig med ængstelig Omhu inden for „Gærdet“ og forargedes over, at Jesus og hans Følgesvende ikke fastede efter farisæisk Skik og Brug.

Da minder Jesus dem først om deres egen Mester, Døberens, Vidnesbyrd om sin Frænde fra Nazaret, at nemlig han, Jesus, er „Brudgommen, som har Bruden“. Det er det højtidsfuldeste og helligste i enhver god Israelits Øren, dette Billede, thi det er under den Lignelse, Profeterne fra de gamle Dage fremstiller den levende Guds Pagt med sit Folk.

Hvor der er Bryllup, er der Glæde, når da ellers alt er, som det skal være. Der er ikke sorte Miner og blege Kinder som hos de sørgende, der holder Faste.

At nu Jesus bruger Bryllupsbilledet måtte jo være ham så meget naturligere, som han jo sad midt i et godt Lag — hvad han kaldte for et godt Lag. Det var i Tolderen Levis Hus. Levi, den samme som Mathæus, var netop bleven hans Discipel, og en hel Mængde „Toldere og Syndere“ strømmede nu til og lå til Bords med Jesus og hans Venner. Det var et af de, sikkert få, Øjeblikke i Jesu Liv, da han følte sig rigtig vel til Mode og da han smagte noget af den Lykke, som selv denne stakkels Jord har at bringe, — endskønt han ser Skyggen i Baggrunden, den Dag, da Brudgommen skal tages fra Brudesvendene og da der af sig selv vil blive Faste.

Men til den høje, hellige Lignelse knytter han nu to andre, som er hentede noget nær fra Hverdagslivets laveste Områder — fra Skræderiet og Vintapperiet.

Maske der endda *er* en Sammenhæng. En

Bryllupsgæst tager ikke gamle, lappede Klæder på, men den bedste Dragt, han har. Ellers kunde det let gå ham som den gode Mand i Lignelsen om Kongesønnens Bryllup. Og den ædle Vin, som er bestemt til at funkle og dufte i Kanderne på Brudebordet, hældes ikke på sprukne Flasker. Så vilde der jo blive en stor Forlegenhed som ved Brylluppet i Kana.

Hvor om alting nu er, så har vi her en af disse Tvillinglignelser, som Jesus så tidt opstiller og som er ejendommelige for Østerlænderne den Dag i Dag. Enhver Bibellæser vil i det gamle Testamente snart lægge Mærke til den parvise Sammenstilling af Billeder, som udsiger den samme Tanke. Davids Salmer, Profeterne og Ordsprogene, alle taler de på den Måde.

Også Jesus taler således. Eksempelvis kan nævnes den Række Lignelser, hvoraf Mathæusevangeliets 13. Kap. består: de forskellige Slags Sædejord og Klinten blandt Hveden; Sennopskornet og Surdejgen; Skatten i Ageren og den kostelige Perle.

Der er i disse Dobbeltlignelser en Stigen fra det mere almindelige til det mere særlige, en Indtrængen fra Sagen i dens Helhed til det personlige, der stiller Spørgsmålet til enhver enkelt.

Her siger da nu Jesus først, at han er ingen Lappeskræder, der giver sig af med at fælde Stumper og Stykker af det ny fri og glade Gudsliv ind i den gamle Moselov med alle dens Skikke og Vedtægter. Nej, han er som Kongen i Lignelsen. Han skænker hver af sine Gæster en hel splinterny Højtidsdragt

og forlanger kun dette ene, at de skal tage mod Gaven og bruge den.

Nu skulde man tænke, at intet var lettere, — men det tænker ingen, som har prøvet det. En stakkels laset Tigger kan vænne sig sådan til sine skidne Pjalter, at han ikke er at formå til at tage rene, ny Klæder på. Manden i Lignelsen om Brylluppet i Kongeborgen har såre mange Brødre, ja vi er nok alle, Gud bedre det, mer eller mindre i Familie med ham.

Viser hele Kirkehistorien ikke, hvor svært det har været Kristenheden at tage de skønne Bryllupsklæder på? Vi ser det fra Aposteldagene til nu. Trods Jesu egne klare Ord og Eksempel, trods Mødet i Jerusalem og Paulus's ivrige Indsigelse vilde den første Kristendom beholde sin jødiske Dragt. Selv en Simon Peter, der dog havde oplevet Synet i Joppe (Apostlenes Gerninger Kap. 10), var svag nok til at trække i de gamle Klæder, der kun var lappede med Kristendom. Thi det må man vel nok sige, at for den, som lever på gammeljødisk, er Kristentroen kun som Lapper af nyt Tøj på det slidte, møre Klædebon. — Og hvad er hele den middelalderlige Kristendom andet end en sådan gammel Kjortel, lappet sammen af Jødedom og Hedenskab? Anderledes kunde det sikkert ikke være, thi også Kristendommen er under Udviklingens Lov. Det er ingenlunde min Mening at nægte, at der er levet inderligt fromt også under disse åndelige Vilkår. Jeg peger kun på Kendsgerningen: at Katolicismen er Jødedommen om igen med sin Ypperstepræst, sit Offervæsen, sine Faster og Fester, og at den er — og sagtens måtte være det — gået på Akkord med Hedenskabet både

hos Grækere, Romere og alle Barbarfolkene for at vinde dem. Hedningernes Naturguddomme fik Helgennavne. De kristelige Læresætninger blev syede på som Lapper.

Men med alt dette Lappeværk gik det ganske rigtigt, som Jesus siger i Lignelsen: *det rev ud*, og Hullerne blev større. Uforligeligheden mellem „Trældomsånden atter til Frygt“ og „den sønlige Udkårelsesånd“ blev, mens Tiderne gik, altid kendeligere. Og så kom Reformationen.

Sådan har det også stået for Luther i hans Gærnings første, vårfriske Dage. Det var jo Tros- og Gudsdyrkelsesfriheden, han trådte i Skranken for i sit Livs store Stund i Worms. Men hvordan gik det? jo, det gik således, at Statsmagten lagde sin tunge plumpe Hånd på Menigheden. Det gamle Lovklædebon blev bødet med nogle ny Lapper — renere „skriftmæssige“ Lærdomme om Sakramenterne, om Tro og gode Gærninger, det kirkelige Embede osv. Men Gudsforholdet som et Samliv i Frihed mellem hvert enkelt Menneskebarn og hans Skaber, som et Bryllup med Højtidsglæde, fornægtedes, og det både af den stive Rettroenhed og af Pietismen, der hver efter sin Tur spillede Mester. Og vore egne Dages Opvækkelsesretninger, så vel ude som hjemme, frembyder det samme Syn. Ret beset er Grundstoffet det gamle, velkendte hedensk-jødiske med kristelige Lapper her og dèr, — store og smukke Lapper måske, men dog kun Lapper. Vi har en Forkyndelse, der driver på med Djævel og Helved og „på Knæ for Bibelen“. Ord som „Gud er Kærlighed“, og at Kristendom er „det glade Budskab“ er her ret åben-

bart kun stakkels kristelige *Lapper*, syet på det jødisk-hedenske Tøj. Vi har en anden Forkyndelse, der lyder mild og menneskelig og i det mindste *søger* at gøre Skel mellem Tro og Lære. Men også her tales om visse Trossætninger som „Salighedsvilkår“, og Djævel og Helved står dog i Baggrunden som Trusler for de „vantro“, Trældomsånden og Aandstyranniet er dog også dèr Grundstoffet og Jesu Vidnesbyrd kun som ny Lapper på det gamle Klædebon. — Det er ikke Hjærterne jeg dømmer, men Aandsretningerne. Der kan leves og der leves et elskeligt, fromt Liv, trods stor Uklarhed og mange Fejlgreb. Men Sandhed skal være Sandhed og trænger nu til at siges, og det så eftertrykkeligt som muligt.

Det er dette Jesus understreger ved den anden Lignelse, den om Læderflaskerne. Det er ligesom om han her tager Sigte på de enkelte. Det kan jo synes et dristigt, måske endogså plat Billede at betragte Mennesker som Læderflasker. Men passer det ikke? Kan et Menneske ikke skrumpe sådan ind i sin Gudsfrygt, at han bliver som en gammel, tør Læderflaske, der lige frem revner af Forfærdelse, når nogen vil hælde ny Vin på den? Lad ham derfor i Fred. Han kan mene det godt, hvor surt han så ser til en anden én.

Men derfor er det lige sandt, at nu er det den ny Vins og de ny Lædersflaskers Dag. Fri Tro, fri Tanke, fri Forskning, det må nu være Løsenet. Dette er Evangeliet, at Gud er *Frihedens* Gud.

Ingen kan eller skal tro andet og mere, end hvad han trænger til, og som er ham givet. Det gælder ikke om så og så stor en Mængde

Trossætninger, men om Viljens Grundretning. „Ingen kan lægge en Alen til sin Vækst, om han end bekymrer sig derfor". Og hvad vor Tanke, efter de Love, som vor Skaber selv har givet den, erkender for Sandhed, tør vi frit vedkende os. Der er ingen Strid mellem Tro og Tanke, thi der *kan* ikke være det. De er Floder fra samme Kilde. Kun ved at forviske Grænserne mellem disse to Områder kan et tilsyneladende Sammenstød ske, men det er den menneskelige Uklarheds og hverken Troens eller Tankens Skyld. Derfor kan vi også uden mindste Frygt tage mod både Naturforskningens og Bibelforskningens Udbytte, visse på, at Sandheden kun kan vinde, men aldrig lide Skade ved Lyset.

Det lyder nu til Ungdommen, ikke blot den af Aar, men først og fremmest den af Sind: vil I gøre Alvor af den Frihed, hvortil Jesus i alle Måder har kaldet Eder? vil I lægge den gamle, lappede Dragt og iføre Jer Højtidsklædningen? vil I lade de gamle, sprukne Flasker være, hvad de er, og selv fyldes med den ny, ædle Vin på Brudebordet?

18de Søndag efter Trinitatis.

Hvis Søn er Kristus?

Mth. 22, 34—ud.

Til de mange rabbinske Skolespørgsmål hørte også dette: *hvis Søn er Messias?* thi de gamle Profeter kalder David den forjættede Messias's

Fader. Men hvorledes var det så videre at forstå? om en ren legemlig Afstamning eller om det åndelige Slægtskab? ja derom disputerede de lærde Rabbinere. Også Jesus var opøvet i den Disputerekunst og i Talmud, denne sælsomme Samling af Overleveringer fra gamle Dage, som Jødernes Skriftkloge studerer den Dag i Dag.

Det gjaldt om at kunne „sætte“ hinanden, omtrent som her hos os i Erasmus Montanus's Dage. Tit havde de Skriftkloge søgt at sætte Jesus, — nu sætter han dem.

Den 110. Salme har, som så mange andre Salmer, en Overskrift, der i vor almindelige Bibeloversættelse gengives ved „*af* David“. David skal da være Forfatter, og Ordene: „Herren sagde til *min Herre*“, kan da kun betyde, at Israels Gud har talt til Kong Davids Herre, Messias, og forjættet ham Sejr over alle Fjender, og Herredømmet over Jorden. Der er en anden og langt naturligere Gengivelse af Overskriften: *Til* David (til Ære for David). Forfatteren er så en Salmedigter fra Davids Tid, sagtens ved Davids eget Hof, og de fornævnte Ord betyder så, at Gud Herren, har sagt til Salmedigterens Herre, Kong David, at han, Israels Hersker, også skal regere over alle Hedningefolk og få Bugt med alle sine Fjender. — Således har også „de 70 Oversættelse“[1]) forstået det, den egentlige Folkebibel på Græsk, hvorefter Evangelisten ordret har anført dette Sted. Men da Overskriften er fra en langt senere Tid, kan vi helt se bort

---

[1]) En græsk Oversættelse besørget af lærde Jøder i Alexandria i Ægypten flere Aarhundreder f. K.

fra den og kun agte på Indholdet, der passer på Simon Makkabæeren, som var Præst og Høvding i én Person (midt i det 2det Aarh. før Kr.).

Men Rabbinerne med deres rene Lære tog det på førstnævnte Måde, så det blev en „messiansk“ Spådom. Alting skal jo være „messiansk“ i det gamle Testamente. Men når David er Forfatteren og taler om Messias („min Herre“), så opstår den Vanskelighed, der er uløselig især for Østerlændere med deres patriarkalske Begreber, at Sønnen kaldes sin Faders Herre. Det er jo helt bagvendt. Og det er dette, Jesus griber og „sætter“ dem med, — sikkert med skarp Ironi over dette lærde Pindehuggeri. Det vilde være aldeles menneskeligt, og det vilde også være aldeles menneskeligt om han betalte dem med deres egen Mønt og brugte samme Fægtemåde som de. Men jeg mener, at med Troen på, at han i den gængse kirkelige Betydning var Guds Søn, forliges den Slags Kamp kun dårligt.

Det være nu som det vil, så er det gamle Skolespørgsmål: „Kristus, hvis Søn er han?“ bleven levende på det sidste og bliver stillet med en ganske anderledes Dybde og Kraft end i Rabbinernes Hanekampe. Det er fremme, det Spørgsmål, i hele den protestantiske Kristenhed (i Romerkirken kan det naturligvis ikke forhandles, dér er det afgjort én Gang for alle). Også herhjemme er det på Bane. Man hører èn Præst rent ud sige, at Jomfrufødslen er en „uværdig Forestilling“, der hører hjemme i Hedenskabet, og man hører en anden kalde det et blot og bart teologisk Spørgsmål. Jesus kan jo godt have haft også

en jordisk Fader. Gud kan endda have grebet ind ved hans Fødsel, så den blev uden Synd. Kan Fosterspiren ikke på underfuld Vis være renset? Leddet om Jesus Undfangelse bliver da et ufuldkomment Udtryk for en rigtig Tanke. Endelig hører man, at der er dem, som under Henvisning til de hedenske Religioners Sagn og „de gamle Oldtidsfortællinger om Guders eller Aanders Omgang med jordiske Kvinder“, holder det for muligt, at Jesus virkelig er undfangen ved en Aand, „Helligånden“ og født af Jomfru Maria (Udtrykket „Jomfru“ bliver da ganske vist unøjagtigt, men Sagen selv lige mulig derfor).

Herom er og bliver dog kun det at sige, at Trosbekendelsens Ord, der atter støtter sig til Barndomsfortællingerne hos Mathæus og Lukas, aldeles klart går ud fra den almindelige kirkelige Opfattelse. „Undfangen ved Helligånden, født af Jomfru Maria“, den Tale er klar nok. Vi har fået Sproget, ikke for at skjule vore Tanker, ikke heller for at øve os i sindrig Bortfortolkning og Bortforklaring. Det er såre misligt, hvor god Meningen så er, at gribe til den Slags Udveje for at slå Bro mellem sin egen Nutidsforståelse og Oldtidens.

Sandheden er vitterligt nok den, at Jesus selv og hans nærmeste Disciple intet vidste om „Jomfrufødslen“. Barndomsfortællingerne er senere hen i Tiden komne frem og vedføjede Evangelierne, hvoraf *intet* har en Apostel til Forfatter, og selv i Evangelierne, endogså i Johannes, taler Jesus eller hans Disciple aldrig om, at han er født på underfuld Vis. Ja, selv Paulus — eller de Breve, som går

under hans Navn — driver det ikke videre end til at sige, at Jesus er født af Davids Sæd efter Kødet, og kraftigt bevist at være „Guds Søn efter Hellighedes Aand", og til at lade ham være „den anden Adam", „Alskabningens Førstefødte", men endnu ikke Guds Søn i kirkelig Forstand, Gud selv eller „den anden Person". Men den sædvanlige Tilbøjelighed hos Oldtidsfolkene[1]) og hos barbariske, ja selv kristnede, men uvidende Folk den Dag i Dag,[2]) løftede efterhånden den store Profet fra Nasaret op til Guddomsrang, så han blev „Gudmennesket", — Gud selv, der blev Menneske. Denne Udvikling kan følges i det ny Testamente og dèr fortsættes indtil Israels Messias fra de første tre Evangelier, Jesus af Nasaret, født til Verden på sædvanlig Vis, men kåret til det udvalgte Folks Frelser, Davids Søn, som han var, bliver den kirkelige Jesus, vi kender fra vor Barndom. Lad det altid vel erindres, at Oldtidens Kristendom ingenlunde er det samme som den oprindelige Kristendom. Der *var* en Tid, de første Menneskealdre efter Jesu Dage, da den Antagelse var den almindelige, at Jesus havde et Menneske til Fader. Den kirkelige Teologi overskyggede efterhånden den enfoldige Tro på Gud, Skaberen og Faderen, hvis eneste Bud er Kærlighed. Jesus måtte og skulde være „Gudmennesket" for at bringe Forsoningen i Stand, og det var derfor også nødvendigt, at han måtte have en menneske-

---

[1]) Aleksander den store holdtes for Søn af Zeus og benyttede sig af denne Overtro.

[2]) Maria- og Helgendyrkelsen i Romerkirken er forklædt hedensk Flerguderi.

lig Moder, men Gud selv til Fader o. s. v. „*Måtte!*“ som om vor stakkels Teologi kan foreskrive Gud den almægtiges, hvad han „må“!

Men forøvrigt: aldeles uafhængigt af de nytestamentlige Skrifter og deres Fortolkning er i mine Tanker hele dette Spørgsmål om „Jomfrufødslen“ afgjort ud fra den Grundbetragtning, *at Mirakelmageri er Gud aldeles uværdigt. Tro* på Gud er et Samvittigheds og Viljesforhold til Gud, og Mirakler — guddommelige Kunster — har aldeles ikke hjemme på det Felt. Troens, Samvittighedens og Viljens Rige, er også Frihedens Rige. Jesus selv havde ikke store Tanker om, hvad en Tro, der er grundet på Mirakler, er værd. Nej, Guds Røst i Hjærtets Dyb, der taler om Synd og Nåde, og imødekommer Længslen efter Fred og Frelse og Håbet om evigt Liv, den gælder det om at vække, og derfor er Vidnesbyrdet og selve Livsførelsen hos Forkynderen det eneste værdige Middel. Vist nok, hele Tilværelsen er et Under, men et lovbundet Under. Og dersom Mirakler nogen Sinde har været fornødne, så er de det også nu, *deri* har Romerkirken Ret med sine evindelige Mirakler i Lourdes. Og den store nordiske Digter har Ret i, at det er ikke Trangen og Ævnen til Tro, der fattes, for at Kirketroen kan blive levende igen, men det er Miraklet. Den protestantiske Kirketro vil derfor ikke i Længden kunne modstå Tvivlen, thi den vil jo *ikke* vide af Nutids-, men kun af Oldtidsmirakler, skønt det ligger så lige for, at vore Dage trænger lige så fuldt til Mirakler som Jesu Dage. Har Mirakler nogen Sinde været nødvendige, så er de *altid*

nødvendige, thi gamle Skrifter har vi nok af. „Jomfrufødslen“ kan have sin poetiske Sandhed, men også *kun* det, ganske simpelt kun fordi den store Flerhed ikke *kan* tro på „Jomfrufødslen“ og ikke kan forlige de to Ting, at Jesus er undfangen ved Helligånden og dog (gennem Josef) nedstammer fra David. Poetisk sandt kan det siges, at Jomfru Maria betyder Israels Folk i sin ædleste Skikkelse, „de stille i Landet“, og at Jesu Undfangelse ved Helligånden betyder, at han var fyldt af Aandens Kraft som ingen anden Profet. Men så skal det siges rent ud, at man forstår det således.

Man skal ikke lege med det hellige og tage alskens Forbehold med Trosbekendelsens Ord. Og man skal ikke tro, at Sandhedens Sag gavnes ved at holde på den gamle, ærværdige Bekendelses Ordlyd, når man idelig søger at komme bort derfra.

Jeg gentager, hvad jeg så tit har sagt, netop fordi Jesus var „Menneskenes Søn“, uden nogen Slags Forbehold, født til Verden som du og jeg, med Kamp mod det onde, også i sig selv, og Sejr derover i Guds Aands Kraft, *netop derfor*, *alene derfor* er han det for os, som han er, det trofaste Vidne om Gud vor Faders Sandhed og Nåde!

19de Søndag efter Trinitatis.

Godt fra Nasaret?

Joh. 1, 35—ud.

„Kan der komme noget godt fra Nasaret?“ spørger Natanael. Det havde han ikke fra sig

selv. Nasaret var en ubetydelig By i Galilæa, og da Nikodemus tog Jesus i Forsvar overfor Farisæerne, sagde de til ham: „randsag og se, at ingen Profet er opstået i Galilæa.“ Galilæa var så ringeagtet af de „rigtige“ Jøder, som Molbolandet i gamle Dage var foragtet af en Københavner.

Og dog tog Farisæerne fejl, for der *var* flere Profeter i gamle Dage fra Galilæa. De glemte det bare i deres Harme. Men det er ikke underligt, at Natanael kunde sige dette om Nasaret, når Folkets Lærere førte den Slags Tale.

Med lidt Kendskab til Verdenshistorien véd vi, at som der „tit ligger rigt Barn i fattig Kones Skød,“ så er mangfoldige af Historiens store Mænd og Kvinder komne fra en eller anden Afkrog, et eller andet lille overset og ringeagtet Nasaret, hvis Navn derved er blevet berømt. Også vort eget Folks Historie aflægger talrige Vidnesbyrd derom. Ja, det er næsten som om de *banebrydende* Skikkelser fortrinsvis kommer fra „Ravnekrogene“. Det hænger sikkert sammen med, at Oprindeligheden („Genialiteten“) har de bedste Voksesteder på jomfruelig Jord, hvor Personligheden ikke slibes glat af Kulturen, men beholder sine kraftige Kanter. Det er det friske Blod i det gamle Samfunds Aarer.

Og ser vi særligt på Kirkens Historie, finder det sin fulde Bekræftelse. Kristendommen var jo selv oprunden i det Nasaret, som hedder Israel, den lille Afkrog inderst ved Middelhavets Østkyst. „Kan noget godt komme derfra?“ spurgte de dannede Hedninger spottende, som vi især hører det hos Kejser Julian „den

frafaldne", der aldrig kalder Jesus andet end „Galilæeren" og de Kristne for „Galilæerne". — Og siden, inden for Kirken selv, ikke blot i rent udvortes Forstand, at mange af Kirkens største Mænd har været af simpel Byrd, men også således, at Retninger og Bevægelser, der til en Begyndelse syntes helt ringe og betydningsløse viste sig at sidde inde med en mægtig Fremtid. Således Munkevæsenet, der stammer fra den libyske Ørken i Ægypten; således Korstogsrøret, hvor Valter Pengeløs og hans elendige sammenløbne Hobe gik i Spidsen; senere Lægmandsopvækkelsen (Valdenserne) og endelig Reformationen, der i alle Henseender „kom fra Nasaret" med en fattig Augustinermunk til Bannerfører og fra en lille, hidtil ukendt, saksisk By. At der kom noget godt fra Wittenberg med Morten Luther vil vel alle de være enige om, som — hvad Tro de ellers har — priser Menneskeåndens Frigørelse fra det romerske Formynderskab, og som sander, at enhver må tage sit personlige Ansvar overfor de store Livsspørgsmål, thi dette er Kærnen i Reformationen, ikke den særlige Reformationsteologi.

Og når vi på Protestantismens Grund tager Spørgsmålet op: Kan noget godt komme fra Nasaret — fra Folkets brede Lag? da får vi samme Svar. Pietismen var en fuldt berettiget Indsigelse mod den stive Rettroenhed. Den gjorde den fromme Følelses Ret og Livsførelsens Ret gældende overfor Læretvangen. Men da den udartede til usundt Føleri, kom Rationalismen i Oplysningstiden som en lige så nødvendig Indsigelse. Det var den sunde Sans og Trangen til Klarhed, der mældte sig med

uimodståelig Magt. Også da kom der noget godt fra Nasaret, hvor meget det end er glemt og hvor ringeagtende og uforstående vore Dages Opvækkelse end taler derom. Men også den havde sin Tid og blev vandet og flad. Herhjemme kom Tilbageslaget først som den gamle Lutherdom, men den lod sig ikke således genoplive. Det blev Sakramenterne og først og sidst „den apostoliske Trosbekendelse“, som blev Løsenet for dem, der trængte til noget andet og mere end „Fornuftkristendommen“ kunde give, og derom er i Virkeligheden „Retningerne“ enige.

Det var *Simpelgørelsen* af det at være Kristen, som derved vandtes eller som Foregangsmændene vilde vinde, — Frigørelse fra Aandstyranniet og Skrifttrældommen. Vi véd alle, hvorledes denne Opvækkelse blev til, hvad Modstanderne spotvis kaldte „den glade Kristendom“. Der *kom* noget godt fra Nasaret, fra Landsbypræstegården hernede i Sydsjælland og fra Henvisningen til den gamle Bekendelse som det simple Udtryk for, hvad Kristentro er, og frem for alt, — og i nøje Sammenhæng hermed —. fra Talen om *„det menneskelige“*. Det skal nok vise sig, at *denne* Tale, som rigtignok er alt andet end luthersk, når „Bekendelsesskrifternes“ Bogstav skal gælde, er det, som har bundfældet dybest i vort Folks Menighed, vise sig, at *det* er det bedste, som kom fra *det* Nasaret. Thi det er gået den „kirkelige Anskuelse“ som det er gået og sagtens må gå med enhver Fastslåen af Trossætninger som „Salighedsvilkår“, at den er selv bleven et Stykke Teologi, skønt den begyndte som en Indsigelse mod Teologien og dens Anmas-

selser. *„Det menneskelige“* — det er sandelig noget godt fra det Nasaret, hvorfra det forrige Aarhundredredes største nordiske Kirkemand gik ud.

Det hører til de bestandig gentagne Erfaringer, at en åndelig Retning, der i sin Kamptid har råbt på Frihed og Tålsomhed, siden hen, når den kommer til Magten, selv giver sig til at herske over Samvittighederne og overfor ethvert nyt Skridt i Udviklingen siger: kan noget godt komme fra Nasaret?

Det er dette, vi nu oplever og bør mærke os og tage Lære af.

Vi vil gøre Kristendommen *så* simpel og enfoldig, som den alleroprindeligst var og *må* være for at kunne nå Nutidsmenneskenes Hjærter. Vi er vendte tilbage til den Simpelhed og Enfold, hvormed Evangeliet forkyndtes af Jesus selv og hans første Apostle, — fra alle Paver og Kirkefædre, Kirkemøder og Skriftfortolkere. Vi mener, at vi har fundet tilbage til det *første* Nasaret og at *der er kommen og kommer noget godt, det allerbedste derfra:* „Gud vor Fader og vi hans Børn!“ Gud er Kærlighed og har nedlagt det evige Liv som en Spire i os og opdrager os dertil gennem Jordelivets Førelser. Det er Sindelaget, ikke Tros- og Lærebekendelser, det kommer an på. Vi vil forene Hjærtets dybe Følelse med klare Tanker og tage Nutidens Erkendelse og Viden op i vor kristne Livsanskuelse. Ti vi vil være Dagens og Lysets Børn. Det er i Sandhed „noget godt fra Nasaret“, at vi ikke er bundne til Menneskelærdomme, men tør tænke og tale frit og forme vor Gudsdyrkelse, som det fal-

der os naturligst. Thi Gud er Sandhedens og Frihedens Gud.

Men den blinde, skønt velmente Nidkærhed kan ikke fatte, at der fra denne „fattige“ Tro, som med et Skuldertræk kaldes „Gudfadertro“, skulde kunne komme noget godt.

Men vi har *erfaret* det, og der er altid flere, der erfarer det. For os var det noget godt, noget så godt, at vi ikke kan udsige det i Ord. „Hvor bo'r du, Mester?“ spurgte de to Disciple, der først kom fra Døberen til Johannes. Og han sagde til dem: kom og se! og de blev hos ham Dagen ud. Og Natanael kom også og så' Jesus i hans Hjem, og Jesus så' ham ind i Hjærtet, så' et syndigt Menneske, men også „en Israelit uden Svig,“ der kendte Omgangen med den levende Gud i Bønnen.

Jesus bor i Menneskeheden og i Menneskeligheden, i Menneskesindet. Det er Nasaret. Der er en Hendragelse mod ham, bevidst eller ubevidst hos alle, som er af Sandhed. Det var der, *vi* fandt ham og det er dér, den Slægt, som nu lever, må og vil finde ham, for ved ham at finde Faderen, som er i Himlene.

Jesus tro'de på Gud, deri havde han sit hele Liv. Det fyldte hans hele Sjæl og Sind. Han kæmpede sin Kamp fra Ørkenen til Golgata, for at holde fast på denne Tro, styrkes og vokse i den. Der var intet andet og højere for ham. Hvem mægter mere og hvem vil begære mere og *hvad mere er fornødent?* At tro på Guds Rige i vort eget Menneskehjærte, i den kristne Menighed, i hele Menneskeslægten — *deri ligger alt,* hvad vi trænger til for Tid og Evighed, og dette var og er Jesu Evangelium.

Dette „gode fra Nasaret“ vil vi holde fast på og bringe alle, som trænger dertil, så vidt, vi ævner. Vi vil ikke tage noget fra nogen. Men dette er Kristendommen i dens enfoldigste Enfold og simpleste Simpelhed.

Det er endnu kun små Ting, vi har set, hvor velsignet det end har været for os. Men vi „skal se større Ting end disse“ — Himlen åben — Guds Fadernåde troet af Menneskenes Børn, — og Guds Engle fare op og ned over Menneskenes Søn — over hele Slægten med dens gudgivne Menneskelighed!

20de Søndag etter Trinitatis.

Det lille og det store Havebrug.

Mth. 21, 28—44.

Hvem der var Gartner! — at sige, dersom da Gartneriet kunde give et retskaffent Udbytte uden at gøre sin Mand til et Trældyr. Bonden har en hel Ager, Gartneren har kun et lille Stykke at råde over. Men til Gengæld kender han så sin Have ud og ind, sådan som Jordbrugeren ikke kan kende sin Mark. Det er ikke med Ploven og Harven, men med Spaden og Hakken, han røgter sit Arbejde. Bonden må tage det mere i det store og kan umuligt komme ethvert Ukrudt eller enhver Plantesygdom til Livs, og han kan ikke således bøde på den Skade, som den tærende Tørke eller overstrømmende Regn volder. Gartneren går omkring med sin Saks og sin Kniv

og holder Øje med hvert Træ, hver Busk, hver Prydblomst og Køkkenurt. Han kan skærme de ømtåligste Planter ved at dække dem i Vinterkulden, og han kan vande dem, der lider ilde i en langvarig regnløs Tid. Derfor kommer han så at sige i et personligt Forhold til alt, hvad der vokser i hans Have. Hver eneste Plet behandles med Omhu og bliver udnyttet på bedste Måde. Der er intet, som en dygtig Gartner lader gå til Spilde.

Det „idylliske“ Liv bliver snart fredløst på Jorden med alle dens kunstige Opfindelser og al dens oprivende Kamp for Tilværelsen. Fabriksskorstenen ryger og Dampfløjterne hviner omkap, Hjulene snurrer og klaprer og Stempelslagene buldrer ustandseligt. Selv i Jordbruget trænger Maskinerne sig ind, og snart vil sagtens en gammeldags Kornhøst høre til det Danmark, der forsvinder. I Stedet for den lange Række skjorteærmede Høstkarle med blinkende og klingende Leer, farer et sort røgspyende Uhyre hen over Marken og besørger både Mejning og Opbinding. Der er ikke længere Brug for muntre Piger med Solhat og Forklædesmæk. — Men i Haverne vil det dog vel vare en god Stund endnu, inden Menneskearbejdet fortrænges af Maskinkraften. Dér er endnu Moder Naturs friske Hjærteslag at fornemme. Hvor vederkvægende må det ikke være for Fabriksarbejderen, som har sig en lille Haveplet at sysle med i sin Fritid, hjulpet af Mo'r og Børnene, når Kartofler og Ærter skal lægges eller høstes ind. Selv de mindste små Stumper har travlt med at „hjælpe Fa'r“, sådan som nu den Hjælp er bevendt. Bare, det at færdes i den friske Luft under Guds Himmel og at

kunne lade sit Blik hvile på al den grønne Herlighed, vel også på et lille broget Blomsterbed, det er en Hvile for Sjæl og Legeme. Det er noget andet end at være fængslet til den grimme Stenhob, som hedder Fabrikken, med al dens Kvalme, Os og øredøvende Spektakel.

Gid jeg var Gartner, når jeg da ellers forstod mine Ting nogenlunde og kunde få Brødet derved til mig og mine, så at der blev Tid og Råd til at sørge for det indre Menneske, dyrke det lille Stykke Muldjord, som er herinde, — og til efter fattig Lejlighed at være med i Arbejdet for Folk og Fædreland.

De to Lignelser i denne Søndags Tekst bringer netop Tanken ind på dette Spor. Vi kan jo ikke alle løse Borgerskab som Gartnere. Der må nu én Gang være mange Slags Bestillinger og Håndteringer. Og dog, så vist som Mennesket lever ikke af Brød alene, så må vi have vort eget lille allerprivateste Havebrug i vor usynlige Del. Og fremdeles, så vist som vi er bestemte til at være hverandres Brødre og Søstre, så er vi også, enhver især, kaldede til at tage en ærlig Hånd i med, for at den fælles Have ved Sund og Bælt må blomstre og give sin Grøde. Det er både en Betingelse for og en Frugt af vor åndelige Sundhed.

Der er nu først Lignelsen om de to Brødre. Den ene siger ja, men gør det ikke, den anden siger nej, men gør det. Meningen er jo den samme som i Jesu Ord, at der skal mere til at komme ind i Himmeriges Rige end at sige „Herre! Herre!“ Den himmelske Fader vil have sin Vilje *gjort*.

Men det er da først den himmelske Faders Vilje, at vi skal dyrke den „Muldjord i Bryst“, han har givet enhver af os fra Moders Liv, „dyrke og vogte den“, som det hedder i det gamle, dejlige Paradissagn. Alle ædle Frøkorn, alle gode Plantninger har vi Skaberens kærlige Hånd at takke for. Der er vel nok af Ukrudt og Tjørne og Tidsler, og vi bliver ikke gamle i Verden, før Slangen hvisler for vort Øre. Men når vi må sande dette og klage over, at det kun går småt med os, da skal det dog ikke være for modløst at lade Hænderne synke i Skødet, men netop for ret at tage fat på dette indre Havebrug. Den åndelige Dovenskab kommer tit i gudelig Dragt og med hængende Hoved og siger, at vi kan i ingen Henseende gøre noget, men må lade Guds Nåde om al Ting. Det er bare en finere Måde „at sige ja, og dog ikke gå hen.“ Jesus vil, at vi *skal* gøre noget, og Paulus siger vel, at det er Gud Fader, som giver os „både at ville og udrette,“ men det er så just Guds Krav til os, at vi *skal* bruge denne Ævne til at ville og udrette. Det er Gartnerens Gærning, der er os givet, og som vi har Ansvaret for: at skaffe de himmelske Frøkorn og Plantninger de bedst mulige Vilkår at vokse under,

„at Aandens livsalige Frugter må stå
i dejligste Grøde
og dagligen døde
den onde Attrå.“

Der har måske været en Tid i vort Liv, da vi sagde nej, men der kom en Stund, være sig brat og pludselig eller lidt efter lidt, da „det angrede os“, og vi „gik hen og gravede i Haven“, gik til Bunds i os selv og forstod, at

Haven ikke er vor, men vor Skabers og Faders, og forstod, at han har Ret til at kræve Frugt, hvor fattig og ringe den så er. Og Aandens Frugt, siger Paulus, er Kærlighed, Glæde, Fred, Langmodighed, Mildhed, Godhed, Trofasthed, Sagtmodighed, Afholdenhed. — Det er skønt i Efteråret at se ud over en Abildgård. Træernes Blade er faldne, eller de hænger falmede på Grenene og er Vidner om Forkrænkeligheden, varsler om Vinterdøden. Men Frugterne lyser og rødmer i Høstsolen og forkynder Livet, som overvinder Døden. Det er Guds Gærning i os, men det er visselig også vor Gærning i Gud. Thi, ret forstået, skal der altid „Hjælp til Guds Hjælp“.

Med dette lille, lønlige Havebrug må der begyndes, og dermed må der fortsættes, og det må aldrig vanskøttes.

Og dette ikke *blot* for vor egen Skyld. Der er en gudelig Egenkærlighed, som ruger over sin Skat som Dragen over Guldet. Den er ikke af det gode. Og der er en gudelig Trangsynethed, som ikke skønner, at der er naturlige Betingelser for Menneskelivets Kristning i vort Folk, lige som Lys og Luft, Varme og Væde, for at Jorden kan give sin Afgrøde. Vi er Guds Medarbejdere her i Verden, lad os aldrig glemme det! Vi må erkende og vi må lyde de Love, han har sat i sin Skabning.

Selviskheden, som lader „Verden“ og „Verdens Børn“ gå deres egen Gang og gotter sig ved Tanken om de mange Fordømtes evige Helvedespine, træffes både her og der, men den skammer sig dog gærne over sig selv og vil ikke være sit Navn bekendt. Derimod er der mangfoldige kristentroende, som ikke skam-

mer sig ved at lade hånt om Arbejdet for det borgerlige Fremskridt, ja, som endogså mener at vise Gud en Dyrkelse ved at nægte de Kristnes og Kristenmenighedens Kald til dette Arbejde.

I den anden Lignelse i denne Dags Evangelium kan vi nu se det store, ydre Havebrug afbildet som et Sidestykke til det indre lille. Det er vort Folk og Fædreland, som stilles os for Øje i Vingården, der var udlejet til Vingårdsmændene.

Vingården beskrives aldeles som hos Jesaja (5, 1—7). Den anlægges på Bjærgskråningens frugtbare Muldlag. Stene og Klippeblokke ryddes bort og bruges til en stærk, skærmende Klippemur på Terrasseafsatserne. Af Markens Stene, som blot ved deres egen Vægt er sammenføjede, bygges dernæst et Tårn, hvor Ejeren eller Lejeren tilbringer Druetiden tilligemed sin Familie. Derfra holdes der Udkig med Tyve og Røvere, Ræve og Schakaler. Endelig graves der en Perse ɔ: en Uddybning, hvori Druerne stampes med de bare Fødder. Gennem en lille Kanal med et Gitter foran løber Saften ned i Cisternen neden for Persen. Bærskallerne holdes tilbage af Gitteret. — Druehøsten var den store Glædestid. Da klang Harper, Tamburiner og Triangler, mens Druerne trådtes i Dans til jublende Korsange, og Saften sprøjtede op og stænkede de opkiltrede Klæder.

Også vi heroppe i det høje Nord har en Vingård, en „dejligst Vang og Vænge, lukt med Bølgen blå“. Folket selv er Vinstokkene. Tårnet, der ligger højt, og hvorfra der er vid Udsigt, det er eller skulde dog være vor overordnede Styrelse, og ved Persen og Cisternen

kan vi tænke på alle de Indretninger og Ordninger, hvorved Folkets Ævner og Kræfter udnyttes og kommer til deres Ret.

Fra Tårnene i det gamle Israels Vingårde vogtedes der omhyggeligt på Druetyvene, både dem på to og dem på fire. Det er jo det samme, vor høje Regering med samt Rigsdagen skulde gøre. Og er det en Regering og Rigsdag, som ved at „beskytte Kirken“ og sørge for dens Underhold, vedkender sig Kristendommens store, sædelige Grundbud og erkender disse Bud for Samfundslivets bærende Underlag, med guddommelig Myndighed, da både kan og skal det forlanges af Magthaverne og Lovgiverne, at Tyve og Røvere skal holdes i Ave. De må ikke have frit Spil i Vingården.

Tør det siges, at de kære Mænd i Tårnet røgter deres Dont med Samvittighedsfuldhed, med den rette Følelse af deres Ansvar?

Vistnok, vi har fuldt op af Øvrighed, Dommere, Politi ag Arrester. Der kunde måske snarere siges at være for stor end for lille Nidkærhed med at anklage, forhøre og putte Folk i Fængsel for et godt Ord. Men — er der ikke for meget, der minder om Ordet: at afsi Myggen og nedsluge Kamelen? og om at hænge de små Gavtyve og lade de store gå?

Der er så mange tobenede Tyve, Røvere, Ræve og Schakaler, Kristenhedens Folk har at trækkes med. Lad det være sagt til Undskyldning for de fleste af dem, at de véd ikke, hvad de gør. Selve den forvendte Samfundsorden, der er den størst tænkelige Uorden, undskylder dem. Den Stærkeres Ret er i Virkeligheden den, der gælder, trods alle pæne Talemåder. Pengevælden „plyndrer og ud-

suger Nutidens Kristenhed, også vort Folk. Og vi er så vante dertil fra Barnsben, at de fleste af os ikke tænker på, at det kunde og skulde være anderledes. Og så er der — og deri ser jeg for min Del Grundondet — den private Jordejendom. I véd, jeg er Henry Georges Discipel med Liv og Sjæl. De kære jordejende Landsmænd i al Ære! *de* er for så vidt sagesløse. Det er den historiske Udvikling, der har medført, hos os som alle Vegne, denne uhyre Uret. Men at det *er* Uret skal og må siges — til det høres!

Og lad os nu huske på, hvad alt dette *betyder*. Det betyder hverken mere eller mindre, end at *den levende, almægtige Gud ikke får sin tilbørlige Frugt af Vingården.* Som Menneskene nu er flest, så vil hårdt Slid og Slæb under Bekymring for Udkommet, uhyggelige Boliger med fordærvet Luft, dårlig Føde og dårlige Klæder, sige det samme som åndelig Forhærdelse eller Forkuelse, Sløvhed og Ligegyldighed for alt, hvad der ligger højere, Råhed med Drukkenskab, Utugt og alle Udskejelser.

Men Gud Herren kræver sin Frugt! Og den Regering og Rigsdag, der med Kristeligheden i Munden træder Guds Bud under Fødder, være sig ved ligefremme Overgreb eller ved Forsømmelse, det er en ukristelig Regering og Rigsdag, og så meget desto foragteligere, som de dog stadig vil bevare Skinnet af at „beskytte“ Kirke og Kristendom!

Derfor kan *vi*, der vil, at Folkenes Gud også skal have sin tilbørlige Afgift i *vort* Fædreland — have alle de Hjærter, som kunde og vilde søge ham som deres Skaber og Fader, og bøje Knæ for ham — derfor kan og må *vi*

ikke tie stille. Vi må tale til de Godtfolk deroppe i Tårnet så længe, til de hører det. Vi må råbe op til dem: I, hvad sidder I dér for? Er det mon ikke for at værge Vingården mod alskens tobenede Ræve og Schakaler? Er det mon ikke for at skaffe de store, hellige Grundbud Respekt, siden I dog bekender dem med Munden? Og er der ikke Tusinde Ting at tage fat på lige straks, for nu at gøre godt, hvad der så længe er bleven gjort ondt? I udsår ikke blot Ligegyldighed, men også Foragt for Eders „beskyttede" Kirke og Kristendom! Vend om, før det er for sent!

Hvad siger gamle Jesaja? „Herren vil gå til Doms over de Ældste i sit Folk og over dets Fyrster! I har fortæret Vingården, Rov fra Fattigmanden er i Eders Huse. Hvi nedtræder I mit Folk og sønderstræder den Elendige?" (Jes. 3, 14—15).

Sådan skal vi hjælpe dem i Tårnet, og arbejde med selv. Og det er nu min Tro, at mange af Tyvene og Røverne, dem, der ved den frygtelige Samfundsuorden er blevne Ræve eller Schakaler, skal „fatte et andet Sind" og finde deres Hjærte og Samvittighed. Noget sådant er før sket herhjemme, og det *kan* sikkert ske igen.

Vort Folk må ikke blive afkristnet, må ikke støde Vingårdsejerens Søn udenfor og stene ham, når han kommer i Forkyndelsens Ord og kræver Frugt til sin og vor Fader. Sker det, da har du og jeg vor store Part af Skylden. Lad det ikke ske, thi det er vort Folks Liv og Fremtid om at gøre!

Derfor, I Venner, som kalder Eder og gærne

vil være Jesu Kristi Disciple, lad det store Havebrug gå Hånd i Hånd med det lille, og det ene vil give det andet sin Velsignelse.

Allehelgensdag.

Salige er de, som sørger!

Mth. 5., 1.—12.

Det er ikke bare Guds Navn, vi skal vogte os for at „tage forfængeligt“. Der er også andre „Navne“, Navne på, hvad der bør være os helligt, vi ikke burde omgås letsindigt, Ord, der har et så dybt Indhold, at de skulde holdes i Ære. Jeg har før talt om Ord som „Tro“ og „Kærlighed“. Det er *hellige* Ord og de må ikke forjaskes. Men således da også med Navnet på en af de inderste, sjæle- og sindsbevægende Magter, — det Ord *Sorg*.

Vi høre Jesus bruge det her ved den vidunderlige Indgang til sin Bjærgprædiken. Han siger: „Salige er de som *sørger*, thi de skal husvales!“ Og vi forstår, at dermed mener han det samme som han straks derpå udtrykker i Saligprisningen af dem, der hungrer og tørster efter Retfærdighed, og som skal vederkvæges.

Det er Sorgen i allerdybeste Forstand, Sorgen, der vælder op fra det inderste, lønligste Kildevæld i et Menneskehjærte, og som kun kendes af En, af den Gud, „som ser i Løndom og betaler åbenbare.“ Det er alene til *denne* Sorg, Forjættelsen er knyttet om Husvalelse og Mættelse.

Der er en letfærdig Brug af dette hellige Ord. Med bidende Lune har Ordsproget revset denne Brug, når det siger: „Den ene Sorg slukker den anden. I Går døde min Mand, i Dag knækkede min Synål.“ De ædlere og finere Aander kan erfare, at også rent menneskeligt er Sorgen en adlende og fornyende Magt. Det er dette, den norske Digter lader en af sine Skikkelser, en Skjald i en nordisk Kongsgård sige, da han skal forklare, hvordan det gik til, at han blev Skjald. Han mistede sin Fæstemø, som hans egen Broder svigefuldt fravendte ham. *„Jeg fik Sorgens Gave*, og *så* blev jeg Skjald.“ Ja, dèr er det — „Sorgens Gave!“ Det lyder så rent selvmodsigende for dem, som ikke har oplevet noget af den Art og derfor heller ikke skønner, hvad den danske Digter mener, når han synger til Sorgen:

„Ja, jeg elsker, skønt jeg frygter dig,
du min Sjæls tungsindige Veninde.“

Bekymringer, Skuffelser, allehånde bitre Bevægelser i Sindet er endnu ikke Sorg i den Mening, hvori Jesus taler derom, ti den Sorg gør Hjærtet stort. Derom har en anden norsk Digter sunget, om den gamle Pige med sit fattige Arvegods fra Fa'r og Mo'r, „den lille Hue af farvet Uld.“ Hun kom aldrig til at bære den for Altret og tilsidst går hun hen at tage den i Kisten. *„Hjærtet var så stort derved“* — men „der var ikke Tråden igen.“ Det er Troskaben mod Mindet, det er Sorgens og Savnets *adlende* Magt, der ligger i de skønne Linier. En sådan Erfaring gjorde også en af vor Kirkes Stormænd fra forrige Aarhundrede. Han fortæller selv, hvordan det kom til det

mægtige, åndelige Gennembrud i ham. Han blev „rørt på det ømme Sted, hvorved alt det dybeste kommer op,“ fristede en stor Hjertesorg, og fandt sig selv og sin Gud derigennem og kunde synge til sin Fader og Skaber:

„Tak, at du såred mit Hjærte,
Tak, at du sendte mig Smærte.“

Bekymringerne og Skuffelserne og Ærgrelserne er som Nålestik. Derved bliver Sindet småligt og indskrumpet. *Sorgen* er som en Bølge, der løfter et Menneske højt over det smålige, lave og usle, så han kommer ud på de dybe Vande, og den Bøn drives frem af hans Væsens hemmeligste Gemme, hvor han måske aldrig før selv havde været inde eller en Gang vidste fandtes i ham: „*Frels mig Herre, jeg forgår!*“

Men det var det, Jesus havde erfaret allerede, da han holdt sin Bjærgprædiken. Han taler her ud af sin egen rige Livserfaring, ud af sit eget Gudsforhold om Sorgen, — Sorgen i allerdybeste Forstand. Han kendte selv denne Sorg. Det forstår vi af den sælsomme, men inderligt sande Skildring af Fristelsen i Ørkenen, som var gået lige forud for hans Fremtræden som en Profet for Folket. Hvad er der ikke gået igennem hans Sjæl, før han fandt Hvile i den højeste Forvisning, som et Menneske kan nå til, at Guds Rige er ikke af denne Verden, — og så gav Afkald på alt det, der som i blændende Gøglebilleder gled forbi hans indre Blik. Hæder og Ære som sit Folks jordiske Messias, om en Verdenshersker, hvem selve Kejserkronen vinkede. Thi mærk det vel: denne Jesus, som endnu henved 2000

Aar efter sit Liv i Verden ejer Navnet over alle Navne, han kunde visselig have opnået, hvad så mangen Statsmand eller Kriger opnåede i hine Tider ved List eller Vold. Men han gav Afkald på det altsammen. Og dette var ikke det tungeste at bære; det var hans Folks åndelige Tilstand. „Han ynkedes inderlig over Folket, fordi de var som Får uden Hyrder,“ i den nationale Snæversynetheds og Selvgodheds Bånd og med Bogstavens Trældomsåg på sine Skuldre. „Jerusalem, Jerusalem! hvor tit vilde jeg ikke forsamle dine Børn, som Hønen samler Kyllingerne under sine Vinger, og I *vilde* ikke!“ *Det* var hans Sorg fremfor alt andet, at det syntes forgæves at bryde den Mur af åndelig Uforstand, som omgav Folket og finde Jordbund for den Forkyndelse, han tog op efter de gamle Profeter: „ikke ved Hære og ikke ved Magt, men ved min Aand, siger Hærskarenes Herre“. — Guds Rige er inden i Eder, er Surdeigen og Sennopskornet, ikke et Verdensrige med Magt og Vælde. Hvor svært havde ikke selv hans udkårne Disciple ved at frigøre sig fra disse Drømme om et håndgribeligt Israelsrige med ham selv som Konge. Han måtte gennem Døden for at sejre og blive Konge paa Jorden i det Sandhedsrige, hvorom han taler i Ordet: „Enhver, som er af Sandhed, hører min Røst.“

Men netop fordi hans Sorg gik så dybt, omfattede det evige, det uudsigelige, Guds Rige i al dets Herlighed, og netop fordi han så' helt bort fra sig selv og sit eget og kun spurgte om den himmelske Faders Vilje, med al den Smærte, den lagde på ham, — netop derfor fik

han den Forvisning, som ånder igennem disse underfulde Ord: „Salige ere de, som sørger, thi de skal husvales!“ Det er, som det hedder i Ordsproget: Når én Dør lukkes hårdt i, springer en anden Dør op. Den jordiske Dør, alle jordiske Døre, lukkes så hårdt i, at Hjærtet bæver derved, — men så springer en anden Dør, den himmelske Dør, op, og der er Bod for alle Savn. Ja, dette oplevede og erfarede Jesus som ingen anden; thi *han tog det altsammen op i sit Gudsforhold.*

Men hvad han erfarede i det store, i sin verdensforløsende Gærning som Banebryderen og Foregangsmanden for os, det kan også vi og det må vi om end i det små, erfare noget af. Vi har alle vore Modgange, vore Bedrøvelser og hemmelige Savn, — hvad vi plejer at kalde „Sorger“. Men Spørgsmålet er dette: *er alle disse mange „Sorger“ tagne op i vort Gudsforhold* som Floderne i det store Hav? har vi lært under Sorgerne at vende Øjet opad, at gå ind ad den Dør, som altid springer op for dem, der „af Dybsens Nød“ råber til deres Gud, den Gud, som sendte Jesus Engletrøst i Getsemane og gav ham Styrke til at drikke den bitre Kalk? er vore Sorger løftede op til at blive den ene, store Sorg, til „Bedrøvelsen efter Gud“, til „Hunger og Tørst efter Retfærdighed“, efter at være og blive Guds Børn, have ham til Fader, som kun bøjer os for at oprejse os?

Har vi oplevet noget af dette, da er vi i Forståelse med Jesus Kristus; da er vi med vore Sorger komne ind under den store Forvandlingens Lov, og vi kan eftersige den fromme Kong Esekias's Ord, da han havde

rejst sig fra Sygdommen til Døden: „til Fred blev mig Bitterhed, ja Bitterhed!“ Og så gælder Forjættelsen også os: „salige er de, som sørger, *thi de skal husvales!*“

22de Søndag efter Trinitatis.

Betinget Benådning.

Mth. 18, 23—ud.

Lignelsen fører os først til *Højsalen*, hvor Kongen sidder på sin Trone i al sin Magt og Glans. Det er Regnskabsdagen, da han holder Opgør med sine betroede Mænd. De skal gøre Rede og Rigtighed for de kongelige Skatter og Oppebørsler. Og så kommer denne usalige Mand og har et Underskud på 1000 Talenter — tolv Millioner Kroner eller så. Deraf kan vi slutte, at han har været „sat over meget“, og at han har været en Ødeland i stor Stil, eller måske en Projektmager, ikke uden Genialitet, men letsindig i Omgang med Statens Midler og uden ædruelig Selvbegrænsning og Selvvurdering. Der er intet nyt under Solen, og de fjærne Oltidsdage havde også deres Panamaskandaler og Humbertprocesser. Efter Moseloven havde en Kreditor Ret til at sælge Skyldneren og hele hans Familie til Trældom (indtil „Frydeåret“, hvert 50. Aar). Men han får al sin Skyld eftergivet på sin angstfulde Bøn. Kongen tager hans Forsikring for god, at han „vil betale det altsammen,“ kun at der forundes ham Tid. Det er Forudsætningen, at

Viljen efter den rystende Stund derinde for Kongens Aasyn spænder alle Kræfter, hvor lidt eller meget den så kan udrette. Det er, som det viser sig, en „*betinget Benådning*“.

Nu har vi alle fået noget betroet af vor Skaber, al Himlens og Jordens Konge. Vi har fået vore Ævner og Gaver, vore Opgaver og Pligter. Det er vel sandt, at timeligt set er Forskellen uhyre, Hindringerne og Betingelserne, de udvortes og de indvortes, er så helt anderledes for den ene end for den anden. Og dog, væsenlig set, set her oven fra og målt med den evige Målestok, er Vilkårene ens. *Så sandt Gud er retfærdig, forlanger han kun, hvad han selv har givet* og kun, hvad der er muligt under de givne Vilkår. Af „den rige Yngling“ forlanger han alt, hvad han ejer og har, — men Enken med den fattige Skærv har givet mere end alle de rige, thi det var hele hendes Ejendom. Og så giver de begge lige meget, thi hvad er mere end alt? — Det er *Viljen, Hjærtelaget*, hvorom det gælder, Sindets Grundretning. Tanken derom skal gøre dem med de store Kræfter ydmyge og dem med de små Kræfter frimodige og gøre Ansvaret levende for os alle, Ansvaret for det betroede Gods, at vi må være „tro Husholdere“. Og har vi ikke til Tider følt det og føler det altid stærkere, jo længere Skyggerne falder på vor Vej og det lider mod Aften, at der er én, som holder Regnskab med sine Tjenere og Tjenerinder? „Jeg synes, jeg har fået udrettet så lidt,“ står der i et Brev fra en af Nordens åndelige Stormænd i vore Dage, en Mand, som vel stemples som „vantro“, men dog måske er mere troende end de fleste, der

mere højrøstet fører Troen i Munden. I ethvert sanddru og oprigtigt Hjærte er der noget af denne Bøn. om end måske en Bøn uden Ord, kun som et uudsigeligt Suk til Livets Gud: vær langmodig med mig! så vil jeg betale det altsammen, både den Gæld, der er pådraget ved Overtrædelse og den, der skriver sig fra Forsømmelse. Hver Gang dette Suk stiger op fra Hjærtedybet står vi i Kongesalen for den hellige Dommer. Og ser han da en ærlig Vilje, så eftergiver han Skylden, lader Nåde gå for Ret, dog visselig kun således, at får vi ikke betalt Skylden under denne Sol, ikke udfoldet vore givne Muligheder og Anlæg her, ***så skal det ske under en anden Sol*** og under Vilkår, hvorom vi nu intet véd, men i det højeste kan have vore Anelser, thi netop dette vil den guddommelige Faderkærlighed, at vi skal blive til det, vi er anlagte til, og det kan vi umuligt uden at alle vore Kræfter tages i Brug. Guds Kærlighed er ikke af den blødsødne Slags, thi den vil opdrage os. Derfor er hans Hånd ikke blot blød, men også fast og lader os ikke slippe for de smærtelige Følger af vor Dårskab, ligesom den gældbundne kongelige Embedsmand i Lignelsen erfarede det.

Han går ud fra Kongens Aasyn, ud i *Slotsgården*, hvor andre af de kongelige Tjenere kommer og går, og dér er det, han får Øje på en, som skylder ham 100 Denarer (ca. 75 Kr.). Nu skulde man jo tro, at hans første Tanke var at stryge den Post eller dog lade det gå, som det kunde bedst. Men her viser det lave Sindelag sig. Thi det er Tegn på Lavhed i Sindet at krumme Ryg opad til og tage på Vej nedad til. Det forstår vi alle godt. Her

skal det prøves, om vi er den guddommelige Langmodighed værd i *denne* Nådes og Langmodigheds Tid — om det ædle Malm klinger og glimter derunder, eller er dækket — *endnu* — af Slakker og Grus. Thi det er jo derpå, den guddommelige, alvorskærlige, barmhjærtigstrænge Opdragelse går ud. „Hvad et Menneske sår — det skal han også høste.“ Som Hjærtet er, så har jeg det, som Hjærtet er, så får jeg det“, står der under gamle Peter Rørdams Billede, og det er sandt. Stræng mod sig selv, mild mod andre — *så* mild, som det kan forenes med Sandheden, det er en gylden Leveregel. Men det véd vi alle nok, at det koster Kamp. Det går kun altfor let på den omvendte Måde: mild mod sig selv, på Sandhedens Bekostning, stræng mod andre, både på Sandhedens og Kærlighedens Bekostning. Vi forlanger både det og det af andre, venter os det og det af dem, „kan ikke forstå“, at de kommer til kort både i det ene og det andet Stykke. Og det er som at „gribe dem i Halsen og kvæle dem“. Det kvæler Modet, Tilliden og kvæler det bløde og milde i dem, så Forhærdelsen hos én selv vækker Forhærdelse hos andre. Mon det ikke skulde være en Hovedforklaring på, at der midt i det såkaldte kristelige Samfund findes Menneskeudskud af en Forvorpenhed, så vi må grue — vi behøver blot at tænke på vor egen store By. En hårdhjærtet Samfundsorden har mødt så mange af dem, der var anlagte til noget langt bedre, har grebet dem i Struben og krævet, hvad de ikke kunde yde af Skyldighed mod Samfundet. Og så kastes de i Fængsel. Således under mange Former i vor daglige Omgang, i fine

og aller fineste Former. Det er en Tanke, som helt må gribe os, når vi ser ud over en stor Verdensstad med Kirke ved Kirke, hvis Tårne og Tinder peger mod Sky. Det er som Mindestenen over Kristendommen: her ligger Kristendommen begravet! Mere har det store Nådesbudskab ved Jesus Kristus ikke kunnet udrette for vore Hjærters Hårdheds Skyld! Vi kan sige: „Bødlerne“ var allerede i Færd med at tage fat på den ubarmhjærtige Tjener, da han fo'r således frem mod sin Medtjener, han forstod det ikke i det Øjeblik, men han kom til at forstå det.

„Nådeløs Barm er skilt fra Gud,“

sang vi nys, og der er intet sandere. Den „nådeløse“ Barm er i Bøddelvold, selv i al sin Magtfølelse og Tryghed. Lænkerne er allerede lagt om Hånd og Fod. „Hvo som har Øren at høre med, han høre!“ Lad det kendes ude i „Slotsgården,“ i Samfundslivet, at vi har stået for den store Konges Aasyn og hørt Langmodighedens Ord!

Thi Lignelsen fører os endnu et Sted hen — til *Fængslet*, „Bødlerne“. Her er der jo en rig Anledning, som heller ikke bliver forsømt, „til at gøre Helvede hedt“ og true med evig Pine. Men Ordene peger klart nok en helt anden Vej, hvad vi også på Forhånd måtte vide, thi Jesus vidste nok, hvad Guds Kærlighed og Guds Retfærdighed er, disse to Sider af Guds Væsen, som er så nøje forenede som Flammen og Lysglansen. Hvad der skete med den „nådeløse Barm“ var ene og alene det, at de „Bødler“, han selv havde givet sig i Vold indvendig fra uden endnu at vide det, nu træder til i det

åbenbare. Gud pålægger ingen ydre, vilkårlig Straf, men lader sin alvorskærlige, barmhjærtig-strænge Opdragerlov virke. Det er denne Lov, vi helt vel kan erfare allerede her. Det er dette, der er Sandheden i Romerkirkens Skærsildslære. „Den sidste Hvid" *skal* betales — det står urokkelig fast som Klippens Grund, men den *vil* og *kan* også blive betalt, ikke ved en andens, men ved vor egen Lidelse — når det store Frydeår er oprundet. Sygdomsstoffet skal og må udrenses af vort Blod. Det er over al Måde strængt, som den rige Mand siger i Pinestedet: jeg pines svarlig i denne Lue — og det er over al Måde barmhjærtigt, thi den Lue fortærer Slakkerne og Gruset, så det pure guddommelige Guld, renset og lutret, stråler frem og Gud vinder Sejr og får smæltet selv den mest forhærdede Barm. Men helst skåner han os derfor, og det maner os til et alvorligt Selvarbejde.

Så lad os tage den Bøn fra vort Fadervor op fuldt og varmt i vort hele Liv i denne Nådes Tid:

Forlad os vor Skyld, som også vi forlader vore Skyldnere!

Indholdsfortegnelse.

*) Ved en Fejltagelse er denne Prædiken kommen ind paa et urigtigt Sted, idet den er bestemt til 5te Søndag efter Helligtrekonger, hvorved den følgende Prædiken er betegnet ved 3. i Stedet for ved 2. S. eft. Hlgtrkgr.

Rettelse.

[illegible] foran Nytårsprædikenen 5te Linie:

6.-

